مطبع ... میں طبع ہوئی

دہلی ... محمد خان صاحب ...

بسم الله [illegible]

الحمد لله الذی له خزائن السموات وهو الفتاح العلیم له المثل الاعلی وهو رب العرش العظیم لیس کمثله شیء وکیف [illegible] والله انداد الم یلد ولم یولد فلا نصیر و[illegible] ولا اولاد فلا انضبط محامده ومحاسنه [illegible] نضارات [illegible] فی سم الخیاط [illegible]

زیب [illegible] عبارات رنگین [illegible] نعت نبی [illegible] بدیعه کا [illegible]

و شادوں [illegible] وحسن [illegible] لنشین [illegible] ابداع صنعیه [illegible]

[illegible] تمام نقادان چاسوی نکته رانی حرف [illegible] جو [illegible]

[illegible] مصطفا علیه التحیة والثنا شیرازه بندی [illegible] مجموعه موجودات [illegible]

[illegible] پریشان [illegible] شعر [illegible] بیان [illegible]

کتاب بیمثال مسمی بخزینة الامثال صاحبان فهم وذکا اور ارباب عقل [illegible]

[illegible] زبان [illegible] بیان [illegible] معروف [illegible] عبد الرحمن شاکر

بن حاجی محمد [illegible] خان [illegible]

[illegible]

[illegible] اہل علم [illegible]

[illegible]

... ہمیں ... کمالات ... [illegible] ... درمیان میں کسی علمی بیان میں یا

کہ ایک رسالہ مشتمل جامع امثال [illegible] ملبگاہ ہر جملہ سی سی

خزینۃ الامثال ایسا ہی کہ آج تک [illegible] دیکھنے میں آیا [illegible] نہایت مشتاق ہوا

اور وعدہ اونکا دیکھنی گھڑی بہر کا بجہت فرط اضطراب کی نہایت شاق ہوا اب کتاب صدوف نظر سی

توستی [illegible] پایہ پائی کمال علمی صنعت [illegible] تسید شاہ اور تخلص تقیت اسا

کتاب سی آشکار ہی ہمیشہ بعہدہ میر منشی ریاست مدراس سرفراز رہی علم اور فضل اونکا مثل نیر آفتاب

ایسی کامل فسی نمایاں ظاہر ہوئی کہ آج تک اولاد اونکی اوس سرکار سی تنخواہ پاتی ہی تصنیف اونکی

آٹھہ کتابیں ہیں یہ تیسری چھاپی جاتی ہی لیکن جو امثال اس کتاب میں اہل تمیز و سمجھنا اونکا

ہر ایک کو مشکل [illegible] میں آیا کہ اگر انکا ترجمہ ہو جاوی تو [illegible] سب کی سمجھ میں آوی اسواسطے

مائل الضمیر [illegible] حضرت [illegible] المحققین [illegible] کتابی ماہران [illegible] عقلی یگانہ [illegible] علوم

نقلی ادیب [illegible] مصطفیٰ [illegible] لوذعی علمای [illegible]

المعی کملای عصار [illegible] فیضان [illegible] لاناب الفضل و الکمال و الاناجناب مولانا

ابوالبرکات رکن الدین محمد [illegible] تراب علی لا زالت شموس افاداتہ بازغۃ و مابرحت

اقمار افاضاتہ ساطعۃ عرض کیا جناب معظم الیہ [illegible] التماس [illegible] ترجمہ اور مورد

استعمال امثال عرب لکھا بلکہ جس جا بسل مطلب [illegible] تھا وہاں تشریح [illegible] پائی [illegible]

کتاب میں [illegible] تحریر پائی کامل فرمائی حق یہی ہی صف [illegible] الیہ القاب [illegible] خیال [illegible] امثال

[illegible] کمالات سی [illegible] کتاب [illegible] فائدہ عام ہوگا [illegible] نفع [illegible] کتاب

کتاب اس طرح سی تیار ہوئی [illegible] مصنف و ترجمہ [illegible]

[illegible] کہ جب [illegible] فائدہ [illegible] مصنف و مترجم اور [illegible] جو لوگ [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي تنزه عن [illegible] تعالى وله العزة والعظمة و

ستایش مر خدایراست که [illegible] برتر شد و مر اوراست غلبه و بزرگی و

الكبرياء والمنة على على ما خص الناس من بين خلقه بالتكليف

[illegible] بلند [illegible] براینچه خاص کرد [illegible] از میان مخلوق خود بتکلیف

ولم يكلف نفسا الا طوقها وضرب لهم الامثال ولم يستحي

و تکلیف نداد جانی را مگر مقدار طاقت آن و بیان کرد برای ایشان مثلها و شرم نکرد

ان يضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها فوعد للذين استجابوا

[illegible] پشه [illegible] بالاتر ازان [illegible] پس وعده داد برای آنانکه قبول کردند

له حسن المآب واوعد لمن لم يستجيبوا له بسوء العذاب

مر او را [illegible] بازگشت را و ترسانید مر آنانرا که قبول [illegible] بعذاب بد

[illegible] بیمین معنوی که بی شبه و بیمثال ست [illegible] رسولیست که مثلش نیز [illegible]

از [illegible] بال [illegible] رباعی آن خواجه که قرب حق بود [illegible] او + معراج بود [illegible]

[illegible] بی [illegible] کائنات [illegible] سایه او [illegible] الله

آل و اصحابه و سلم اما بعد حمد و نعت کی شی من [illegible]

[illegible] حسین شاه [illegible] عفا الله تعالی عن [illegible]

[illegible] صاحبان سخن [illegible] یک روز غریب [illegible]

[illegible] موافق [illegible] صادق [illegible]

[illegible] فهمی و نکته شناسی بذله گوئی و لطیفه سنجی [illegible] اهل سخن کانها +

سبب تالیف

نام کتاب		۳۶		نام مصنف

[illegible] بزرگ خاندان مرتضوی شرافت [illegible]

[illegible] سر او بطرح سید محسن علی صاحب تھی اگرچہ باہم دیگر ہر ایک فن کا اور

تذکرہ شعر و سخن کا کرتے ہی تھے اتفاقات اپنی [illegible] ذکر امثال کا درمیان آیا سب نے یک بار

ہو کر بند یا دو [illegible] کہ دفتری [illegible] انواع عرب و فارس و ہند [illegible] اور اقسام فنون سے [illegible]

مگر [illegible] کتاب جو جامع امثال ہو نظر نہیں آتی اگر تو ہمارے دوستی کے طور سے موافق اس مثل کی [illegible]

اما تس [illegible] امثال پریشان کو جمع کریں تو خالی لطف اور فایدہ سے نہ ہوگا ہر چند بندہ [illegible]

[illegible] لیکن [illegible] اللہ [illegible]

او بعونہ تعالی [illegible] محنت و مشقت کر کی ایک مدت [illegible] امثال

عربی و فارسی اور ہندی کو کہ زبان زد خواص [illegible] جمع کیں [illegible]

اور موافق [illegible] مسمی بہ **خزینۃ الامثال**

[illegible] ہو [illegible] تامل ہووے [illegible]

[illegible] کہ اس [illegible] کو مقبول [illegible] کا [illegible]

[illegible] **قاعدہ** [illegible] معلوم کیا چاہیے کہ [illegible] خزانہ

[illegible] ترتیب حروف تہجی [illegible] اور [illegible]

[illegible] سہولت [illegible] مثل

مطلوب [illegible] باعتبار دوسرے حرف کی [illegible]

[illegible] تو میان تھی ہی نہیں [illegible] دوسری کا [illegible]

[illegible] کہ الف لام [illegible] الف [illegible]

[illegible] لکھا [illegible] حرف الف

[illegible] کیا چاہیے [illegible]

شکل کیا ہی مثل [illegible] احوال گذشتہ معلوم ہوتا ہے کہ اوس [illegible] کو [illegible] وقت

ظاہر ہوئی کسی مادہ کے، اور اعلیٰ مثال دینی ایک حال کی ساتھہ حال دوسری کی ایک صنعت و غرابت کی ساتھہ تشبیہ کیا ہو تو جس وقت ویساہی ساتھہ ظاہر ہوا وس مثل کو کہیں تا سننے والوں کو وہی خیال محقق ہو جاوے اور متوہم بصورت متیقن کی نظر آوے یا غائب بمنزلہ مشاہد کی دکھا دے اور کچھہ پردہ حقیقت میں اوس چیز کی نرہی اور اگر ساتھہ موقع کی کسی عبارت میں کوئی کہاوت درج کی جاتی وہ کلام اس کلام ایک خوبی اور رنگینی لطافت اور ملاحت بہم پہنچاتی کہ سلف کی لوگ کہتے ہیں المَثَلُ فِی الکَلَامِ کَالمِلحِ فِی الطَّعَامِ یعنی کہاوت کلام میں جیسی نمک ہی طعام میں **خزینہٴ اوّل** در امثال الف مشتمل سہ گنجینہ

گنجینہٴ اول در امثال عربیہ

آخو لک اِمّ الذِّئبِ اٰخِرُ الدَّوَاءِ الکَیُّ اِخذُ البَرِیِّ حَتّی یَقَع

ایا برادر تست یا ... ... حکیم بی عیب تا انکہ واقع شود

النَّطَنُ اٰفَةُ اَجمَالِ البُخلُ اٰفَةُ الکَرَمِ خَلفُ المَوعُودِ اٰفَةُ المُلُوکِ

... آفت خوبی صورت تباہی ... آفت مخالف کردن وعدہ است آفت بادشاہان

سُوءُ السِّیرَةِ اٰفَةُ الوُزَرَاءِ خُبثُ السِّیرَةِ اٰفَةُ الرَّعِیَّةِ مُفَارَقَةُ الطَّاعَة

عادت ست ... آفت وزیران پلیدی عادت ست آفت رعیت جدا شدن طاعت ست

... العُلَمَاءِ حُبُّ الرِّیَاسَةِ اٰفَةُ الزُّعَمَاءِ ضَعفُ السِّیَاسَةِ اٰفَةُ الرِّیَاسَة

آفت عالمان دوست داشتن سرداریست آفت ... سست رعیت داری ...

ضَعفُ السِّیَاسَةِ اٰفَةُ القُضَاةِ شِدَّةُ الطَّمَعِ اٰفَةُ العَدلِ قِلَّة

رعیت داریست آفت قاضیان امید سخت ست آفت ... نکے

[illegible] اللئام + آفة الكرام مجاورة + آفة القادة [illegible] آفة الجنان + الورع

[illegible] نجیبانست + آفت جوانمردان همسایگی [illegible] + آفت کریمان [illegible] موافقت [illegible]

حسن [illegible] + آفة المذنب [illegible] المن + آفة الاحسان [illegible] النسیان

خوش [illegible] گنهکار + آفت احسان منت نهادنست + آفت علم فراموشیست

امن [illegible] + الف من غراب عقدة + الطن

[illegible] + [illegible] دوستی گیرنده تر است از زاغ [illegible] + لانست

قد تبين الان + الان كما كان + الان حصحص الحق + من تمام [illegible]

النون [illegible] پشیمان شد + النون چنانکه بود + اکنون هویدا شد حق [illegible] + [illegible] از کبوتر [illegible]

ابدا هم بالصراخ + من مادر + **ابخل** + وما ينفع الندم

[illegible] ابتدا کن [illegible] + بخیل تر است از مادر [illegible] + [illegible]

[illegible] ابرد من [illegible] + ابرد من [illegible] + ابرد من [illegible]

[illegible] سردتر از یخ [illegible] + [illegible]

ابرد من عمل [illegible] + ابرد من قشر + ابرد من ماء همدان [illegible] + من [illegible]

[illegible] از عمل + نیکوتر از پوست + [illegible] ان آب همدان + [illegible]

[illegible] من [illegible] البلغ من + [illegible] من كلب + ابصر من [illegible] قد

[illegible] بزرگ [illegible] از [illegible] + [illegible] بیناتر [illegible]

[illegible] ابنك ابن [illegible] + ابن الفقيه نصف الفقيه + ابلغ من قس

[illegible] + پسر تو [illegible] نیم فقیه است + پسر فقیه + [illegible] قس [illegible]

تمحها + اتبع السيئة الحسنة + [illegible] بالحسنات + اتبع السيئات

پس روی کن بدی را به نکوئی تا محو کند نکوئی بدی را + پس روی کن [illegible]

أتتك بخائن رجلاه * اتخذ الليل جملا * أجدر [illegible]

آمد ترا خیانت کننده بسر دوپای او * بگیر شب را اشتر [illegible]

قعيد الحاجات * اترك وافرح * أتعب من رائض مهر * [illegible]

نشسته جوان حاجتها * بگذار و خوش باش * مانده تر از ریاضت کننده بچه اسپ * [illegible]

مواضع التهم * أتميميا مرة وقيسيا أخرى * أيتم من

از جایهای تهمتها * آیا تمیمی یکبار و قیسی بار دیگر * یتیم تر از

المرقش * أثبت من أصم رأس * أثقل من الكانون

[illegible] * ثابت تر از کر سر * گران تر از کانون *

أثقل من ثهلان * أثقل من هيضة * أثقل من [illegible]

گران تر از ثهلان * گران تر از هیضه * [illegible]

المبين * أجبن من صافر * أجبن من [illegible] * أجبن من

[illegible] * بددل تر از صافر * بددل تر از [illegible] * بددل تر از

المنزوف ضرطا * أجدى من تفاريق العصا * أجرته بعجره

[illegible] * نافع تر از تفاریق چوبدستی * [illegible]

بجريه * [illegible] النوافل * اجع كلبك يتبعك * أجلب

[illegible] * [illegible] * گرسنه دار سگ خود را [illegible] * [illegible]

بالركب وبنى المجد * أجل النوال ما وصل قبل السؤال * أجمل

[illegible] * بزرگترین بخشش [illegible] پیش از سوال * [illegible]

من ذي العمامة * أحسنائها أبناؤها [illegible]

صاحب دستار * [illegible]

أَحَبُّ النَّاسِ مَنْ أَخَذَ … أَحَبُّ النَّاسِ مَنْ تَقِي صَوابُه وَكَثُرَ إعطاءه

مردمان کسیت که بگیرد … دوست تر … مردمان که سنگینی … و بسیار بخشش

أَحَبُّ النَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ … أَعطِ غَيْرَ مُسْتَحِقٍّ … بِغَيْرِ حَقٍّ

دوست دار برای مردمان آنچه دوست میداری برای خود … غیر مستحق را … بدون حق

أَحْرَصُ … أَحَنُّ مِنْ … أَحَدُ حُظَيَّاتِ لُقْمَانَ … لَيَالِيكَ … أَحَلُّ

حریص تر … یکی از … لقمان … شبهای تو

أَحْرَصُ مِنَ الْحِرْبَاءِ … أَحَرُّ مِنْ دَمْعِ الْمِقْلَاتِ … أَحَرُّ مِنَ الْجَمْرِ … مَنْ يَمْلِ

هوشیار تر از آفتاب پرست … گرم تر از اشک سیاه … گرم تر از شرارهای آتش … از مور

أَحْسِنْ إِلَى … أَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللّٰهُ إِلَيْكَ … أَحْزَمُ مِنْ قَرَشِي

نیکوئی کن … نیکوئی کن چنانکه نیکوئی کرد خدا بجانب تو … هوشیار تر از …

الْمُسِيءِ … أَحْسَنُ الْأَشْيَاءِ … أَحْسَنُ مِنَ …

… بهتر … نیکوتر … بیش …

الْإِحْسَانُ صَنِيعَةٌ … صَحِيحٌ فِي وَجْهٍ صَبِيحٍ … مِنْ لِسَانٍ فَصِيحٍ

نکوئی کردن … در روی خوب … از زبان فصیح … صحیح

الْإِنْسَانُ … الْإِحْسَانُ يَقْطَعُ اللِّسَانَ … أَحَشَفًا وَسُوءَ كِيلَةٍ

انسان است … نکوئی کردن می برد زبان را … آیا بدترین خرما … را

أَحْشَفُ … أَحْوَى الْخَيْلِ بِالرَّكْضِ الْمُعَارُ … حَشَفِكَ وَتَرِدُ

خوار تر … احمق ترین اسبان … با تاختن اسب …

أَحْمَقُ … أَحْمَقُ مِنْ … شَطْرُهُ … أَحْلُبْ حَلَبًا لَكَ … أَقُولُهُ

… راست نصف آن … بدوش … اندام …

من جحي، أحمق من حميدة، أحمق من دغة، أحمق من [illegible]، أحمق

از جحی، گول‌تر از حمیده، گول‌تر از دغه، بی عقل‌تر [illegible]

من جهيزة، أحمق ما يتوجّه، أحمق من [illegible]

از جهیزه، گول‌ترست [illegible] بی عقل‌تر [illegible]

الأحمق من قطعه العجب عن الاستشارة والاستبداد

احمق کسی که [illegible] از مشورت [illegible]

عن الاستخارة، أحمى من مجير الظعن، أحناكها مجانسها، أحن

از [illegible]

من شارف، أحير من بقة في حقة، أخبر علمًا، اختلط الخاثر

[illegible] حیران‌تر از پشه در حقه [illegible]

بالزبّاد، اختلط الحابل بالنابل، اختلط المرعيّ بالهمل، أخذ

[illegible]

من ضمنت، أخذ البريء بالجرب، أخذ الغريم بفضل ثوب

[illegible]

المعسر، الإنسان [illegible] والسنة [illegible] إخراج النعلين

[illegible]

على المدخل، أسهل من جرح العين في غير المدخل، أخرق

[illegible] آسان‌ترست [illegible] در غیر [illegible]

من صبيّ، أخرق من حمامة، أخزى من حمالة الحطب، أخزى

[illegible] گول‌تر از کبوتر [illegible] رسواتر

... ذات النحيين * اخشن من ليفة * اخطأت استه الحفرة

اند زن صاحب دو مشک روغن * درشت تر از پاره پوست خرما * خطا کرد مقعدش مغاک را

الاخ فخ * اخفاء الشدائد من المروة * اخلى من جوف حمار

برادر دام است * پنهان داشتن سختیها از جوانمردیست * تهی تر از جوف حمار

اخلف من شرب الكمون * اخلف من عرقوب * الاخلاق

دروغگوی کننده تر از نوشیدن زیره * خلاف وعده کننده تر از عرقوب * خلقها

كنوز الارزاق * اخنث من دلال * اخوان هذا الزمان

گنجهای روزیهاست * مخنث تر از دلال * برادران این زمان

جواسيس العيوب * اخوك من واساك في الشدة * اخوك

جویندگان عیبها اند * برادر تو کسیست که غمخواری تو کند در سختی * برادر تو

من واساك في النشب لا من ساواك في النسب * اخوك من

کسیست که غمخواری کند با تو در مال نه کسیکه برابری تو کند در نسب * برادر تو کسیست

صدقك لا من صدقك * اخيل من مذالة * اخيب صفقة

که راست گوید ترا نه کسیکه راست گوید ترا * متکبرتر از مذاله * نومیدتر از روی صفقه

من شيخ مهو * اداء الدين من الدين * الادب خير من

از پیر ... * ادا کردن وام از دین است * ادب بهتر است از

ذهبه * ادركني ولو باحد المغروين * ادع الى طعامك

زر او * دریاب مرا اگرچه بیکی از دو تیر باشد * بخوان بسوی طعام خود

من يدعوك الى جفائك * ادفع الشر بعود او عمود * ادق من

کسی را که میخواند بسوی گردن ترا * دور کن بدیرا بباز گشتن یا ستون خانه * باریکتر از

خالط باطل + إذا أتاكم كريم قوم فأكرموه + إذا انتهى الأمر

سراب + وقتيكه بيايد شما را عزيز قومى پس گرامى كنيد او را + وقتيكه بغايت رسد امر

إلى الكمال عاد إلى الزوال + إذا انتهت المدة لم ينفع العدة

به كمال بازگردد بسوى نقصان + وقتيكه بغايت رسد مدت نفع نكند سامان +

إذا أدبر الدهر عن قوم كفى عدوهم + إذا ألقيت جلباب

چون پشت دهد زمانه از قومى كفايت كند دشمن آن قوم + وقتيكه افكندى چادر

الحياء فقل ما شئت + إذا رجحن شاصيا فارفع يدا + إذا فقر

شرم را پس بگو آنچه خواهى + وقتيكه غالب شوى شاصى را پس ... دست را + چون ...

اليهودي نظر في حساب العتيق + إذا ... السنة الفأر

يهودى نگرد ... حساب ... مال + ...

دكان البقال + إذا استبد الانسان برأيه ... عليه المراشد

دوكان بقال + چون مستقل شود آدمى ... خود پوشيده شود بروى ...

إذا اصطنعت المعروف فاستره + إذا اصطنع إليك فانشره

چون نكوئى كنى ... پس پوشيده ... + ... نيكوئى كرده شود ... پس ظاهر كن آن

إذا أراد ... سوءا هيأ أسبابه + إذا استشرت الجاهل

هرگاه بخواهد ... آماده كند اسباب آنرا + هرگاه مشورت خواهى از جاهل

اختار لك الباطل + إذا بلغت الستين فاقبل بالسكين +

اختيار كند براى تو ... + چون برسى بشصت پس ...

إذا تكرر تقرر + إذا تم أمر بدا نقصه + إذا تم العقل نقص

... مكرر شود قرار گيرد + هرگاه تمام شود امرى ظاهر شود نقصان آن + چون كامل شود عقل كم شود

الكلامُ إذا تمَّ الفقرُ فهو اللهُ إذا تخاصمَ السارقُ والـ[illegible]

كلام + چون كامل شود فقر پس آن حق است + چون باهم جنگ كنند دو [illegible]

ظهر المسروقُ إذا تغيَّر السلطانُ تغيَّر الزمانُ + إذا جاء المقضا

ظاهر شود دزديده + چون متغير شود پادشاه متغير شود زمانه + چون بيايد قضا

عمي البصرُ إذا جاء أجلُهم لا يستأخرون ساعةً ولا يستقدمون

نابينا شود بينائي + وقتيكه بيايد ميعاد ايشان تاخير نكنند يك ساعت و نه پيشي كنند +

إذا جاء الضفدعَ البيرُ منيّةٌ يعتصمُ بحبلِ الحيّة + إذا جاء

چون بيايد [illegible] چاه مرگ • چنگ زند برسن مار + چون بيايد

أجلُ البعير حام حول البير + إذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال +

مرگ شتر بگردد گرد چاه + چون بيايد احتمال باطل شود دليل +

إذا جاءت الحين حاءت العين إذا جاق القضاء ضاق

چون بيايد بلاكي [illegible] بيايد چشم + چون فرود آيد قضا تنگ گرد

الفضاء إذا حلّت المقادير ضلّت التدابير + إذا حمل على التوريد

بادی [illegible] + چون فرود آيد اندازه‌ها ضائع شد تدبيرها + چون [illegible]

عقد الثريّا حادي بنطاق الجوزاء [illegible] + إذا [illegible]

گره [illegible] [illegible] چون [illegible] نار

من حجر فبلت بالحجر + إذا ذكرت الذئب فأعدّ له القضيب

از [illegible] چون ياد كرده شود [illegible] گرگ [illegible] آماده گردان [illegible]

إذا ذهب الحياء حلّ الابتلاء + إذا ذهب [illegible] الابلا

چون برود [illegible] فرود آيد مصيبت + [illegible]

اذا زلّ العالِم زلّ بزلّته العالَم + اذا ساد اللئام باد الكرام

چون بلغزد عالم بلغزد بلغزش او جهان + چون سرور شوند ناکسان هلاک گردند کریمان

اذا ساد السّفل خاب الأمل + اذا سمعت بسرى القين فاعلم

چون مهتر شوند ناکسان نومید گردد امید + چون بشنوی در شب رفتن آهنگر را پس بدانکه

انّه مصبح + اذا سكتّ عن جاهلٍ فقد أوسعته جواباً وأوجعته

بتحقیق او بامداد کننده است + چون خاموش شدی از جاهل پس البته فراخ کردی جواب او را از روی جواب و دردناک کردی

عتاباً + اذا ضحك القرد يبكى استه + اذا ضاق الامر اتّسع + اذا

از روی عتاب + چون بخندد بوزینه بگرید کون او + چون تنگ شود امر فراخ شود + چون

طرت فقع قريباً + اذا طلع السّهيل قطع السّيل + اذا عزّ

پرواز کردی پس بنشین نزدیک + چون طلوع کند سهیل بریده شود آب آن + چون غالب شود

اخوك فهن + اذا عرفت الحوبة قبلت التّوبة + اذا فات الشّرط

برادر تو پس نرمی کن + چون شناخته شود گناه قبول کرده شد توبه + وقتیکه فوت شود شرط

فات المشروط + اذا قلت له زن لما طار اسه وحزن + اذا قلّت

فوت گردد مشروط + چون بگفتی مر او را بسنج [illegible] سر خود را و غمگین شود + وقتیکه اندک شود

العقول كثرت الفضول + اذا قامت القيامة تعدّ الثّوابت

عقلها بسیار شود بیهودگیها + چون قائم شود قیامت شمار کرده شوند عملهای ثابت

شعر
اذا كان الغراب دليل قومٍ + سيهديهم طريق

چون باشد زاغ رهنمای گروه + زود [illegible] راه

الهالكينا + اذا كنت كذوباً فكن ذكوراً + اذا لم تستحى

هلاک شدگان + وقتیکه شوی [illegible] باش [illegible]

بِبَلَدِی* اِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ* اِذَا لَمْ تَغْلِبْ فَاخْلُبْ

تا زیاده نزاعی را چون شرم نکنی پس بکن هر چه خواهی* وقتیکه غالب نشوی پس فریب کن

اِذَا مَا الْقَارِظُ الْعَنَزِیُّ آبَا* اِذَا مَا تَلْقَ مِنْ هُمْ نُجَاوِزُهَا وَوِلْهَا*

وقتیکه قارظ عنزی باز آید* وقتیکه ملاقات کنی از اندوه پس قصد کن آنرا و والی شو

اِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ مَرُّوْا كِرَامًا* اِذَا مَاتَ الْاِعْتِصَامُ عَاشَ الْاِنْتِقَامُ

وقتیکه بگذرند بسوی لغو بگذرند در حالیکه کریم اند* چون بمیرد چنگ زدن زندگانی کند عوض گرفتن

اِذَا مَكَرَ اللّٰهُ بِبَلْدَةٍ جَعَلَ حَاكِمَهَا قِرْدَةً* اِذَا مَلَكَ الْاَرَاذِلُ

وقتیکه میار[?] خدا شهری را گرداند حاکم آنرا بوزنه* وقتیکه مالک شدند دونان

هَلَكَ الْاَفَاضِلُ* اِذَا مَلَكْتَ فَاسْجَحْ* اِذَا نَزَلَ الْقَدَرُ بَطَلَ

هلاک شوند فاضلان* چون مالک شدی پس مسامحت کن* چون فرود آید تقدیر باطل شود

الْحَذَرُ* اِذَا وَافَقَ الْهَوٰى الْحَقَّ* اَرْضَيْتَ الْخَالِقَ وَالْخَلَائِقَ* اِذَا

ترسیدن* چون موافق شود خواهش حق را راضی کنی خالق را و مخلوق را* وقتیکه

وَافَقَ هَوَى ... سَدَادَكَ فَقَدْ اَحْرَزْتَ مَعَادَكَ* اِذَا وَجَدْتَ

موافق شود خواهش ... راه یابی ... آخرت خود را* چون بیابی

الْقَبْرَ ... فَادْخُلْ فِيْهِ* اِذَا هَبَّتِ الرِّيَاحُ فَاغْتَنِمْهَا* فَاِنَّ لِكُلِّ ...

قبر را ... پس داخل شو در آن* چون وزند بادها پس غنیمت دان آنها را پس تحقیق ...

... كَوْدًا* اِذَا لَيْسَ الْاِنْسَانُ كَمَالُ لِسَانِهِ* اُذْكُرْ غَائِبًا تَرَهُ* اُذْكُرْ

... وقتیکه نباشد ... آدمی ... زبانش* یاد کن غائب را ... یاد کن

غَائِبًا تَقْرَبْ* اَذَلُّ مِنَ الْمَطَايَا* اَذَلُّ مِنْ جَنِيْنٍ* اَذَلُّ مِنْ ...

غائب را نزدیک شود ... از بارکشان ... خوارتر ...

أَسْرَعُ مِنْ نِكَاحِ أُمِّ خَارِجَةَ ✱ أَسْرَعُ مِنْ لَحْسِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ ✱ أَسْرَعُ

شتابنده‌تر از نکاح ام خارجه ✱ شتابنده‌تر از لیسیدن سگ بینی خود را ✱ شتابنده‌تر

مِنْ طَرْفَةِ عَيْنٍ ✱ أَسْرَعُ مِنَ السَّيْلِ إِلَى الْحَدُورِ ✱ أَسْرَعُ مِنَ النَّارِ

از برهم زدن چشم ✱ شتابنده‌تر از رفتن آب بسوی جای نشیب ✱ شتابنده‌تر از آتش

تُدْنِي مِنَ الْحَلْفَاءِ ✱ أَسْرَعُ إِلَى الْقُلُوبِ مِنَ النَّارِ إِلَى الْيَرَاعِ ✱ أَسْرَقُ

که نزدیک کرده شود از گیاه ✱ شتابنده‌تر بسوی دلها از آتش بسوی چوب ✱ دزدنده‌تر

مِنْ زَبَابَةٍ ✱ أَسْرَقُ مِنْ شِظَاظٍ ✱ أَسْرَقُ مِنْ عَقْعَقٍ ✱ أَسْعَدُ الرُّعَاةِ مَنْ سَعِدَتْ

از موش کر ✱ دزدنده‌تر از شظاظ ✱ دزدنده‌تر از عکه ✱ نیکبخت‌ترین نگهبانان کسی که نیکبخت شود

بِهِ رَعِيَّتُهُ ✱ أَسَعْدٌ أَمْ سَعِيدٌ ✱ اِسْقِ أَخَاكَ النَّمِرِيَّ يَصْطَبِحْ ✱ اِسْقِ

بسبب رعیت او ✱ آیا سعد یا سعید ✱ سیراب کن برادر خود را که نمریست تا شراب بامدادی نوشد ✱ سیراب کن

رَقَاشِ إِنَّهَا سَقَّايَةٌ ✱ أَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا ✱ أَسْمَعُ مِنْ سِمْعٍ

رقاش را که بتحقیق او بسیار آب دهنده است ✱ می‌شنوم آواز بسیار و نمی‌بینم آرد را ✱ شنواتر از بچه گرگ

أَسْهَلُ مِنْ جَلْدَانَ ✱ أَشْأَمُ مِنَ الْغُرَابِ ✱ أَشْأَمُ مِنْ مَنْشِمٍ ✱ أَشْأَمُ

نرم‌تر از جلدان ✱ بدفال‌تر از زاغ ✱ بدفال‌تر از منشم ✱ بدفال‌تر

مِنْ قَاشِرٍ ✱ أَشْأَمُ مِنْ خَوْتَعَةٍ ✱ أَشْأَمُ مِنْ طُوَيْسٍ ✱ أَشْأَمُ مِنَ الْبَسُوسِ

از قاشر ✱ بدفال‌تر از خوتعه ✱ بدفال‌تر از طویس ✱ بدفال‌تر از بسوس

أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ ✱ أَشْأَمُ مِنَ الشَّقْرَاءِ عَلَى نَفْسِهَا ✱ أَشْبَهُ شَرْجٌ

بدفال‌تر از داحس ✱ بدفال‌تر از شقراء بر ذات خود ✱ مانا شد شرج

شَرْجًا لَوْ أَنَّ أُسَيْمِرًا ✱ اِشْتَرِ الْمَوْتَانَ وَلَا تَشْتَرِ الْحَيَوَانَ ✱ اِشْتَرِ

شرج را اگر بتحقیق درختان سمره بودی ✱ خرید کن مرده را و خرید مکن حیوان را یعنی غلام و ستور ✱ خرید کن

لتفسنت عن السوق + الاشتغال بالآفات تضييع الاوقات +

بلکی فات خود بهای بازار یعنی تجارت + مشغول شدن بآنچه فوت شد ضائع کردن وقتهاست +

اشد الغصص فوت الفرص + اشد العقوبات عقوبة الفراق +

سخت ترین غصه ها درگذشتن فرصتهاست + سخت ترین عذابها عذاب جدائی ست +

اشد عصبية من الجحاف + آنثر السلاطين من خافه البري و

سخت تر از روی حمایت از کوه + بدترین شاهان کسی ست که بترسد او را بی گناه و

يعتمد عليه الجري + اشرف الغنى ترك المنى + اشغل من ذات

اعتماد کند بروی دلیر + بزرگتر توانگری گذاشتن آرزوهاست + مشغول تر از زن صاحب

النحيين + اشقر ان يتقدم ينحر وان يتاخر يعقر + اشكر من بروقة

دو مشک + شتر سرخ مو اگر پیش شود ذبح کرده شود و اگر پس ماند خسته کرده شود + شاکرتر از بروقه +

اشهر من قفا نبك + اشهى من قبلة العذار + الاشياء تتبين

مشهورتر از قفا نبک + خواهان تر از بوسه رخسار + چیزها هویدا می شوند

باضدادها + اصبح اميرا وامسى اسيرا + اصبر من ذي ضاغط

بضدهای خود + صبح کرد درحالیکه امیرست و شام کرد درحالیکه قیدیست + صابرتر از صاحب ستم

اصبر من الاثافي على النار + اصحب السلطان بالحذر + اصدق

صابرتر از دیگپایها بر آتش + صاحبت شو پادشاه را بخوف + راست تر

المقال ما نطقت به صورة الحال + اصرد من عين الحرباء + اصرد

سخن آنکه گویا شود بوی صورت حال + نافذتر از چشم آفتاب پرست + نافذتر

من العنز الجرباء + اصعب الاشياء المشي بالاقدام + اصغر

... شش دار + مشهورترین چیزها رفتار کردن است بقدمها + خردترین

الْقَوْمُ مُسْتَغْفِرُهُمْ + أَصْفَى مِنْ عَيْنِ الدِّيكِ + أَصْفَى مِنْ عَيْنِ الطَّيرِ

گروه خادم ایشان است + صاف‌تر از چشم خروس + صاف‌تر از چشم

أَصْفَرُ الْوَجْنَتَيْنِ كَالْمُنَافِقِ + اِصْنَعِ الْمَعْرُوفَ وَلَوْ إِلَى كَلْبٍ +

زردتر هر دو رخساره مانند منافق + بکن نکوئی اگرچه بسوی سگ باشد +

أَصْنَعُ مِنَ النَّحْلِ + الْأَصِيلُ لَا يُخْطِي أَضْبَطُ مِنْ عَائِشَةَ +

صانع‌تر از مگس شهد + اصیل خطا نمی‌کند + نگاهدارنده‌تر از عائشه رض +

اُضْرُبِ الْبَرِيَّ حَتَّى يَعْتَرِفَ السَّقِيمُ + أَضْرَعُ مِنْ كَلْبٍ + أَضْرَعَنِي

بزن بی‌گناه را تا اقرار کند گنهگار + خوارتر از سگ + خوار کرد مرا

الْحُمَّى + الْاِضْطِرَارُ يُذْهِبُ الْاِخْتِيَارَ + أَضَلُّ مِنْ سِنَانٍ + أَضَلُّ

تب + بیقراری می‌برد اختیار را + گمراه‌تر از سنان + گمراه‌تر

مِنْ قَارِظٍ عَنَزَةَ + أَضَلُّ مِنْ مَوْؤُدَةٍ + إِضْمَارُ الْغَضَبِ عَلَى مَنْ قَدَرَ

از چیننده برگ سلم از قبیله عنزه + گمراه‌تر از دختر زنده در گور کرده شده + نهان داشتن خشم بر کسیکه البته

مُمْكِنٌ مُهْلِكٌ + أَضْيَعُ مِنْ غِمْدٍ بِغَيْرِ نَصْلٍ + أَضْيَعُ مِنْ يَدٍ فِي رَحِمٍ +

قدرت داشته باشد هلاک کننده است + ضائع‌تر از نیام بدون شمشیر + ضائع‌تر از دست در زهدان +

أَضْيَقُ مِنْ سَمِّ الْخِيَاطِ + إِطَالَةُ الْكَلَامِ مُفْضٍ إِلَى الْمَلَالِ وَ

تنگ‌تر از سوراخ سوزن + دراز کردن سخن رساننده است بسوی اندوه و

الْإِبْرَامِ + أَطْرِقْ كَرَى إِنَّ النَّعَامَةَ فِي الْقُرَى + أَطْلَبُ مِنْ حَيْثُ

انقطاع + خاموش باش ای کروان البته شترمرغ در دیه‌ها محبوس است + جوینده‌تر از جائی که

يَطْلُبُونَ وَلَيْسَ + اُطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ + أَطْمَعُ مِنْ أَشْعَبَ

می‌جویند مردمان و نیست مطلوب حاصل + بجوئید نیکی را نزدیک خوبرویان + طامع‌تر از اشعب

... من فراسخ دير كعب ... اطيش

... از زنهای دیر کعب + سبکتر

من ... اطيش من فراشة + اظرف من زنديق + اظلم

از ... + سبکتر از پروانه + ظریف‌تر از زندیق + ظالم‌تر

من الشيب + اظلم من صبي + اظل من حجر + اظمأ من رمل + اطهر

از پیری + ظالم‌تر از کودک + سایه‌ناک‌تر از سنگ + تشنه‌تر از ریگ + ظاهرتر

الغنى من الشكر + اظهر من الشمس + وابين من الامس + الاعلاق

توانگری از شکر است + ظاهرتر از آفتاب و هویداتر از دی + آویختن

بباب الفيل اسهل من التعلق بباب البخيل + اعدى من

به در پیل آسان‌تر از متعلق شدن به دروازهٔ بخیل + از حد درگذرنده‌تر از

الشنفرى + اعدى عدو لك نفسك التي بين جنبيك + اعدل

شنفری + دشمن‌تر دشمن تو نفس تست آنکه میان هر دو پهلوی تست + منصف‌تر

من الميزان + اعذر من انذر + اعرى من المغزل + اعرضت الفرقة

از ترازو + بسیار ... + برهنه‌تر از دوک + ظاهر کرده شد جدائی

اعرف من المائح باست الماتح + اعز من كليب وائل + اعز من

شناساتر ... + نادرتر از کلیب وائل + نادرتر از

بيض الانوق + اعز من الابلق العقوق + اعز من الغراب الاعصم

بیضهٔ ... + نادرتر ... ابلق باردار + نادرتر از ...

اعز من ... + اعط القوس باريها + اعط العبد كراعا فطلب ذراعا

نادرتر ... + بده کمان را بتراشنده او + داده شد بنده پاچه را پس طلب کرد دست

أعق من ضبّ + اعلموا أن الله شديد العقاب + الأعمال بخواتيمها + الأعمال

نافرمان تر از سوسمار + بدانید که البته خدا سخت ترست عذاب او + اعتبار عملها بعاقبتهای آنهاست + اعمال

بالنيات + الأعمال ثمار النيات + أعمر من معاذ + أعمر من نصر + أعن صبوح ترقق

به نیتهاست + عملها بار نیتهاست + دراز تر از زندگی معاذ + دراز تر از زندگانی نصر + آیا از شراب بامدادی نرمی

أعوذ بالله من القضية المعكوسة + أعور عينك والحجر + أعيى من باقل + أعيى الداء

پناه میگیرم بخدا از قضیه تبدیل گردیده + یک چشم شد چشم تو و سخت شد + عاجز تر از باقل + عاجز کرد بیماری

الدواء + أعيب من بغلة أبي دلامة + أعييتني بأشر فكيف بدردر

دوا را + معیوب تر از استر ابو دلامه + عاجز کردی مرا به تیزی دندان پس چگونه بی دندانی

حرف الغين

اغدر بقينة أو دع + أغدر من صقر + أغر من ظبي مقمر + أغر من

بی وفائی کن بکنیز سرود گوی یا گذار + بی وفاتر از چرغ + فریبنده تر از آهوی شب با قمر + فریبنده تر از

سراب + أغزل من فرعل + أغزل من امرء القيس + أغلى فداء من

نمایش آب + عاشق تر از بچه کفتار + غزل گوینده تر از امرء القیس + گران تر از روی بها از

حاجب بن زرارة + اغلق الأبواب أيها البواب + أغنى الصباح

حاجب پسر زراره + بند کن درها را ای دربان + بی نیاز کرد صبح

من المصباح + أغنى من التفه عن الرفه + **حرف الفاء** افتح صدرك تعلم عجرك

از چراغ + بی نیاز تر از درنده از کاه + بگشا خوشه خود را بدانی عیبهای خود را

أفتك من البراض + أفحش من فاسية + أفرخ روعك + أفرس

دلیر تر از براض + بیهوده تر از فاسیه + برود ترس تو + داناتر

من ملاعب الأسنة + أفرس من عامر بن الطفيل + أفرغ من

از بازی کننده نیزه ها + داناتر از عامر بن طفیل + فارغ تر از

مجامع سابلة + أفبهذا أمر أنتم لا تبصرون + إفشاء أسرار لئيمٍ

مجامع سابلة + آيا پس جادوی است این یا شما نمی بینید + هویدا کردن راز [illegible]

ممتحن الأحرار + أفضل الزهد إخفاؤه + أفضل الناس من لم تفسد

از [illegible] شهای رشد [illegible] بهترین زهد پوشیدن وی است + بهترین مردمان کسی است که تباه نکند

الشهوة دينه + أفضل البر ما لا منّ فيه ولا مطل + أفضل المعروف

خواهش نفس دین او را + بهترین نکویی آنکه احسانی نباشد در وی و نه درنگ + بهترین نکویی

إغاثة الملهوف + أفضح من جبهة في حلقة + أفٍّ لمن لا تتندّى صفاته

[illegible] کردن ستمدیده است + رسواتر از نادان در جماعت + اف است مر کسی که جوانمردی نکرد

أفلت وله حصاص + أفلت وانحصّ الذنب + أفلت فلان

جست و حال آنکه مراد از زدن است + رست و حال آنکه بریده شد دم + برجست فلان

بجريعة الذقن + أفواهها مجاسّها + الأفواه مقدّمة الكون + الأقارب

[illegible] + دهنها [illegible] شهای اوست + دهنها مقدمه وجود است + نزدیکان

كالعقارب + أقبح الكلام مدح اللئام + أقبح من قردة + أقتلوني

مانند کژدمهاست + زشت ترین سخن ستایش ناکسان است + زشت تر از بوزنه‌ها + بکشید مرا

ومالكًا + أقذر من حيضة + أقرى من حابي الذهب + أقسى من

و مالک را + پلیدتر از حیض + مهمانی کننده تر از [illegible] + سخت تر از

الحجر + أقطف من ذرة + أقل في اللفظ من لا شيء في العدد + أقل

سنگ + [illegible] + کمتر در گفتن کسی است که نیست چیزی در شمار + کمتر

من [illegible] + [illegible] التأني أجلّ من أكثر العجلة + أقلل

[illegible] توقف کردن بزرگ‌تر است از بیشتر شتابی + اندک کن

طعامك حمد منامك * الاقلام مطايا الافهام * اكذب من

طعام خود را ستایش کنی خواب را * قلمها اسپهای دانشهاست * دروغگوتر

على الجمل * اكثر مصارع العقول تحت بروق الاطماع * اكذب

بر شتر * بیشتر مصراعهای عقلها زیر برقهای طمع ست * بیشتر

الظنون ميون * اكذب من دب ودرج * اكذب من اليهير

گمانها دروغهاست * دروغگوتر از کسی که رفت تا آخر رسید * دروغگوتر از سراب

اكذب من سهيلة * اكذب من المهلب بن ابي صفرة * اكذب

دروغگوتر از سهیله * دروغگوتر از مهلب پسر ابو صفره * دروغگوتر

من فاختة * اكذب من سجاح * اكذب من ابي ثمامة * اكذب

از فاخته * دروغگوتر از سجاح * دروغگوتر از ابو ثمامه * دروغگوتر

من صبي * اكرم من حاتم * اكسفا وامساكا * اكسى من بصل

از کودک * جوانمردتر از حاتم * [illegible] * بیشتر [illegible] از پیاز

اكفر من حمار * اكفر من ناشرة * اكل وحمد خير من اكل وذم * اكل

کافرتر از حمار * کافرتر از ناشره * خوردن و ستودن بهتر است از خوردن و نکوهیدن * خوردن

اللحم عشية وغدوة يورث القلب غلظة وقسوة * الاكل من

گوشت شبانگاه و بامداد پیدا میکند دل را درشتی و سختی * خوردن از

الدين * اكل الدهر عليه وشرب * اكيس من قشة * الام من

دین ست * خورد زمانه بروی و نوشید * داناتر از قشه * لئیم‌تر از

راضع * [illegible] من مادر * [illegible]

راضع * ناکس‌تر از مادر * [illegible]

فلا آلیه الشمکت ملقها البطان + التقی البطان والحقب + لحن من

پس نیست نصیحت بهم برستند دو حلقه تنگ ستور + باهم پیوست تنگ ستور و تنگ پالان + نیکوتر از زر و بهتر

الجراد تین + الحن من قینتی یزید + الحم ما اسدیت + الذ من اغفاء

دو جراده + نیکوتر از زر وی سرنواز دو کنیز شتر دگوی یزید + پود کن خیر را که باستی + لذیذتر از خفتن

الفجر + الذ من الامن + الذ من الغنیمة الباردة + الذ من المنی + الرق

فجر + لذیذتر از امن + لذیذتر از غنیمت خنک + لذیذتر از آرزوکه + متصل

التنور ما دام حارا + الص من کندش + الص من شظاظ + القی

تنور را تا وقتیکه گرم است + دزدتر از کندش + دزدتر از شظاظ + بفگند

عصاه لما الق دلوك فی الدلاء + اللهم زد ولا تنقص + الله جمیل

عصای خود را + بفگن دلو خود را در دلوها + بارخدایا زیاده کن و کم مکن + خدای خوب است

ویحب الجمال + الله بس ما بقی هوس + الیس الصبح بقریب + الیك

و دوست میدارد جمال را + خدا کافیست آنچه باقی ماند هوس + آیا نیست صبح نزدیک + سوی تو

یساق الحدیث + احمل من الترهات + الامرد کالنساء + امرع

رانده میشود حدیث + بیشتر از روی فریب از باطلها + امرد مانند زنان است + را یافت

وادیه واجنی حلبه + امرعت فانزل + الامر فوق الادب + الامر

وادی او و کامل شد گیاه او + بفراخی آمد علف رسیده + حکم بالای ادب است + حکم

بالشیء نهی عن ضده + امش بدائك ما مشی بك + ام فرشت

بچیزی نهی است از ضد او + برو بیماری خود تا وقتیکه برود آن بتو + آیا افگند

[illegible] الاسل + الاطیر مرهونة [illegible]

[illegible] نیزه + [illegible] کارها گرو کرده شده

باوقاتها الامين امن والخائف خائف + انا ابن جلا وطلاع الثنايا

بوقتهای خود + امانت دار بی بیم شونده است و ترسنده ترسنده + من پسر جلاام ...

خوفي من البلل + انا بالنهار خطيب وفي الليل اطيب + انا عربيد

ترس من از تر بودنها + من در روز خواننده زنانم و در شب نکاح کننده ام + من ستمگار

وانت رعديد وبيننا بون بعيد + انا في مفارقة من اريد و

و تو ترسنده هستی و میان ما جدائی دورست + من در جدائی کسیکه اراده میکنم

صحبة من لم ارد كواجد ما لا يشتهي ومشته ما لا يجد + انا كلف

صحبت کسیکه اراده نمیکنم مانند یابنده چیزیکه نمی خواهد + و خواهنده چیزیکه نمی یابد + من عاشق

وانت صلف فكيف نالف + انا منه فالج بن خلاوة + انا منه

و تو لاف گو پس چگونه الفت گیریم + من ازان فالج بن خلاده ام + من ازو

كحاقن الاهالة + انا نذير لكل فتى وثق بامراة + انا وجدنا اباءنا

مانند داخل کننده پیه گداخته ام + من ترساننده ام برای هر جوانی که اعتماد کرد بزن + بتحقیق ما یافتیم پدران خود را

على امة وانا على اثارهم مقتدون + ان احسنتم احسنتم

بر گروهی و بتحقیق ما بر نشانهای ایشان پیروی کننده ایم + اگر نکوئی کردید نکوئی کردید

لانفسكم + ان اعيى البعير فزده نوطا + ان اردت المحاجزة

برای نفسهای خود + اگر مانده شود شتر پس زیاده کن او را نوط + اگر اراده کنی مصالحه را

فقبل المناجزة + ان الله مع الصابرين + ان الله لا يضيع اجر المحسنين

پس پیش از مقاتله + بتحقیق خدا با صابران است + بتحقیق خدا ضایع نمیکند مزد نکوئی کنندگان

ان الله غفور رحيم ...

... کننده ...

الشجاع + اِنَّ اَوّلَ ناسٍ اَوّلُ ناسٍ + اِنَّ آثارَنا تدلُّ علینا + اِنَّ البیعَ

دلیر را + بتحقیق اول مردمان اول مردمانند + بتحقیق آثار ما دلالت میکند بر ما + بتحقیق بیع

مُرتخصٌ وغالٍ + اِنَّ البُغاثَ بارضِنا لاکبرُ + اِنَّ البُغاثَ بارضِنا

ارزانست و گران + بتحقیق بغاث در زمین ما هرآئینه بزرگ است + بتحقیق بغاث در زمین ما

لکبیرٌ + اِنَّ البُغاثَ بارضِنا تستنسرُ + اِنَّ الباطلَ کانَ زَهُوقاً

هرآئینه بزرگ است + بتحقیق بغاث در زمین ما کرکس میشود + بتحقیق باطل بود نیست +

اِنَّ الجوادَ عینُه فرّارُه + اِنَّ الحدیدَ بالحدیدِ یُفلَحُ + اِنَّ الخبرَ

بتحقیق جوانمرد چشمش فرار اوست + بتحقیق آهن با آهن شگافته میشود + بتحقیق خبر

یحتملُ الصدقَ والکذبَ + اِنَّ الدّواهیَ فی الآفاقِ تهترسُ +

احتمال میدارد راستی و دروغ را + بتحقیق مصیبتها در عالم میگوید بد +

اِنَّ الرّقینَ تُغطّی افنَ الافینِ + اِنَّ الشّقیَّ وافدُ البراجمِ + اِنَّ الصّبرَ

بتحقیق درم می پوشد حماقت احمق را + بتحقیق بدبخت رسول براجم است + بتحقیق صبر

راحةٌ + اِنَّ العلمَ باقٍ لایزالُ + اِنَّ العوانَ لا تُعلَّمُ الخمرةَ + اِنَّ

آسایش است + بتحقیق علم باقی است دور نمیشود + بتحقیق میانه سال تعلیم کرده نمیشود خمار پوشی را + بتحقیق

العصا قُرعت لذی الحلمِ + اِنَّ الفتنةَ اشدُّ من القتلِ + اِنَّ الفرارَ

عصا کوفته شد برای صاحب علم + بتحقیق فتنه سخت تر است از کشتن + بتحقیق گریختن

بقرابٍ اکیسُ + اِنَّ القصیرةَ قد تطیلُ + اِنَّ للقمةِ الفَ هولٍ

با قراب زیرکی است + بتحقیق کوتاه گاهی دراز میشود + بتحقیق برای لقمه است هزار خوف است

اَهونُها الموتُ وللموتِ الفُ هولٍ اَهونُها فراقُ الاحبّةِ اِنَّ الکریمَ

آسانتر آنها مرگ است و برای مرگ هزار خوف است آسانتر آنها جدائی دوستان است + بتحقیق جوانمرد

لو دعي الى طعن الاحباب + ان المعاذير قد تشوب بالكذب + ان

اگر خوانده شود سوی طعنه کردن دوستان + تحقیق عذرها گاهی می آمیزد به دروغ + تحقیق

المقدرة تذهب الحفيظة + ان الموصين بنو سهوان + ان

توانائی می برد حمیت را + تحقیق وصیت کنندگان پسران غافل اند + تحقیق

النفس لامارة بالسوء + ان [illegible] الهدايا على مقدار مهديها + انباض

نفس هر آئنه بسیار حکم کننده است به بدی + تحقیق [illegible] هدیه ها باندازه هدیه دهنده است + بانگ آوردن کمان است

بغير توتير + ان بعض [illegible] + انت شولة الناصحة + انت

بدون تو تیر + تحقیق بعضی [illegible] کمان [illegible] + تو شوله هستی نصیحت کننده + تو

الشعار دون الدثار + انت [illegible] وانا ميق فكيف نتفق + انت

شعار هستی نه دثار + تو شانه [illegible] و من گریبان ام پس چگونه متفق شویم + تو

كصاحبة النعامة + انتن من جيفة + انتفخ سحرك + انتظار الفرج

مانند زن مالک شتر مرغ هستی + بدبوتر از مردار + آماسیده شد سینه تو + انتظار کردن کشایش

عبادة + الانتظار اشد من الموت + انجد من رأى حضنا + انجز حر

عبادت است + انتظار سخت تر است از مرگ + در آمد بنجد کسیکه دید حضن را + وفا کرد حر

ما وعد + انجب من ام البنين + انجب من بنت الخرشب + انجب

انچه وعده کرد + بزرگتر از ام بنین + بزرگتر از دختر خرشب + بزرگتر

من ام حبيبة + ان جر جر العود فزده وقرا + انحلت عقدتهم + اندم

از ام حبیبه + اسلیکه آواز کند عود پس زیاده کن او را + کشاده شد گره ایشان + پشیمان تر

من الكسعي + ان دون الظلم [illegible] + ان دعاء [illegible]

اُنْزِلِ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ + اِنْ سَرَقْتَ فَاسْرِقْ دُرَّةً وَاِذَا زَنَيْتَ فَازْنِ

فرود آر مردمانرا در مرتبه‌های ایشان + اگر دزدی کنی پس ببر در مرواریدرا و چون زنا کنی پس زنا کن

بِحُرَّةٍ + اَلْاِنْسَانُ مُرَكَّبٌ مِنَ السَّهْوِ وَالنِّسْيَانِ + اَلْاِنْسَانُ عَبِيدُ

بزن حره + انسان مرکب است از غفلت و فراموشی + انسان بنده‌های

اَلْاِحْسَانِ + اَلْاِنْسَانُ مِرْآةُ الْاِنْسَانِ + لَا اِنْسَانَ مَعَ النِّسْيَانِ + اَلْاِنْسَانُ

احسان است + انسان آئینه انسان است + انسان با فراموشی نه + انسان

حَرِيصٌ عَلَى مَا مُنِعَ + اَلْاِنْسَانُ يُمَارِقُ السَّهْوَ وَالنِّسْيَانَ + اَلْاِنْسَانُ

حریص است بر آنچه باز داشته شد + انسان همعنان شد غفلت و فراموشی را + انسان

رَتِيبَةُ اللِّسَانِ + اَلْاِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ + اَنْشَطُ مِنْ ظَبْيٍ مُقْمِرٍ

بهلاکت و بی زبان است + انسان بر ذات خود بیناست + شادان تر از آهوی شب و شمر

اَلْاِنْصَافُ اَحْسَنُ الْاَوْصَافِ + اَنْصَفَ الْقَارَّةَ مَنْ رَامَاهَا + اُنْصُرْ

انصاف نیکوترین صفتهاست + انصاف کرد در حق قوم کسیکه تیر انداخت سوی ایشان + یاری کن

اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُومًا + اُنْظُرْ اِلَى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرْ اِلَى مَنْ قَالَ + اِنْ

برادر خود را درحالیکه ظالم باشد یا مظلوم + بنگر بسوی چیزیکه گفت و منگر بسوی کسیکه گفت + اگر

عَلَى نَفْسِكَ اِنْ غَلَا اللَّحْمُ فَاصْبِرْ اِلَى رَخِيصِهِ + اِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ

بر ذات خود + اگر گران شد گوشت پس صبر کن بسوی ارزانی وی + بتحقیق در تعریضها

لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكَذِبِ + اِنَّ فِي نَفْسِ الْجَمَالِ مَا لَيْسَ فِي نَفْسٍ + اَنْفُ

هر آئینه گنجایش است از دروغ + بتحقیق در ذات خوبی چیز است که نیست در نفس + بینی

فِي السَّمَاءِ وَاِسْتٌ فِي الْمَاءِ + اَنْفُكَ مِنْكَ وَاِنْ كَانَ اَجْدَعَ + اِنْقَطَعَ السَّلَا

[illegible] + بینی تو از تست اگرچه باشد بریده + منقطع شد سلا

فی البطن * انقطع قوله من بادیة * ان كان الكذب ينجي فالصدق أنجى

در شکم * منقطع شد زور آور از جماعت اندک * اگر هست دروغ که نجات میدهد پس راستی نجات دهنده تر است

ان كنت ريحاً فقد صادفت اعصاراً * ان كنت ذا طب فطب لعينك

اگر هستی باد پس بتحقیق بیابی گرد بادرا * اگر هستی طبیب پس علاج کن چشم خود

انكحنا الفرا فسنرى * ان كيدكن عظيم * انك لا تجني من الشوك العنب

نکاح کنانیدیم گورخررا پس ببینیم * بتحقیق مکر شما بزرگ است * بتحقیق تو نمی چینی از خار انگوررا

انك ميت وانهم ميتون * انك في واد وانا في واد * ان لله جنوداً منها

بتحقیق تو مرده هستی و بتحقیق ایشان مردگانند * بتحقیق تو در وادیست و من در وادی * بتحقیق مر خدا را لشکرهاست

العسل * ان لكل عام طعاماً * ان لم تغض على القذى لم ترض ابداً * ان لم

شهد * بتحقیق برای هر سال خوردنیست * اگر خاموش نشوی بر خاشاک راضی نشوی همیشه * اگر نه

يكن وفاق ففراق * انما الاعمال بالخواتيم * انما هو كبارح الاروى * انما

باشد موافقت پس جدائیست * جز این نیست که عملها به خاتمه هاست * جز این نیست که او مانند شکار رو گرداننده کوهیست * جز

الايدي باصابعها والملوك بصنائعها * انما سميت هانئاً لتهنأ * انما المرء

که دستها بانگشتهای خود است و ملکها بهنرهای خود * جز این نیست که نامیده شدی هانی تا گوارا شوی * جز این نیست

باصغريه قلبه ولسانه * انما يعاتب الاديم ذو البشرة * انما انشط من

به دو خرد خود است دل او و زبان او * جز این نیست که عتاب کنند چرم را صاحب بشره * جز این نیست که گشاده شد از

عقال * انما يضن بالضنين وينافس في الثمين * انما النسل مع الكرة * انما

رسن شتر * جز این نیست که بخل کرده شود به بخیل و رغبت کرده شود در گران بها * جز این نیست که نسل با زن است * جز این

النشيد على السرعة * انما يهلك كل طير شبهه * انم من الصبح * انم من التراب

کرشا بر خورسیست * جز این نیست که می کشد هر پرنده شبیه خود را * سخن چین تر از صبح * سخن چین تر از خاک

انم من الدمع + انم من الزجاجة + انم من الكسيلم + انم من الوشاح + انم من اللسان

سخن چین تر از اشک + سخن چین تر از آبگینه + سخن چین تر از بازدم + سخن چین تر از حمیل + سخن چین تر از زبان

ان مع العسر يسرا + ان من البيان لسحرا + ان من الكلام حكمة + ان

بتحقیق با دشواری آسانی است + بتحقیق بعضی بیان برآینه جادو است + بتحقیق بعضی کلام حکمت است + بتحقیق

من الكلام ما هو امر من الغيث وما هو اقطع من السيف + ان

بعضی از کلام چیزیست که او نافع تر است از باران و چیزیکه او برنده تر است از شمشیر + بتحقیق

من لا يصلحه الخير يصلحه الشر + ان ملكت الملك فلك الفلك

کسیکه صالح نکند او را نیکی صالح کند او را بدی + اگر مالک شوی ملک را پس از تست گردون

ان هي الا فتنتك + انه لازنى من قرد + انه لتراب ما نقيم + انه ليعاجز الى التقدم

نیست آن مگر آزمایش تو + بتحقیق وی برآینه زانی تر است از بوزنه + بتحقیق وی هم خاک است + بتحقیق وی عجز میکند

اني لك لاطوع من حذائك او فق من غذائك + اني لك لاتبع من ظلك

بتحقیق من برای تو برآینه مطیع ترم از نعل تو و موافق ترم از غذای تو + بتحقیق من برای تو برآینه پس رونده ترم از سایه تو

واطوع من نعلك + اودى العير الا ضرطا + اوسع من دجلة + اوفى

و فرمان دار ترم از نعل تو + هلاک شد خر مگر گوز + وسیع تر از دجله + بیشتر وفا

من الحارث بن ظالم + اوفى من السموأل + اوفى من الفكيهة + اوقل من

از حارث پسر ظالم + بیشتر وفا کننده از سموأل + بیشتر وفا کننده از فکیهه + بیشتر کم

غفر + اولى الناس بالنوال ازهدهم في السؤال + اول الحزم المشورة + اوهن

غفر + نزدیک ترین مردمان بخشش بی رغبت ترین ایشان در سوال + اول هشیاری مشوره است + سست تر

من بيت العنكبوت + اهتزموا ذبيحتكم + اهدى من دعيميص

از خانهٔ عنکبوت + بشتابی کنید در ذبیحه خود + رهنما تر از دعیمیص

الرمل بما اهدی من القطا + اهل البیت ادری بما فیه + اهل طوس بقر

رمل بدر رهنماتر از قطا + مردم خانه داناترست بانچه در خانه است + مردم طوس گاوانند

اهلک من ترهات البسابس + اهون من تبالة علی الحجاج + اهون من

هالکتر از باطلهای بسابس + خوارتر از تباله بر حجاج + خوارتر از

قعیس علی عمته + اهون مظلوم سقاء مروب + اهون السقی التشریع

قعیس بر خواهر پدرخود + خوارترین ستم رسیدگان مشک ماست + آسانترین آب دادن تشریع

ایاس من غریق + ایاک اعنی فاسمعی یا جارة + ایاک وما یعتذر منه

ناامیدتر از غریق + خاص ترا اراده کرده‌ام پس بشنو ای زن همسایه + نگهدار خود را از آنچه عذر خواسته شود

ایاک ان یضرب لسانک عنقک + ایای والمزاح + ایبس من قدة +

نگهدار خود را از اینکه بزند زبان تو گردن ترا + نگهدار مرا از خوش طبعی + خشکتر از دوال

ایبس من صخر + ایمان المرء یعرف بایمانه + الایناس قبل الابساس + این یروح الجان

خشکتر از سنگ + ایمان مرد شناخته میشود بسوگندهای وی + انس دادن پیش از رها کردن + کجا میرود جن

من دیوان سلیمان + این هو این انت این انا + اینما اوجه الق سعدا + ای یومی من الموت

از دفتر سلیمان + کجا او کجا تو کجا من + هرجا که متوجه شوم دیدار کنم سعد را + کدام روز از دو روز است از

گنجینه دوم در مثلهای پارسی

آب آمد تیمم برخاست + آب ندیده موزه کشیده + آب و آتش را چه آشنائی + آب چو از سر گذشت چه یک نیزه چه یکدست + آب بی لجام خورده است + آب بریسمان می بندد + آب که جائی بسیار میماند گندیده می شود + آب تیز در خانه دراید به از آنکه دولت تیز برود + آب دریا بکیل مشت می پیماید + آب از دریا می بخشد + آب این همه سال بیکسر بدریا میرود + آب شیرین و مشک

اگر گندم ... ۞ ... داند که آبادی کجاست ۞ آب از غربال بخش میکند ۞ آبی دین باری باشد ۞ آتش چو ... سوخت ... خشک ... تر ... دوست و دشمن نداند ۞ آتش بدست خود زده ۞ آتش با ... [illegible] ... رنگ سوری به ۞ آتش زن در آن خانه که دود کس کسی نبیند ۞ آتش نشاندن ... و بچه اش نگاهداشتن کار خردمندان نیست ۞ آخر ساعی کاه فروشی ست ۞ آخر گند پوست به دباغخانست ۞ آخر پیری ... داغ عمر ست ۞ آخر آب بجوی ما خواهد رفت ۞ آخر بخیال میرد ۞ آدم ... و اشریک مال مردم ست ۞ آدم به آدم میرسد کوه بکوه نمیرسد ۞ آدم را گندم بهشت ... ساز ۞ آدمیان گم شدند ملک خدا را گرفت ۞ آدمی آخر شیر خام خورده است ۞ آدمی جایز الخطاست ۞ آدمی را آدمیت لازم ست ۞ ... اگر بو نباشد هیزم ست ۞ آدمی که شکم دیگران پر کند حیوانی باشد سگ شکم ۞ آرزو عیب نمی باشد ۞ ... طریق دولت چالاکی است و چستی ۞ آزادمرد خدا است ۞ آزادگان تهی دستند ۞ آزردن دل دوستان جهل ست ۞ و کفارت یمین سهل ست ۞ آزرده دل آزرده کند انجمنی را ۞ آزموده را چه آزمائی ۞ آزموده کار بازی نمیخورد ۞ آسوده کسیکه خر ندارد ۞ آسوده کسی که زن ندارد ۞ آسان گردد هر آنچه هست بستی ۞ آشنا را حال این ست وای بر بیگانه ۞ آشنائی ملا تا سبق ... آش مردان دیر می پزد ۞ آشی ... راست و گواهی در کار ۞ آفرین باد برین همت مردانه تو ۞ آفتاب به گل نمیتوان اندود ۞ آفتاب لب بام ۞ آفتابه خرج لحم ۞ آفت همسایه بهمسایه میرسد ۞ آلوچه بالو نگر د رنگ برارد ۞ آمدن بارادت رفتن باجازت ۞ آمد و آورد آنهم گناه ماست ۞ آمین برای اجابت دعاست ۞ آنانکه غنی ترند محتاج ترند ۞ آن بلا نبود که از بالا بود ۞ آن آتش فرو نشست ۞ آن دکان برچیده شد ۞ آن دفتر را گاو خورد ۞ آنرا که عیان ست چه حاجت به بیان ست ۞ آنرا که خبر شد خبرش باز نیامد ۞ آنرا که چنان کند چنین آید پیش ۞ آنرا که ... ست ... ست ۞ آنرا که برادر ندهد باد دهد باد ...

ع همین میگوید

آنرا که ذاتی نسب و نسبت حالش * ویرا نبود هیچ گواهی چو فعالش * آن سر رشته از دست گم گشت
آن شبی بود که گویند اهل خلوت امشب است * آن قدح بشکست و آن ساقی نماند * آنکه
شیر را کند روبه مزاج * احتیاج است احتیاج است احتیاج * آنکه در عالم است گلیم خیر ز هم
اوست * آن گریه که ما کردیم یعقوب نکرد * آن صبر که ما کردیم ایوب نکرد
آنهم گذشت اینهم گذشت * آواز دهل شنیدن از دور خوش است * آواز سگان کم نکند رزق
گدا را * آواز گدا رونق بازار کریم است * آوازه مرگ زود میرسد * آه در جگر ندارد * آهسته گو
که دیوار هم گوش دارد * آهن کهنه را جلوا ده * آهن سرد میکوبد * آینه داری در مجلس
کوران * ابر سیه اند مستان خانه کوریان شود * ابر را بانگ سگ ضرر نکند * ابر گر
آب زندگی بارد * هرگز از شاخ بید برنخوری * ابروی هلال بوسه آسمان سبز نشود * ابله
گفت و دیوانه باور کرد * ابلیس رفت و خباثت بگذاشت * اجل سگ که رسد
نان چوپان میخورد * اجل سگ که آید مسجد خواب کند * احمق ریش راست کند و عاقل
محاسن * اختلاط زیاده بر آشنائی * اختیار بدست مختار * ادب آب حیات
آشنائی ست * از آن بعلت گران بحکمت * از انجا رانده و از اینجا مانده * از آسیا
کرده رفت ترا با سیر نیم سیر چه کار * از آسمان هر چه آمد زمین برداشت * از آتش او
گرم نشدم از دودش کور شدم * از ابر سیه باشد افزونی باران * از آب فرود آورده بر خلستان
از بیضه خاکی چوزه زاید * از بیوه گیر گدائی * از بد نشاره هر چه ستانی نسل بود * از برای یک شکم
منت دو کس نتوان کشید * از بیم باران بر ناودان میگریزد * از پای لنگ چه سیز
از بانچه شما هویدا است * از تو حرکت از ما برکت * از توانائی و از من نیازی * از جمع عشمارم
از ابوجهل اینچه علم * از چشمه آفتاب تشنگی حاصل نشود * از چاه برون آمد در چاه افتاد
از حلوا شیرین تر تنگ در خانه دیگران * از خدا بترس * از خرس موئی بس غنیمت است

[illegible] از خردان خطا و از بزرگان عطا ؛ از منقار مرغ پل جیحون میکند ؛ از خیال پری و دی بگذرد ؛
آدمی را بچشم احوال نگرد ؛ از دست یک اشاره و از ما بسر دویدن ؛ از دل برود هر آنچه
از دیده برفت ؛ [illegible] گرسنه چه خیزد ؛ از دام چو آزاد شوم در قفس افتم ؛ از دور دست [illegible]
[illegible] زمین میکشد ؛ از پشتی [illegible] شد و بر بروت بست ؛ از سوزن گر[illegible]
[illegible] میکشد ؛ از سودای نقد بوی مشک می آید ؛ از صد باران
[illegible] زبان موسی [illegible] هر جا که [illegible] وطن شد ؛ از فریاد خر کسی نرنجد ؛ از فلفل
و زنجبیل سردی مطلب ؛ از مردم نادرست [illegible] مطلب ؛ از کوزه همان برون تراود که
در اوست ؛ از کفر ابلیس مشهورتر است ؛ از گاو و جوش خر بزار ؛ از کیسهٔ خلیفه بخشش میکند
از کفچه یا ز حلوا نتوان خورد ؛ از کجا این سر خر پیدا شد ؛ از کرامات شیخ ما چه عجب + گربه شاشید
و گفت باران است + از گریه ماتم گل سوری نروید ؛ از گره او چه میرود ؛ از گوشهٔ بامی که
پریدیم پریدیم ؛ از لقلق سگ دریا مردار نمی شود ؛ از معاطفه باد جز خاک برنخیزد ؛ از مکافات
عمل غافل مشو + گندم از گندم بروید جو ز جو + از مردی تا نامردی یکقدم است ؛ از ما شنیدن
و از شما بخشیدن ؛ از ماست که بر ماست ؛ از نو کیسه وام مخواه ؛ از نقش و نگار در و دیوار شکسته
آثار پدید است صنادید عجم را + از نی بوریا شکر نخوری ؛ از هر جا که سنگ آید بالای لنگ است
از هرچه بگذرد سخن از یار خوشتر است ؛ از یک دست صدا برنخیزد ؛ اسپ و زن و شمشیر
وفادار که دید ؛ اسپ [illegible] دیم اشتر آمد ؛ اسپ نقارچی شده است ؛ اسپ و فرزین می نهند
اسپ دانه [illegible] نخورد ؛ اسپ چوبین راه نمی رود ؛ اسپ بدویدن آخور یاد می کند
اسپ دور کا به داماد بخشی ؛ استخوان سوخته را سگ نه بوسد ؛ استر را گفتند پدرت کیست
گفت یابو [illegible] اسپ است ؛ اشتر که [illegible] ز دو گردن دراز میکند ؛ اشتهای مردان [illegible] زنان
[illegible] تاب بی حرمتی ندارد ؛ [illegible]

۵۱ تعلق [illegible] زبان در صحبت است [illegible]
۵۲ صنادید [illegible]

نصف جهان ۞ اصل ... [illegible]

افزونی تو رما ربای سیری شدن ست ۞ اگر ... [illegible]

یکی افغان دوم کنبو سوم بد ذات کشمیری ۞ اگر باد ابل [illegible]

می توان خورد ۞ اگر همه آتش شوی خود را نسوزی ۞ اگر مورچه پر ... همان ... [illegible]

اگر در دل خونابه باشد دیده تراود ۞ اگر معنی نظر سازد بهائی بی ... [illegible]

در شکی کنی دروغ همان دروغ و همان دروغ و همان دروغ ۞ اگر من بیمار شوم می میرم ۞ اگر

قارورة پاک ست از طبیب چه باک ست ۞ اگر این بار جان برم زحمت ۞ دیگرم عاشقی نو

نبود ۞ اگر باد در کنم عقلم نباشد ۞ اگر خر نمی بود قاضی نمی شد ۞ اگر نان گندمی نیست زبان گردی

را چه شد ۞ اگر شکار شغال کردی سامان شیر کن ۞ اگر سوی خورشید تیز بینی چشم تر از بان دارد

نه خورشید را ۞ اگر فی المثل در فشاندن ندانی ۞ به همه حال در رسیدن آخر توانی ۞ اگر ماند شبی ماند

شبی دیگر نمی ماند ۞ اگر هوس ست همین قدر بس ست ۞ اللهم ... امروز را فردائی

در پیش ست ۞ امروز داری بخور غم فردا مخور ۞ امید بهتر از خوردن ۞ انتظار بدتر از مرگ ست

انچه پیر در خشت بیند جوان در آئینه ۞ انچه یاد کار داریم اکثری در کار نیست ۞ انچه در طبع تو نیاید

هست ۞ تو نفهمیده مگو که خطا ست ۞ انچه ما کردیم با خود هیچ نابینا نکرد ۞ انچه در بغداد ست

گرد سر خلیفه ۞ انچه در دل ست بزبان می آید ۞ انچه عوض دارد گله ندارد ۞ انچه دیدی از دست

رفت ۞ انچه آدم میکند بوزینه هم ۞ انچه کنی بخود کنی ۞ گر همه نیک و بد کنی ۞ انچه نصیب ست

بهم میرسد ۞ گر نستانی بستم میرسد ۞ اندرین باغ چو طاوس بکار ست مگس ۞ اندکی جمال به از

بسیاری مال ۞ انصاف شیوه ... بالای طاعت ست ۞ انگشت کاسب کلید

روزیست ۞ و دست بی هنر کفچه گدائی ۞ انگشت عسل بر بوا میکشد ۞ انگشت بجای

حلق ست ۞ انگشت اگر در گوش کنی بسر چین نمیرسد ۞ انگور همی گیر در رنگ ۞

...ن ضایع و تنها نشین ٭ اوقات شریف بین که چون

...ل خویش بعده درویش ٭ اول طعام بعده کلام ٭

...ا ٭ اول بخش بعد از ان گو بی نمک ست ٭ اول

...س ... اول ... نسبتی دارد ٭ اول شب

... ٭ اول سایهٔ دزد آیا ...

...خود بشناس ٭ ای باد صبا اینهمه آورده تست ٭ ای بسا آرزو که خاک شده ٭ ای تو

مجموعهٔ خوبی ز کدامت گویم ٭ ای خاک بران سر که در و مغز وفا نیست ٭ ای در تو میگویم

دیوار تو هم بشنو ٭ ای روشنی طبع تو بر من بلا شدی ٭ ای زفرصت بیخبر در هرچه باشی زود باش

ای زبردست زیردست آزار ٭ گرم تا کی بماند این بازار ٭ ای گل بتو خرسندم تو بوی

کسی داری ٭ ایلچی را چه زوال ٭ اینهمه از پی آنست که زر میخواهد ٭ اینهم اندر عاشقی بالای

غمهای دگر ٭ اینهم آثار پیریست ٭ این نه کسی گو که ترا نشناسد ٭ این گل دیگر شگفت ٭

این کار از تو آید و مردان چنین کنند ٭ اینک من و تو هر انچه دانی میکن ٭ اینک سر را

بر خوش سلامت ٭ این سبو گر نشکند امروز فردا بشکند ٭ این دست را مباد بآن دست احتیاج

این تخم و این زمین ٭ این گوی این میدان ٭ این چاه و این ریسمان ٭ اینجا موش بعصا

راه میرود ٭ اینجا مقام دم زدن جبرئیل نیست ٭ اینجا حسب نگنجد و اینجا نسب نباشد ٭

این کار دولت ست کنون تا کرا رسد ٭ این خانه تمام آفتاب ست ٭ این دعا از من

و از جمله جهان آمین باد ٭ این غل دوستان ... ٭ ... شیرینی ٭ ای ...

یارب با نجواب ٭ این کشتی غرق شود ... ٭ ... وقت ... خوش ...

... امثال هندیه ...

آپ ڈوبن لڑبین ۔ آپ ڈوبن مجہنی ہو ۔ آپ کاج مہا کاج ۔ آپہی میان منگتی اور باہر کہڑی
درویش ۔ آپہی ناک چوٹی گرفتار ہین ۔ آتی کا [illegible]
جاتی ۔ آٹی کا چراغ گہر رکہون تو چوہا کہائی باہر [illegible]
کہین گہن نہ پس جائی ۔ آٹا نہٹرا اور بوجا [illegible]
دن ۔ آج ہی سو کل نہین ۔ آج تک [illegible]
ناؤن کمان چڑہتی ہی ۔ آج برس کر لہر نہ برسون ۔ آدمی آدمی انتر کوئی ہیرا کوئی کنکر
آدمی کا شیطان آدمی ۔ آدمی سا پکہیرو کوئی نہین ۔ آدمی نی آخر کہا دودہ پیا ہی
آدہا تیتر آدہی بٹیر ۔ آدہا اب گہر آدہا سب گہر ۔ آدہی گاؤن دوالی آدہی گاؤن پہاگ
آدہی قاضی قدوہ آدہی بابا آدم ۔ آدہی بن گئی تو ہو موسی موسی ۔ آدہی کا تہا ۔ آدہی
کو چہوڑ ساری کو نہین دوڑی ۔ آدہی رات کو جمہائی آوی شام سی منہہ پہیلاوی ۔ آزار عیب
نہین ۔ آزاد کا بسونٹا ۔ آسامری نراساجی ۔ آستین کا سانپ ۔ آسمان مین تہگلی
لگاتی ہی ۔ آسمان سی گرا کہجور مین اٹکا ۔ آفتاب پر تہوکو اپنی ہی منہہ پر پڑی ۔ آگ
لگنی جہونپڑا جو نکلی سو لاہہ ۔ آگ کا جلا آگ ہی سی اچہا ہو ۔ آگ کہائی سو انگاری ہگی
آگ لگائی پانی کو دوڑی ۔ آگ لگائی تماشا دیکہی ۔ آگ لگی منڈہی پر ٹپی براتی ۔
آگ کہتی منہہ نہین جلتا ۔ آگی دوڑ پیچہی چوڑ ۔ آگی ناتہہ نہ پیچہی پگا ۔ آگی روک پیچہی
ٹہونک ۔ آم کی آم گٹہلی کی دام ۔ آم نہ دو آم کہاؤ املی نہ بو املی کہاؤ ۔ آم کہانی
سی کام کہ پیڑ گننی سی ۔ آم محل مین بیٹہا ہوا ہی رستا ہی ۔ آن نہ سر آنی اب چہوڑ رائی
[illegible] ۔ آنسو ایک نہین کلیجہ ٹوک ٹوک [illegible] ۔ منہہ آگی ناک سوجہی کیا خاک ۔ آنکہہ کا پانی ڈہل
گیا ہی ۔ آنکہہ پہوٹی پیڑ گئی ۔ آنکہہ پہوٹی گی تو [illegible] اوجہل پہاڑ اوجہل
آنکہہ کا اندہا اور گانٹہہ کا پورا ۔ آنکہہ نجائی اور [illegible] ہی ۔ آنکہون کا

[illegible] آئی ہی ۔ آنکھوں کی اندھی نام شیخ روشن ۔ آنکھوں نکلے
لو ڈالو ۔ آنکھوں دیکھا بہت پڑا کہ مین کانون سنا
[illegible] نہین جار دل مین آیا پیار ۔ آنکھین ہوئین اُدت من
[illegible] ۔ او مردان [illegible] ان ۔ آئی کی شادی
[illegible] جان کی ساتھہ جاویگی
جنازی کی ساتھہ ۔ آئی [illegible] روزہ ۔ آئی تو ڈرمائی نہین فقط چارپائی ۔ آئی پرچو کی
نہین ۔ آئی نہ گئی کوئی [illegible] ۔ آئی بندہ آئی روزی گیا بندہ گئی روزی ۔ آیا
تو نوش نہین تو فراموش ۔ اب سے میرا مردہ تیری زندی پر بہاری ہی ۔ اب پچہتائی
ہوت کیا جب چڑیان چگ گئین کہیت ۔ اب تو پتہر کی نیچی ہاتہہ دبا ہی ۔ اب سی آگے
گہر سی آئی ہی ۔ ابہی ہونٹون کا دودہ نہین سوکہا ۔ ابہی کچی گہری پانی کی بہرنی ہین ۔
اپنا دام کہوٹا تو پرکہنی والی کو کیا دوش ۔ اپنا گہر ہگ بہر رایا گہر تہوک کا ڈر ۔ اپنا گہر
دور سی سوجہتا ہی ۔ اپنا لال گنوائی کی در در مانگی بہیک ۔ اپنا لینا کیا پرایا دینا کیا ۔
اپنا دی اور لڑائی مول لی ۔ اپنا نکال مجہی ڈالنی دی ۔ اپنا اُلّو کہین نہین گیا ۔ اپنا
کوئی نہین ۔ اپنا [illegible] ۔ اپنی نین مجہی دی تو بہلاتی پہر ۔ اپنی موئی
رانہین ۔ اپنی بچی کو ایسا مارون کہ پڑوسن کی چہاتی پہٹی ۔ اپنی اپنی [illegible] کی سبہی
[illegible] ہین ۔ اپنی پاؤن مین آپ ہی کلہاڑی مارتی ہین ۔ اپنی [illegible] قبر کہودتا ہی
اپنی ہی منہہ سی دہنا پائی ۔ اپنی ران کہولی اور آپہی لاجون [illegible]
سبہی ست ہین ۔ اپنی چہاچہ کو کوئی کہٹا نہین کہتا ۔ اپنی [illegible]
معلوم ہوتی ہین ۔ اپنی سر کو گہوما [illegible]
[illegible] سیوا بہیک

اتنی بہی عقل کچرن ہوتی ہی اٹہاوی کی کاگر ہد اجالا اور جا مرما ناجرن کو اہن

ہی شہیلی نہین سر جوٹی کسیلی اچہا کیا خدانی [illegible]

کہر نہ ڈالی ہد اچہی گہر بیانہ دیا احسان لیجی جہان [illegible]

احمد کی بگڑی محمود کی سدہری قبلہ قطب اور دہر [illegible]

اوسکی ہاتہہ سی نہ کہاوی ارہا ہی دن [illegible]

بیٹہی پاس کام آوی ہد اس نہ استاد نانی ایک مین ایک میرا بہائی ہد اس [illegible]

جو پا دیگا اسی لڑکی کو ماریگا ہد اس سی ترنگلی کی بہی ناک نہ کٹی ہد اس سی اچہا خدا کا نام

اسکو تو شہر ماری سی موت نہین ہد اسکی گردن مان ماری جہان پانی نہ ملی ہد اسکی دوا تو

لقمان کی یہان بہی نہین ہی ہد اس گہر کا باآدم ہی نرالا ہی ہد اسی چہپاؤ اوسی کہاؤ

اتنی لستی ہد اتنی برس کی عمر اور نام میان معصوم انہلکہ ایک سی ہد اگلی پہلے

پچہلے کپچ ہد انگہن جو لہی آدہن ہد الا اتون بالون صحنک سر کالون ہد ال بل خدا

الف اللہ ہد الف کی ناؤن خنک نہین جانتی ہد اللہ دی اللہ دلاوی بندہ دی

پاوی ہد اللہ ری مین ہد اللہ ری تیری دیدی کی صفائی ہد اللہ اللہ کرو ہد اللہ سی خیر مانگو

اللہ کا نام لو ہد اسہی تو کیا غم ہی ہد اللہ کی چوری نہین تو بندی کا کیا ڈر ہد اماقی آبادانی ہد

اناڑی کا سودا بارہ بانی ہد ان بیچارون نی ہینگ کہان پائی ہد ان بہی ڈنڈ و نیہی

کہتی ہو سیر چیرین گی ہد ان تلون مین تیل نہین ہد اٹہمین روپ اور بکہی مین جب ہد

[illegible] یان قل ہو اللہ پڑہ رکہی ہین ہد انت بہلی کا بہلا ہد ان دیکہا چور سالی برابر ہد اندر ان

[illegible] دیکہنی چاہی کہ اندہا کیا چاہی دو آنکہین ہد اندہا بی ایمان ہد اندہا راجہ چوپٹ نگری

[illegible] بانٹی پہر پہر اپنی ہی کو دی ہد اندہا آنکہہ پائی ہی پشیمانی ہد اندہا نیوتی دو جنین آئین

[illegible] سیت ہد اندہا ہو پا تہوتہی دہان ہد اندہا کی جانی لالی کی بہار ہد اندہ کا

الہی میں سکھ ہے اندھی کی ماشہ پیری ہے اندھی مچھلی کُھجی چوری ہے اندھی کی جورو کا اللہ رکھوالی
اندھی کی دوا الہٰ فریاد اندھا بانٹی گا ہے اندھی کی آگی روئی دو نو دیدی کھوئی ہے اندھی مان
[illegible] ہے اندھی کی گاؤں مارا دوڑ نوبی لنگڑو ہے اندھو تمین کانا راوت ہے
اندھا دسند [illegible] ہے اندھا باری گئی کہ چور ہے اندھی سوی کوئی جیل سوی کوئی اندھی کا
آن نہ پایا کوہ [illegible] ہے ان [illegible] کاہی سیکہ بھی دیکھا [illegible] ہے آن ملی کی کسل ہے
انوکھی گاؤں اونٹ آیا ہے انی کی ٹلی منہ بر بس ہے اور جہاں باپ بہنا بھیتر پلائن کا بنہا ہے اوناؤ
سو باولا ہے اوتر اشحنہ مردک ناؤن ہے اوتر اگھاٹی سوا باٹی ہے اوتہاڑ جو اہا ہے اوٹھہ کر بہلی نہیں ہے
بھوڑتی ہے اوچھی پونجی خصمی کھائی ہے اوچھی کی پیت نکری ہے اوچھی کی پیت بالو کی بہیت ہے
اوچھی کی بیل گری ہے اوچھی کی گھر آئی سندوری بانی پی پی موئی مروڑی ہے اودہن بار بہو
بلیٹڈ میں سانپ دکھاوی ہے اودھو کا لین نہ مادھو کا دین ہے اودہم جوتی ہی ہے اور مزا مین
بھول گئی سیری پسین آئی ہے اور رنگ لاگلہری ہے اوری اوڑھی طاق بیٹھی ہے اوڑتی چڑیا کو
ہم پہچانتی ہین ہے اونٹ ہمبیری ساون آیا ہے اوڑھی چادر ہوئی برابر ہے اوسر چوکی ڈومنی گاوے
آل پتال ہے اوسکی گرہ کا کیا جاتا ہی ہے اوسکی جڑین تو پتال کو پہنچ گئی ہین ہے اوسکی آنکھین اوسکی
گلی میں ہے اوکھلی کا کھائی بیٹی کانہ کھائی ہے اوکھلی مین سر دیا تو دہمکو نسی کیا ڈر ہے اوکھلی میں
گیا [illegible] سر آمائی باپ سسرا ہے الٹی چور کوتوالی ڈانٹی ہے اوتی کا پانی بلیندی نہیں جاتا ہے
اونٹ کی منہہ میں زیرہ ہے اونٹ رے اونٹ تیری کونسی کل سیدھی ہے اونٹ چڑھی
بونٹ مانگی ہے اونٹ چڑھی کُتّا کاٹی ہے اونٹ جب پہاڑ تلی آئی تبھی معلوم ہی ہے اونٹ ملیتا لی
گئی ہان جی ہان جی لی گئی ہے اونٹ کی چوری [illegible] جھکی جھکی ہے اونٹ ڈو [illegible]
آنکھین ہے اونٹ بہی جاتی ہین گھوڑا کہی مجھی تھاہ ہی نہیں ہے اونٹ سا [illegible]
نہین ہے اونٹ بڑبڑاتا ہی لادتی ہین ہے اونٹ کلی ہی کو بھاگتا ہی ہے اون [illegible]

اتنی بہی عقل آچرن ہوتی ہی اٹاوی کی کا گر × جا اور جا مرنا چرن کو اچہان

ہی شہیلی نہین ہر چہ بہتی کیسی اچہا کیا خدا نی [illegible]

کہر نہ ڈالی × اچہی گہر بیانہ دیا احسان لیجی جہان

احمد کی بگڑی محمود کی سنوار ادہر تہ بقلب اودہر [illegible]

اوسکی جہنہ سی نہ کہا دی اتر ہانکی [illegible] کی تقی نی [illegible]

بیٹھی پاس کام آوی × اس نہ اسنا حکم نائی ایک مین ایک میرا بہائی × اس سہ اگر

جو پادیگا اسی لڑکی کو ماریگا × اس سی تو نکلی کی بہی ناک نہ کٹی × اس سی اچہا خدا کا نام

اسکو تو شہر ماری موت نہین × اسکی گردن نہ مان ماری جہان پانی نہ ملی × اسکی دو اتو

تمان کی یہان بہی نہین ہی × اس گہر کا باوا آدم ہی نرالا ہی × اسی جہپاؤ ادہی کہاؤ

اتنی لستی × اتنی برس کی عمر اور نام میان معصوم × انہلکہ امنگ سی بہرا × اگلی پدرنی

پچہلی کپچ × اکہن جرلی آدہن × الائون بلائون صحنک سر کالون × ان بل خدا ابل

الف اللہ × الف کی ناون ختک نہین جانتی × اللہ دی اللہ دلاوی بندہ دی ہم ادے

پاوی × اللہ ری مین × اللہ ری تیری دیدی کی صفائی × اللہ اللہ کرو × اللہ سی خیر مانگو

اللہ کا نام لو × اللہ ہی تو کیا غم ہی × اللہ کی چوری نہین تو بندیکا کیا ڈر × امانی آبادانی ×

اناڑیکا سونا بارہ بانی × ان بچارون نی ہینگ کہان پائی × ان بہی ڈنڈ دہی

کہتی ہو سیر چیرین گی × ان تلون مین تیل نہین × ان آٹہ مین روپ اور بکہی مین چب ×

انتی پان کل ہو اللہ پڑہکی ہین × انت بہلی کا بہلا × ان دیکہا چور سالی برابر × اندر ان

[illegible] کہنی چہا ہی × اندہا کیا چاہی دو آنکہین × اندہا بی ایمان × اندہا راہ جرپٹ نگری

[illegible] ہی ہر بہار جو [illegible] کوڑی × اندہا آنکہہ پائی ہی پشیانی × اندہا نیوتی دو جنین آئین

[illegible] سیت × اندہا چوپا تہوتہی دہان × اندہا کل جاتی لالی کی بہار × اندہی کا

ٹلے نہین بکھے۔ اندھی کی ماتھے سیندور۔ اندھی مچھلی کھچے چھوی۔ اندھی کی جورو کا اللہ رکھوالی
اندھی کی دال لہو فریاد۔ اندھا بانٹے ریوڑی پھر پھر اپنی گھر والی دی۔ اندھی کی آگی روئی دو نو دیدی کھوئی۔ اندھی ماں
... اندھی نی گاؤن مارا۔ دوڑیو لنگڑو۔ اندھو تمین کا مار اوٹ۔
اندھی پیسی ... اندھا ... ری گئی کھیر۔ اندھی سیوی کو ... بیوی کو ئی اندھیرا ...
آن نہ پایا گوہ کھایا۔ ... کاہی ... دیکھا ہی دیکھیہ۔ آن ملی کی گسل۔
انوکھی گاؤن اونٹ آیا۔ انی کی تلی ہزار برس۔ اور جھما پا ما جھما بھیتر پالن گا بنھایہ و باؤلا
سو باؤلا۔ اور تراشے مرد کی ناؤن۔ اور ترا گھاٹی سوا ماٹی۔ اوچھا دیو کا یاہ۔ اوچھی کی پہلی نہین
پھوٹتی۔ اوچھی پونجی خسمی کھای۔ اوچھی سی پیت نکری۔ اوچھی کی پیت بالو کی بھیت۔
اوچھی کی بیل گری۔ اوچھی کی گھر آئی سندوڑی پانی پی پی ہوئی پدوڑی۔ اودھن ہار بہو
پلنڈی بمین سانپ دکھاوی۔ اودھو کا لین نہ مادھو کا دین۔ اودھم جوتی ہی۔ اوہر اہین
بھول گئی ہیری پسین آئی۔ اور رنگ لاگلی ہری۔ اوری اوڑھی طاق بیٹھی۔ اوڑنی چڑیا کو
ہم پہچانتی ہین۔ اور پتھمیری ساون آیا۔ اوڑہی چادر ہوئی برابر۔ اوسر چوکی ڈومنی گاوی
آل پتال۔ اوسکی گرہ کا کیا جاتا ہی۔ اوسکی جڑین تو پتال کو پہنچ گئی ہین۔ اوسکی ٹانگین اوسکی
گلی مین۔ اوگٹی کا کھائی بکٹی کا نہ کھائی۔ اوکھلی مین سر دیا تو دھمکون سی کیا ڈر۔ اوکھلی مین
گیا ... امائی باپ بسرا۔ اولٹی چور کوتوالی ڈانٹی۔ اولتی کا پانی بلینڈی نہین جاتا۔
اونٹ کی منہہ مین زیرہ۔ اونٹ ری اونٹ تیری کونسی کل سیدھی۔ اونٹ چڑھی
بونٹ مانگی۔ اونٹ چڑہی کتا کاٹی۔ اونٹ جب پہاڑ تلی آئی تبہی معلوم ہی۔ اونٹ ملیتا ...
... گئی ہان جی ہان جی لی گئی۔ اونٹ کی چوری نیہوڑی نیہوڑی۔ اونٹ ڈین
مانگین۔ اونٹ بہی جاتی ... گوڑا کھی ... تہاہ ہی نہین۔ اونٹ سا ...
نہین۔ اونٹ بڑبڑاتا ہی لادتی ہین۔ اونٹ ملی ہی کو بہاگتا ہی۔ اون ...

[illegible] ہنسی پادا نہ پادا پادا تو ہنس [illegible]

آئی ہے اونچی دکان اور پہیکا پکوان ہے اونگلی پکڑتی پہنچا [illegible]

اسمیر کی دہنڈی [illegible] [illegible]

[illegible]

غیری فصل [illegible] ایسی [illegible] وہ لندہی بگاڑ ہے ایسی ایسی [illegible] باتین [illegible]

پڑی بہاتین کہائین ہے ایسی بہ تین حرف بہیجتی ہین ہے ایسی میخ ماری کہ پار نکل گئی ہے ایسا

جیسی بی بی کی ٹکی پہنالی ہے ایک نیتہہ دو کاج ہے ایک تو میان تہی ہی تہی دو بھی کہائی بہا

ایک تو کریلا دوسری نیم چڑہا ہے ایک تو کانی بٹی جائی ہے دوسری جان پہچن ہارن کہاتے

ایک ہرنی تہی ہی گہر دوسری آئی ڈولی چڑہ ہے ایک تو موہان بہاتا تہا دوسری سہی بجہ آتا

ایک ٹری لوٹ تی ہین دوسری جوکہی ناگتی ہین ہے ایک جنی کی ڈال ہے ایک کی دار و دو

ایک دنکا مہمان دو دنکا مہمان تیسری دن بلائی جان ہے ایک غریب کو مارا تہا تو من چرکی

نکلے تہی ہے ایک کو سائی ایک کو بدہائی ہے ایک جوتی کی دکہہ [illegible] بہگت کہائین بہگتائین

کہوٹی ہے ایک کا منہہ شکر سی بہرا جاتا ہی سو کا منہہ خاک سی بہی نہین بہرا جاتا ہے ایک ہنسی

ایک دکہہ ہے ایک خطا دو خطا تیسری خطا مار نکالا ہے ایک تو شیر دوسری بگتر پہنی ہے ایک نہین

ستر بلا ٹالتی ہے ایک دن منہ ہزار دن کہلی ہے ایک [illegible] ایک تندرستی ہزار نعمت ہے ایک

ایک [illegible] ہزار [illegible] ہین ہے ایک [illegible] ہزار [illegible] ہے ایکدم مین ہزار دم ہے

ایک [illegible] ہے ایک [illegible] ہین ہے ایک [illegible] سوری [illegible]

[illegible] ہے ایک [illegible] ہے ایک [illegible] سارے

[illegible]

اور ایک گیارہ ہوتی ہین ایک ہاتہ دکر ہر ایک ہاتہ کر پڑا میری کرم جہان ٹوٹون تہان ہم ای
میری بیلی انجا کہینچا وہ بہی جو ہرا ئی بیچ مین پڑی + اینٹ کی لینی اور پتہر کی دینی اینٹ
کی ہم مدار ہما اینٹ کا گر ماٹی کیا + خزینہ دوم در امثال حرف با مشتمل بر چہار گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

بَاءَت عَرَارِ بِکَحْلٍ اَلْبَاحِثُ عَنْ حَتْفِهٖ بِظِلْفِهٖ + اَلْبَادِیُ اَظْلَمُ +

کشتہ شد عرار عوض کحل + کاوندہ از مرگ خود بسم خود + آغاز کنندہ ستمگار تر

بِاُذُنِ السَّمَاءِ سَمِعْتُ بَاقِعَةٌ مِنَ الْبَوَاقِعِ + اَلْبَاقِیُ عِنْدَ التَّلَاقِیْ

بگوش شنوائی شنیدم + سختی از سختیہا + باقی نزد ملاقات +

بَاکِرْ تَسْعَدْ بِالرِّجَالِ فَاسْتَبَانَ جَهْرٌ بِالْاَفْضَالِ تَتْلُو الْاَقْدَارُ + بِالْبِرِّ

بوقت پگاہ نیک بخت شو + بہ شیلہ کردن بس ہوید اشد نقف بین بسبب فضل کی گردن پس آیند قدرہا + بسبب نکوئی

یَسْتَعْبِدُ الْحُرُّ بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِیْنَ + بِالسَّاعِدِ یَبْطِشُ الْکَفُّ

بندہ گرفتہ می شود حر + بآرام و پسران + بجہت بازو حملہ میکند پنجہ +

بِالشُّکْرِ تَدُوْمُ النِّعَمُ + بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمٰوٰتُ + بِالْعَدَاةِ تُقَاصُّ

بجہت شکر ہمیشہ میماند نعمتہا + بجہت انصاف قائم شدند آسمانہا + بپا یداد قصہ گویند

وَبِالْعَشِیِّ مَا صَّ + اَلْبَحْرُ لَا یُخَافُ مِنَ السَّرَقِ + بِحَمْدِ اللّٰهِ لَا بِحَمْدِكَ

و بشبانگاہ گمشدہ است + دریا نمی ترسد از دزدی + بحمد خدا نہ بحمد تو +

اَلْبَخِیْلُ عَدُوُّ اللّٰهِ وَلَوْ کَانَ زَاهِدًا اَلْبَخِیْلُ لَا یَ[illegible]

دشمن خداست اگرچہ با عبد است از دنیا + بخیل دا[illegible]

اَلْبَدْرَةُ مِرْاٰةُ الْعَیْنِ بَدَنٌ اَعْوَرُ + بَدَنٌ وَافِرٌ وَعَ[illegible]

بدرہ آئینہ چشم است + بدل ناقص بدن کامل و دل [illegible]

البرايا أهداف البلايا بر الوالدين سلف [illegible]

[illegible] نشانه های مصیبتها نکوئی بپدر ومادر سلف [illegible]

[illegible] من ظمأ [illegible] البليات برق من [illegible]

[illegible]

لو كان له مطر بركة العمر في حسن العمل بركة لا نبطله بالمنة

اگر باشد مر اورا باران برکت عمر در خوبی عمل است نکوئی خود را باطل مکن از احسان

بريئت قائبة من قوت البستان كله كرفس بسر السفر بالحقيقة

جدا شد بقیه از چوزه باغ همه آن کرفس است ترش روئی کردن سفر در حقیقت

لو لم يختم بالدقيقة بشاشة الوجه عطية ثانية البشر

اگر ختم کرده نشود به دقیقه شکفته تازه روئی بخشش دوم است شرده

نفسك بالظفر بعد الصبر بشر مال البخيل بحادث أو وارث

ذات خود را به پیروزی بعد صبر مژده ده مال بخیل را به مصیبت یا وارث

بطن المرء عدوه البطنة تافن الفطنة بعم الدنيا من الآخرة

شکم مرد دشمن او است پری شکم سست میکند زیرکی را [illegible] دنیا را عوض آخرت

ترجع بعت جاري ولم ابع داري بعد كل خير بؤس بعد خراب

[illegible] همسایه خود را ونفروختم سرای خود را بعد هر نکوئی خاکست بعد خراب شدن

[illegible]

رَحْبُ اللِّسَانِ الْبِغَالُ الْهَرِمُ لَا يُفْزِعُهُ صَوْتُ الْجَلْجَلِ بَقِيَّةٌ

خرهای مشان ... است نهایت پیری نترساند اورا آواز جرس + در دهانش

الْأَثْلَبُ وَالْحَجَرُ وَالْكِثْكِثُ بَقْطِيَةٌ بِطَبِّكَ بِقْ نَعْلَيْكَ وَابْذُلْ

خاک و سنگ و سنگریزه ها + دور کن آنرا به تدبیر خود + و در کن ... نعل ...

قَدَمَيْكَ بَقِيَّةُ الْعُمْرِ لَا قِيمَةَ لَهَا بِكُلِّ عَيْنٍ آثَارُ رَعْيِ بَلَاءٍ

هر دو قدم خود را + باقی زندگی نیست قیمت مر آنرا + بهمه بارهن نشانهای چریدنست + بلای

الْإِنْسَانِ مِنَ اللِّسَانِ وَسَلَامَتُهُ فِي حَبْسِ اللِّسَانِ + الْبَلَاءُ مُوَكَّلٌ

آدمی از زبانست و عافیت او در بند کردن زبان + بلاء گذاشته شده است

بِالْقَوْلِ + الْبَلَاءُ بِالْوَلَاءِ كَاللَّهَبِ لِلذَّهَبِ + الْبَلَاءُ الْأَشَدُّ الْمَعْرُوفُ

بگفتن + بلاء بجهت بادشاهی مانند شعله آتش است برای زر + بلائی که سخت است نکوئی

وَالصَّنِيعَةُ عِنْدَ الْأَحْرَارِ وَدِيعَةٌ + بَلَغَ الْحِزَامُ الطُّبْيَيْنِ + بَلَغَ

و کار او نزد ... امانت است + رسید تنگ ستور هر دو پستان + رسید

السَّيْلُ الزُّبَى + بَلَغَ السِّكِّينُ الْعَظْمَ + بُلُوغُ الْآمَالِ فِي رُكُوبِ

سیلاب پشته ها را + رسید کارد استخوان را + رسیدن امیدها در سوار شدن

الْأَهْوَالِ + الْبَلِيَّةُ إِذَا عَمَّتْ طَابَتْ + بِمَثَلِ جَارِيَةِ فُلَانٍ الزَّانِيَةِ

... + بلاء چون عام شود پاکیزه شود + مانند کنیز است پس باید که زنا کند ...

سِرًّا وَعَلَانِيَةً بَنَا قَصْرًا وَهَدَمَ مِصْرًا + بُوعٌ لِبِئْسَ نَعْلٍ كُلَيْبٍ

نهانی و آشکارا + بنا کرد کوشکی را و ویران کرد شهری را + جوع کن برای زوال ... نعل کلیب

بَيْتُ الزُّهْرَةِ مِيزَانُ الطَّرَبِ + بِئْسَ الْفَقِيرُ عَلَى بَابِ الْأَمِيرِ

خانه زهره ترازوی خوشی است + بد فقیرست بر در امیر

وَنِعْمَ الأَمِيرُ عَلَى بَابِ الفَقِيرِ وَبِئْسَ [illegible]

و نعم امیرست بر در فقیر

الإِسْتِبْدَادُ بِئْسَ الطَّعَامُ حِينَ الإِفْطَارِ [illegible]

امیرست [illegible] بد خورشهاست که هنگام خواری حاصل کنیم نهارا بد خورشست

إِنْ [illegible] الإِبِلِ لِأَجَلِ خَلَّةٍ بَيْضَاءَ لَا يُدْرَى سَنَاهَا العَظِيمُ

آنکه [illegible] کند دوست و دشمنی آنکیست سرکه خود آفتابی ستکه تاریک نمیکند روشنی او را اشتباه

بَيْضَةُ العُقْرِ بَيْنَهُمْ عِطْرُ مَنْشِمٍ بَيْنَ جَبْهَتِهِ وَبَيْنَ الأَرْضِ جِهَاتٌ

اول تخم ماکیان در میان ایشان عطر منشم ست میان پیشانی او و میان زمین پیشانیهاست

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

با ادب باش تا بزرگ شوی با ادب باش گر توئی زاده پاس با تنک ظرفان نشستن عمر ضائع کردن ست با خدا کارست ما را نا خدا در کار نیست با دوستان بلطف با دشمنان مدارا با بادرد کشان هرکه در افتاد بر افتاد باد در کسی رسد که دردی دارد بادنجان بد را آفت نمیرسد بادنجان ارزان ست لیکن خرجکی دارد باد از دماغش بیرون رفت بارها گفته ام و بار دگر میگویم باری بهیچ خاطر خود شاد میکنم بازی بازی بریش بابا هم بازی [illegible] بازوا ربودن چنددر احمد سا [illegible] بازار [illegible] خدا بازاری [illegible] بازاری که بازاری باز [illegible] دست [illegible] باز گرد [illegible] چه سود گفتن وعظ باغبان را وقت [illegible] گوش گر میباشد باغ [illegible] [illegible] نشین و صلح کل کن بالا تر از سیاهی

با همه بازی مگیر با هم بازی * با پیچ دلاور سر تیز قضا نیست * با هر که زهمت آید از جهت
درست آید * بباید متاع نیکو از هر دکان که باشد * با این ریش و فش * ببال و گر پریدن دار
میکنند * ببام بلند دست بر آسمان نتوان رسانید * بپوستین ملا افتاده * بت
پرست آهو کعبه دیوگیر * بچه در شکم و نامش مظفر * بچه تا نگرید مادر شیر نمیدهد * بخت بد
با کسی که یار بود * سگ گزد گر شتر سوار بود * بخت گر یاری دهد دندانت سندان بشکند
بخت اگر برگردد از پالوده دندان بشکند * بخت داری برو بنشست بخواب * بخت که برگردد
اسب تازی خر گردد * بخشنده آب بخت که هر چه بیاید ترکند * بد خواه کسان بهیچ مقصد
نرسد * بدروز هم روزی می خورد * بدرد بی درمان گرفتار است * بدعای گربه باران
نمی بارد * بد گهر با کسی وفا نکند * بدی را بدی سهل باشد جزا * اگر مردی احسن الی من اساء
جزات عاشقان بر شاخ آهو * بر اسپ چوبین سوار است * بر این مژده گر جان فشانم
رواست * که این مژده آسایش جان ماست * برای ما همه خری بهم رسید * برای نهان د
چه ننگ و چه نام * برای کوری ابلیس سایه گردد * دل نگرد * برای تی زسید آنکه مخنثی ننگ شید
برای بدل چگونه گزیند کسی بدل * بپرهیز حذر باش که سر می شکند دو ابرش * بر رسولان بلاغ
باشد و بس * بر سر فرزند آدم هر چه آید بگذرد * بر صراط المستقیم ای دل کسی گمراه نیست * بر عکس
نهند نام زنگی کافور * برق زده را کافور چه سود * برگ سبز است تحفه درویش * برنج و عمل
... ی خدا داد است * بزرگی بایدت بخشندگی کن * بزرگی طفل از ادب است *
بزرگی بعقل است نه بسال * بزرگان خرد و برد * دامن بگیر * بزرگیش نخواهند اهل خرد *
که نام بزرگان بزشتی برد * بزر اغم جان بهست قصاب را غم پیه * بزرگی شمع که بهار می آید
بر گل رنگین خنده گر گله * بر باید کرد * بر شاخ زرین * بریا بهای زلیسمرزلف
سخن میگویند * بسیار سفر باید تا پخته شود خامی * بشنو و باور مکن * من گفتگوی میکنم * بشنو

توپ را بشهر خویش هرکس شهریارست * شهر خود در روم و شهریار خود باشم * بعد از سر من گز
نیکون شد شده باشد * بعد خرابی بصره * بعد از نیچ رحت است * عیب خود دیدن باشد *
بقدر کار باشد مزد * گرانی با یکن بکرست لیکن منت منه * گفتن آتش دهن نمی سوزد
بلای طویله بر سر میمون * بانگ شتر در بهار ربیار * خبر مده به بوم شوم گذار * بلقمان حکمت مورز
چه حاجت * بلند پروازی میکند * بلی میوه از میوه رنگ گیرد * مرگش باید گرفت تا به تب
راضی شود * بندگی باید پیمبر زادگی منظور نیست * بندگی کن تا آنکه چه کار * بندگی بیچاره
بنده درگاه و با بیگانه همراه * بنشین که گدائی کنم و پیش تو آرم * بنگر که چه میگوید منگر که میگوید
بود هم پیشه با هم پیشه دشمن * بوزینه را بادار و دگری حکار * بوزینه به نقل آدم انسان نشود * بوسه
به پیغام راست نیاید * بوسه بعد از ال نمی باشد * بوی مشک پنهان نمی ماند * بهار باغ
دل آسوده را بکار آید * بهانه بچه بادر منخور * به بین تفاوت ره از کجاست تا به کجا * به تمنای
گوشت مردن به * که تقاضای زشت قصابان * بهر یک گل منت صد خاری باید کشید *
بهر ناکس که خوانی سر برآرد * بهر کار یکه همت بسته گردد * اگر خاری بود گلدسته گردد *
بهشت در پای مادران * بهشت آنجا که آزاری نباشد * کسی را با کسی کاری نباشد *
بی بال پریدن * بی پیر مرو تو در خرابات * هر چند سکندر زمانی * بیتاب عشق چه کند
حق به سعی دوست * ببخش در آب ست * بیدل هم هنوز بینیم چه میشود * بیدولت اگر
آدینه بسیار [illegible] پالان فرو افتد و یا قبله کج آید * بیدف و نی سیر قصد * بی زر می کردن
هرچه بقدر زر کرده * بی زر بی پر بکیست * دو هندوانه نگنجد * بیگانه از در ه
[illegible] بی مرگی [illegible] بی نان توان زیست ولی آبرو [illegible]

گنجینه سوم در مثلهای هندی

باب [illegible] مثلهای [illegible] [illegible]

...انی بنتا کرے جیسی کی آگی آئی ٭ باپ پوت پتا پر گھوڑا بہت نہیں تو تھوڑا تھوڑا
بات ... خرافات کی خرافات ٭ بکری کی سینگھو نکو چنگلی پر کی بات ٭ بات بڑھ جاتی ہے
...نہیں رہتا ٭ بات پر بات یاد آئی ٭ بات کہی اور پرائی ہوئی ٭ بات پوچھی بات کا
پوچھن پوچھی نہ بات جو چاہی آسعنے تو پانی مانگ نہ پی ٭ باتیں ... زمین خوار ٭ باتی تھی
ہی اور باتی ہاتھی پائی ٭ بارہ باٹ اٹھارہ پینڈی ٭ بارہ برس پیچھی گھورے کی بھی دن پھرتے ہیں
بارہ برس سینی کاشی مرنیکو مگھر کی پاٹی ٭ بارہ برس دلی میں رہے محصول نہیں دیا کیا کرتے رہے
بہار جو ... تھی ٭ باڑ ہی جب کھیت کو کہای تو رکھوالی کون کرے ٭ بازار کی ٹھہائی جبر کی
بائی ترن کی کھائی ٭ باسی بچی تو کتا کھای ٭ باسی کڑھی میں ابال آیا ٭ باسی پھولون باس نہیں
پردیسی بالم تیری آس نہیں ٭ باقی کا مارا گاؤں اور آگ کا مارا چولہا ٭ بکری کو ایک جگہ
باندھ پلایا ہے ٭ بال کی کھال نکالنی میں ٭ بال باندھا چور ٭ بال جاندی کوڑی مار ... ٭ بامہن
...دان مانگتی میں ٭ باندھے کی حیصه ٭ بانج بجوتی شیطان کی لنگوٹی ٭ بانج بیانی سو نتھہ
...انی ٭ بانس ڈوبین پوریں نہا مانگین ٭ باندی کی آگی باندی منہہ گنی نہ آنڈی ٭ با
...باس تیرا انچل کیونکر ڈولا پوت نہ بہتا تیرا دہینڈا ... کیونکر بھولا ٭ باہر کی کہا جائیں گھر کے
گیت گائیں ٭ بائی تیج گئی بتیس ٭ دانت کی بہا کا خالی نہیں جاتی ٭ بجا دو
خدایا ڈھولکی که میان خیرسی آئی ٭ بیچ بی جما آندہی آئی ٭ بچھڑا کھونٹی کی بل ناچتا ہے
بچھو کا منتر نہ جانی سانپ کی بل میں ہاتھہ ڈالی ٭ بخت اوڑ گئی بلندی ...
بخت دین یاری تو کر گھوڑی اسواری ٭ بخت ندین یاری تو کر ... ٭ ... کا
...آ گیلا کمبخت کی دال گیلی ٭ بخشو بی بلائی ... ٭ بخشی کی ... اون
...کی بلا ٭ بجلی میں دن نہ دیسی ... بیٹھی ... ٭ برا ... ٭ ... رہتا ہی
... جائیں گی ... ٭ بریلی و پاریلی ٭ برا اقبال قاضی کا

پہلے سو برس کا ہی پانچ ہی ۔ بہت بیاہ دوانی ہوئی پرائی برتن اوٹھانی لگی ۔ بڑے گھر میں لگا ہی ہوون کے
بات بڑی بکری میاں تو بڑی میاں چھوٹی میاں سبحان اللہ ۔ بڑی بول کا سر نیچا ۔ بڑے
گھر پڑی تھوڑ رہے ۔ بڑی ناٹری ہو گو با گھر میں نوان ڈالی ۔ بڑی بوا کہتی نہیں بس کر
میں بسا میں دیکھا ہے ۔ اشکر اسمہ اسکی گنبد میں نہیں ہی ۔ بغل میں لڑکا شہر میں
ڈھنڈورا ۔ بکری نے دودھ دیا مینگنیوں بھرا ۔ بکری کی ماں کب تک خیر منائی گی
بنگالی کارن تولی تیوری تان ۔ بنگالی مال بہ جھنگڑ برناز ہو بیٹھا ۔ بنگالی آسی بٹ اور یار
گھوڑے لڑائی بکبر بیٹھوں کا سر ۔ بگلا ماری پنکھ ہاتھ ۔ بل بی ہوتا ہی بیچ ۔ بل تو دنیا ہی
بل نہیں تو جاری جل ۔ بل بلاتی ہی آج کو ۔ بلی بلی سیار کو ۔ بلی بھی لڑتی ہی تو منہ پر پنجہ
بلی خدا کی بھی جو نہیں ۔ بلی کو چھچھڑے کا خواب ۔ بلی آنکھ گراتی میں ۔ بلی کی بخت ون
چھینکا ٹوٹا ۔ بن بلائی ڈومنی لڑکی بابون ساتھی آئی ۔ بن بلائی احمق کی دوری ۔ جھنکب
بن بھوریت نہیں ۔ بن کھائے جن بن تال ناچی ہی ۔ بن جو جی لڑکی کو کہتی میں ۔ بندر کی بات
میں ناریل ۔ بندر کی آشنائی کیا ۔ بندر کا گھاؤ ۔ بندر کی آشنائی جی کا زیان ۔ بندر کیا جانے
ادرک کا سواد ۔ بندہ عاجز ہی ۔ بندی جب شادی کرتی ہی تب ایسی ہی کرتی ہی ۔ بن رکھی
لڑکا بھی دودھ نہیں پاتا ۔ بن لاگ کھیلی جو جو آج نہ ہوا کل ہوا ۔ بن ماں کی تو بن مانگی دودھ
برابر لگی بلی سو پانی ۔ بن ہونی ہونی نہیں اور ہونی ہو وے ۔ بن بنی تو بنی نہیں تو داؤ نمان
بہن بھی بھائی نہیں تو دشمنائی ۔ بنیائی کی بات رکھا ۔ بنیائی کی فقیری بھی ہنسی
بنیا کو لتا ہی نہیں کہتی ہیں ۔ بنیا کو بنیا ہی کی کہاتا ہی ۔ بنیا مارے جان کر
ٹھگ مارے انجان ۔ بنیے کا بیٹا کچھ دیکھ ہی کر گرتا ہی ۔ بہتیرے سیانا سو دیوانا ۔ بوجا
سی بار نیچا ۔ بوسکی لٹو کہا ۔ سوچتا سوچتا ۔ کہاں سوچتا ۔ بوڑھا چلا جانے کے ساتھ
بڑھاپا ... کیا بالا جانی ہی ۔ بوڑھا بالا برابر ہی ۔ بھولا بنیا اور بوڑھی جاہی ۔ بوڑھے

منہہ مُہاسی لوگ آئی تماشی * بُڈہی کلانوت کی کون سنی * بوڑہی توتی بہی کہین پڑہتی ہین *
بوڑہی باری خلق دواری * بوڑہی گہوڑی اور لال لگام * بوڑہی گھوڑی * وا نام ختیجہ بوڑہی لُونڈی کا
اور یہی کہال کی کہال * بول توبی بی بہیری نہین تو دکہی بہی ہین تیری * بوند کا چوکا گہڑون نہ
ڈہل کا پانہ ہونا پہ ہو یا سنت کا بہ [illegible] بہت نیت منڈہی چراب * بہت گئی تہوڑی رہی
بہتی دریا مین ہاتہ دہو * بہری کی گا رہا اور گنگا کی گا نا * بہتی گنگا مین ہاتہ دہو ال [illegible]
دس گہر کا اُنہی بیاو نہین کیا * بات توڈہی بی بی بیہر ہالی کان بیتری بالی بی سنی
کھیلا و چہی ایک میلا بی بی واری باندی کہاں گہرکو بلا با [illegible] بی بی کو ایک سخت درد
مالی مین درخت * بیٹا مروپر سیر نہ پڑے * بیٹیان کی کہاتی ہین باپ ہن کی نہین کہاتی * بیا
چمار کی او ناہار کہا جگ جیتن * بیچ بیچ میں تینی کا بیاہ * بیلی کا برقع سنہری لیا ہی *
بیدرد قصائی کیا جانی پیر پرائی * بیل نوکر دشمن برابر * بیگار کی بیدائی اور چنگاری خدا *
بیدہی کی چاولون نیت بہی گہسی * بیکار مباش کچہ کیا کر * بیل نہ کود ا کود
گون یہ تماشا دیکہی کون * بیل کا مار ا بول تلی بہول کا مار ا بیل تلی

گنجینہ چہارم در مثلہای حرف بہا

بہات ہو گا تو کوی بہت آرہین گی * بہات چہوڑ ا با تہی ساتہہ نہین چہوڑ اجا تا *
بہلاری تہہر دیکہا چوم کر چہوڑ دیا * بہاگل پور کی بہگیلی اور کہل گانو کی ٹہگ تینی کی دوائی
کیون نا مرد * بہائی ایسا دوست نہین اور بہائی ایسا دشمن نہین * بہائی بہائی کا [illegible] یار
اور چا کری * بہائی سن آ بائی بہتیجی مس * بہجی بہٹ پڑی وہ سونا جس سی ٹوٹی کان *
بہجی ڈہنی آپ کی کہی ڈیتی ہین * بہرا سو دہر اہی * بہس مین چنگاری ڈال جمالو دور کہڑی ہو
بہلا کر بہلا ہو گی سو دا کر نفع ہو گی * بہلی کا بہلا [illegible] ایک چاپ * بہلا آدمی کو
ایک بات * بہلی کا زمانہ نہین [illegible] کی غذا * بہنگیاں باغ زقستند

بیگ نسلی سب ہوا ٭ ہوانی نبل بکری سبل ٭ بہو کی بیر اگہانی گاندا ٭ تسپر کہانین مولی کا کہا ٹاے بہو کی ہو تو بہری ہری رکہہ دیکہو ٭ بہو کی ہی کہا دوا اور دو کیا کہاما رروٹیان ٭ بہو کا بیج جہ آکہا ناکہی مجہی ادو لاردی ٭ بہو کا بنگالی بہات بہات بگاری ٭ بہوک کو بہوجن کیا اور نیند کو بہمونا کیا ٭ بہوک گئی بہوجن ملی جاڑا گئی قبای جوبن گئی تریا ملی تینون دیو بہای ٭ بہو کی بہا مہن کا تین کہانی اب کہانین تو رام نکالی ٭ بہول گئی دن دیہڑا مشند و نی باندہا سیہرا ٭ بہول گئی نارہینگ ڈالی بہات تین ٭ بہول گئی راگ تک بہول گئی ذکریان تین تاتین یادہ نون تیل لکڑیان ٭ بہو کا کلہ بہمنی سا ٭ بہو مین پڑی ساہ کی درنی ٭ بہیاجی کی ڈنڈ لو بہیاجی نہیہ اڈ ٹلا ٭ ان ندی بہلوان مین تن فی کی ٭ بہیاجی کی گہوری ٭ بہیہ یاد بہسان بہیک اور بہیو ٭ بہیکی مرغی ٭ بہینس کے آگی بین بجای بہینس جگالے کرے ٭

خزینهٔ سوم در امثال حرف بای پارسی مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در مثلهای پارسی

پاحجی بطواف کعبه حاجی نشود ٭ پا ربودی قطبک ٭ امسال گشتی قطب دین ٭ سال دیگر گر بمانی قطب دین حیدر شوی ٭ پای پیش آمدست و پس نیو از ٭ پای حنا بست ٭ پای استدلالیان چوبین بود ٭ پای چوبین سخت بی تمکین بود ٭ پای در زنجیر پیش دوستان ٭ به که با بیگانگان در بوستان ٭ پای چراغ تاریک میباشد ٭ **پخته** پنیر و نان خمیر ٭ **پدر** کش پادشاهی را نشاید ٭ و گر شاید بجز شش مه نپاید ٭ **پراگنده** روزی پراگنده دل ٭ پسر تو نیکان بگیرد هر که بنیادش بد است ٭ پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست ٭ پرتوی غربیل از پر دلی آسیاست ٭ پر دستی چرخ بسبب نقشی دیگر ٭ پرستار زاده نیاید بکار ٭ اگر چه بود زاده شهریار ٭ **پس** از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی که بوزنیست باذنجان و باذنجانست بورانی ٭ پسر که بد گهر افتد ٭ به رچکار کن ٭ پسر نوح

با برادر نشست به ز خاندان نیوتش گم شد × پس مانده گاو در آخر باید داد × پس مانده سگ هم سگ را شاید × پس مانده سگ قابل طهارت نیست × **پشت** بام زنان دزد دزد است × پشت انقره باشد لیکن نقره در پشت نباشد × پشم از خایه‌های رندان کم نشود × پشمی در کلاه ندارد × **پست** پشه چون پر شود بزند پیل را × **پنج** انگشت برابر نیست × پند بد را مانع نشد رسوای با دزد زاد را × **پو** پوست کنده میگوید × **پهلوان** زنده خوش است × **پیش** پیش بلا از کجروی اوست × پیران نمی‌پرند مریدان می‌پرانند × پیر شو بیاموز × پیری و صد عیب چنین گفته‌اند × پیر نابالغ × پیر من خس است اعتقاد من بس است × پیر من هرچه کند عین عنایت باشد × پیر که دم زند شوی زند × پیری بیست × از شاخ کهنه میوه نو رس غنیمت است × پیش زبان کوتلی نیست × پیش کسی که طلبکار است ناز بران کن که خریدار تست × پیش طبیب مرو پیش کار آزموده برو × پیش از ین من هم درین باغ آشیانی داشتم × پیش از عید صلا میرود × پیش از مرگ واویلا × پیش ناظم ناشر و پیش ناشر ناظم × پیش سن بر دو هیچ و پیش ما هیچ بر دو × پیش دروغ گو هر بس لاجواب است × پیغمبر اول دعا برای خود کند × پیل در گل مانده را شه پیل باید تا کشد × پیمانه اش پر شده ×

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

پاپی کا مال پرایت جای ڈانڈ بهری یا چور لی جای × پاپی کی ناؤ ڈوبی پر ڈوبی × پاپ کا گهڑا بهر کے ڈوبتا × پانی کا گهڑا هونکا اور دریاؤ کا کس نی پهیر پایا هی × پاپ ساڑهی اناڑی جیتی × پاکی ... پال پال تیری جی کا هو گا کال × پانچون انگلیان گهی مین × پانچون انگلیان برابر نهین هوتی × پانچون سوار دن مین هم بهی هین × پانچوین پشت جهتی نرائن ... پانچی میت سچا سی ٹهاکر × پانچی سی نکلی پڑتی هین ... پهیر چنبی کے کهائو گی × پانڈی جیون هی پتیانین × پانڈی دو دو ... ذات پوچهتی مین ×

پانی بھی جہان کی اور کبھی جان کی ۔ پانی کا بلبلا منہہ پر آتا ہے ۔ پانی سے پتلا کر ڈالا ۔ پانی کا
بارہ پتھر کی زمین نہر کی جاتی ہے ۔ پتیا گھر کا اور بندہ شہر کا ۔ پتھر کو جونک نہیں لگتی ۔ پٹاری
میں بند کر رکھنے کی لائق ہیں ۔ پٹھان کی ٹاری مارین تو پہنی داڑھی پٹکارین ۔ پٹھان کا پوت
گاہی اولیا گاہی بہوت ۔ پچھلی تکیا کہائی پچھلی عقل آئی ۔ پرائی ہی جانوروں میں مزا
ہوتا ہے ۔ پرائی مردی اوکھیڑی میں ہاتھ ۔ پردیکی بی بی اور چپاتی کا ابنگاہ ۔ پردیس جگون مور گہہ
پر کی گا میں کلبیندی کہائی دہائی دہائی ہوئی پہر جائی ۔ پر کی کھیتی پر کی گا میں
جو ہر ہو دہین جا ۔ پرکوکندان کہ دی اور آپہی ڈوب مری ۔ پر گھر کو دین سر
پر ہوئی ساسو لیان آئی آنسو ۔ پڑوسی کی منہہ ہی گا ۔ دہماری بہنی بہار آ رہی ہے
پڑہیا میں بہنس گھتوا ۔ پسنہارنی کی پوت کو چھیپا لابہ ۔ پکا پھوڑا ہو رہا ہے
پکی پر کی نگی مرنی والی ہین ۔ پگڑی رکھہ گہی جھکہ ۔ پگڑی بہیر رکھی پگڑی اٹکی ہی ۔
پنچ بل خدا ۔ پنچ میں بیچ میں چھپن بلی تو بلی ہی ہی ۔ پنچ بل کر بیچی کاج ہاری جیتی آئی
نہ لاج ۔ پوت پتر وتی کا گنتہ سوہاگن کا جو منی والی کی منہہ جہلتی ۔ پوت فقیرنی کا
چال چلی امیرون کی ۔ پوت ہو ٹیہہ بہتر و میٹھہ کریا کہہ کر کہاوں ۔ پوچھتی پوچھتی دلی چلی
جاتی ہین ۔ پوستی کی آنچ ادیر ادہی جانی کی ۔ پوس گونی گہوس ۔ پولی پولی آنچ سے
پون بہائی ہریالا بنا ۔ پہلی ہی بسم اللہ غلط ۔ پہلی چومی گال کاٹا ۔ پہلی گہر میں تو پیچھی مسجد
پہلی بیوی کی جھگڑا پیچ میں بیوی بھو گئی پیچھی بیوی رو گی ۔ پہلی تو یہنی اللہ میان کی آس
پیادی پیادی کا ہو یش گیا ۔ پیاسا کنوئی پاس جاتا ہی کنوا پیاسی پاس نہیں آتا ۔ پیت
پیت ہی پر ائی ہی ۔ پیٹ میں پڑی بوٹہ نام رکہا محمود ۔ پیٹ کنوئی منہہ سعلی ۔ پیٹ بہر
زرالی اور بہو کی پہلی آدمی سی در ۔ پیٹ بہر کی کہوتی جالین ۔ پیٹ میں پڑا چارا تو کود
لگا بیچارا ۔ پیٹ میں پڑیان روٹیان سبہی گلہان موٹیان ۔ پیٹ میں جو ہی پڑ گئی ۔ پیٹ سے

پاؤن نکالی ہین پیٹ بہر بیٹہہ لادو بیٹہہ بہی بادشاہ کو بہی برا کہتی ہین ہیچ کی ہزار نعمت کہائی پہر آپہی در ماندی شفاعت کس کی کرین پہر کو شہید کو پہلی کٹی کیہا پیری ہوین ہی کہائی دیتا ہی پیتا سا بیٹہی بہرا تہا یا میں یون تو پیٹون پیر بہی پیٹا ہولی آئی نوشتی کہا گئی پیٹی پر بہر کی بڑ بان اوڑان توبہی نہ در آوری ۔ بہوری آئی کبر کوکی [illegible]

گنجینۂ سوم در امثال حرف پہا

پہاٹک ٹوٹا گرہ لوٹا ۔ پہاوڑیکا نام گل پھلا ۔ پہاڑ انہ کوا اڑا ۔ بہت ہمارا پہیٹ واکلا بیٹا جوکی پرائی آس ۔ پہرے کہوڑی ہین سی پہر یا نہ سلادی بڑی سو بہا ہماری پہل پائی سہالی پاتی پہولی ۔ شہین انکہی نہ سہین ۔ پہول جہڑی تو پہل لگی ۔ پہولی بدن نیز نہین سمائی ۔ پہونک پہونک کی قدم رکہتی ہین ۔ پہو ہین پہو ہون تال بہرتا ہی

خزینۂ چہارم در امثال حرف تا مشتمل بر شش گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ لَا يَرْبَحُ وَلَا يَخْسَرُ ۔ اَلتَّاجِرُ الجَبَانُ مَحْرُوْمٌ

تاجر کان بدل سودمند نمیشود و زیانکار نمیشود ۔ بازرگان بد دل محروم است

اَلتَّاجِرُ يَخْرُجُ مِنْ كَسْبِهِ حَجْمَ الذُّبَابِ عَلٰى طَبَقٍ وَلَا يَنْقُصُ [illegible]

بازرگان بیرون می آید از کسب او کاسه مگس یعنی سرش بر طباق و کم نمی شود از آن

رَأْسُ بَقٍّ ۔ تَاخِيْرُ الْاِسَاءَةِ مِنَ الْاِحْسَانِ ۔ اَلتَّ[illegible] مِنَ الرَّحْمٰنِ

سر پشہ ۔ تاخیر بدی کردن از احسان [illegible] از خداست

وَالتَّعْجِيْلُ مِنَ الشَّيْطَانِ ۔ اَلتَّ[illegible] مِنَ التَّاكِيْدِ

و شتابی کردن از شیطان است ۔ [illegible] از تاکید ۵۵

تأكل الكمثرى وتعند الخلاف * تأكيد المودة بالحرمة * تأمر

بخوری امرود را * دشمن میداری خلاف را * استوار کردن دوستی بر عزت است * حکم

بالاستقامة وأنت تتعوجين * تأمل في أفعالك تبلغ آمالك

براستی و حال آنکه تو کج میشوی * امید وار شو در فعلهای خود برسی آرزو

تبصر العواقب تؤمن المعاتب * تبعة قياد الحبيب تجاوز

ببین انجامهای کار را بی خوف شوی از خشم کننده * پس روی کردن محبوب * تجاوز کرد

الروض إلى القاع القرق * التجارة ينبوع الأموال * تجربة المجرب

باغها سوی بیابان هموار * سوداگری چشمه مالهاست * آزمودن مجرب

تضييع العمر * التجربة مرآة العقل * تحسا لقمان من غير تسبع

ضائع کردن زندگانی است * تجربه آئینه عقل است * بتکلف آشامید لقمان بدون سیر شدن

تجوع الحرة ولا تأكل بثديها * تحت وهج جمار الحاجات

گرسنه میشود زن حره و نمی خورد به پستان خود را * میرانند آنرا سختی حاجتها

تحسبهم جميعا وقلوبهم شتى * تحسبها حمقاء وهي باخس

گمان میکنی ایشان را مجتمع و حال آنکه دلهای ایشان پراگنده اند * گمان میکنی آن زن را احمق و حال آنکه او ستمگار است

تحفر بوينتا * تحككت العقرب بالأفعى * تخاصمت قائبة

خواب میبینی اوراحال آنکه بدبخت شود * کاویده گژدم مار را * جدا شد بیضه

من قوب * تدارك في آخر العمر ما فاتك في أوله * تربص

از چوزه * تدارک کن در آخر عمر آنچه فوت شد ترا در اول عمر * امید میدار

بجحرة وترتقي وسطا * الترحم على الأشقياء ظلم على السعداء

بجحر را و بالا میروی وسط را * مهربانی کردن بر بدبختان ستم است بر نیکبختان

تَرْكُ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ + تَرْكُ الذَّنْبِ أَيْسَرُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ

گذاشتن دنیا سردار هر عبادت است + گذاشتن گناه آسان تر است از طلب کردن توبه

تَرْكُ الطَّبْيِ ظِلَّهُ + تَرْكُ الشَّرِّ صَدَقَةٌ + تَرْكُ الْعَادَةِ عَدَاوَةٌ + تَرَكْتُهُ

گذاشتن آهو سایهٔ خود را + گذاشتن بدی صدقه است + گذاشتن عادت دشمنی است + گذاشتم او را

عَلَى مِثَالِ لَيْلَةِ الصَّدَرِ + تَرَكْتُهُ مِثْلَ مَغْرَزِ الصَّمْغِ + تَرَكْتُهُمْ

مانند شب بازگشت حجاج + گذاشتم او را مانند جای کندن صمغ عربی + گذاشتم ایشان را

فِي حَيْصَ بَيْصَ + تَرَكْتُ الرَّأْيَ بِالرَّيِّ + تَرَى الْفِتْيَانَ كَالنَّخْلِ وَمَا يُدْرِيكَ

در تنگی و سختی + گذاشتم اعتقاد را به ری + می بینی جوانان را مانند درخت خرما و کدام چیز آگاه کرد

مَا الدَّخْلُ + تَزَاوَرُوا وَلَا تَجَاوَرُوا + تُسَائِلُنِي بِرُمَّتَيْ سَلْجَمًا

که چیست دخل + ملاقات کنید و همسایگی مکنید + سوال میکنی مرا دو دیگ شلغم را

تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ + تَضَرَّعْ إِلَى الطَّبِيبِ قَبْلَ أَنْ

شنیدن تو معیدی را بهتر است از دیدن تو او را + زاری کن بسوی طبیب پیش از آنکه

تَمْرَضَ + تَطَأْطَأْ لَهَا يُخْطِئْكَ + تَطْلُبُ أَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ + تَطَلُّبُ الْمَثَالِبِ

بیمار شوی + سر پست کن برای وی فرود آید ترا + می جوئی نشان را بعد شخص + جستن عیبها

شَرُّ الْمَعَائِبِ + تَعَاشَرُوا كَالْأَقَارِبِ وَتَعَامَلُوا كَالْأَبَاعِدِ + تُعْرَفُ

بدترین عیبها است + آمیزش کنید مانند نزدیکان و معامله کنید مانند دوران + شناخته میشود

الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا + تَعْرِيفُ الْمَجْهُولِ بِالْمَجْهُولِ + التَّعْرِيضُ أَحْسَنُ

چیزها به ضدهای خود + تعریف نامعلوم بنامعلوم + تعریض خوبتر است

مِنَ التَّصْرِيحِ + التَّعَاظُمُ عَلَامَةُ النِّفَاقِ + تَغَافَلْ عَنِ الْمَكْرُوهِ

از تصریح + تعظیم نشان نفاق است + غفلت کن از مکروه

توقّر + تغافل کانّك واسطيّ + تفأّل بالخير تنله + تفرّقوا أيدي سبا

توقیر کرده شو + غافل شو گویا که تو باشنده واسطی هستی + فال بگیر به نیکی تا بیابی او را + متفرق شدند مانند سبا

تفكّر ساعة خير من عبادة سبعين سنة + التقادير

تفکر یکساعت بهتر است از عبادت هفتاد سال + تقدیرها

تبطل التدابير + التقدير يضحك التدبير + تقرّب الطريق في زيارة

باطل میکنند تدبیرها را + تقدیر می خندد تدبیر را + نزدیک میکند راه را در ملاقات

الحبيب + تقلّدها طوق الحمامة + تكبّروا مع المتكبّرين وتواضعوا

محبوب + قلاده بینداز در گردنش طوق حمامه را + تکبر کنید با تکبر کنندگان و فروتنی کنید

مع المتواضعين + تكرار القلم يبطل الخط + تكلّموا الناس على قدر

با فروتنی کنندگان + تکرار قلم باطل میکند خط را + کلام کنید مردم را باندازهٔ

عقولهم + تلدغ العقرب طبعًا + تلدغ العقرب وتصيء + تلطّف

عقلهای شان + می گزد کژدم از روی طبیعت + می گزد کژدم و آواز میکند + نرمی کردن

الكلام يخدع الكرام + تلف المال خلف العمر + تلك الأمثال نضربها

سخن می فریبد جوانمردان را + هلاک شدن مال پس عمر است + این کهنها بیان میکنیم آنها را

للناس + تلك الرسل فضّلنا بعضهم على بعض + تمام الربيع الصيف

برای مردمان + آن رسولان بزرگی دادیم بعض ایشان را بر بعضی + تمامی ربیع گرما است

تمتّعي [illegible] تمتّع في أيّام طويلة يوجد بالصبر على أيّام

برخوردار [illegible] در روزهای دراز یافته میشود بجهت صبر بر روزهای

قليلة + تمجّها حمقاء + تمرّد مارد وعزّ الأبلق + التمر بالسويق + التمر بالنعم

اندک + می اندازی [illegible] + [illegible] سرکشی کرد مارد و غالب شد ابلق + خرما عوض سویق است + خرما بنعمت است

وَالنَّاظِرُ غَيْرُ مَانِعٍ تَنْهَانَا أُمُّنَا مِنَ الْغَيِّ وَتَعُدُّوا فِيهِ تَوَاضَعُوا

مبا غبان نیست مانع ٭ نهی میکند ما را مادر ما از گمراهی و تجاوز میکنند در آن گمراهی ٭ فروتنی

الْمَرْءُ يُكْرِمُهُ تَوْبَةً نَصُوحًا ٭ تَوْبَةُ الْجَانِي اعْتِذَارُهُ تَوَقَّرْ وَتَحَمَّدْ

مرد بزرگ میگیرد او را ٭ توبه کردن خالص ٭ توبه گنهکار عذر خواستن اوست ٭ بسیار باوقار شو

تَوَكَّلْ عَلَى اللهِ يَكْفِكَ ٭ تَمَادَوْا وَاتَّحَابُّوا ٭ تَمْنِيَةُ النَّوَالِ ثَمَنُ السُّؤَالِ

اعتماد کن بر خدا کفایت کند ترا ٭ برسید یکدیگر را و دوستی کنید یکدیگر ٭ امید بار کردن بخشش بهای سوال است

گنجینه دوم در امثال فارسیه

تا به بینیم که از غیب چه آید بیرون ٭ تا بدگان خانه در گروی ٭ هرگز ای خام آدمی نشوی ٭ تا تریاق از عراق آورده شود مارگزیده مرده بود ٭ تا تو آدم شده من خر شده ام ٭ تا تو بن میرسی من بنجه امیر تاج محمد قرة العین آدمیان است ٭ تا تو فلک از پرده چه آرد بیرون ٭ تا در میانه خواسته کردگار چیست ٭ تا در نرسد وعده هر کار که هست ٭ سودی نکند یاری هر یار که هست ٭ تا ریشه در آب است امید ثمری هست ٭ تاریکی و اشاره ابر و تاریکی شب ٭ تا چشم کور روشن است ٭ تا ریر دیو و مرگ یکیست ٭ تا سال دگر کی که خورد و زنده که ماند ٭ تا شب نروی روز بجائی نرسی ٭ تا صدف قانع نشد پر در نشد ٭ تا مرد سخن نگفته باشد ٭ عیب و هنرش نهفته باشد ٭ تا مار راست نشود بسوراخ نرود ٭ تا نباشد چیزکی مردم نگویند چیزها ٭ تا نفس باقی است راه زندگی هموار نیست تلخ کرا خواهد و میلش بکه باشد ٭ تناسخیه روزگار نخورده است ٭ تبدیل فی الحال مضایقه ندارد

تخته تخت یا تخته تابوت ٭ **ترازوی** زهره از گرانی سنگ ها بشکند ٭ ترازو هر دو سر قلب است ٭ ترازو خسیس است که هر سو زیادت یافت سر فرود آرد ٭ ترا آب می برد و تشنه می آرم ٭ تربیت نااهل را چون گردگان بر گنبد است ٭ ترسا را راچه پری و چه عفریت ٭ ترکی هنر است

ترکی تمام شد تشنه در خواب آب می بیند تصنیف را مصنف نیکو کند بیان
تعریف زیاده بتر از دشنام است تعظیم کارگران معاف تعظیم صاحب خانه کردن
نیبه از پیش حلاج بردن تقدیم بار بنه بکار نیاید تکبر عزازیل را خوار کرد تکیه و جای
تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف تنگدستان را نباشد در درویش منور
تا گرم است نان توان بست تنها پیش قاضی رود راضی آید تواضع زگردن فرازان
نکوست تواضع دو سه وار تواضع کم کن و بر مبلغ افزا تو به زبایان چرا خود تو به کم میکنند
تو به بهای تنگ هم تن است تو پاک باش و مدارای برادر از کس باک تو دادن و کارت تو کار زمین
را نکو ساختی که با آسمان نیز پرداختی تو که اینقدر از خواب مخلوطی چرا نمی سیری تو مرا دل ده
و دلیری بین رو به خویش خوان شیری بین توانگری بدل است نه بمال تهی دست و سیاه
تیر چرخ را کمان چنین باید تیر چون تر شود کمان گردد تیر آخر بجگر کار آید تیشه را با تراش کار
خراد و چوب آید خراد چوب تیشه گر تعقل است و رنه تاب نیزه تیغ کج را نیام کج باشد

گنجینه سوم در مثلهای هندی

تارون بهری رات تا ری مار کهائی ترکی تیر اپنی پانی تاش پر موبخ کا بخیه تالی دو هاتهه سی
باجی تا نباد کهی چیتنا اور کهه دیهی هوا تانت باجی اور راگ بوجها تانی کهات کی پانی
گهات تا مین تا مین پس تبانجه ماری منهه لال رکهتی هین تتری نی بیا جنم جلی نی
کهایا جب جلی نه سوا دیا با هستی کچهری گهی نه بیا اکا سیا لا یون هی گیا تجسبی تو جا ضد ریجه
ری پانی رکهو نون ملتجی کو کمرا نهین تبهی بڑائی کیا پڑی تو اپنی تیر تختی پر تختی سیا جی کی
کبهی تهت وان هاتهه پن رکهتی هین دو تیر نهین شرما شرمی لڑتی هین ترک سو موسی
اور بیت ماه ترکی تمام هوئی تر یا چلتر جانی نه کوئی خصم مار کی ستی هوئی تریا کی بیجون کو پهنچ سی

تنگی کا سا بل نکل گیا تیل کھیر اور پہوہڑ تلو نسی لگی ہی ٭ تلی ۔ مانگ دیر تانگ ٭ تلی کی ذات
تلی اور اوپر کی اوپر رہ گئی ٭ تم بھی کہو گی کہ مجھی کوئی ہو ۔ روکری ٭ تم روٹھی اور ہم چھوٹی ٭ تم کاٹو
ناک اور کاٹی میں نچھوڑوں اپنی بانی ٭ تم کیوں پہاٹی میں پاؤن دیتی ٭ تو تمنی اوڑھائیں ہم نے
بھون بھون کھائیں ٭ تمہاری منہہ کا اوگال ہماری پیٹ کا آدھار ٭ تمہاری لڑکی بھی کبھو
پاؤن چلیں گی ٭ تمہاری طالعوں کی قسم کھائی ٭ تمہاری چھوڑی کیا کوریا لگائی میں ٭ تمہاری
برابری وہ کری جو ٹانگ اوٹھا کر موتی ٭ تمہاری برابری وہ کری جو دوڑ کر ہرن کو پکڑی ٭ تن
تاجا تو قلندر راجا ٭ تنگی کی اوجھل پہاڑ ٭ تنگ سی پاتس میں نو جڑی ٭ تنگی گئی فراخی آئی ٭
توبہ کر نبدی اس گندی روزگار سی ٭ تو تی پالیں جتریں اور عشقی پالیں لال کبوتر پالیں چوٹی
جو بکیں پرایا مال ٭ تو جا میری جائی کو میں جا ہوں تیری کہاٹ کی پائی کو ٭ تو چھوئی کہ میں ڈ
توڑ ڈال تا گا تو کس بہروی کی منہہ لاگا ٭ تو سی کہتی رام جنی تو ایسی کرین گی رام جنا ٭ تو کو
نہ مو کولی چولہی میں جھو کو ٭ تو کو نہ بہناؤں تیرا بہتیا اور بلاؤں ٭ تو کھول دی میرا لکھنا میں
گھر سنبھالوں اپنا ٭ تو میرا لڑکا کھلا میں تیری کھچڑی کھاؤں ٭ تو میری بالی کو چاہی تو میں تیری
بوڑھی کو چاہوں ٭ تو مجکو تو میں تجکو ٭ توی پر کی بوند ٭ تیتر کی منہہ چھی ٭ تیرا سو میرا میرا سو [illegible]
تیرا تھا سو میرا ہوا ابراہی خدا ٭ تیرا ایک دیکھن دی ٭ تیرا اپنا میں بھروں اور میرا اپھری کھار ٭ تیری
جیتے گتا نہ جیسی ٭ تیری کان کی تیری گسائیں کی ٭ تیری گود میں بیٹھوں اور تیری ہی ڈاڑھی
کھسوٹوں ٭ تیر نہ کمان کاہی کا پٹھان ٭ تیر نہ کمان میری بچا خوب لڑی ٭ تیر نہ کمان میاں کا
اللہ نگہبان ٭ تیر تہہ گئی سند آئی ٭ سمدھ تیری ان مردہی جلال ہو تو آہی ٭ تیلی دیکھو تیل کی دھار
دیکھو ٭ تیل تلوں ہی سی نکلتا ہی ٭ تیل جلی گھی جلی ٭ تیلی کی بیل کو گھر ہی کوس پچاس ٭ تیلی
خصم کر کی روکھا کھائی ٭ تیلی کا کام تنبولی کری چولہی میں آگ ڈالی ٭ تیلی تیل سو ہی کھلی ٭ تین تانگ
میاں بگاڑن تلی ٭ تین پڑیکاں کی میاں پانچ میں ٭ تیرا اپنا خدا اپنی بخشتا ہی ٭ تین میں تیرہ میں

بیر بہر ستی میں ... مہینوں میں تین دن قبر میں بھی بھاری ہیں تینوں تھوک کہائی دیتی

گنجینہ چہارم در امثال حرف تھا

تھا ... بہیشہ تھالی بہوٹی بہوٹی جہنکار توسی **تھکا** اونٹ

... کو کہتا ہی **تھوڑا** آکہنا جوانی کی موت تھوڑا کہانا اور بنارس کا رہنا تھوڑا ہی ہے

... تھوک ... منہہ تھوک کی چاٹتے ہیں تھوکوں ستو نہیں سنتے

گنجینہ پنجم در مثلہای حرف ٹا

ٹانگ کی نیچی سی نکال دیا ... کا ڈ **ٹٹی** کی اوٹ شکار کہیلتی ہیں ... کہو تو کہنتا

ٹک جیا تو ... ٹانگ کہا ... گنتھہ بند ہنا ... کیا روٹی آپ لی کہ تب لی

... کی لونگ بنیئی کہا ... کی مرغی ... محصول ... نوسی کیا کر ...

ٹوپی ... ٹوٹی کمان ڈرین نو جہنی **ٹیم** ... کی پگڑی باندہی وہ سے

سد قہ ... نیک پاک کا چوکا دینا گوبر گائین گورو کا

گنجینہ ششم در مثلہای حرف ٹھا

ٹھٹھیری ٹھٹھیر ... **ٹھکری** کا ... **ٹھیین** گی ... حاضر

خزینہ پنجم در امثال حرف ثا مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

ثَاَطَةٌ مُدَّتْ بِمَاءٍ ... بِالخَيْرِ **ثَبَاتُ** المُلْكِ بِالعَدْلِ **ثَبَاتُ**

لای ... مرد کردہ شہد آب ... سوم بہ خیر ہست ... برجای بودن ملک بہ انصاف ... برجای بود

التنفس بالغذاء وثبات الروح بالغناء + ثبت العرش اولا ثم

نفس بسبب غذاست و برجای بودن روح بسبب سرود است + ثابت گردان عرش را اول باز

انقش + الثرید فی الطعام کالمثل فی الکلام + ثقب بحجر

نقش کن + ثرید در طعام مانند مثل است در سخن + سوراخ سنگ

لیس کثقب الدرر + الثقیل اذا تخفف صار الطاحون

نیست مانند سوراخ مرواریدها + گران وقتیکه سبک شود گردد آسیا +

الثکلی تحب + لیس کالثکلی + ثلثة لا امان لها البحر و النار و السلطان

زن بی فرزند دوست میدارد زن بی فرزند را + سه چیز اند که نیست امانی انها را دریا و آتش و پادشاه

ثل عرشه + ثلمة الحرص لا یسدها الا التراب + ثم بدلنا مکان

ویران شد تخت او + رخنهٔ حرص را بند نمی کند آنرا مگر خاک + باز تبدیل کردیم بجای

السیئة الحسنة + ثمر الجبن لا ربح و لا خسر + ثمر العجب المقت

بدی نیکی را + میوهٔ بزدلی نیست سود و نه زیان + میوهٔ تکبر دشمنی است

ثمرة العلوم العمل بالمعلوم + ثناء اللئام اقبح الکلام + ثناء الرجل

میوهٔ علمها عمل کردن است موافق معلوم + ستایش لئیمان زشت ترین کلام است + ستایش مرد

علی معطیه مستزید + ثن احسانک بالاعتذار + ثنیت نحوی

بر بخشنده اش زیاده خواهنده است + دوباره کن احسان خود را بسبب عذر خواستن + بازگشتی جانب من

بعراء الاوابد + ثواب الآخرة خیر من نعیم الدنیا + ثوب السلام

بمیدان جانوران وحشی + ثواب آخرت بهتر است از نعمت دنیا + جامهٔ سلامتی

لا یبلی + ثور الله و لا ب ینا طح + جد یله التو یحمی انفه بروقه + ثولول

کهنه نمی شود + گاو نر دولاب شاخ نمیزند + بزغاله گاو نر نگاه میدارد بینی خود را به شاخ + ثولول

جسدہ لا یتزعزع · ثهلان ذو الهضبات ما یتحلحل · الکتب عجالة الراکب

بزنش کشیده نمی شود · کوه صاحب پشته ها نمی جنبد · زن بیوه عجالهٔ سوار

گنجینهٔ دوم در امثال فارسیه

ثابت شکن بت قا خیست · ثابت قدم بگفت کسی بر نمی شود · ثانی اثنین عوج بن عوق ست · ثانی اول هم نه · ثواب راه بخانهٔ صاحب خود می برد · گنجینهٔ سوم در مثلهای هندی · ثابت قدم کو سب جگ ہاون · ثابت کرت منہہ مین مارے · ثابت لوگ انبر تاری ہم لوگو نسی نارپتی · ثابت سننن کان بالیو نکا اربان · ثواب عذاب کے کتی سو مفت مین · خزینهٔ ششم در مثلهای حرف جیم · گنجینهٔ چهارم

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

مع الالف

جاء بما صای و صمت · جاء بقرنی حمار · جاءت کمادعة جاء

آورد چیزیرا که آواز کرد و خاموش بود · آورد دو شاخ حمار را · آمد ... آمد

فلان ینفض مذرویه · جاء ناشرا اذنیه · جاء یضرب اصدریه

فلان در حالیکه می جنبانید بر های کمان خود را · آمد در حالیکه پهن کرده بود دو گوش خود را · آمد در حالیکه میزد دو رگ خود را

مع الباء

اجارتنا الدار · جاعت الرخم حتی کادوا یاکلون البر · جار و

همسایه باز خانه · گرسنه شدند کرکسها تا آنکه نزدیک شدند که خورند گندم را · همسایگی کن

ملکا او بحرا · جاوز الحزام الطبیین · جبلت القلوب

پادشاه را یا دریا را · تجاوز کرد تنگ ستور هر دو پستان را · پیدا کرده شدند دلها

مع الدال

علی حب من احسن الیها و بغض من اساء الیها · الجد ان الطلوب

بر دوستی کسیکه نکوئی کرد بسوی آنها و دشمنی کسیکه بدی کرد بسوی آنها · کوشش آرزو مقصود

جد بما تجد · جد بالکثیر و اقنع بالقلیل · جدع مارن انفه

بخشش کن بانچه می یابی · بخشش کن بسیار و قناعت کن باندک · برید نرمهٔ بینی خود را

جراحات السنان لها التيام ولا يلتام ما جرح اللسان

... زخم نیزه ... بهم پیوستگی و نمی پیوندد آنچه خسته کرد زبان

الجرأة خير من الجبن جرح الكلام صعب من جرح الحسام الجرح

جرأت بهتر است از بزدلی خستگی سخن دشوار است از خستگی شمشیر با تمام ...

أروى والرشف انقع جرى المذكيات غلاء جرى منه مجرى

سیراب تر است و ... آب بسیار ... تفسیر ... مسافت ... از آن مقام

الله ودع جرى الوادي فطم على القرى جزاء مقبل الاست

دوا ... جاری شد رود پس رفت بر دیه ها پاداش پیش آرنده کون

الضرط جزاء السيئة سيئة مثلها الجزع عند البلاء تمام المحنة

گوز زدن ... پاداش بدی بدی است مانند آن ناشکیبائی نزدیک بلا آخر محنت است

جزاني جزاء سنمار جعلته دبر اذني الجفاء في عين امه حسن

جزا داد مانند جزای سنمار گردانیدم آنرا پس گوش خود ستم ... مادرش خوب است

جف القلم بما هو كائن جلت الهاجن عن الولد جلت الهاجن

خشک شد قلم با آنچه او شونده است حقیر شد ماجن از جهت فرزند حقیر شد ماجن

عن الرفد جليس السوء شيطان جليس الخير غنيمة جليس

از جهت قدح بزرگ همنشین بدی شیطان است همنشین نیکی غنیمت است همنشین

للمرء مثله جمال المرء في الحلم الجمال في اللسان جنانها بناتها الجنة

مرد مانند اوست خوبی مرد در حلم است خوبی در زبان است بهشتهای آن ... بهشت

تحت اقدام الوالدين جنة ترعاها خنازير الجنس مع الجنس

... باغیست که ... جنس با جنس

اَمیَلُ الجِنسِ مَعَ الجِنسِ مُتَأَذٍّ ۞ الجُنُونُ لَهُ فُنُونٌ ۞ الجَوادُ قَد یَعثُرُ

رغبت شود جنس با جنس ایذا یابنده است ۞ دیوانگی را گونه‌های بسیار است ۞ اسب نیکو گاهی می لغزد

الجُودُ بِالمَوجُودِ غَایَةُ الجُودِ ۞ جَودَةُ الکَلَامِ فِی الاِختِصَارِ ۞ جَوِّع

بخشش به موجود نهایت سخاوت است ۞ خوبی سخن در اختصار است ۞ گرسنه دار

کَلبَکَ یَتبَعکَ ۞ الجُوعُ خَیرٌ مِنَ الخُضُوعِ ۞ جَولَةُ البَاطِلِ سَاعَةٌ وَ

سگ خود را تا پس تو بدود اگر گرسنگی بهتر است از فروتنی ۞ جولانی باطل یکساعت است

جَولَةُ الحَقِّ إِلَی السَّاعَةِ ۞ جُهدُ المُقِلِّ کَثِیرٌ ۞ حَیِّ بِهِ مَن حَسِبَکَ

و جولانی حق تا قیامت ۞ کوشش مقل بسیار است ۞ بیار آنرا انعام کوشش

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

جامه باید از تن باید دوخت ۞ جامه ندارم دامن از کجا آرم ۞ جا نا سخن از زبان من میگوئی ۞ جان گر و جامه گرو ۞ جان **بکر** زاده ام ۞ گشته میر وصال و دست ما ۞ جاهل مپرس آشنایست زیر جبه ۞ جائیکه حسین علیه السلام تشنه میرد ۞ اگر یزید باران لعنت بارد ۞ جای آن دارد ۞ جائیکه شاهین ۞ چنگ زند پای بلبک قفس بریخیزد ۞ جای استاد خالی ۞ جائی نشین که برنخیزی ۞ جای گل گل باش و جای خار خار ۞ جای خر بستن تو اینجا نیست ۞ جای خود را گرم کرد ۞ **جگر** جگر است و دگر دگر ۞ **جل** سگ با است ۞ جلق بی منت خلق ۞ **جنس** از جنس متأذی است ۞ جنسیت علت ضم است ۞ جنگ دو سر دارد ۞ جنگ زرگری میکند ۞ **جواب** سنگ ای برادر این بجنگ سنگ است ۞ جواب جاهلان باشد خموشی ۞ جواب ترکی ترکی ۞ جوز بشکن و طالع ببین ۞ جو فروش گندم نما ۞ جوهری که آب مروارید در چشمش فرود آمده باشد مروارید را کی بیند ۞ جوینده یابنده ۞ جوی طالع زخروار هنر به ۞ اگر طالع داری بر هنر ره ۞ **جهان** [illegible]

...ہی ہنسے + درد بکش تا بروای رسے +

گنجینۂ سوم در مثلہای ہندی

جا بدہ راکھی رام تاہی بدہ رہیں + جا دو بدہ حق ہی کرنی والا کا دہنجا کو پیانت اوٹھہ جاتاہین
دوہی سہاگن + جا کو لوہ تا کو سوہ + جا کی کارن ہمنی ساری رہی ٹہاون + او گھاری + جا کی سو گا جر
تسو وہی سو رہ وہی + جا گتی جوت + جان ہی تو جہان ہی + جان دیہجان ٹری خالا سلام + جا نی
بچارا قلندر + جسکا بہوٹی کجکول + جا وہی لاکھہ رہی ساکھہ + جب باپ مرین گی تب بیل
ٹبین گی + جب بہینکی تب پانچی مین + جب جنی تہی تب دانت نہ تہی دانت ہوئی تو چنی نہیں +
جب دیکھہ تب حاضر میان تہو کا اتالا + جب سی جمی بال تب سی یہی احوال + جتنا گڑ اوتنا
میٹھا ہوی + جتنا اوڑہنا اوتنا پیر پہیلانا + جتنا چھوٹا اوتنا کھوٹا + جتنا اوپر اوتنا نیچی + جتنا سانپ
لنبا اوتنی گوہ چوڑی + جتنی کالی اوتنی سیدھی + باپ کی سالی جھانی + جہینسا گر دہونڈ ہون +
جدہر رب ادہر سب + جدہر مولا ادہر دولا + جدہ جلتا دیکھین تیدہ تاپین + جس تن لاگی
وہی جانی + جس کا بین کہائی اوسی بین چہید کری + جسکا کام اوسی کو چاجی اور کری تو ٹھینگا
باجی + جسکا کہائی اوسکا گائی + جسکا چوپیگا سو جہوا لیگا + جسکا جاوی وہی جور کہاوی + جسکی
ہاتہہ ڈوئی اوسکا سب کوئی + جسکی ہو وین آستی وہ کری خصی + جسکی نکٹی ہو بوائی کیا جانی پیر پرائی
جسکے رہی نہین اوسکی دہلی ہی دہی ہی + جسکی ماں باپ جیتی ہین اوہی حرامزادہ نہین کہتی + جسکے
بی بی ہی کام اوسکی لونڈی سی کیا کام + جسکے گود مین بیٹھی اوسکی داڑہی کہسوٹی + جسکی محل مین ستا
سالگی میا ملی پیا + جسکی لاٹھی اوسکی بہینس + جسکی دیغ اوسکی تیغ + جسکو راکھی سائیاں مار سکی کوئی
نا ہمیشہ نکا کر سکی جو جگ بیری ہوئی + جس گھر بڑا نہ بڑا وہ گھر ڈگمگ ڈگا + جس گھر مین سپت نہین تا سون
بہلا ہی + جس نی بیٹی دی اوس نی کیا رکہا + جیسی دیکھہ تا پ آوی ویسی شو مجھہ پائی آوی

جیسی ہی ادمی ہو لاہ جگ پہوٹا اور زر دموئی جگر مگر ہی اور دگر گری ہے جلانی کا تر نہ
بلی بلی عجائب سیر مونڈہ ہی پہیون غائب جلی پاؤن کی بلی ہے جلی پرائی ہے ناتر سین بتا او لوگ
جلی لگہی کی بلندی جن پائن نہیں نہین تنہین دیت گجراج بس دیت بکہا ملی سو بڑے
گرہیب نو اج جن جای او نہین لکجای جن ڈہونڈہا تن پایا گہری پانی پیٹھ مین پاؤن مرن
مری رہی کناری بیٹھ جنگل مین مور ناچا کس نی دیکھا جنگل مین منگل جنم نہ دیکہا بوریا اور
سپنی آئی کہاٹ جنہین جاو گہنیری تہین [illegible] کہہ تیری جن ہر ہا ہر جر وسو کیسی جرین بیاہ
جنی بیائی سو طی دیری نی ستائی جوان ڈراوی بہاگنی سی بوڑہا ڈراوی مرنی سی جوانکو
چلا ملی ٹر سیاکہ بیاہ کی ٹری جوڑا ایسی گا سوہگنی کی راہ رکہہ دیگا جو بولی سو کہی کو جاگی جو با
ئی جیب تین سماہن کی پوتہی مین جو توری سو موری توکیون دانت نپوری جو تہمارے
دال نہ پہچی گی تو ہم ننگی ہی سو نین لگی جو تل یاد دہا ہی ٹرہا سو مسا ہوا جو تیون دال ہٹ د
ہی جوت جوت مریدیلوا ابتہی کہانین ترنگ جو بکا دیگا اوسی کا لڑکا کہیلیگا جو دیکہنا سو
پیکہنا جو دہن دیکہی جاتا کہا نا دیکہی بانٹ جو ری برخوردار ہی جو جور مرجا دیگا مان جنو ائی
کہا دیگا نہین تو خالصی ہلک جا دیگا جو سودی اوسکی ٹریا جو جاگی اوسکا پڑوا جو بگی
اسکے میت جو گی جگت جانی نہین کیڑی رنگی تو کیا ہوا جو گر کہائی کی اندر سو پڑا اپہری ہی نہ
جو گور کہائی سو کان چہدائی جو لاہی کی جوتی سپاہی کی جوتی دہری دہری پڑانی ہوئی
جو لون نہ کہون اپنی زمینا تو لون نہ تیجون کی بینا جو مان سی سو اچا ہی سو ڈائن کہلاوی
جو سن مین ہنسی سو پہنی وہی جوبن جوبن کملی بہیگی تیون تیون بہاری ہوی جو نہادی سو
پہل پاوی جو ڈونکی کارن گدڑی نہین چہوڑی جاتی جو ہانڈی مین ہوگا سو ڈوئی مین نکل
آئیگا جہاز کا کوا جہان گڑ ولہہ تہان ساتہ جہان دیکہی توبرات وہان گاوی سارے
رات جہان سیر تہان سوائی جہان کا مردہ تہان کی گور جہان وکہہ نہین تہان اراد

... نہ کہیں تہاں دل تہاں یا دل جہاں جاہی ہوکا تہاں پڑے
... کہاں جیسا سو کہیلی بہاگ مواسو لیکہی لاگ جیسا بین نہین ...
... پہیلا پہن لی لگی جیسی جی شیا موئی دہرا دہ ہوٹیا جیسی جاب جاب موئی دا ...
داب جیسی کاگہہ سونی کی قبر جیسی آسا موئی نراہا جیسی مکہی نہین نگلی جاتی جیسے ٹہ کی بہر وسے
تیٹ جیسا منہہ تیسی تہپڑ جیسا سوت ویسی پھیٹی جیسی ماں ویسی بیٹی جیسا دیس تیسا بہیس
جیسا کا چہہ کا جیسی ویسا ناچ نا جیسی جیسا اپنا طبیعت تیسا آئے نا خوص جیسی کرنی ویسی بہرنی
... جیسی فرشتی جیسی داری دو الی تیسا بہر وا دسہرا جیسی نیت تیسی برکت جیسی تیری تانی
بینی تیسا مورا بنیا جیسی کتہا گہر ہی تیسی رہی بیس جیسی حسن تیسی بسن جیسی ہر گن گائے
تیسی بین بجائی جیسی ساجن آئی تیسو ہونا بیمائی جی کہین لگتا نہین جب دل کہین لگ جاتی ہی
جیسی میرا بہائی گہر گہر ہو جائی جیسی نہ مانی پہرا ور سوئی کری ... ادہ

گنجینۂ چہارم در امثال حرف چہا

جہاڑ بہائی کا ملی اور سبی نمانی سو جہنم پہ جا کا نٹا جہوٹا کوئی کہتا ہی تو تہی ہی کی ...
جہوٹ بولون تیری منہہ پہ جہوٹ بولنا اور گاہ کہانا برا ہی جہوٹ کہنا تو صرفہ کیا جہوٹے
ہاتہہ سی کتا نہین مارتی جہوٹی کی آگی سچا دو مرتا ہی جہوٹی جگ پہ تیا ہی جہوٹی مر گئی تو
تب بہی نہ آئی حق ... گنجینۂ ہفتم در مثلہای حرف جیم فارسی مشتمل بر ... گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال پارسیہ

... نیست درین واقعہ الا تسلیم ہاش خوربتر از میراث خورست چاہ کن را چاہ در پیش
... ہمیشہ در چاہ ست چاہ بزن باز نہ ندان ضحاک کم نیست چرا کاری کند عاقل کہ باز آید

پشیمانی چراغ وقت مردن خانه روشن میکند + چراغ روشن مراد حاصل + چراغ مفلسان [illegible]
چراغ مقبلان هرگز نمیرد + چراغ مرده کجا شمع آفتاب کجا + چراغ کسی تا صباح نسوزد + چراغ
نتوان دید جز بنور چراغ + [illegible] بلی از سنگ بر نمی آید + چرم گاو بدندان میگیرد + چشم فلک در میان
سرست + چشم مور و پای مار و نان ممسک که دیده + چشم در دیده هست + چشم در راه دارد + چشم بد دور +
چشم گر بینا بود هر روز روز محشر است + چشم از زردی دوستان روشن شود نه از باغ و بوستان + چشم
دوستان روشن + چشم را گل بهتر از خار است + چغندر کاشتم زردک بار آمد + چکنم تا نکند مصلحت
خویش تباه + چکنم چشم آسمان کور است + چنان نماند چنین نیز هم نخواهد ماند + چندین هزار
شکل برای اکل + چو احمق در جهان باقیست مفلس در نمیماند + چو از قومی یکی بی دانشی کرد +
نه که را منزلت ماند نه مه را + چو برگردد فلک کجکول سازد تاج شاهی را + چوب هر چند سنگین است
تا به فرو نرود + چو تیر از کمان رفت ناید بشست + چو تیر [illegible] دهر در روزگار + چه همه آن کند کش
نیاید بکار + چو چل آمد فرو ریزد پر و بال + چو شست آمد نشست آمد پدیدار + چو شد زهر عادت نه مضرت
نه بخشد + چو فردا رسد کار فردا کنیم + چو کفر از کعبه خیزد کجا ماند مسلمانی + چو کام از دست رفت اندیشه
چه سود + چو به بهانه نشنید دلیل یاران است + چو میدان فراخ است گوی بزن + چو میرد مبتلا میرد چه
خیزد مبتلا خیزد + چو نام سگ بری چوبی بدست آر + چه چاره می کنی خصم گردد دلیر + چون قضا آید طبیب
ابله شود + چون معانی جمع گردد شاعری آسان بود + چون بانگ خروس رفت چه [illegible] زهر + چون
گوش [illegible] اکبر است + چون کار از دست رفت فریاد چه سود + چون و چرا در میان [illegible]
نیست + چون [illegible] روز بد آید درگشت عطار [illegible] + چون سنگ [illegible] رفت باشد
[illegible] پیش او سر فرو آرد + چهار پا را چهار روز [illegible] باشد و دو پا را دو روز + چه باک از موج بحر آنرا که باشد
نوح کشتیبان + چه توان کرد [illegible] چنین افتاد + چه توان کرد مردمان اینند + با همین مردمان
بباید ساخت + چه خوش گفته است سکندری [illegible] الا یا ایها الساقی ادر کأسا و ناولها

یک کرشمه دو کار + چه خوش چرا نباشد + چه علی غلبه و چه خواجه علی + چه کنند
کم کرنا گفتنم بهتر است + چه مکر دان که این ته کنند + چه مردی بود که زنی
…ال ندا با عالم پاک + چیزی که نی یابی مجو + همه چیزی به درویش اچیزی
مکو درویش را + چینی شکسته صدائی کند + چین ابروے تو ان دید +

گنجینهٔ دوم در مثلهای هندی

چاہنی کو بیٹی اور گھاؤ راپی کا + چار دن کی آئیان اور سونٹہ بساہن جائیان + چار دنگی
چار جودس + چار دن کی چاندنی اور پہر اندھیرا پاکھ + چاکر بین آکری کیا + چاکر کی آگی کو کر اور
کوکر کی آگی پہنکار + چاکر کو عذر نہین کوکر کو عذر ہی + چالیس سیری بات کہتی ہین + چام سکی
دام چاندنی مارگئی + چاہنی کی نام سی کدھی نی بہی کہیت کہانا چہوڑ دیا تہا + چاو کرون پیار
کہان چوٹتی انگاری دھر ون جل جای تو مین کیا کرون + چھڑی اور دو دو + چینی بہر پانی مین
ڈوب مرو + چپٹی پٹ بیا + چٹہی نہ پیو انا مار کہائین ملک بگانا + چھچاہی بنا کر چھوڑا +
چڑہی پر چڑہا او سر وکہی نہ پاؤن + چڑہتی بار گا + چٹہا اپنی جان سی گئی لڑکا مزش نہوا + چڑیا
کری کہونچا چڑا کری نوچا + چڑیان مرن گنوار ہانسی + چپیارہ کا اٹہلا بہانت بہانت کا جانور
بولا + چکنا دیکھہ پہسل پڑی + چکنا گہڑا + چلتی چور لنگوٹی لابہہ + چل ہماؤن مین آتی ہون
جملہ پیر مناتی ہون + چل میری چرخی چرخ چون کہان کی ڈہیا کہان کا تون + …
… کو دن نام + چلی چلی کہان گئی سوت کی پہیر + چلی چلی نی ماکہون آئین + چما …
بیگار + چمار ونکی کوسی ڈہور نہین مرتی + چمری بجای دمڑی نجای + چنبیلی چاہین آسی فی
… [illegible]

جلیبیوں کی رکھوالی + چہچوں میں ہار ڈھونڈھتی ہیں + چور چور پکڑا گیا ہیرا پھیری بکی گیا
چور چور موسا ئت بہائی + چوری چوری کر گیا موسلوں ڈھول بجاؤ + چور ڈونڈ [illegible] کا مر میں + چور سے
کہیں موسن ساہی کہیں جاگ + چور کا شاہ چراغ + چور کا بہائی گٹھ کٹا + چور کا من بقچی میں +
چور کی گہرمیں موہ + چور کی ڈاڑہی میں تنکا + چور کی ماں کوٹہی میں سر دیکے رووے + چور کو چوری سے
سوجھی + چور کو چور ہی پہچانے + چور کو پکڑیں گانٹھ سے چہنال کو پکڑیں کمل سے + چور گٹھری لی گیا
بیگاریوں کو چھٹی ہوئی + چوری اور سینہ زوری + چوری اور سرہنگی + چور بیگا گوڈہا + چور نا چور چی [illegible] سے
یہ تینوں نکالی نہیں + چوہے بھی کہی مہی گہی ہی کہا + چوہا بل میں سماتا نہ تھا یہ چھی باندہا + چہاج باندہا
بجاوی چھینی اور ذات جتاوی اپنی + چوہی کا بچہ بل ہی کھودیگا + چوہی نی ہلدی کی گرہ پائی
پنساری بن بیٹھا + چیر [illegible] کہی اپنی اور چوروں کی کالی دی + چیل کی گھونسلی میں ماس ڈھونڈھتی ہو +
چیونٹیوں کو موت کا ریلا بس یہی ہے + چیونٹیوں کی گہنت ماتم + چیونٹی کا بل نہیں ملتا کہاں [illegible]
چیونٹے کے جو موت آتی ہے تو پر نکلتے ہیں +

گنجینۂ سوم در امثال حرف چہا

چہاتی پر مونگ دلتا ہیں + چہاتی کا جم جہانا + چہاج بولی تو بولی چھلنی کیا بولی جس میں بہتر چھید + چہاج [illegible]
[illegible] باجا + چہاجا باجا کیسے + یہ تینوں بنگالی ذات + چھتی ری بی گتی دیکھی + چھیتر پر بہو ہیں نہیں
[illegible] ستم میں + چھٹی پہ چلا آموا اور کہا ہماتا + چھٹی کی پوتڑی اب تک نہیں سوکھی + چھٹی کا
دریاو آیا + چھٹی کا گھوڑی ہسیڑی کھڑی + چہری بہلی نہ کٹاری + چہری تلی دم لو + چہوڑے
پاتا ہوں آپ کو نہیں پاتا آپ کو پاتا ہوں تو چہری نہیں پاتا + چھوا اور دھوا + چھوٹا منہہ بڑی
بات + چھوٹا گھر اسد [illegible] بڑی [illegible] + چہوڑ بلی بی بلائی جو [illegible] اسے [illegible] کا
چہوڑ جٹ بگاڑی [illegible] کھٹ کھٹ اسا ہیں [illegible] + چہری گلوں ہی نا تا کیا + چہوڑ اور ہی [illegible]

ڈوبتی گوری چھوٹکو لینڈ بگھار لینڈ بھروہی لینڈ کالینڈ چھ چاول اور گو بکھال پانی چھہ چھالی ٹیاسی چھیلی چھگلدی پانچ چھنکی پاؤن بلندی پانی اور پراچا غنیانی چھنکی ہی ناک کٹی چھینکتے کہانی چھینکتے نہانی چھینکتی پر گھر جانی خزینہ ششم در مثلہا ختم شد

گنجینہ اول در امثال عربیہ

الحادی ولیس لہ بعیر + حار بعد ما کار + الحازم من حفظ

معنی گویند شتر و نیست مرا او را شتری + گم گردید بعد روشن شدن + ہشیار کسی ست کہ نگاہ دارد

ما فی یدہ ولم یؤخر شغل یومہ لغدہ + حاصل الاہل لیس

آنچہ در دست اوست و مؤخر نکند شغل امروز خود برای فردای خود + حاصل زن مرد نیست

بحث السہل + حافظ علی الصدیق ولو فی الحریق + حال الجریض

بحث آسان + حفاظت کن بر یار اگرچہ باشی در آتش + حائل شد غصہ

دون القریض + حال القدر دون الوطر + الحائک اذا صلی

نزدیک شعر + حائل شد قدر نزدیک حاجت + نورباف وقتیکہ بخواند

رکعتین فانتظر الوحی + حب الدنیا داء ولا دواء لہ + حب

دو رکعت پس منتظر شود وحی را + دوستی دنیا بیماریست نیست ای مر او را دوا + دوستی

الوطن من الایمان + حبۃ بر فی الدار خیر من الدار المستعار

وطن از جملہ ایمانست + یک دانہ گندم در خانہ بہتر است از مروارید عاریت گرفتہ شدہ

حبک الشیء یعمی ویصم + حبلی علی غاربی + حبہ صید مراد کا

دوستی تو چیزی را کور میکند و کر میکند + رسن من بر گردن منست + دوستی او شکار است اگرچہ باشد

قیس اذا الحب یتوارث حتی اذا فرحوا بما اوتوا اخذناہم

قیاس + دوستی متوارث میشود + تا اینکہ خوش شدند بانچہ دادہ شدند گرفتیم ایشان را

حرف الدال

... حتى يرجع الدَّرُّ في الضرع

... تا آنکه بازگردد شیر در پستان

... الراعي + حتى يشيب الغراب + حتى يؤوب المنخل + حتى يؤوب

... دراینده را + تا آنکه سپید شود زاغ + تا آنکه بازآید منخل + تا آنکه بازآید

المنخل + حتى يؤوب القارظان + حتى من يكرع ولا ينضع

منخل + تا آنکه برگردد هر دو چیننده برگ سلم + تا آنکه کسیکه آب می نوشد و سیراب نشود

حداء حداء وراءك بندقة + حد العفاف الرضا بالكفاف +

ای حداء حداء پس تو بندقه است + حد پارسائی راضی بودن است بروزگار

حدة المرء مهلكة + حدث عن البحر ولا حرج + حدث عن الفضل

تیزی مرد هلاک کننده او است + خبر ده از دریا و باکی نیست + خبر ده از فضل

ولا حرج + حدث عن معن ولا حرج + الحديد بالحديد يفلح

و باکی نیست + خبر ده از معن نیست باکی + آهن شگافته می شود آهن +

حرف الذال والراء

الحذر أشد من الوقيعة + الحرب خدعة + الحرب

ترسیدن سخت است از فتنه + جنگ فریب است + جنگ

... أمة + الحر حر وإن مسه الضر والعبد عبد وإن ملك الدر

... + حر ... در گیرد آنرا سختی و بنده بنده است اگرچه مالک شود مروارید را

... المرء كثرة + حرقة الأولاد محرقة للأكباد + الحرمان

مرد کم ... است + سوزش فرزندان سوزاننده جگرها است + بی نصیبی

... حروف القرآن

... قرآن

امثال عربیه

...الملوک بقتل الشیطان + الحریص فقیر وان ملک الدنیا

...شیر است برای کشتن شیطان + حریص محتاج است اگرچه مالک شود دنیا را

...الحریة فی رفض الشهوات + حرکت حانة من کوعها

حریت در گذاشتن خواهشهاست + رخنه افگند بریدگی از کوع وی

...الحرم سوء الظن + حسبک من غنی شبع وری + الحسد

...هشیاری گمانی ست + بس است ترا از توانگری سیری و سیرابی + رشک

یقتل الحاسد قبل ان وصل الی المحسود + الحسد للصدیق من

می کشد حاسد را پیش از رسیدن حسد سوی کسی که حسد کرده شده + رشک برای دوست از

...سقم المروة + حسن الادب یستر قبح النسب + حسن الخلق

بیماری مروت است + خوبی ادب می پوشد زشتی نسب را + خوبی خلق

غنیمة + حسن الخلق یوجب المودة + حسن الذکر ثمرة العمر

غنیمت است + خوبی خلق واجب میکند دوستی را + خوبی ذکر بر عمر است

حسن الصبر طلیعة الظفر + حسن نبات الارض من کرم

خوبی صبر طلایه پیروزی است + خوبی رویدگی زمین از جوانمردی

البذر + حسن الصوت والعقل یجتمعان + احسن احمر

...است + خوبی آواز و عقل فراهم می شوند + خوب سرخ است

حسنات الابرار سیئات المقربین + الحسنات یذهبن

نیکیهای نیکان بدیهای مقربان است + نیکیها می برد

...ات + الحسود مهموم + حشر الریاحین کنشر البساتین

را + حاسد غمگین است + جمع کردن ریحانها مانند بوی خوش باغها

حفظ جزیل بین شدقی ...

بزرگ سیان دو کنج دهن شید ...

الهم حفظ الله لحیة هارون من ...

... نگاه داشت خدا ریش هارون را از تیزی موسی

حق یضر خیر من باطل یسر الحق یعلو ولا یعلی الحکم

سخن راست که گزند رساند بهتر است از دروغ که شاد کند سخن راست بالا شود و بالا کرده نشود فرمان

لله الملک لله الحکمة مفتاح السعادة الحکمة یمانیة

... حکمت کلید نیکبختی است حکمت ...

الحکماء الجهال رسل عزرائیل الاستعجال حلاوة

حکیمان نادانان رسولان عزرائیل اند ... شیرینی

الدنیا للجهلاء و مرارتها للعقلاء حلاوت خالیة عن کوعها

دنیا برای نادانان است و تلخی دنیا برای عاقلان ...

حلب فلان الدهر اشطره حل بوادی ضبة کمون

دوشید فلان زمانه را پاره پاره اش فرود آمد در رود سوسمار پنهان

حل بوادی ... حلبت الدهر شطره حلم المرء

فرود ... حلم مرد

... الحلم من عرض جوهر النطق

... جوهر گویایی است

... العقل حلی الرجال

از عقل پیرایه مردان

امثال عربیه

الادب وحلی النساء الذهب + حلبت صرام حمار + ترکت

ادب ست . پیرایه زنان زرست + دوشیده شد صرام + خرست که او را آورد

عنه لاتبال بمن یرکبه + الحمار یعرف طریق العلف + حمرة

ازان باک مدار بکسی که سوار شود آنرا + خر می شناسد راه کاه را + سرخی

الخد جمال وحمرة العین اعتلال + حمرة الخجل تحکی لصفرة

رخساره خوبی ست و سرخی چشم بیماری ست + سرخی شرمنده حکایت میکند برای زردی

الوجل + حمرة المریخ من دماء + الحمق داء لا دواء له + حموضات

ترسنده یعنی هر دو شاید + سرخی مریخ از خونهاست + نادانی بیماریست که نیست دوا برای او + ترشیها

الطعام خیر من حموضات الکلام + الحمی اصرعتنی لک

خوردنی بهترست از ترشیهای سخن + تپ خوار کرد مرا برای تو

حن قدح لیس منها + الحوت لا یهدد بالغرق + حور

بانگ کردن تیر نیست ازان + ماهی ترسانده نمیشود به غرق + نقصان

فی محارة + حیاء المرء سترة + الحیاء یمنع الرزق + الحیاء خیر

در نقصانست + شرم مرد پرده اوست + شرم منع میکند روزی را + شرم بهترست

کله + الحیاء جزء من الایمان + حیثما کنت فانا

همه او + شرم حصه ایست از ایمان + هر جا که باشی پس من

صدرها + حیثما سقط لقط + الحیلة انفع من الوسیلة

سردار آن هستم + هر جا که بیفتد گرفته شود + حیله سودمندترست از وسیله

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

حاجت مشاطه نیست روی دلارام را + حاجی حاجی را در مکه می بیند + حاصل تحصیل ما

تحصیل حاصل بوده است + حاکم تمام گوش می باید + ... اگر خانه ... [illegible] ست + حب وطن از ملک سلیمان خوشتر ... [illegible] فرو نشست + حرف را پوست کنده باید گفت + حرف بد بر زبان ... حرف حق بر زبان شود جاری + حریف باخته با خود همیشه در جنگ ست + حریف حریف را می شناسد + حریف حریف خود را میداند + حساب دوستان در دل + حسن چون بی پرده شد زنهار گرد او مگرد + حق بحق دار میرسد + حکایت از مثل همثل شود + حکم حاکم مرگ مفاجات + حکمت شنیدن از لقمان صواب ست + حلوا بکسی ده که محنت نکشید + حلوا گفتن دهن شیرین نسازد + شیرین حلوا خوردن را روئی باید + حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف + از دوزخیان پرس که اعراف بهشت ست + حیف دانا مردن و افسوس نادان زیستن + حیله جو را بهانه بسیارست + حیله رزق بهانه موت

گنجینه سوم در امثال هندیه

حاتم کے گور پر لات ماری + حاضر کو حجت نہیں + حاضر کی میلی میں کوئی ہو + حاضر گیدی دور جہنمی + حال میں فال دہی میں موسل + حال گیا احوال گیا دل کا خیال نگیا + حال کا نہ حلال کا ٹکڑا روٹی چمچہ بھر دال کا + حج کا حج بنج کا بنج + حرام کھانا ور شلغم + حرضی تٹو + حساب جو جو بخشش سو سو + حساب نت نیا + حق حق ہی او ناحق ناحق ہی + حق کار الٰہی خدا ہی + حق کر حلال کر ایک دن میں ہزار کر + حق نام اللہ کا + حلق کا ندتا لوکا یہ ملک میان لال لعل + حلق کی دربان + حلق سو ہی جب ... کی دوکان ... دادی جی کا فاتحہ + حلوائی کے جانی ... حلوتی ... عراقی کو لات مارے + حور بہی ... [illegible]

[illegible] خزینہ نہم در مثلہای حرف خا مشتمل بر سہ گنجینہ

... [illegible] امثال عربیہ

خَالِطُوا النَّاسَ وَزَايِلُوهُم + خَالِفْ نَفْسَكَ تَسْتَرِحِ الْخَالِ

آمیزش کنید با مردمان و جدا شوید از ایشان + مخالفت کن نفس خود را تا راحت یابی در خلل

وَبَالٌ + الْخَائِنُ خَائِفٌ + الْخَائِنُ فِي الْمَبْذُورِ كَالْخَائِنِ فِي الْمَوْفُورِ

گران است + خیانت کننده ترسان است + خائن در کاشته شده مانند خائن است در تمام

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ + خُذِ الْأَمْرَ بِقَوَابِلِهِ + خُذِ الْقَلِيلَ

زنان پلید برای مردان پلید اند + بگیر کار را به قابلهای او + بگیر اندک را

مِنَ اللَّئِيمِ وَذُمَّهُ + خُذِ اللِّصَّ قَبْلَ أَنْ يَأْخُذَكَ + خُذِ النَّفْسَ

از ناکس و مذمت کن او را + بگیر دزد را پیش از آنکه بگیرد ترا + بگیر نفس را

قَبْلَ أَنْ تَنْبِذَكَ + خُذْ ذَنَبَ الضَّبِّ + خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدِرَ

پیش از آنکه بگیرد ترا + بگیر راه سوسمار + بگیر آنچه صاف شد بگذار آنچه تیره شد

خُذْ مِنَ الرَّضْفَةِ مَا عَلَيْهَا + خُذْ مِنْ جِذْعٍ مَا أَعْطَاكَ + خُذْهُ أَخْذَ

بگیر از رضفه آنچه بروست + بگیر از جذع آنچه داد ترا + بگیر آنرا مانند گرفتن

سَبُعَةٍ + خُذْهُ وَلَوْ بِقُرْطَيْ مَارِيَةَ + خَرْقَاءُ وَجَدَتْ صُوفًا

شیر ماده + بگیر آنرا اگر چه بباشد بدو گوشواره ماریه + خرقاء یافت پشم گوسفند را

خَرْقَاءُ ذَاتُ نِيقَةٍ + خَزَائِنُ الْبِحَارِ تَسْتَفِيضُ مِنْ قَطَرَاتِ

خرقاء ... + دریاها استفاضه میکند از قطرے

الْأَمْطَارِ + خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ + الْخِضَابُ شَطْرُ الشَّبَابِ

باران + زیانکار شد در دنیا و آخرت + خضاب جوانی دوم است

الْخُضُوعُ عِنْدَ الْحَاجَةِ رُجُولِيَّةٌ + الْخَطُّ عِقَالُ الْعَقْلِ + خَفْ

فروتنی کردن نزدیک حاجت مردانگی است + نوشتن رسن عقل است + بترس

[illegible] من عبرة خلاء [illegible]

[illegible] تنها بودن [illegible]

القبض والفرح + حل الفقیر لدی الاکابر بالمن الیسیر

قبض کن وشاد شو + خاص شود محتاج نزدیک بزرگان باحسان اندک

تدعو الی السلة + خل سبیل من دهی سقاؤه ومر

میخواند سوی دزدی + بگذار راه کسیکه شگافته شد مشک او و گرسنه

بالفلاة ماؤه + خلوص الود من حسن العهد + خلو

در بیابان آب او + خالص شدن دوستی از خوبی پیمان است + [illegible]

النیة خلاصة العطیة + خلو القلب خیر من ملاء ال[illegible]

نیت خلاصه بخشش است + خالی [illegible] دل بهتر است [illegible]

خلیل المرء دلیل عقله + الخمر ام الخبائث + الخمر مطیة

دوست مرد نشان دانش اوست + شراب اصل پلیدیهاست + شراب [illegible]

خطیة + خمول الذکر اسنی من الذکر الذمیم + الخنو

گناه + نهان گردیدن ذکر بهتر است از ذکر بد + فرجهای [illegible]

الورق + خواص الاشیاء حق + خوف الله یجلی

برگها را + خواص چیزها ثابت است + ترس خدا روشن میکند

خیر الاصحاب من یدلک علی الخیر + خیر الامور [illegible]

بهترین یاران کسیست که رهبری کند ترا به نیکی + بهترین کارها میا[illegible]

خیر الاشیاء جدیدها وخیر الاخوان قدیمها + خیر [illegible]

بهترین چیزها نوهاست و بهترین برادران قدیم آنهاست + بهترین

الرَّاجِعُ فِي هِبَتِهِ كَالرَّاجِعِ فِي قَيْئِهِ + رَاحَةُ الْجِسْمِ فِي [illegible]

[illegible] باز گردنده است در خورد آسایش بدن در اندک

[illegible] وَرَاحَةُ الرُّوحِ فِي قِلَّةِ الْكَلَامِ + رَأْسُ السَّخَاءِ سَخَاءُ الرَّ[illegible]

خوردن است و راحت روح در اندک کلام است + سر جوانمردی جوانمردی [illegible]ست

رَأْسُ الرِّيَاسَةِ تَهْذِيبُ السِّيَاسَةِ + رَأْسُ اللَّعِبِ عُرْفَانُ

سرداری ریاست آراسته کردن سیاست است + سر بازی فن فن

الْحَرِيفِ + رَاعِ النَّفْسَ فِي غَلَبَاتِ النَّفْسِ + رَاعِ أَبَاكَ يُرَاعِكَ

دشمن است + نگهدار دم را در غلبه های نفس + نگهدار پدر را تا رعایت کند ترا

ابْنُكَ + رَآهُ الصَّادِرُ وَالْوَارِدُ + رَأْيَانِ خَيْرٌ مِنَ الْوَاحِدِ + الرَّأْيُ

پسر تو + جنبید باز گردنده و آینده + دو رای بهتر است از یک رای + رای

السَّدِيدُ خَيْرٌ مِنَ الْأَيْدِ الشَّدِيدِ + رَأْيُ الْعَلِيلِ عَلِيلٌ + الرَّأْيُ

راست بهتر است از توانائی سخت + رای بیمار بیمار است + رای

قَبْلَ شَجَاعَةِ الشُّجْعَانِ + الرَّأْيُ لَا يُحِيلُ + الرَّأْيُ نَائِمٌ وَ

پیش از دلیری دلیر است + رای حواله میکند + رای خوابنده است و

الْهَوَى يَقْظَانُ + الرَّبَاحُ مَعَ السَّمَاحِ + رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ

خواهش بیدار است + سود با جوانمردی است + بسا برادر که نزاده است ترا [illegible]

أُمُّكَ + رُبَّ أُمْنِيَّةٍ جَلَبَتْ مَنِيَّةً + رُبَّ أَكْلَةٍ تَمْنَعُ أَكَلَاتٍ +

مادر تو + بسیار آرزو است که میکشد مرگ را + بسا یکبار خوردن باز میدارد از خوردنها

رُبَّ آمِلٍ خَائِبٌ + رُبَّ بَيْتِ شَعْرٍ خَيْرٌ مِنْ بَيْتِ تِبْرٍ + رُبَّ

بسا امیدوار محروم است + بسا خانهٔ موی بهتر است از خانهٔ زر + بسا

خَيرٍ في شَرٍّ رُبَّ نَشاطٍ في ضُرٍّ + رُبَّ بَناتِ الضّانِ تَرتَقِي + رُبَّ بَيعٍ

نیکی در بدی ست و بسا نشاط در [illegible]

رِبحٍ يُؤَدِّي إلى الخُسرانِ + رُبَّ يَأسٍ حَميدٍ [illegible]

سود میرساند سوی زیانکاری + بسیار [illegible] ورد کرده شهد [illegible]

رَجاءٍ يُؤَدِّي إلى الحِرمانِ + رُبَّ رَميَةٍ مِن غَيرِ رامٍ + رُبَّ

[illegible] میرساند سوی بی نصیبی + بسا انداختن ست از غیر اندازنده + بسا

ساعٍ إلى ما يَضُرُّهُ + رُبَّ صَلَفٍ تَحتَ الرّاعِدَةِ + رُبَّ صَنعَةٍ

سعی کننده هست و رنجه گزند رساند ورا + بسیار ابر بی باران زیر آواز کننده هست + بسیار صنعت

أصعَبُ مِن ابتِدائِها + رُبَّ صاعِدٍ لِقاعِدٍ + رُبَّ طَمَعٍ أدّاهُ

دشوار ترست از آغاز او + بسیار بالا براینده بر آینده نشیننده است + بسیار طمع رساند

إلى عَطَبٍ + رُبَّ عَجَلَةٍ تَهَبُ رَيثاً ورُبَّ فَروقَةٍ يُدعَى

سوی هلاکت + بسیار شتابی می بخشد درنگ + و بسیار ترسنده خوانده می شود

لَيثاً + رُبَّ عَينٍ أنَمُّ مِن لِسانٍ + رُبَّ عَتبٍ تَحتَ طَلَبٍ +

شیر را + بسا چشم تمامترست از زبان + بسیار خشم زیر طلب ست +

رُبَّ قَعدَةٍ تَمنَعُ قَعَداتٍ + رُبَّ قَولٍ أشَدُّ مِن صَولٍ +

بسیار نشستن باز میدارد چند بار نشستن را + بسا یک سخن سخت ترست از حمله کردن +

رُبَّ كَلِمةٍ تَقولُ لِصاحِبِها دَعني + رُبَّ لائِمٍ مُليمٍ + رُبَّ

بسا سخنی ست که میگوید مر گوینده خود را که بگذار مرا + بسا ملامت کننده سزاوار ملامت است + بسا

مَلومٍ لا ذَنبَ لَهُ + رُبَّ مَملوكٍ لا يُستَطاعُ فِراقُهُ + رُبَّ

ملامت کرده شده نیست گناه مر او را + بسا بنده که طاقت داشته نمی شود جدائی او + بسا

میکنند + خواجه آنست که باشد غم کارش + خواجه واقف نهای شاخ حنات از خواجه سرا
اگر ولی ست ما در بخط از خویش شد که بیکس نبود + خود فضیحت دیگرانرا نصیحت + خود غلط
انشا غلط املا غلط + خود کرده را چه درمان + خود کشته را تعزیت نیدارند + خود پسندی
جان من برهان نادانی بود + خودپسند پسند خلق نیست + خورده نه برده ای وای کرد گردد
خورده همان به که تنها خوری + وای بر آن خورده که تنها خوری + خورشید روی همه
سیاه کند در روی ماه سپید + خوشی با کس ندارد دوستی + خوش سخن باش تا امان یابی
خوش حال کسانیکه بهر حال خوش اند + خوش حال کسی که یار ازو یاد کند + خوشوقت کسیکه خبر ندارد
خوش عیش آنکه زن ندارد + خوش خویش خویش بیگانگان است + بیگانه خویشان + خوشامد
هر کرا گفتی خوش آمد + خوشه یکسر دارد + خون حسن حسین در ملا خون نیست + خون فلانے
بگردن فلانی نیست + خون را آب شوید خون را بخون نشوید + خوی بد در طبیعتی که
نشست + نرود جز بوقت مرگ از دست + خویشی بخوشی بود ابر صبا خوش اند که در تنگی است خوشترند

گنجینه سوم در امثال هندیه

خار شتی کتیا مخمل کی جھول + خاک چاٹ کی بات کر + خاک ڈالی چاند نہیں چھپتی + خاک
دھول پھانکن کی بھول + خاک چھانسی اور نیر نیتی + خالا کی مہمانی ہاتھہ ڈال پچتانی + خالا کیر
ٹھہری خالا کی انگن مول سہری + خالا خالا کا پیٹ کند ملا سات چوہونکا ایک نوالا + خالی گھوڑا
قلندر پیٹھی + خالی بنیا کیا کری اس کوٹھی کی دھان اوس کوٹھی میں کری + خالی خریطی پوری نصیحت
خالی ہاتھہ کیا جاوں ایک سند پسا لیتا جاوں + خدا اکا دیا سر پر + خدا کا دیا کاندھی پر پچھون کا
دیا سر پر + خدا کا گھر بھسوٹری کیا + خدا کی گھری پہری ہین + خدا کی غضب سی ڈرتی رہیی
خدا کی واسطی بلی بھی چوہا نہیں مارتی + خدا کی باتین خدا ہی جانی + خدا کی لاٹھی میں آواز نہیں

خدا کو دیکھا نہین عقل سے پہچانا ہے + خدا ارزانی کو تو گراں نہ ہووے کہ سر کھجلا ہے + خدا دو آنکھ دے تو ... کہی + خدا دیتا ہے تو چھپّر پہاڑ کے دیتا ہے + خدا دیتا ہے تو نہین پوچھیگا کہ تو کون ہے + خدا رزاق ہے بندہ قزاق ہے + خدا لگتی کوئی کہے منہہ دیکھی سب کہین + خدا مہربان تو جگ مہربان + خدمت سے عظمت ہے + خراب خستہ تنگ شکستا + خرا دیکا کاٹہہ کاٹی ہے کٹی + خربوزے کو دیکھہ کی خربوزہ رنگ پکڑتا ہے + خربوزہ چھری پر گرے تو خربوزے کا ضرر چھری خربوزے پر گرے تو خربوزے کا ضرر + خسم کا کہائین پیہر کا گیت گائین بھیا کی + خضر ملی + خضری خبر سچی ہوتی ہے + خلق کا حلق کس نے بند کیا ہے + خنجر نے کسی تنگ دم لیا تو پہر کیا + خواب خرگوش مین ہے + خوان بڑا خوان پوش بڑا کھول دیکھو تو آدہا بڑا + خوان پلکد خوان پوش پاک کھول دیکھو تو خاک ہے خاک + خوب ہے گاڑھے جھنتی ہے + خوب ہے دہنت کٹی ہوئی + خود می اور خدا کی ... بیری ہے + خوشامدیکا منہہ کالا + خوگیر کی بہرتی + خیرات کی ٹکری اور بازار مین ڈکار + خیر کی جوتی + خیرات کا نار اڑا لی ملا عقد اور ہار اند خیلا پانچہ خیلا جان بیلا خزینہ دہم در مثلہای حرف دال مشتمل بر شش گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

دَاءُ النَّفْسِ الحِرْصُ + دَارٌ مِنْ جَفَاكَ تَخْجَلُ + دَارُ الامِيرِ مَأْمَنُ الفَقِيرِ

بیماری نفس حرص است + دعوت کن کسی را که ستم کرد تر اشرمندہ شود + خانۂ امیر جای بی خوفی محتاج است

الدَّالُّ عَلَى الخَيْرِ كَفَاعِلِهِ + **الدَّرَاهِمُ** مَرَاهِمُ + الدَّرَاهِمُ بِالدَّرَاهِمِ

رہنما بر نیکی مانند کنندۂ نیکی ست + درہمہا بخششہاست + درہمہا بدرہمہا

تُكْسَبُ + دِرَّةُ عُمَرَ اَهْيَبُ مِنْ سَيْفِ الحَجَّاجِ + دَرْ دَبُّ بِمَا غَصَّهُ

حاصل کردہ میشود + درۂ عمر رضی الله عنه ترسانندہ تر است از شمشیر حجاج + فروتنی کرد هرگاه که گزیدہ دہد

التقاف + الدرهم جنة العقلاء + دع ما يريبك الى ما لا يريبك +

ثقاف + درهم سپر دانا یانست + بگذار چیزی را که در شک افگند ترا بسوی چیزی که در شک نیفگند +

دعوا دعوة كوكبية + دعوة المظلوم مجابة + دقك

دعوت کردند دعوت کوکبی + دعای مظلوم مقبول ست + کوفتن تو

بالمنحار حب القلقل + دلني في العشق من يهدي السبيل +

بمنقار دانهٔ قلقل را + رهنمونی کرد مرا در عشق کسی که هدایت میکند راه را +

دلو السماء لا يروي الظمآن + دليل عقل المرء قوله + ودليل

دلو آسمان سیراب نمیکند تشنه را + دلیل دانش مرد سخن اوست + و دلیل

اصل فعله + دماء الملوك اشفى من الكلب + دمث لنفسك

اصلش فعل وست + خونهای پادشاهان شافی ترست از سگی + نرم کن برای ذات خود

قبل النوم مضطجعا + دم على كظم الغيظ تجد عواقبه +

پیش از خواب درحالیکه پهلو خوابنده هستی + همیشگی کن بر فرو بردن خشم بیابی او را عاقبتهای خود را

الدنيا اشبه شيء باحتلام النيام وظل الغمام + الدنيا

دنیا مانند ترین چیزیست باحتلام خواهندگان و سایهٔ ابر + دنیا

امنية والاموال عارية + الدنيا جيفة وطلابها كلاب + الدنيا

آرزو هاست و مالها عاریت + دنیا مردار است و خواهندگان او سگان + دنیا

دور لا يحصل الا بالزور + الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر

دوریست حاصل نمی‌شود مگر بدروغ + دنیا قیدخانهٔ مسلمانست و بهشت کافر +

عرض حاضر يأكل منها البر والفاجر + الدنيا كنيف

[illegible] نیکوکار و بدکار + دنیا پاخانه

+ دِرَم + اَلدُّنیَا مَزرَعَةُ الاٰخِرَة + اَلدُّنیَا دَاحِضَةٌ لَیسَ فِیهَا رَاحَة

آدرم + دنیا کشت آخرت ست + دنیا لغزشیست در ان آسایش

اَلدُّنیَا تَطلُبُ لِهَارِبٍ وَتَهرُبُ مِنَ الطَّالِب + دُنیَاکَ کُلُّهَا

دنیا بجوید گریزنده را و میگریزد از جوینده + دنیا همه آن

وَقتُکَ الَّذِی اَنتَ فِیهِ + دَوَاءُ الشَّقِّ اَن تَخِیصَهُ + دَوَامُ

وقت تست آنکه تو در ان وقت هستی + دوای گفتگی اینکه فراهم آوری آنرا +

اَلسُّرُورُ بِرُؤیَةِ الاِخوَانِ + اَلدَّوَاةُ اَنفَعُ الاَدَوَاتِ + دَولَةُ

خوشی دیدن برادرانست + دواة سودمندترین آله‌هاست + دولت

الاَشرَارِ مِحنَةُ الاَخیَارِ + دَولَةُ الاَرذَالِ آفَةُ الرِّجَالِ + دُونَهُ بَیضُ

بدان آزمایش نیکانست + دولت دونان آفت مردانست + نزد او بیضه‌ها

الاَنُوقِ + دَوَّا ذَا یَنفَعُ الحِمَارُ + دُهدُرَّینِ سَعدُ القَینِ + دِینَارُ الشَّحِیحِ حَجَرٌ +

دوا آنست که نفع کند ... بیکار شد بسعد آهنگر + دینار بخیل سنگ است +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

داد حق را قابلیت شرط نیست + بلکه شرط قابلیت داد است + داشته آید بکار

گرچه بود زهرمار + داغ بالای داغ + دامن کشان میرود + دامن کشان حسن دلاویز

را چه غم + کاشفتگان عشق گریبان دریده اند + دامن پاک را که با دامن آلوده بندند

پاک هم پلید شود + دانا باشارهٔ ابرو کار کند و نادان بزخم چوگان + دانشمند را

دست کوته به از دستار دراز + دانهٔ گندم از دانهٔ مروارید قیمتی تر است اگر وقت

گرسنگی پیدا شود + دایه مهربان تر از مادر است + درآر د...

بدوز د شره دیده هوشمند + در بیشه گمان مبر که خالی ست +

باشد + در برابر چو گوسپند سلیم + در قفا همچو گرگ مردم در + در بیابان فقیر سوخته را شلغم
پخته به که نقره خام + در بلا بودن به از بیم بلا + در پای تو ریزم آنچه در دست من است +
در جنگ حلوا تقسیم نمیکنند + در خانه مور شبنمی طوفانست + در خانه کدخدای ماند همه چیز +
در خانه اگر کس است حرفی بس است + در خانه آرد نی و در کوچه دو تنور + در خانه بینوا
[illegible] پیشش + در خانه هرچه باشد مهمان هرکه باشد + در خانه خدا دائم باز است + درخت
کاهلی کفر آورد بار + درختی که اکنون گرفته است پای + به نیروی مردی برآید ز جای + در
که از [illegible] بکسی نرسد به بی آبی خشک به + درد را پیش دردمند بگو + دردا که طبیب صبر می فرماید
و این نفس حریص را شکر می باید + درد را خدا بدستان خود میدهد + دردم از یار است
و درمان نیز هم + درد باش تا بدولتی رسی + درد عاشق نشود به مداوای طبیب + در طریقت
هرچه پیش سالک آید خیر اوست + در عفو لذتیست که در انتقام نیست + در عین اختیار مرا اختیار
نیست + در غوری مویز شده + در قصص انبیا مضاحک نگنجد + در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست +
در که یکی ولی در خانه که می پرسی + در میان دریا گرد میخواهد + در مقام تشنگی هزار مروارید بقطره
آبی نیرزد + درمان بکسی رسد که دردی دارد + در سستی مردن به که حاجت پیش کسی بردن +
در پیش هرجا که شب درسرای اوست + در ملتیش صفت باش و کلاه تتری دار + در روشنی
روان مبند + دروغگو را تا بخانه باید رسانید + دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز + دروغگو
را حافظه نباشد + در رودگری سرزنش کار نکند + در رو دگر تیشه برای خود میزند + دروازه شهر
میتوان بست دهن مخالفان نتوان بست + هرکه بنگری بهمین داغ مبتلاست + در
[illegible] سیکند + در یک خانه دو مهمان نگنجد + [illegible] هرکس شعری [illegible]
[illegible] تر از صاحب کلاه باشد [illegible]
[illegible] زبان [illegible] سلطان است + [illegible]

برد و صاحب کالا را بی + دزد دانا میکشد اول چراغ خانه را + دزد من با خانه میدزد متاع خانه را

دزد به در بود آنچه بماند بخداوند + دست از همه چیز شسته + دست بکاسه مشت بپیشانی دست

بکار و دل بیار + دست بی هنر کفچه گدائیست + دست بر ترکش زده + دست بالای دست بسیار است

دست پیشین را بدل نیست + دست جوانمرد برای دادن خاید و کف بخیل برای ستیدن + دست چپ

از دست راست نمی شناسد + دست خود و دهان خود گر نخوری زیان خود + دست در بستهٔ اولیا

ست دست او دست می شناسد + دست را دست میشوید و هر دو دست رو را + دست زیر

سنگ را آهسته باید کشید + دست ... بالا + دست شکسته وبال گردن + دشمن سنگ است

دشمنی در کینه خلیفه است + دست کار دل میکند و دل کار دست میکند + دست کوته

و کله دراز + دشمن اگر قویست نگهبان قوی تر است + دشمن دانا به از دوست نادان +

دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد + دشمن چه کند چو مهربان باشد دوست + دعای گوشه

نشینان بلا بگرداند + دلاکی و استغنا + دلا خوش باش ... + دروغ ... دل است

آن که حج اکبر است + دل بدست آر و هر چه خواهی کن + دل بدست آر تا کسی باشی

دل تاریک را جان روشن نباشد + دل دل را میخورد و روده جگر را + دل را بدل رهیست

درین گنبد سپهر + از سوی کینه کینه و از سوی مهر مهر + دل که افسرده شد از سینه بر باید کند

دل نخواسته عذر بسیار + دلیر هیچ انکار فرماید ... + دم عیسی زندگانی دیگر

و نیم را بگرگ می سپارد + دندان زدن تیشه شغال را مبارک است و آهو را شوم + دندان

طمع کنده + دندان طمع تیز کرده + دندانی که درد کند باید ش کند + دنیا یک قرار نیست

دنیا پنج روزه است + دوای غضب خاموشی ست + دو بامداد گر آید کسی بخدمت

شاه + سیوم هر آئینه در وی کند به لطف نگاه + دوباره نیست کس را زندگانی

حرف در سبق ... و کتاب در ... + دو دل یک شود بشکند کوه را ...

آردا نبوم [illegible] و زنگی سپید [illegible] سیلی دست دیگران باخبر و حضور نزدیکان بی بصر
و دور [illegible] ستانراکجا کنی محشر مر توکه با دشمنان نظر داری دوستان در زندین
دکار آینه که بر سفره دشمنان هم دوست نمایند دوست آن باشد که گیرد دست دو
در پریشان حالی و درماندگی + دولت ندهد خدای کس را بغلط + دولت تیز را بقای نیست
دولت آنست که بیخون دل آید بکنار + دولت دران سرا است که از میهمان پرست دو
مرغ جنگ کنند فائده بدیگر + دونده باد سست که دریا و کوه را سهل گیرد + دویدن خرگوش
پسندیدیم لیکن از گوشتش میدیم ده خراب خراج ندارد + ده درویش در گلیمی بخسپند
و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند + ده و دنیا ستان در آخرت ده کجا درختان کجا + ده
بینی و فرسنگ می پرسی + ده مرده مرد را احمق کند + دهن سگ بلقمه دوخته به + دهن
بی آب را انگشت باید + دیه چنانکه بسته را از ناخن + دیدن چراغ ندارد + دیده
را ناخنه به از ناخن + دیده سخت را سخن سخت می شکند چنانکه با دام را سنگ + دیدی که
چه کرد اشرف خربها و مظلمه برد بهانی لنگ زرد دیدم همه را و آزمودم همه را + دیده شنیده
عربث علی + دیده شنید گواه شد + دیر آشنا زود رنج + دیر آید درست آید + دیر گیر و سخت گیر
دیر آمدن و شتاب رفتن + دی رفت و پری رفته و روز امروز است + دیگ ترا که بجوش
می آید + دیگ گرمش بجوش آمد بخارش بما هم رسید + دیگ سینه جا سیه میکند + دیگدانش سیاه
شده + دیوارش در وخته شد + دیوانه بکار خویش هشیار + دیوانه را هوی بس است [illegible]
باش تا غم تو دیگران خورند + دیوانه همان به که بود اندر بند + دیو از خدا [illegible] شنود [illegible]
[illegible] از [illegible] که قرآن خوانند + دیو خوش خلق به از خیره [illegible] پیشانی +

گنجینه سوم در امثال هندیه

[illegible] داتا دی بهنه لم یکا پیت بهی + داتا کی [illegible]

دبی ندی میں کی چھین لی + واد ہی زرج نہ کہنا ہی پان + دانت دکہا وت گئی تارا ان ٹوالا
تی ہو + دام کرین کام + داموںکا روتہا باتون سی نہین منتا + دانت کرید لی کوتنکا
نہین بچا + دانت کاٹی روٹی ہی + دانہ نہ گہاس پانی چہہ چہہ وقت + [illegible]
تاپی سوار یکو بادی + دائی کی آگی پیٹ کیلو چھپانا + دائی جانی اپنی بلائی + دائی [illegible]
کی مرزا موگرا + دائی کی سرہان پہہل + دائی ہو میٹہی دادا ہو تیتہا سسر گی کوجائی [illegible]
دائی سوائی اونٹنی سواگہڑا موتنی + دُبا بنیا پورا تولی + دُبلی مار ین [illegible] دہندا
دو وگتی بایا ئلی نہ رام + دبلی پر چیونٹی بہی کاٹ کہاتی ہی + در زیکی سوئی کبہی [illegible] مین
مین کبہی ٹاٹ مین + دریا مین رہنا او رمگرمچہہ سی بیر + دریا پر جانا او رپیاسی آنا + دس
او نکلی دس چراغ + دس بیس گہٹا ہی کی دیکہنی ہین + دستار رفتار گفتار کردار سب
جُدی جُدی ہوتی ہی + دہی کی بہیسی + دشمن کہان بغل مین + دشمن سو ئی نہ سونی
دی + دشمنو نمین یون رہی جیسی بتیس دانتو نمین زبان + دُکہن گئی نہ باوڑ ہی رہی
چندیری چہاہ + دکہہ بہری فاختہ کوا میوی کہاہی + دکہیا دکہہ رووی سکہیا ٹینگا
توڑی + دل بہل [illegible] ہی + دلکو دلسی راہ ہی + دل کا مالک خدا ہی + دلو کا دسہر
دل ہی ہی نہین ہی + دلی کی دلوالی منہہ چکنا پیٹ خالی + دلی کی کمائی بارہ بنکی مین
گنوائی + دمڑی کی بلبل ٹکہ جہٹائی + دمڑی کی بڑہیا ٹکا سرمنڈائی + دمڑی کی بچہیا بارہ ٹکی
[illegible] یا + دمڑی کی گوری چہہ پسیری دانہ + دمڑی کی ارہر تو ساری رات گہر گہر + دمڑی کی گہوڑ
نو خرچی پہنوان + دمڑی کی ہانڈی لیتی ہین تو اوسی بہی ٹہونک بجا کی لیتی ہین + دمڑی کا
آنا [illegible] [illegible] ت ہی + دم کا کیا بہروسا آیا نہ آیا + دو دہ [illegible]
[illegible]
[illegible] رات [illegible] جا کا [illegible] + دنیا کا لہر چھٹی + دنیا [illegible]

کیا سر سینگہہ ہوتی ہین + دِوانی سی آنکہہ نہین سوتی + دوا کی لیی ڈہونڈہہی تو نہین ملتا + دو والی کی کلہیا + دو دل راضی تو کیا کریگا قاضی + دودہ کا جلا چہاچہہ پہونک پہونک پی + دودہ بہی دہولا چہاچہہ بہی ہولی + دودہ کا دودہ پانی کا پانی + دودہ کی دانت ابہی نہین ٹوٹی + دودہ کا سا اوبال آیا چلا گیا + دودہ کی سی مکہی نکال کر پہینک دیا + دودہ اپنی گائی کی دولاتی بہی سہتی ہین + دور کی ڈہول سہانی + دو ڈیڑہ چلیی مگر پڑ لی + دو قصائیون گا ی مردار + دو گانٹہ کی پاہی کیتی مری آ جائی + دو ملاؤن مین مرغی حرام + دو مسلمانی تسنیم ہی انا کانی + دونو ہاتہون پکڑی سنبہالنی پڑی ہی + دو ہاتہون سنبہالی نہین سنبہلتا + دونو ہاتہون تالی باجتی ہی + دو دو دس سے گئی پانڈی حلوا ماندی + **دہ** پونسہ نسلیہ بہاری + دہی بہات کا موسل

دیا ہی آڑہی آتا ہی + دیا نہ باتی منڈو پہری اتراتی + دیا فاتحہ کو لگی لتاڑنی دی مدار کا کون ساتہ دیہی + دیہ بیٹہین دیس چہ بہی پردیس بہیک + دیکہی اونٹ کس کل بیٹہی + دیکہی پدار اور پاری پیزار + دیکہی سانپ کی آنکہ کہلائی سونیکا نوالا + دیکہی بہالی شیخ جی اور چہتری سید ہوئین + دیکہی کا دو بریا تر ان کا نہ بہلی جنت ہی + دیکہی ہم تیری کرامات + دیکہی تیری کالپی اور باون پورا اوجہاڑ + دیکہا شہر کا لا دانت اول منہہ کالا + دیکہا تیرا چہند بند پہٹا جامہ تین بند + دیکہا سو کہا پاکو منہہ پانون چوکا + دیکہا نہ بہلا صدقی گئی خالا + دیکہہ پگانی چہپڑی مت ترسا وجی + دینا تہوڑا سا بہت دلی کی ناتون دروازہ نہین دیتی + دیویگا سو پاویگا بوویگا سو لونیگا + دیی کی تلی اندہیارا

گنجینہ چہارم در امثال حرف ہا

ہا تہی ملن + ہا تہی ہاتی کرم لکہا سو پاتی + دہہ دہوتر کی موٹا کری

بنج نہ آروتی ٹوٹا ہوہتنا سیدھےتی ہین + دہن کا دہن گیا اور سینک کرتے گئی
دہنو نیتی نی کا نہا چیلہ وڑی لوگ ہجار نہ + دہوبی کا چیلا آدہا [illegible] چلا
آدہا میٹا + دہوبی رو وی ڈہلائی کو میان رو وین کپڑون کو + دہوبی [illegible]
سا سیٹی ورپٹاخ + دہوکی کی ٹٹی ڈہول کی رسی نہین بانٹی جاتی + دہوبی کی
دو پاون دہوبی پڑی چار پاون + دہی چہوڑ داما دیبلا + دہیرا سنگ [illegible]
دہیرہاری مین کہون ابرہا ہی تو کان نہ دہن دہونکر اسد میان کی [illegible]

گنجینہ پنجم در مثلہای حرف ڈال

ڈائن کہای تو منہہ لال نہ کہای تو منہہ لال + ڈائن بہی دس گہر چہوڑ کر کہاتی ہی + **ڈری** بندی تیری دیدیسی + ڈرین لومڑی سی اور نام دلیرخان + **ڈوبا** بنسی کبیر کا جوا پچی پوت لمال + ڈوبی کنبہہ بہر وسی تیری + ڈوبتی کو تنکی کا آسرا بہت ہی + ڈوری ڈالتی ہین + ڈوم بنیا پوستے تینو بی ایمان + ڈومنی کی لونڈی + **ڈیڑہ پاو آٹا** اور پل پر رسوئی + ڈیڑہ چاول اپنی جدا ہی پکاتی ہین + ڈیڑہ اینٹ کی مسجد جدی ہی بناتی ہین + ڈیل ڈول کنبد آواز [illegible]

گنجینہ ششم در امثال حرف ڈہا

ڈہاک کی تین پات + ڈہاک تلی کی بہوہڑ مہوی تلی کی سگہڑ ڈہاکی کے بنگال کو مکری کشکل + ڈہال تلوار سرہانی اور چوتڑ بند نچلائی + ڈہونڈہ لاو تپتا دہن + ختم شد گنجینہ یازدہم در مثلہای حرف ڈال [illegible]

گنجینہ اول در امثال عربیہ

ذِكرُ الطَّاغِي فِي طُغيَانِهِ + ذِكرُ العَيشِ نِصفُ العَيشِ +

گزار طاغی را در طغیانش یاد کردن عیش نصف عیش ست +

ذِكرُ الشَّبَابِ حَسرَةٌ + ذِكرُ الوَحشَةِ وَحشَةٌ + ذِكرُ المَوتِ جَلاءُ

... ن جوانی حسرتست + یاد کردن وحشت وحشت ست + یاد کردن موت صفای

القَلبِ + ذَكَّرتَنِي الطَّعنَ وَكُنتُ نَاسِياً + ذَكَّرَنِي حِمَارِي أَهلِي

دل ست + یاد دادی مرا طعن را و بودم فراموش کننده + یاد داد مرا خر من اهل مرا

ذَلاقَةُ اللِّسَانِ رَأسُ المَالِ ذُلُّ المَرءِ فِي الطَّمَعِ + ذَلِكَ

تیزی ا زبان اصل مال ست خواری مرد در طمع ست آن بسبب

بِمَا قَدَّمَت يَدَاكَ + ذَلَّ مَن لَا سَيفَ لَهُ + ذَلَّ مَن طَمِعَ +

چیزیست که پیش رسانید هر دو دست تو + خوار شد کسی که نیست شمشیر مر او را + خوار شد کسی که طمع کرد

الذُّلُّ مَعَ الطَّمَعِ + ذَلِيلُ الفَقرِ عَزِيزٌ عِندَ اللهِ + ذَلِيلٌ عَاذَ

خواری با طمع ست + خوار حاجت گرامی ست نزد خدا خوار پناه گرفت

بِقَرمَلَةٍ + ذَنَبُ السِّرحَانِ كَمَنِيَّةٍ لِلغَزَالَةِ + ذَنَبُ عَقرَبٍ

بدرخت + دم گرگ مانند مرگ ست بواسطه آهو + دم عقرب

رَأسُ النُّحُوسَاتِ + ذَنبٌ وَاحِدٌ كَثِيرٌ وَأَلفُ طَاعَةٍ قَلِيلٌ +

سر نحوستهاست + یک گناه بسیارست و هزار طاعت اندک ست +

ذُو الأَمَانِ كَنَملٍ عَلَى كَفِّ السُّلَيمَانِ + الذَّودُ إِلَى الذَّودِ

صاحب امان مانند مورچه ایست بر پنجه سلیمان + ذود با ذود

إِبِلٌ + ذَهَبَ أَمسِ بِمَا فِيهِ + ذَهَبَ اللهُ وَالِهُ بِعَالَةٍ

شترست + شد رفت دی با آنچه در وی بود + رفت دولت

خزینه [illegible]

ذَهَبَ عَصْرِي وَبَقِيَ شَجَنِي + ذَهَبَ الشَّقِيُّ [illegible]

رفت — نشر دیگر از من و باقی ماند غم من + رفتند گروه [illegible]

گوگب + ذَهَبَ مِنْهُ الْأَطْيَبَانِ + ذَهَبَتْ رِيحُهُ +

رفت از آن خوردن و جماع + رفت بوی او [illegible]

هَيْفُ لِأَدْيَانِهَا + اَلذَّهَبُ عَقْلُ الْأَحْمَقِ وَحُمْقُ الْعَاقِلِ +

باد گرم برای جادتهای خود + و آتش [illegible] و نادانی دانا

اَلذِّئْبُ أَدْغَمُ + اَلذِّئْبُ أَعْلَمُ بِمَكَانِ الْفَصِيلِ الْيَتِيمِ

گرگ سیاه رنگ است + گرگ داناتر است بمکان شتر بچه از مادر جدا شده که یتیم است

اَلذِّئْبُ لِلضَّبُعِ + اَلذِّئْبُ يَادُو لِلْغَزَالِ بِأَكْلِهِ +

گرگ برای کفتار است + گرگ می فریبد آهو را برای خوردنش +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

ذره را با خورشید چه نسبت + ذکر عیش نصف عیش است + ذو الفقار علی در نیام و زبان سعدی در کام نباشد + ذوق چمن خاطر بلبل نیرد + ذوق گلچیدن اگر داری سو گلزار رو +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ذات بهانتی پوچهی نا کوی جنیو بهن کی با مهن هوی + ذات مده پیی معلوم هوئی + ذات خدا کی بی عیب هی + ذات کی بلائی برابر بیتهی [illegible] و [illegible] گنجینهٔ دوازدهم در مثلهای حرف الذال [illegible]

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

گنجینه ۲ و ۳ — ۷۸ — [illegible]

اربعة + خیر الرفیق فی الطریق + خبز الدقیق او السویق + خیر
چهاراند + بهتر رفیق در راه + نان آرد ست یا پست + بهتر

زاد التقوی + الخیر عادة + خیر الغنی القنوع و شر الفقر الخضوع
پرهیزگاریست + نیکی عادتست + بهتر توانگری قنوع ست و بدتر فقر فروتنی ست

الخیر فی ما وقع + خیر قلیل به فضحت نفسی + خیر الکلام ما قل
خیر در چیزیست که واقع شد + خیر قلیل بوی رسوا شد نفس من + بهتر کلام آنکه اندک باشد

ودل + خیر المواهب العقل + خیر المناکح الابکار + خیر المال
و دلالت کند + بهترین بخششها عقل ست + بهترین زنان بکر ست + بهتر مال

سکة مأبورة او مهرة مأمورة + خیر المال عین ساهرة
رسته خرمابن گشن داده شده یا کره مادهٔ اسب برکت داده شده بنسل + بهتر مال چشم بیدار ست

لعین نائمة + خیر المال عین خرارة فی ارض خوارة + خیر
برای چشم خوابنده + بهتر مال چشمه‌ایست بسیار روان در زمین خرمابن بسیار بار + بهترین

الناس من ینفع الناس + خیر النساء سوافرهم + خیر النساء
مردمان کسی ست که نفع کند مردمان را + بهترین زنان گشاده روی اند + بهترین زنان

الودود الولود + الخیل اعلم بفرسانها
مهربان ... زاینده ... اسپ داناتر ست بسواران خود +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

خاک از تودهٔ کلان بردار + خاک در عزیزان آسایش دیدهٔ مشتاقان ست + خاک عمل از عبیر معزولی به + خاک غربیل را نشاید و خشت آسیا را + خاکش از خویشتن بهتر + خالی دست روسیاه + خاموشی زبان سوسن غماز آزادگی اوست + خاموشی

علامت [illegible] نیست ❊ خانهٔ درویش را شمعی به از مهتاب نیست ❊ خانهٔ تنگ [illegible]
[illegible] ❊ خانهٔ [illegible] دیو میگیرد ❊ خانهٔ دوستان بروب و در دشمنان [illegible]
سنگی بس نیست ❊ خانه جدا انگور جدا ❊ خانهٔ ویران مشو و چون طفل گرد خانه دار ❊ خالی [illegible]
ورائی در بازار ❊ خبر خضری همه معتبر ❊ خدا با خلق و خلق با خدا ❊ خداوند ❊ سلیمان کی [illegible]
خدا که میدهد نمی پرسد که کیستی ❊ خدا را ندیده اند بعقل شناخته اند ❊ خدا داری چه غم داری
خدائیکه دندان دهد نان دهد ❊ خدائیکه بالا دست آفرید ❊ زبردست هر دست دست [illegible]
خدائی همانرا جهان تنگ نیست ❊ کمیت مرا نیز پالنگ نیست ❊ خران را کسی عروسی
نخواند ❊ مگر آنزمان کاب و هیزم نماند ❊ خر ار جل اطلس بپوشد خر است ❊ خر بکرایه گیر واز
[illegible] برآ ❊ خر بار برهٔ [illegible] ❊ خر بسته بهتر اگر چه دزد آشنا باشد ❊ خربوزه بخور ترا
بفالیز چه کار ❊ خربوزهٔ شیرین نصیب شغال است ❊ خربوزهٔ شیرین کسنجتی نفران ❊ خر
چه داند بهای قند و نبات ❊ خر خالی یرغه میرود ❊ خفته چو نمی خورد ❊ خر خواجه خر من خواجه
خر را خدا شاخ نمید ❊ خر خرس در کوه بوعلی سیناست ❊ خر عیسی اگر بمکه رود ❊ چون
بیاید هنوز خر باشد ❊ خر عیسی با آسمان نرود ❊ خر که جو دید کاه نمیخورد ❊ خرگوش دم بریده
[illegible] خرند ❊ خرما را پوست به از مغز ❊ خروس بی هنگام است ❊ خر همان است و پالانش دگر
[illegible] هفتاد خیکی [illegible] ❊ خریکه از خری بماند دم و گوشش باید برید ❊ خسم [illegible] ساق شتر [illegible]
خس کم جهان پاک ❊ خصم چون پشت [illegible] بهیچ مگو ❊ چه خصم خود را اگر بشناسد ❊ خفته را خفته
کی کند بیدار ❊ خلاف رای سلطان رای جستن ❊ بخون خویش باید دست شستن ❊
خلعت غفران گناه را [illegible] ❊ خلق خدا ملک خدا ❊ خلوت از اغیار باید نی زیار ❊ خنده
مردم از شادی باشد ❊ خندهٔ بوزینه از غم ❊ خندهٔ گل گریهٔ گلاب بار آرد ❊ خواب نیک [illegible]
و باشد مختلف تعبیرها ❊ خواب آسایش جان است ❊ خواب چهار پهلو میکند ❊ خواب خرگوش

مخالفة دعت الی مخالفة + رب منیة تحت امنیة + ربما

سو کند خوردن میخواند سوی مخالفت + بسا مرگ زیر آرزوی هست + بسا

صحت الاجسام بالعلل + ربما اصاب الاعمی رشده واخطی البصیر

شد لیکن بسبب بیماریها + بسا میشود که یافت نابینا رشد خود را و خطا کرد بینا

قصده + ربما ادرك الظن الصواب + ربما جاع الکلب وفقد

مقصود خود را + بسا است که گمان صواب رسد + بسا است که گرسنه شد سگ

صاحبه + ربما کان السکوت جوابا + ربما یلیل الفرج

مالک خود را + بسا است که باشد خاموشی پاسخ + بسا است که می آید گشایش

وسط الشدة + رتبة العلم اعلی الرتب + الرثیة تطفی

میان سختی + مرتبه علم برترین مرتبها است + گریستن فرو می نشاند

الغضب + رجع بخفی حنین + رجع علی حافرته + الرجل

خشم را + بازگردید به دو موزه حنین + برگردید بر پاشنهٔ خود + مرد

المتجاهل عاقل + رحمة الله علی النباش الاول + رحم الله

نماینده جهل دانا است + بخشش خدا باد بر نباش نخستین + ...

من هدانی الی عیوبی + الرحی تعلو التقال + رزقی

کسی را که رهنمونی کرد مرا سوی عیبهای من + آسیا بلند میشود بر گرانی + روزی من

تحت ظل رمحی + رزقك یطلبك فاسترح + الرزق یطلب

زیر سایهٔ نیزهٔ من است + روزی تو میجوید ترا پس آسایش کن + روزی میجوید

العبد اکثر مما یطلبه لنفسه + الرزق مقسوم + الرزق اجله

بنده را بیشتر از آنچه میجوید آنرا بنده + روزی تقسیم کرده شده است + روزی ...

مع السين	لا بالكلب + رزمة ولا درة + رسول الموت الشيب + رسول
	نه بگ... آواز سگ و نیست نکوئی + قاصد مرگ به پیری است + قاصد
مع الشين	الموت الولادة + الرشف انقع + الرشوة رشاء الحاجات +
	مرگ زادن است + مکیدن آب نافع‌تر است + رشوه رسن حاجتها
مع الضاد	الرضا بالقضاء باب الله الاعظم + رضي الخصم ولم يرض
	پسندیدن حکم خدا دروازه بزرگ خداست + خوشنود شد دشمن و خوشنود نشد
	القاضي + رضيت من الغنيمة بالاياب + رضينا قسمة الجبار
	قاضی + خوشنود شدم از غنیمت بسبب بازگشتن + خوشنود شدیم از قسمت
مع الطاء والعين	فينا رطب الحجاز في لبن الشيراز + رعونات النفس
	دروغ‌ها خرمای حجاز در شیر شیراز + رعونتهای نفس
مع الفاء	تنعبها + رعى فاقصب + رفاهية العيش في الامن + الرفق
	اندوه ... + چرانید پس کرد ... + فراخی عیش در ایمنی است + نرمی
	مفتاح الحاجة والرزق + رفيق المرء دليل عقله + الرفيق
	کلید حاجت و روزیست + رفیق مرد دلیل دانش اوست + رفیق
مع القاف والكاف	ثم الطريق + رقص البعير يليق بصوت الحمير + ركب
	پس راه + رقص شتر سزاوار است بآواز خر + سوار شد
مع الميم	العصا قصيرا + ركض ما وجد ميدانا + رمتني بدائها
	بر عصا کوتاه + راند چیزی را که یافت میدان ترا + انداخت مرا به بیماری خود
مع الواو	وانسلت + روعي جعار وانظري اين المفر + رؤية الحبيب
	و بیرون شد + بترس ای کفتار و بنگر کجاست جای گریز + دیدن محبوب

جلاء المعین + روایدا ابغز ویتم عتق + رهبوت شیء من
سره چشم ست + مهلت وه جهاز را تا بیرون آید بچه از شکم + سه ترس بهترست از
رحموت + الریاسة سعة الصدر + ریق العدا سم قاتل +
رحم + ریاست فراخی سینه ست + آب دهن دشمن زهریست کشنده +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

راحت بخلق رسان که همین مشربست و بس + راز دل بجز بیار موافق نتوان گفت +
راز خود با یار خود چندانکه بتوانی مگو + راستی موجب رضای خداست +
راستی را زوال کی باشد + راستی آور که شوی رستگار + راست گو را همیشه
راحت در پیش ست + راست گوئی در رزق خود خلل رساند + دروغ بگردن راوی
راست ست که دروغ از ماست ست + راضی شدن خصم کم از انتقام نیست
راه بزن لیکن راه خدا بمزن + راه میدانی و در سنگ می پیچی + رد خلق قبول
خالق + رزق را روزی رسان پر میدهد + رسیده بود بلائی ولی بخیر گذشت
رشته در گردنم افگنده دوست + میکشد هر جا که خاطر خواه اوست + رضای مولی
از همه اولی + رفت و چندین آرزو با خاک برد + رگ جوانی برجاست + رگ خواب
را گرفت + رموز عاشقان عاشق بداند + رموز مصلحت ملک خسروان دانند + رنج
خود و راحت یاران طلب + رندان را رندان می شناسند + رند عالم سوز را با مصلحت بینی
چه کار + رندی و هوسناکی در عهد شباب اولی + رنگم ببین و حالم مپرس + رنگ و باخته
رنگ ریزی میکند + رنگ ریز بر ریش خود در مانده + رنگ ریزی ماه قصب را زیان دارد + روبرو
به از پهلو + روباه بازی میکند + روبه را گفتند پوستین پوشی گفت انچه پوشیده ام

بمن بگذارید + رلوح را صحبت نا جنس عذابیست الیم + روز شنبه بجو داز زانی + روز تنگی سیاه ست + روز سیاهی در پیش ست + روزنو او روزی بگی تو + روزی ماکیسه نمی رود + روزی خود در سفرهٔ دیگر میخورد + روزی خود را یکجا خورده + روزی بقدر همت هرکس مقرر ست + روستائی را عقل از پس می آید + روستائی را حمام خوش آمد + روستائی اگر ولی بودی خرمن بکوه بوعلی بودی + روستائی سعید بید + روشنائی عرب از نور محمد علیه السلام بود نه از روشنائی بولهب + روغن با تالیه روغن فا بسیالد + روغن از سنگ میکشد + روغن از ریگ بیابان میکشد + روسخرگی مینکن و مطربی آموز + رونده کسی ست که قدمی دارد + روی در روغ گو سیاه + روی مفلس سیاه + روی زیبا مرهم دلهای خسته ست + ره راست برو اگرچه دور ست + زن بیوه مکن اگرچه حور ست + ریاضت کش بباد امی بسازد + ریسمان سوخته لیکن کجیش بیرون نرفته + ریشش برآمد با حاجی شده + ریشش خام طمع در کون مفلس + ریشش در آسیا سپید کرده + ریش خود را بدست دیگری مده + ریشش بدست دیگر ست + ریگ صحرا بسبحه انگشت می شمارد +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

رات تهوڑی سانگ بهت + راجا راج او ر پرجا سکهی + راجا کی کهر موتیون کا کال + راجا کی سونیا و پا ساڑی سو دائو + راجا بلاو نے سهاوی آوی + راجا کی رانی کهاوی + راجا چهوڑی نگری جو بهاوی سولی + راجا کا دان پرجا کا اشنان + راجا روٹهی گا اپنی نگری لی گا + راجا کا دوجا اور نگری کا تیجا دو نو خراب + راست گو مفلس مجلس مین جهوٹا

رام چھوڑی اجودھیا من بھاوی سولی + رانی کو رانا پیارا کانی کو کانا پیارا + رانی خان کی سالی + رانی روٹھی گی اپنا سہاگ لیگی کیا کسی کا بھاگ لیگی + رانڈ کا سانڈ + رانڈ کی چرخی کی طرح چلا ہی جاتا ہی + رانڈ گیا سگا کو آپکو لائی کہ بھائی کو + رانڈی کی گھر مانڈی اور عاشقون کی گھر کڑا کا + راہ چھوڑ کر راہ چلی تُرت دھوکا کھای + راہ کی بات ہی + راہ پڑی جانی کہ بانہہ پڑی + راہی راہ سو راہی راہ + رائین بچہ بہت سچا بہت سچا حرامی بچہ + رائی سی پربت بناتا ہی + رتیا چاکر گھسیا گھوڑ کھای بہت اور براجی تھوڑ + رجب ہتیلی کی چھری + رحمان جوڑین پلی پلی لقمان لٹہا وین گیا + رد بندہ خریدار خدا + رزالا مست ہوا خدا کو بھول گیا + رزالی کی ناخن ہوئی + رزالی کالٹھہ + رزالی کی جورو کو سدا طلاق + رسی جل گئی پر بل نہین گیا + رسون جکڑی اب نہین ٹھہرتی + رکہہ بیت رکہا بیت + رکھی تو بیت نہین تو بلیت + رم کی کھم گاڑی ہین + رنڈی کی ناک نہوتی تو گوہ کھاتی پھرتی + رنڈی رہی تو آپ سی نہین سگی باپ سی + رنڈی کی گالی اور بھوت کی پتھر کی چوٹ نہین لگتی + رنگ فق ہو گیا + رنگ تو اسا اور مہتاب نا اون + روپ رووین بھاگ کھاوین + روتی کیون ہو منیان صورت ہی ایسی ہی + روتا جائی موئی کی خبر لای + روٹی کو لوٹی پانیکو بلا خسم کو دادا + روٹی کھائی شکر سی دنیا لیجیی مکر سی + روٹی کو رووی اور چولہی پیچھی سووے + روٹی پڑی منہہ مین دات پڑی گوہ مین + روٹھی کو منائی بیٹھی کو سلائی + رو رو کی دان مانگتی بیلی + روزہی کو گئی نماز گلی پڑی + روزی خور خدا کی چور + روز گنوا کھودنا روز پانی پینا + رو رونا سو منہہ دھو دیا + رہتون گھر نہین ہوتا + رہی الو شیک سی جائی تو

بجنبیخ سی + رہی نام اسد کا + رہی محمود کی انڈی دی مسعود کی ہی
پھوبیہ میں خواب دیکھی محل کا ریاست بی بیناست نہین ہوتے +
بہین گی تو بھرہا بین گی + ربچہ بجاؤ او رگولی بجاؤ بدریس بہلی ہو بس
بری + خزینه سیزدہم در مثلہای حرف زای معجمہ مشتمل بر سبعہ گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

زَاحِمْ بِعَوْدٍ اَوْ دَعْ + زَارِعُ الْبِرِّ يَحْصُدُ السُّرُوْرَ + اَلزَّبُوْنُ
مزاحمت کن بہ بازگشتن یا بگزار + کشت کنندہ نکوئی درومیکند خوشی را + نادان

يَفْرَحُ بِلَا شَيْءٍ + اَلزُّجَاجُ نَمَّامٌ + رَحْمَةُ الصَّالِحِيْنَ رَحْمَةٌ + زُرْ
شادمان میشود بدون چیزی + شیشہ سخن چین ست + رحمت شایستگان رحمت ست زیارت کن

غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا + زُرِ الْمَرْءَ بِقَدْرِ اِكْرَامِهِ لَكَ + زَكٰوةُ الْبَدَنِ الْعِلَلُ
بعد یکروز زیادہ کنی دوستی را + زیارت کن مرد را باندازہ بزرگی کردن وی مر ترا + زکوۃ بدن بیماریہاست +

زَلَّةُ الرِّجْلِ عَظْمٌ يُجْبَرُ وَزَلَّةُ اللِّسَانِ لَا تُبْقِيْ وَلَا تَذَرُ + زَلَّةُ
لغزش پا استخوانیست کہ شکستگی او بستہ میشود ولغزش زبان باقی نمی دارد و نمی گذارد + لغزش

الْعَالِمِ كَبِيْرٌ + زَلَّةُ الْعَالِمِ زَلَّةُ الْعَالَمِ + زَلَّةُ الْعَالِمِ يُضْرَبُ
عالم بزرگ ست + لغزش عالم لغزش جہان ست + لغزش عالم زدہ میشود

بِهَا الطَّبْلُ وَزَلَّةُ الْجَاهِلِ يُخْفِيْهَا الْجَهْلُ + زَلِقَ الْحِمَارُ
بوی دہل ولغزش جاہل می پوشاند آنرا جہالت + لغزید خر

وَكَانَ مِنْ شَهْوَةِ الْمُكَارِيْ + زِنِ الرِّجَالَ
و بود از خواہش کرایہ دہندہ + وزن کن مردان را

بِمُوَازَنَتِهِمْ زَوَالُ الدَّوْلَةِ بِارْتِفَاعِ السَّفَلَةِ + زَوَالُ الْعُلَمَاءِ

بہترازوہای ایشان دور شدن دولت به بلند شدن رذیلان ست اوبار عالمان

أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِ الْعُلَمَاءِ + زَوَايَا الدُّنْيَا مَشْحُونَةٌ بِالرَّزَايَا

سبکترست از مرگ عالمان + گوشه های دنیا پرست مصیبتها

زَوْجٌ مِنْ عُودٍ خَيْرٌ مِنْ قُعُودٍ + زُهْدُ الْعَالِمِ رَحْمَةٌ + زُهْدُ

جفت از چوب بهترست از نشستن + زهد عالم رحمت ست + زهد

الْعَاصِي فَضْلَةٌ + اَلزُّهْدُ قَطْعُ الْعَلَائِقِ وَهَجْرُ الْخَلَائِقِ +

گنهگار فضله ست + زهد بریدن علاقها ست وگذاشتن مخلوقات +

اَلزُّهْدُ أَقْرَبُ إِلَى التَّقْوَى + زِيَادَةُ الْمَرْءِ فِي دُنْيَاهُ نُقْصَانٌ

زهد نزدیکترست سوی پرهیزگاری زیادتی مرد در دنیای وی نقصانست

وَرُبَّجِهٖ دُونَ مَحْضِ الْخَيْرِ خُسْرَانٌ + زِيَارَةُ الْحَبِيبِ طَرَاءَةٌ

و سوداو جز خالص نیکی زیانکاری ست زیارت معشوق تازگی

الْمَحَبَّةِ + زِيَارَةُ الضُّعَفَاءِ ظَنٌّ + اَلزِّيَارَةُ لَحْظَةٌ +

محبت ست + زیارت ضعیفان گمان ست زیارت یک لحظه ست +

اَلزَّيْتُ فِي الْعَجِينِ لَا يَضِيعُ + زَيْنَبُ سُتْرَةٌ + زِينَةُ

روغن زیتون در خمیر هلاک نمی شود + زینب ستره ست نوبالیتر

الْمَرْءِ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْأَدَبِ + زِينَةُ الْبَاطِنِ خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ

مرد خوبی خلق ست و ادب + زیبایش باطن بهترست از زیبایش ظاهر

زَيْنُ الشَّرَفِ التَّغَافُلُ + زَيْنٌ فِي عَيْنِ وَالِدِهٖ وَلَدُهٗ +

زیبایش شرف تغافل ست + زیبایش ست در چشم پدرش فرزند او +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

زاده ظالم ستمگر میشود + تیغ چون بشکست خنجر میشود + زآن گناه که نفعی رسد بغیر چه باک + زانوی گفتار بگفتن کلوخ می بندد + زاهد در مسجد و میخوار بدیر + زاینده کسی گاتیده کسی جان بابا + زاید که و گاید که در دبر سرکه + **زبان** خلق نقارهٔ خدا + زبان سرخ سر سبز میدهد بر باد + زبان زیر زبان دارد + زبان با سبان سرست + زبان برید بکنجی نشسته صُمٌّ بکمٌ + از کسی که نباشد زبانش اندر حکم + زبان خوش مار را از سوراخ بر می آرد + زبان گوشتیست بهر طرف که میگردانی میگردد + زبانش با سرش بازی میکند + زبانش مو برآورده + **زحل** هندی از ترکی مریخ ترسد + **زخم** دندان دشمنی تیزست + که نما بچشم مردم دوست + **زده** را میتوان زد + زدیم بر صف رندان و هرچه باداباد + **زر** بر سر فولاد نهی نرم شود + زر بزر رود بون هنر مرد است + زر میرود + زر دادن و درد سر خریدن + زر سفید برای روز سیاه ست + زر کار کند مرد لاف زند + **زصد** حبه آید یکی بر نشان + **زمانه** با تو نسازد تو با زمانه بساز + زمانه آدم پرورست + زمانه سفله پرورست + زمانه سازی میکند + زمرگ خر بود سگ را عروسی + زمین سخت آسمان دور + زمین شوره سنبل بر نیارد + در و تخم امل ضائع مگردان + زمین ترقید و پیدا شد سرخره + زمین را با آسمان میدوزد + **زن** از غازه سرخرو شود و مرد از غزا + زن بد در سرای مرد نکو + همدرین عالمست دوزخ او + زن بیکار غر شود یا بیمار + زن جوانرا تیر در پهلو نشیند به که پیر + زن خود گاییدن و پنبه خاییدن + زن خود گایی و منت دیگران مکش + زن. دهقان زاید یا نزاید مرا و خرم را جا باید + زندگی را عشق ست + زنده کسی ست که زر می دارد + زنده کسی ست که نان

ندارد + زنده بلا بس نبود مرده بلا شد + زن راضی شوهر راضی گو رب نیش قاضی + زنگی بشستن سفید نگردد + زن مرشوش به از مرد زن پیش + زن و اژدها هر دو در خاک به + زنیکو هرچه صادر گشت نیکوست + زور بجز نرسیده بپالانش + زور بر گاو و ناله بر گردون + زور لب گور + زبر طرف که شوند کشته سود اسلام ست + زه کردن این کمان بسی دشوار ست + زهی در آب خوابی که به زنبیدار نیست + زهی تصور باطل زهی خیال محال + زیارت بزرگان کفارهٔ گناه + زیبائی زنان از سرخروئی مردانست و زیبائی مردان از سرخی رو + زیره بکرمان میفرستد + زیر کاسه نیم کاسه ست + زیر باراند درختان که تعلق دارند + زینهار از قرین بد زنهار +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

زاهد کا کیا خدا هی همارا خدا نهین + زبان کی آگی خندق نهین + زبان سی خندق پار + زبان شیرین ملک گیری + زبان ٹیڑهی ملک بانکا + زبان جنی ایک بار مان جنی بار بار + زبان کی سی کهون که تلوون کی سی + زبان کی تلی زبان هی + زبان هی هاتهی چڑهاوی زبان هی سر کٹواوی + زخمی دشمنون مین دم لی تو مری نه دم لی تو مری + زر بل نه زور بل + زردار کا سودا هی بی زر کا خدا حافظ + زر زن زمین زبان چارون فضیه کا گهر + زر کو زر کهینچتا هی زر نیست عشق ٹین ٹین + زمینداری دوب کی جڑ هی زور نه ظلم عقل کی کوتاهی + زور تهوڑا غصه بهت مار کهانی کی نشانی + زور کی آگی ضرب نهین چلتی خزینهٔ چهاردهم در شعرای حرف سین مهمله مشتمل بر ۳ گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

مع الالف

سَامَ سُهْيَانُ فَسَقَى + اَلسَّاجُوْرُ خَيْرٌ مِنَ الْكَلْبِ + اَلسَّآمَةُ

اندو ہگین کردند چرانندگان پس آب داد + ساجور بهترست از سگ + بستوه آمدن

مع الباء

مِنْ اَخْلَاقِ الْعَامَّةِ + سَبَحَ لِيَسْرِقَ + سَبَقَ السَّيْفُ الْعَذْلَ

از خلقهای عوام ست + شناوری کرد تا دزدی کند + سابق شد شمشیر ملامت را

سَبَقَ دِرَّتُهُ غِرَارَهُ + سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ + سَبَّكَ مَنْ بَلَّغَكَ

سابق شد شیر او را کمی شیراو + پیشی کرد ترا بوی عکاشه + دشنام داد ترا کسی که رسانید ترا

مع الحاء

اَلسَّبُّ سَحَابَةُ صَيْفٍ عَنْ قَلِيْلٍ يَتَقَشَّعُ + سَحَابَةٌ تَقَشَّعَ +

دشنام را + ابر گرما از اندک دور می شود + ابر کشاده شد

مع الخاء

سَخَّ حَالٌ اِذْ رَعَدَ + اَلسَّخِيُّ حَبِيْبُ اللهِ وَلَوْ كَانَ فَاسِقًا +

ریزش کرد حال وقتیکه غرید + جوانمرد دوست خداست اگرچه باشد گنهگار +

مع الدال

اَلسَّخِيُّ لَا يَدْخُلُ النَّارَ + سَدَادٌ مِنْ عَوَزٍ + سَدَّ ابْنُ بَيْضٍ

جوانمرد داخل نمی شود در دوزخ + راستی از درویشی ست + بند کرد ابن بیض

مع الراء

اَلطَّرِيْقُ اَلسَّرَاحُ مِنَ النَّجَاحِ + اَلسِّرُّ اِذَا جَاوَزَ الْاِثْنَيْنِ شَاعَ +

راه را + طلاق از رستگاری است + راز وقتیکه تجاوز کند از دو مشهور شود

سَرِّ عَنْكَ + سَرَقَ السَّارِقُ فَانْتَحَرَ + سُرُوْرُ الْكِرَامِ مِنَ الْاِعْطَاءِ

سیر کن از خود + دزدید دزد پس کشت خود را + خوشی جوانمردان از دادن ست

مع العين

وَسُرُوْرُ اللِّئَامِ مِنَ الْاَخْذِ + سُرُوْرُكَ بِالدُّنْيَا غُرُوْرٌ + اَلسَّعَادَةُ

و خوشی لئیمان از گرفتن + خوشی تو بدنیا غرور است + نیکبختی

بالحیلة + السعادة إدراك الأمنیات + السعید من اتعظ بغیره

بحیله است + نیکبختی دریافتن آرزوهاست + نیکبخت کسی ست که پند گیرد از غیر خود

السعید سعید فی بطن امه والشقی شقی فی بطن امه + السعید

نیکبخت نیکبخت ست در شکم مادر خود و بدبخت بدبخت ست در شکم مادر خود + نیکبخت

من أكل وزرع والشقی من مات وودع + السعی منی و

کسی ست که خورد و کشت کرد و بدبخت کسی ست که مرد و ودیعت نهاد + کوشش از من و

الإتمام من الله تعالی + السفاهة أقتل من السیاف

تمام کردن از خدای تعالی + نادانی کشنده‌تر ست از صاحب شمشیر

ومن السهم الزعاف + السفر سفر وإن كان میلا + السفر قطعة

و از تیر کشنده + سفر سفر ست اگرچه باشد یک میل + سفر پاره‌ایست

من السقر + السفر میزان السقر + السفر وسیلة الظفر + سفینة

از دوزخ + سفر ترازوی دوزخ ست + سفر وسیله رستگاریست + کشتی

نوح نظم البریة + سفیه لم یجد مسافها + سقط العشاء به

نوح منتظم کرد خلق را + نادان نیافت دشنام دهنده را + بیفتاد طعام شبانگاه

علی سرحان + سکت ألفا ونطق خلفا + سکر الحکومة

بر گرگ + خاموش ماند هزار سال و گویا شد به باطل + مستی حکومت

أسکر من سکر الخمر + سکرة الأحیاء سوء الخلق + سکوت

مست‌تر ست از مستی شراب + مستی دوستان بدخلقی ست + خاموشی

اللسان سلامة الإنسان + السکوت یزید الوقار + سکین

زبان سلامتی انسان ست + خاموشی می‌افزاید وقار را + کارد

ابراهیم لا ینبح اسمعیل + سلامة الانسان فی حفظ اللسان +

ابراهیم ذبح نمیکند اسماعیل را + سلامتی انسان در نگاهداشتن زبانست +

السلامة احدی الغنیمتین + السلامة فی الوحدة والآفات

سلامتی یکی از دو غنیمت ست + سلامتی در یکیست و آفتها

بین الاثنین + السلام ینبی عن السلامة + سلاح الضعفاء

میان دو + سلام خبر میدهد از سلامتی + سلاح ناتوانان

الشکایة + السلطان العادل خیر من مطر وابل + السلطان ظل الرب

گله است + پادشاه منصف بهترست از باران سال آینده + پادشاه سایه پروردگار

وفضل البر + السلطان احوج الی العقلاء من العقلاء الی

وفضیلت نیکوکار + پادشاه محتاج ترست سوی عاقلان از عاقلان سوی

السلطان + سل علامة عن علم + سبکی ولیست بخلو جة +

پادشاه + بپرس نشانرا از علمش + نیزه را شخت ست وئیت

السماء لله والارض لبنی عبد الله + سمن کلبک یاکلک +

آسمان برای خداست وزمین برای پسران بندهٔ خدا + فربه کن سگ خود را که بالآخر می خورد

سمنکم هریق فی ادیمکم + سمو المرء فی التواضع وهلاکه فی

روغن شما ریخته شده در دستهای شما + بلندی مرد در فروتنی ست و هلاکت او در

العجب + سناء ذکاء لا یزول من دعاء الخفاش + سنة

عجب ست + روشنی آفتاب دور نمی شود از دعای شپره + خواب

الفراق سنة وسنة الوصال سنة + السنور المغلوب

جدائی یک سال است و سال وصال یک خواب ست + گربه مغلوب

یبول علی الکلب سواء قوله وبوله + سواء علینا

حمله میکند بر سگ + برابرست سخن او و پیشاب او + برابرست برما

قائله و سالبه + سواد القرآن بیاض الایمان + السؤال

هردو کشنده او و ربایندهٔ اسباب او + سیاهی قرآن سفیدی ایمان ست + سوال

انثی والجواب ذکر + سوء الاستمساک حسن من حسن الصرعة

زن ست وجواب نر + بد گرفتن نیک ست از خوب فتادن +

سوء التدبیر سبب التدمیر + سوء الخلق وحشة لا خلاص

تدبیر بد سبب هلاک کردن ست + بد خلقی وحشت ست نیست رهائی

منها + سوء الظن آیة العشق + سوء الظن من الحزم + السوء

ازان + بد گمانی نشان عشق ست + بدگمانی از هشیاریست بدی

لا یخاف آخره + سؤر المؤمن شفاء + سویق الغریب فی السبیل

[illegible] انجام او + پس خورده مسلمان شفاست + پست مسافر در راه

افضل من الف الف عدیل + سهمانک من سماک الرامح

بهترست از کرور هم مثل + تیرهای تو از سماک رامح

سهم السعادة فی قوس المشتری + سید القوم خادمهم

تیر نیکبختی در کمان مشتری ست + سردار قوم خادم ایشانست

سیر السوانی سفر لا ینقطع + سیر المرء تبنی علی سریرته

سیر شتران آبکش سفریست که منقطع نمی شود + سیرتهای مرد بنا کرده می شود بر طبیعت او

السیف لمن ضرب + السیف والخنجر ریحاننا + السیف

شمشیر برای کسی ست که زد + شمشیر و خنجر شگوفهٔ ماست + شمشیر

اَهوَلُ مَا يُرىٰ مَسْلُولًا + اَلسَّيفُ اَخُو الحِيَل +

ترسانده ترست از تیزی کردید شمشیر برهنه + شمشیر اخ حیلهاست +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

ساقیا امروز می نوشیم فردا را که دید + سالی که نکوست از بهارش پیداست + سال گذشت حال گذشت + سایهٔ هما برای دولت والا جو بنهند به بزغ گربا + **سبزه** بر سنگ نروید چه گنه باران را + **سپه** داری میکند + **سخت** زنی سخت خوری + سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت کوش + سخن مردان جان دارد + سخن شنیدن بیخ دولت + سخن تا نپرسند لب بسته دار + سخن راست از دیوانه هم بشنو + سخن نیکو صیاد دلهاست + سخن راست تلخ میباشد + سخن از سخن برخیزد + سخن بسیار دانی اندکی گوی + سخن گواه حال گوینده است + سخن راست از دیوانه بشنو + سخن بد آواز که بد است + سخن یک است و دگرها عبارت است + سخی را سربلند سخی و بخیل هر سال برابر شنو + سخیان ز اموال بر میخورند + بخیلان غم سیم و زر میخورند + **سر** بریده بانگ نکند + سر سبزی تو زنهر خرد و نی خیزد + زانگونه که زنگار ز مس میزاید + سر قتیله را چرب باید کرد + سرکه مفت به از عسلت + سر گل میخارد + سر مار باید کوفت + سرو از راستی آزاد شد + سرو دلستان یاد دهانست + سر که بار کسی نکشد باری باشد بر گردن + **سزای** گران فروش نخریدن است + سست قدم به بضم + **سطر** های راست که چون کجی در سطر است + **سعی** بسیار کفش پاره کند + **سفله** چو جاه آمد و سیم و زرش + سیلی خواهد بضرورت سرش + **سگ** از دوکان آهنگر چه خواهد برد + سگ اصحاب کهف روزی چند + پی نیکان گرفت مردم شد + سگ باش و برادر خرد مباش + سگ بد پای

سگ کاهدان نه خود خورد نه بگذارد که اسب خورد + سگ چون که ترشد پلید تر باشد + سگ حق شناس به از آدم ناحق شناس
سگ حضور به از برادر دور + سگ دیوانه کفش گرگ در انبان جلیلت + سگ را به مسجد
کار + سگان را طوق گردن دائره دولت نیست + سگ نزدیک به از برادر از دور + سگ سیر
و قلیه ترش + سگ که شد منظور نجم الدین سگانرا سرور است + سگ کوی لیلی ست +
سگ نده بهم آن به که آشنا باشد + سگ نشیند بجای گیپائی + سلام روستائی
بیغرض نیست + سلسله جنبان است + سنگ آمد و سخت آمد + سنگ بر پاره
حصار زدن + چه بود گر از حصار سنگ آید + سنگ را سنگ می شکند + سنگ زدن
بر جای به از زر دادن غیر محل + سنگ مفت و کلاغ مفت + سوال دیگر جواب دیگر +
سود سفر سلامتی ست + سوار از کله دور + سوزنده آتش ست که هرگز سرد نشود +
سوز دل نوح علیه السلام را طوفان نتواند گشت + سوز باید مرد را گو ساز نی آهنگ
هست + سوزن عیسی آخر رشته مریم درخور نباشد + سوزن جاسوس ست
و پیراهن گیر سوزن + بسیاقت عطارد از روزنامه شمس و شن نشود + سیر را
غم گرسنه است + سیر نخورده ام که از بوی گندش ترسم + سیر باشید اگرچه گنده است
لیکن ایجاد بنده است + سیلی نقد به از حلوای نسیه + سیماب زر را سفید رو گرداند +
سیمرغ دیگر ست و سی مرغ دیگر + سی ام سر خمسین + سیه روی آهنگر سرخرو
آهن ست + سیه لی دوات سر قلم را سیه کند + سیه رو زحل بیک دلو شسته نشود

گنجینه سوم در امثال هندیه

سات پانچ کی لاٹھی ایک جنی کا بوجه + سات سو چوہی کھاکی بلی حج کو چلی
سا تارو ہن + ساجن ڈوبی ہی ... ڈبهم آسیشه + ساجها جورو خسم ہی کا

بھلا + ساجھی کی ہانڈی چوراہے مین پھوٹتی + ساجھی کی ہونی سب سی بھلی + سات
پھیر کی کیا جانی انجان + سارا نور دا پھر دی کوا دیکھ ڈر دی + سارا اکلی
نربدا دیکھ ڈری + سارا گاؤن جل گیا کالی مینگھا باقی رہی + ساری برنجن زبان
ہی ہلال ہی + ساری رات کہانی سنی سنی سویرے پوچھا رنڈی تھی یا مرد + ساری ہانڈی مین
ایک ہی چاول ٹٹولتی ہین + ساری عمر روزہ رکھا کھا کھولا تو گوہ سی + ساری
گڑیان مرگئین نانی سی بچھولی + سارس کی سی جوڑی ایک اندھا ایک کوڑھی
ساس گئی گاؤن بہو کہی مین کیا کیا لہا تون + کہا بن نندی آپہی انندی +
سانچ کو نہین بانچ بہو کو چاہیے تنبوا ور سراچی + ساس کی جنیری سب چہنیوی
ساس کی آگی بہو کی کیا بڑائی + ساسو پیٹ کا دکھ + سالی آدھی نہالی او سلہج
پوری جورو + سالی نن کی سسری اور سسری کی لٹر دھوندھون + سانچ کو
آنچ نہین + سانچ کہی سو مارا جای جھوٹا بھڑوا لڈو کھای + سانچی بات سعد اللہ
کہی سب کی تن سی اوتر رہی + سانچی گرو کا چیلا مری پہ مارا جای سانپ نکل گیا
لکیر کو پیٹا کرو + سانپ کا سر ہی کچلتی ہین + سانپ کی سی کیچلی + سانپ
کی منہہ مین چھچھوندر نگلی تو اندھا اوگلی تو کوڑھی + سانپ کا کاٹا رستی سی ڈرتا ہی + سانپ
کا کاٹا سوئی بچھو کا کاٹا روئی + سانپ سب جگہہ ٹیڑھا پر اپنی بل مین سیدھا + ساون
کی اندھی کو ہرا ہی ہرا سوجھی + ساون لگی نہ بھادون سوکھی + ساون مین کریلا
پھولا نانی دیکھ نواسا پھولا + سائین تا تا دم کی تاتین + سائین سی سجارہ اور
بندیسی ست بہاؤ بہاوین بلنبی کیس کر بہاوین گھونگھی منڈا + سب ایک تھیلی کے
چٹی ہین + سب پیر چھوٹی بکری گئین بی بی نور + سب تو بیرکی ہیرا رب نہ توڑی سب جگہ
روٹھا روٹھن دی سر پر رام نہ روٹھنا چاہیے + سب سے نبھی نہوار کی دن نبنگے + سب سے

کی جیب + سب کوئی ملیو لنگو ملیا نہ ملیو + سب کچھہ گیا میان کی ٹنخ ٹنخ نہ گئی + سب گن
پوری کوئی نہ کہیو لنڈوری سبھی کوکر جو کاشی جایئن تو پاتر جایئن کون اٹن +
سیانا بگڑی کی بہینس من من + سپاہی کو ڈہال دہر نیکو جکہہ چاہیے + سپنے مین
راجا بہئی ذنکو وہی احوال + ستھرہ بتھرہ + سخی سی شوم بہلا جو جلدی دیوی
جواب + سخی کا شوم سرسوین دن بر بر ہوریتی ہین + سخی داتا رستنی و تار + سخی کا
سرپلن + سدا میان گہوڑی ہی تو خرید اکبی ہین + سدا کی بدنی اور دنکو دوش
سدا کی دانی ہوس کی نونگنی + سدا کی دکہی اور رنجبا ورنام + سدا کسی کی نہین رہی
سدا نہ پہولی تورئی سدا نہ ساون ہوی + سدا نہ جوبن تر رہی سدا نہ جیوی کوی +
سر پر آری چل گئی تو بہی مار رہی مار + سر تو نہین کہجایا + سر تو نہین پہرا +
سر جہاڑ منہہ پہاڑ + سر پر کا ڈنڈا اٹکا ہی + سر سی سہرا ہی + سر سہلائی بہیجا
کہائی + سر سجدہ بین جس بدیون مین + سر کالا منہہ بالا + سرگ سی اوترا بول من
سر منڈاتی ہی اولی پڑی + سر مونڈی بیٹھون نمائب جلی بلی عجائب
ہی کی بہیڑ کا کی + سری فلانی اور مخمل کا بجنا + سستی بہیڑ کی دم او ہٹا
دیکہتی ہین + سسر گی بجاوی تو کیا ہوے + سسکتی گئی بلکتی آئی + سکہہ
مین آئی کرم چہینڈلگی منڈاون گونجہہ + سکہہ سوتا ہو رو جسکی گاتین نہ گورو + سکہہ
سو وہی کہمار جو جورنلی واکی مٹیا + سکہہ منیت کا سب کو ساتھی + سکہڑ
سگہڑ ہنس گیتین بہو ہڑون کو آیا ہنسا + سلامت رہی بہو جسکا بڑا بہرو سڑا
سلیمو بن عید کیسی + سماچار منڈہی کی بائی جب لہکوری بہانٹا آئی + سمجہو
بوجہو گہوتالی جو جہو + سمجہنی والی کی موت ہی + سن ری ڈہول بہوکی بول
سوا بہوجو کا + سوا سوا برابر ہی + سوبا جیونکا ایک بچاوہ + سو پولی کا ئی

وہ بھی برابر ہزار کا ہی وہ بھی برابر + سوتیا ڈاہ مشہور ہی + سوت پہُون کی بھی بُری
سوت جای سوت کا نام مرا نجای + سوت بھلی سوتیلا بُرا + سُوت نہ کپاس
کولہیو سی لٹھم لٹھا + سُوتی لڑکی کا مُنہہ چوما نہ مان خوش نہ باپ خوش + سوجھیا
صراف + سوجھی نہین غُلیل کا بِسن + سَو دِن چور کی ایک دِن ساہ کا + سو دِی
کا مُنہہ گنتا جاتی + سَو ڈُنڈ نہ ایک لپٹنت سُور داس جنم کی آنکھہ سو رَندی
نہ ایک لونڈا سو گنتی نہ ایک پونڈا + سو سیانی ایک مت + سو سُنار کی نہ ایک
لُہار کی + سو ممدون ایک کپوت سو ترنگون ایک سپوت + سو غلامون گہر
سونا + سو کوونمین ایک بگلا بھی برسے + سو کھی ساون روکھی بھادون
سوکھی ہانون پانی پڑا + سو گالیون کا ایک گالا + سو گاڑی نہ ایک چھکڑا سو
سُوتی نہ ایک مچلا + سو گز واری گز بھر نہ پھاڑی + سُولی پر بھی نیند آتی ہی سبو
پر کی روٹی کھاتی ہین + سو نکٹو نمین ایک ناک والا نکو + سو سگند سونا جای
کسی اور مانس جانی لبسی سُونا اوچھالتی چلی جاو + سونی کی کٹاری سی کوئی
پیٹ نہین مارتا + سونی کی چڑیا ہاتھہ سی اوڑگئی + سونی کی چڑیا ہاتھہ لگی
سونی سی گھڑائی مہنگی + سونی سیج سی مرکھنا بیل اچھا + سوندھی بُو اچٹائی کا
سوہی کی ریت نہین مشروع کی تحقیق نہین سوئی سوئی جاگین بابا سنی لنگیہ
سوئی کی ناکی سی سب کو نکالا ہی + سوئی جہان نجاوی وہان سُوا گھسیڑتی ہین
سہ ہندی کی پیادیکا آکا پیچھا برابر + سہتا کبھی اُن سہتا چھاتی پتھر دیہی سَتیا
بھئی کوتوال اب ڈر کاہی کا + سیان کی برتی بھیا کا نلون ہین اوڑہ ہین سا سہ
جاوُن + سیانا ہی کوّا گوہ کھاتا ہی + سیام نچھوڑو چھوڑو نہ سیت دو نوا دو
ایک ہی کھیت + سیاہی موکی گئی دلکی آرزو نہ گئی + سیار اور روتی کو سگون دی

آپ کنتوں ہی چھتوانی + سیدہی او نگلیون گہی نہین نکلتا + سیر مین پنسر کا دو بڑکا + سیر مرد پنسیری بردہ سیکہہ سیکہہ پڑوسن تیری ناچہن + سینگہہ کٹا کی بچہڑو نہین ملی +

خزینۂ پانزدہم در مثلہای حرف شین معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

اَلشَّاةُ نَظِيفَةٌ وَالفِيلُ جِيفَةٌ + اَلشَّاةُ المَذبُوحَةُ لَا يُولِمُهَا السَّلخُ

گوسپند پاکست و پیل مردار است + گوسپند ذبح کرده شده و نمی‌ساند او را پوست بازکردن

اَلشَّاكِرُ يَستَحِقُّ المَزِيدَ + اَلشَّاكِي فِي الرِّزقِ وَالشَّاكُّ فِي التَّوحِيدِ كِلَاهُمَا وَاحِدٌ

شکرکننده سزاوار می‌شود زیادتی نعمت + گلہ کننده در روزی و شک کننده در توحید هر دو یک اند

شَاهِدُ البُغضِ النَّظَرُ + شَاهِدُ القَولِ مَانِعُ الفِعلِ

شاهد بغض نگریدن است + شاهد سخن بازدارندهٔ فعل است

شَاهِدُ اللَّحظِ أَصدَقُ + اَلشَّاهِدُ يَرَى مَا لَا يَرَاهُ الغَائِبُ

شاهد نگریستن راست تر است + حاضر می‌بیند چیزی را که نمی‌بیند آنرا غائب

اَلشَّبَابُ جُنُونٌ يَزِيدُ الكِبَرُ + اَلشَّبَابُ شُعبَةٌ مِنَ الجُنُونِ + اَلشَّبَابُ لَيسَ بِالخِضَابِ

جوانی دیوانگی است که زیاده می‌کند کبر را + جوانی شاخی است از جنون + جوانی نیست به خضاب

اَلشَّبعَانُ يُعِينُ لِلجَائِعِ + اَلشِّبلُ مِثلُ الأَسَدِ + شَتَّى تَؤُوبُ الحَلبَةُ

مرد سیر از طعام می‌رنجاند گرسنه را + بچهٔ شیر مانند شیر است + در تاریکی متفرق رجوع کردند دوشندگان شیر

اَلشُّجَاعُ أَحمَقُ + اَلشَّجِيُّ يَبعَثُ الشَّجِيَّ

دلیر احمق است + غمگین بر انگیخته می‌کند غمگین را

شُحُّ الغَنِيِّ عُقُوبَةٌ + شَحمَةٌ فِي قَلعٍ + شَحمَةُ الرُّكَّى مِلحٌ

بخل توانگر عذاب است + پیه من در توشه‌دان است + پیه فرجهای زنان بخیل

غنيٌّ اَفقرُ مِن فقيرٍ سخيٍّ + شَخبٌ فِي الاِناءِ وَشَخبٌ فِي الاَرضِ + شَرُّ

توانگر محتاج تر است از فقیر جوانمرد + یک شخب در آوندست و یک شخب در زمین + بدترین

الاَشرارِ مَن لا يقبلُ الاِعتذارَ + شَرُّ الاُمورِ اَقربُها مِنَ الشَّرِّ + شَرُّ الاَموالِ

بدان کسی ست که قبول نکند عذر را + بدترین کارها نزدیکتر آنهاست از بدی + بدترین

مَن تُكُلِّفَ لَهُ + شَرُّ اِخوانِكَ مَن لا يُعاتِبُ + شَرُّ اَيّامِ الدِّيكِ يَومَ

کسی ست که تکلف کرده شود برای او + بدترین برادران تو کسی ست که عتاب نکند + بدترین روزهای مرغ روزیست

يُغسَلُ رِجلاهُ + شَرُّ اَهرٍ ذا ناب + شَرُّ الهِناءِ الدَّسُّ + شَرُّ

که شسته شود هر دو پای او + بد کاری که ناچار کند صاحب دندان را به نیش زدن + بدترین هنا مالیدن قطران است بر شتر + بدترین

الرِّعاءِ الحُطَمَةُ + شَرُّ المَجالِسِ قُلعَةٌ + شَرُّ المالِ ما لا يُزكّى وَلا يُزكّى

چرانندگان حطمه است + بدترین مجلسها قلعه است + بدترین مال مهمات داده نشود و زکوة داده نشود

شَرُّ المَصائِبِ الجَهلُ + شَرُّ النّاسِ مَن يَنصُرُ الظّالِمَ وَيَخذُلُ

بدترین مصیبتها نادانیست + بدترین مردمان کسی ست که یاری کند ظالم را و رسوا کند

المَظلومَ + شَرُّ النّاسِ مَن لا يُبالي اَن تَراهُ مُسيئاً + شَرُّ النّاسِ

مظلوم را + بدترین مردمان کسی ست که باک ندارد از اینکه ببینی او را بدی کننده + بدترین مردمان

مَن يَتَّقيهِ النّاسُ + اَلشَّرُّ بِالشَّرِّ خَليقٌ + شُربُ الخَمرِ مِفتاحُ الشَّرِّ

کسی ست که پرهیز دارند از او مردمان + بدی به بدی سزاوار است + نوشیدن شراب کلید بدیست

اَلشَّرطُ اَملَكُ عَلَيكَ اَم لَكَ + شَرطُ الاُلفَةِ تَركُ الكُلفَةِ + شَرُّ عَلَ

پیمان قادرتر است بر ضرر تو یا برای نفع تو + شرط دوستی گذاشتن تکلف است + راه تو

ما بَلَغَكَ المَحَلَّ + شَرَفُ الاَعمالِ فِي تَقصيرِ الآمالِ + شَرَفُ المَكانِ

خیر است که برساند ترا به منزل + بزرگی عملها در کوتاه کردن امیدهاست + بزرگی مکان

بالمكين + شرف الناس بالعلم والادب لا بالمال والنسب + شرف المكين

بصاحب مکانت   بزرگی مردمان بعلم وادبست   نه بمال و نسب + بزرگی آفتاب

في الصّدر + شرف الغزالة بالحمل + شرف العلم في الدّرر + الشرف

در گرم تا فتنست   بزرگی آفتاب برج حملست + بزرگی علم در خانهاست   بزرگی

بالهمم العالية لا بالرّمم البالية + الشر كامن في طبيعة كل واحد

بهمتهای بلندست   نه باستخوانهای پوسیده + بدی حاصلست در طبیعت هر یک

فان غلبه صاحبه بطن وان غلب على صاحبه ظهر + شر ما

پس اگر غالب شود صاحب بدی پنهان شود بدی واگر غالب شود بدی بر صاحبش ظاهر شود بدی دست گیر

يجيئك الى مخة عرقوب + شر من الموت ما يتمنى معه الموت +

که بیقرار کند ترا بسوی مغز استخوان عرقوب   بدترست از مرگ انچه آرزو کرده شود با وی مرگ +

الشعراء تلاميذ الرّحمن + الشعراء يتبعهم الغاوون + الشعير

شاعران شاگردان خدا اند   شاعران پیروی میکنند آنرا گمراهان + جو

يؤكل ويذم + شغلت شعابي جدواي + الشغل للقلب ليس

خورده میشود ونکوهیده میشود + بازداشت راههای من بخشش مرا + شغل برای دل ست نیست

الشغل للبدن + شفيع المذنب اقراره وتوبته اعتذاره +

شغل برای بدن   شفاعت کننده گنهکار   اقرار کردن وست وتوبه او عذر خواستن

شقشقة هدرت ثم قرت + الشقيق على سوء الظن

بانگ شتر   ساکن شد باز قرار گرفت +   برادر   بر بدگمانی

مولع + شمة من المعرفة خير من كثير العمل + شمر في طلب

حریص ست   شمه از شناختن حق بهترست از بسیار عمل +   دامن بر چین [illegible] آماده شو در جستن

مع العين · مع الغين · مع الفاء · مع القاف · مع الميم

حَتّى أخوكَ الْجَنَّةِ + شِنْشِنَةٌ أَعْرِفُهَا مِنْ أَخْزَمَ + شَوَى أَخُوكَ

تا آنکه برادر تو بریان کرد + این عادت ست که می‌شناسم آنرا از اخزم + بهشت

شَهْرٌ لَا خَيْرَ فِيهِ + الشُّهْرَةُ آفَةٌ وَالْخُمُولُ رَاحَةٌ + إِذَا انْضَجَ رَمَّدَ

ماهی که نیست نیکی در آن + شهرت آفت ست و گم نام شدن آسایش ست + چون پخته شد در خاکستر کرد

الشَّيْبُ + لَا تَعُدَّ أَيَّامَهُ + شَهْرٌ لَكَ فِيهِ رِزْقٌ لَا تَعُدَّ أَيَّامَهُ

پیری + شمار مکن روزهای آنرا + ماهی که برای تو در آن روزیست شمار مکن روزهای آنرا

شَيْبُكَ + الشَّيْبُ تَدْبِيرُ الْمَوْتِ + مِنِ اسْتِعْمَالِ الطِّيبِ وَهَجْرِ الْحَبِيبِ

پیری تو + پیری تدبیر مرگ ست + از استعمال کردن خوشبوست و جدائی محبوب

النَّبِيِّ كَالنَّبِيِّ فِي قَوْمِهِ + الشَّيْخُ يُعَلِّلُ نَفْسَهُ بِالْبَاطِلِ + شَيْخٌ نَاعِيكَ

شیخ در گروه خود مانند پیغمبرست + پیرست که مشغول میکند ذات خود را به باطل + خبر مرگ رساننده است ترا

كَرْمَهُ + الشَّيْطَانُ لَا يُخَرِّبُ كَرْمَهُ + شَيْخٌ آخَرُ + الشَّيْخُ عَدِيٌّ فِي أُمَّتِهِ

خود را + شیطان ویران نمی‌کند کرم خود را + شیخ دیگرست + شیخ قبیله در امت خود

الشُّعَرَاءِ + شَيْئًا مَا يُطْلَبُ السَّوْطُ إِلَى الشُّعَرَاءِ + شَيْنُ الْعِلْمِ الصَّلَفُ

سوی شعرا + چیزی که طلب کرده می‌شود تازیانه بسوی شعرا + زشتی علم لاف زدنست

مَقْصُودٍ + الشَّيْءُ إِذَا خَلَا عَنْ مَقْصُودٍ + الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ + الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ يُذْكَرُ

از مقصود + چیز وقتیکه خالی شود از مقصود + چیز وقتیکه ثابت شود ثابت شود با لوازمهای خود + چیزی بچیزی ذکر کرده می‌شود

يَتَشَيَّخُ + صَبِيٌّ يَتَصَبَّى + شَيْخٌ يَتَصَبَّى وَصَبِيٌّ يَتَشَيَّخُ + شَيْئَانِ عَجِيبَانِ هُمَا أَبْرَدُ مِنْ يَخٍ + لَغْوًا

بتکلف پیر شود + پیرست که بتکلف کودک شود و کودک ست که + دو چیز عجیب که آن هر دو سردتراند از یخ + لغو شود

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

شاخ گل هر جا که میروید گل است + شاخی که بلند شد تبر خورد + شاخی گفت که من هم شکر خورده‌ام + شاد باید زیستن ناشاد باید زیستن + شاگرد رفته رفته باستادی رسد + شاه کرم لطف بعید از دید + بنده باید که حد خود داند + شاهان چه عجب گر بنوازند گدا را + شاهان کم التفات بحال گدا کنند + شاید که همین بیضه برآید و پر و بال عنقا گردد + شب بسیار و سودا بیکار + شب حامله است تا چه زاید سحر + شب خر گره طاوس همی بنماید + شب گربه سمور مینماید زنگی بچه حور مینماید + شب تاب هم چیزی دارد + شبپره کی پروانه شمع خورشید شود + شبپره گر وصل آفتاب نخواهد + رونق بازار آفتاب نکاهد + شتر از آن است اگر قلاده در گردن نبیند + اشتربان در رود آنچه خر بنده گشت + شتر در خواب بیند پنبه دانه + شتر صالح به از مرد طالح + شتر مستم که دو جا گردم بر نی + شدنی شد دگر چه خواهد شد + شراب مفت را قاضی هم خورده + شراب زده را شراب دواست + شرط همه وقتی بود لائق گشتی + شرم عثمان بر ایمان ست نه برای دوسی + شعر فهمی عالم بالا معلوم شد + شعر فهمیدن به از گفتن بود + شکل درویش صورت سوال است + شکم درویشان تغار حداست + شلغم پخته به که نقره خام + شماتت دشمن به که شهرتش دوست + شمشیر نیک ز آهن بد چون کند کسی + شمشیر بکون بسته که من نوکر شاهم + شمشیر مردان خالی نمی باشد + شمع ز پشت و رو نمی باشد + شمع را هر چند سر بزنند روشن تر شود + شمله بمقدار علم + شنیده کی بود مانند دیده + شود شود نشود نشود گو مشو چه خواهد شد + شوق در هر دل که باشد رهبری درکار نیست + شوخی ن زشت روی نابینا شمشیر قالین و گرو شیرنیستان دگر ست + شیشه شکسته را پیوند کردن مشکل ست + شیطان خانه خود را خراب نکند

گنجینه سوم در امثال هندیه

شاباش بی بی تیری ڈهرکی کو یاد ہی آپ لگا دی لڑکی کو + شاکر کو شکر موفر

کو تکرے + شام کی مُرد یکو کب تک روئی + شان کا مارا و و دا روی + شانمین کیا جعفتی -
پٹہین گی + شاہ کا مال بہوئین پڑی دونا + شاہ کی دوئی + شاہجہان پورے بعلین
چہری کہاتی ہیں نیت بُری + شاہد وار دوار گواہ پار پار + شتر غمزی کرتی ہین شحنہ
لگا پیار تر کو کہہ بیری ہوئے + لہری پکاری کہیت مین پٹواری کی جوی + شیرا بیون
سی دوری بہلی + شرع مین شرم کیا + شرم کی بہونت بہو کی مرنی + شکار
کی وقت کُتیا ہگاسی + شکر خوریکو شکر ملرہتی ہی + شکر دیلی مرنی تو زہر کاہی کو
دیجیی شلیتی مین منج نرکہی لشکر مین شیخ نرکہی + شمع کا بنت رو برابر ہی شنو
یودنا مین بہینسا یہ تماشا کیسا + شوربا کہای سوڈلی دی + شوق داد الہی ہی
شہد لگا کر چاٹو + شہر مین اونٹ بدنام + شیخی اور تین کانی + شیخی خورسے
کہا تیر اگہر جلتا ہی کہا بلا سی میرے شیخی تو میری پاس ہی + شیخ کیا جانی صابون کا بہاو
شیخ نی کپہو یکو بہی دغا دی ہی - شیخ جنڈال نہ رہی مکہی نہ رہی بال + شیخ سعد
شیرازی عاشقونکی بادشاہ معشوقون کی قاضی + شیر بکریکو ایک
گہاٹ پانی پلایا ہی + شیر کی برقع مین چہچہری کہاتی ہین + شیرونکا منہ
کس نی دہویا ہی + شیر شاہ کی داڑہی بڑی کہ سلیم شاہ کی + شیطان سی
زیادہ مشہور ہی + شیطان کی کان کاٹی ہین + شیطان کی کان بہری +
شین کی تشاکی + **خزینۂ شانزدہم** در مثلہای حرف صاد مہملہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

صاحب الخیر داخل الخیر + صاحب الھوی شریک العمی

صاحب نیکے داخل نیکیست + صاحب خواہش شریک نابینائیست

صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمَى + صَاحِبُ الْغَرَضِ مَجْنُونٌ + صَاحِبُ الْأَحْيَا

صاحب حاجت نابیناست + صاحب غرض دیوانه ست + صاحب نیکان

يَأْمَنُ الْأَشْرَارَ + صَاحِبُ عَصَا فِي بَطْنِهِ + صَادَفَ دَرْءُ السَّيْلِ دَرْءًا

بی خوف میشود از بدان + آواز کرد گنجشکهای شکمش + یافت در سیلاب سیلاب

يَصْدَعُهُ + صَارَ الْأَمْرُ إِلَى الْوَزَغَةِ + صَارَ إِلَى مَا مِنْهُ خُلِقَ +

کومی شکافد آنرا + گردید کار بسوی آفتاب پرست + گردید بسوی آنچه که از آن پیدا شده

صَارَتِ الْقَوْسُ رَكْوَةً + صَارَتِ الْعَصَا رَكْوَةً + صَارَ الزُّجُّ قُدَّامَ

گردید کمان کوزه آب نوشیدنی + گردید عصا کوزه + گردید تیزی آهن نیزه پیش

السِّنَانِ + صَامَ حَوْلًا ثُمَّ شَرِبَ بَوْلًا + الصُّبْحُ يَطْلُعُ فِي أَثْنَاءِ

نیزه + روزه داشت یکسال باز نوشید پیشاب + صبح طلوع میکند در میان

الظَّلَامِ + الصَّبْرُ أَتَى الْمَحْبُوبَ + الصَّبْرُ أَوَّلُهُ أَمَرُّ مَذَاقَةً وَلَكِنْ

تاریکی + صبر آرنده معشوق ست + صبر اولش تلخ ترست از روی مزه + ولیکن

آخِرُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ + الصَّبْرُ خَيْرُ مَطِيَّةٍ يَرْكَبُهَا الْإِنْسَانُ + الصَّبْرُ

آخر او شیرین ترست از شهد + صبر بهتر سواریست که سوار می شود آنرا انسان + صبر

عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى + الصَّبْرُ عَلَى الْمُصِيبَةِ مُصِيبَةٌ عَلَى الشَّامِتِ + صَبْرُكَ يُورِثُ

نزدیک صدمه بهترست + صبر بر مصیبت مصیبت ست بر شامت + صبر تو پیدا میکند

الظَّفَرَ + الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ + الصَّبْرُ مَطِيَّةُ الظَّفَرِ + الصَّبْرُ وَالتَّأَنِّي

رستگاری را + صبر کلید کشایش ست + صبر سواری رستگاریست + صبر و درنگ کردن

مِنْ فِعْلِ الْكِرَامِ وَالْعَجَلَةُ مِنْ فِعْلِ اللِّئَامِ + الصَّبْرُ يُخْرِجُ الرَّجُلَ

از فعل کریمانست و شتابی از فعل لئیمان + صبر بیرون می آرد مرد را

گ

مِنَ الْبِرِّ دَ يُجْلِسُهُ عَلَى السَّرِيْرِ + اَلصَّبِيُّ صَبِيٌّ وَلَوْ كَانَ نَبِيًّا +

از چاه دمی نشاند او را بر تخت - کودک کودک ست اگرچه باشد پیغمبر +

مع الحاء

اَلصُّحْبَةُ مُؤَثِّرَةٌ + صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قِلَّةِ الْحَسَدِ + صَحِيْفَةُ الْمُتَلَمِّسِ .

صحبت تاثیر کننده است + تندرستی بدن از کمی رشک است + نامهٔ متلمس .

مع الدال

صَدَقَنِيْ سِنَّ بَكْرِهِ + صِدْقُ الْمَرْءِ نَجَاتُهُ + اَلصِّدْقُ يُنْبِئُ عَنْكَ .

آگاه نمود مرا سال ماده شتر را + راستی مرد نجات اوست + راستی خبر میدهد از تو

لَا الْوَعِيْدُ + اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيْدُ فِي الْعُمْرِ + صُدُوْرُ الْاَحْرَارِ

نه وعید + صدقه دفع میکند بلا را و افزون میکند عمر + سینهای آزادان

مع الراء

كُنُوْزُ الْاَسْرَارِ + صِنْوُ الْوَالِدِ عَمُّ الْوَلَدِ + صَرَّحَ الْحَقُّ عَنْ مَحْضِهِ +

سر را گنجینها از راست + یار پدر عم پسر است - هویدا شد حق از خالص خود

مع الفاء

صَرَّحَتْ بِجِلْذَانِ + صَفَاءُ الْمَوَالِي يَتَعَهَّدُ الْمَوَالِيَ + صَفْقَةٌ بِنَقْدٍ خَيْرٌ

هویدا شد و در جلذان + صفائی مولایان خبرگیری میکند غلامان را + عقد کردن به نقد بهتر است

مع الكاف واللام

عَنْ بَدَارَةٍ بِوَعْدٍ + صَفْوُ الْعَيْشِ فِي الْقَنَاعَةِ + صَكَّةَ عُمَيٍّ + صِلُ

از بدره به وعده + صفائی زندگانی در قناعت است + نیمروز عمی + پیوند کن

الْاَرْحَامَ يَكْثُرْ حَشَمُكَ + صَلَاحُ الْاِنْسَانِ فِيْ حِفْظِ اللِّسَانِ + صُلْتَ

رحمها را بسیار شود حشمت تو + شایستگی انسان در نگهداشتن زبانست + حمله کردی

مع الميم

عَلَى الْاَسَدِ وَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ + اَلصُّلْحُ خَيْرٌ + اَلصَّمْتُ حِكْمَةٌ وَقَلِيْلٌ

بر شیر و پیشاب کردی از نقد + صلح بهتر است + خاموشی دانائی ست و اندک است

فَاعِلُهُ + اَلصَّمْتُ خَيْرُ الْحِكْمَةِ + اَلصَّمْتُ زِيْنَةُ الْعَالِمِ وَسِتْرُ

کننده او + خاموشی بهتر دانائی ست - خاموشی زیبایش عالم ست و پرده

وَسِتْرُ الْجَاهِلِ + اَلصِّنَاعَةُ کَنْزٌ لَا یَفْنیٰ + اَلصِّنَاعَاتُ اِنْمَا کَانَتْ

و پردهٔ جاهل + هنر گنجیست که فنا نمی شود + صناعتها اجزاء زینت کامل

بِمَلَاحَةِ الْاَفْکَارِ + اَلصُّوفِیُّ ابْنُ الْوَقْتِ اَلصُّوفِیُّ یَأْکُلُ سَبْعِیْنَ مَرَّةً +

میشود بلاحق شدن فکرها + صوفی پسر وقتست + صوفی میخورد هفتاد بار +

اَلصَّیْدُ لِمَنْ اَخَذَهُ لَا لِمَنْ اَثَارَهُ + اَلصَّیْفَ ضَیَّعْتِ اللَّبَنَ +

شکار برای کسی ست که گرفت آنرا نه برای کسی که برانگیخت اورا + در گرما خراب کردی شیر را +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

صاحب خیر داخل خیرست + صاحب کرم همیشه مفلس ست + صاحب تعزیت آدم تمام ست + صاحب خر رابس خر میتوان دید + **صباح** خواستم خضری بینم خرسی دو چار شد + صبر مفتاح کارهاست + صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد + صبر نما تا که بجایی رسی + صحبت نیکان بدانرا سود نیست + **صد بلا** از خالی بودن شکم ست + صد از بهر دو دست می برید + صد بار اگر توبه شکستی باز آ + صد در بسته شود و یکی نگشاید ... شود دری + صدر هر جا که نشیند صدر ست + صد شکر که چقندر نبود + صدقه دادن رد بلاست + صدق پیش آور که اینجا هر چه آرند آن برند + صد کلاغ را یک کلوخ بس است + صد کوزه بسازد که یکی دسته ندارد + صد کشته خوشتر من به که تو غمگین نفسی + صد گربه و یک موش + صد موش یک گربه بسنده است + **صفای** خانه از آب و جاروب ست + صفرای با لیمو نمی شکند + صف مغلوب را آهو بس است + **صلای** سمرقندی + صلا نشد بلا نشد + صلاح کار کجا و من خراب کجا + صلاح ما همه آنست کان تراست صلاح + صلح اول به از جنگ آخر + **صورت** گرگ دیدن مبارک ست و ندیدن هم مبارک + صوفی نشود صافی تا در نکشد جامی + بسیار سفر باید تا پخته شود خامی + صوفیان صاف را

ال مدور... ضیاد: پاسبان... باشد کہ کی ... صید... چون اجل آید سوی صیاد رود

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

صبح کا بھولا شام گھر آوے اوسے بھولا نہیں کہتی ہین + صبح کی نہاری اور رستہ اہین گائین پچھاری + صبح کی بوہنی اور الله میان کی آس + صبر کے داد خدا کی ہاتھ ہے + صحبت اچھی بیٹھے کھائیے ناگر پان + بُری صحبت بیٹھ کی کٹائیے ناک اور کان + صبح گئی سلامت آئی + صدر جہان کے بدر جہان چھوڑ بہائی جائین کہان + صدقہ دیا رد بلا + صندل کی چھاپی مُنھہ کو لگی + صورت شکل چولہی سی نکل + صورت چوڑیل کے نام پر یونکاسا + خزینۂ ہفتدہم در مثلہای حرف ضاد معجمہ مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

ضَاقَ صَدْرُ مَنْ ضَاقَ یَدُہٗ + ضَاقَتِ الدُّنْیَا عَلَی الْمُتَبَاغِضِیْنَ

تنگ شد سینہ کسے کہ تنگ شد دست او + تنگ شد دنیا بر دشمنی کنندگان با یکدیگر

ضَاقَتْ عَلَیْہِ الْاَرْضُ بِرُحْبِہَا + اَلضَّجُوْرُ قَدْ یُحْلِبُ الْعُلْبَةَ +

تنگ شد بر وے زمین بفراخی خود + بی قرار گاہی مید وشد علبہ را +

ضَحَّ رُوَیْدًا عَنْ مَظَالِمِہَا + ضِدَّانِ لَا یَجْتَمِعَانِ + ضَرَبَ

نالیدن نالیدن نرم از ظلمہای او + دو ضد جمع نمی شوند + ظاہر کرد

اَخْمَاسًا لِاَسْدَاسٍ + ضَرْبٌ بِضَرْبٍ وَجَرَّارٌ بِجَرَّارٍ + ضَرْبَۃُ السَّیْفِ

اخماس را برای اسداس + زدن بزدن و نیک کشیدن بکشیدن + ضربت شمشیر

عَلَی الرَّاسِ اَهوَنُ مِن مِیتَةٍ عَلَی الفِرَاشِ + ضَربُ الحَبِیبِ زَبِیبٌ

بر سر سبکتر است از مردن بر بستر + زدن معشوق مویز است

ضَربُ الحَبِیبِ اَوجَعُ + ضَربُ الصِّبیَانِ کَالمَاءِ فِی البُستَانِ + ضَربُ

زدن معشوق دردناکتر است + زدن کودکان مانند آب است در بستان + زدن

الطَّبلِ تَحتَ الکِسَاءِ + ضَربُ الغُلَامِ اِهَانَةُ المَولٰی + ضَرَبَ فِی

دهل زیر چادر است + زدن غلام سبک کردن مولی است + زد در

جِهَازِهٖ + ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِیَ خَلقَهٗ + ضَربُ اللِّسَانِ اَوجَعُ مِن

پالان شتر خود را + زد برای ما مثلی و فراموش کرد پیدایش خود را + زدن زبان بسیار دردناکتر

طَعنِ السِّنَانِ + ضَربُ الوَالِدِ لِلوَلَدِ کَالمَاءِ لِلزَّرعِ + اَلضَّرِیرُ اَنکٰی

از زدن نیزه + زدن پدر مر پسر را مانند آب است برای کشت + نابینا بسیار کارکننده است از بینا

مِنَ البَصِیرِ + ضُعفُ الحِیلَةِ اَنفَعُ مِن اَقوَی الشِّدَّةِ +

سستی حیله سودمندتر است از بسیار قوت سختی +

ضِغثٌ عَلٰی اِبَّالَةٍ + ضَلَّ دُرَیصٌ نَفَقَهٗ + ضَلَّ سَعیُ

دسته گیاه بر بسته کلان هیزم است + گم کرد بچه موش سوراخ خود را + گم شد کوشش

مَن رَجٰی غَیرَ اللّٰهِ + ضَلَّ مَن ذَکَرَ الاَسرَارَ + ضَمِنَ اللّٰهُ رِزقَ

کسی که امید داشت جز خدا را + گمراه شد کسی که ذکر کرد رازها را + ضامن شد خدا روزی

کُلِّ اَحَدٍ + ضَمِیرُ الاَحرَارِ مَحَلُّ الاَنوَارِ + ضَمِیرُ العَارِفِ لَا یَعلَمُ

هر یک را + دل بزرگان جای نورها است + نهان عارف نمیداند

اَحَدٌ اِلَّا هُوَ + ضِیَاءُ القَلبِ مِن اَکلِ الحَلَالِ + ضَیَّعَ مَا نَالَ اَبًا

کسی مگر آن عارف + روشنی دل از خوردن حلال است + ضائع کرد آنچه یافت پدر

اَضَلَّتْ مِنْ غِشٍّ ثَمَانِيَا - نَسِيبُ الْبَخِيلِ اٰمِنٌ

... حمله کردی بسبب کینه منت را - مهمان بخیل بی خوف است

مِنَ الْغُرَّ ضِيقُ الْيَدِ اَشَدُّ مِنْ ضِيقِ الْقَلْبِ +

... تنگی دست سخت ترست از تنگی دل +

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

نصاب الطیر ... بی در ... بسته ... زیست + ضرب المثل ... ضرب ... بهشت ...

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ضامن نهو جیی گره کا دیجی ضامنی پودنی کی کیا + ضرور کو گدهی کو بهی سالا کرتی هین - خزینهٔ نهم در مثلهای حرف طای مهمله مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

طَابَ وَقْتُ مَنْ وَثِقَ بِاللّٰهِ + طَارَتْ بِهِمُ الْعَنْقَاءُ + طَارَتْ

خوش شد وقت کسی اعتماد کرد بر خدا + پرانید ایشان را عنقا که پرید

عَصَافِيرُ رَاسِهِ + طَارَ فَيُّهُ + طَاعَةُ الْوُلَاةِ بَقَاءُ الْعِزِّ +

گنجشکهای سر او + پرید ... باز آمد + فرمان بردار حاکمان باقی ماندن عزت است

طَاعَةُ النِّسَاءِ نَدَامَةٌ + طَاعَةُ الْعَدُوِّ هَلَاكٌ + طَالَ حُزْ...

فرمان برداری زنان شرمندگیست + فرمان برداری دشمن هلاکت + دراز شد اندوه

...مَنْ طَالَ رَجَاؤُهُ + طَالَ عُمُرُ مَنْ قَصُرَ تَعَبُهُ + اَلطَّامِعُ فِي

کسی که دراز شد امید او + دراز شد عمر کسی که کوتاه شد مشقت او + طمع کننده در

تاق الظل + طائر كل انسان في عنقه + الطب للملوك

مه سایه ہست + پرنده انسان در گردن ویست + طب برای پادشاهانست

للفلوك + طبيب يداوي وهو عليل + طر

برای مفلس + طبیب علاج میکند وحال آنکه او بیمار ست + پیر

طريق العقل واحد + طعن اللسان انفذ من طعن السنان

راه عقل یک ست + زدن زبان سخت ترست از زدن نیزه +

لطعن في حوص امر + الطعن يظاره + طلب الادب خير من طلب

ریدن در دوختن خیر نیست + طعنه مهربان میکند او را + جستن ادب بهترست از جستن

ذهب + طلب العير قرنين تضييع الاذنين + طلب الكل

زر + جستن گورخر دو شاخ را خراب کردن هر دو گوش ست + جستن همه

فوت الكل + طلعت الشمس في خرشاء + طمع في الربح

درگذشتن همه ست + طلوع کرد آفتاب در غبار + طمع کرد در سود

حتى فاته راس المال + الطمع الكاذب يدق الرقبة

تا آنکه فوت شد او را اصل مال + طمع دروغ میکوبد گردن را +

لطمع مرض والسؤال نزع والحرمان موت + طمع من

طمع بیماری ست و سوال بمنزله نزع و بی نصیبی مرگ ست + طمع کرد

لا يدفع عن نفسه + طوبى لمن رزق بالعافية + طوبى

دفع نمیکند از ذات خود + خوشحالی برای کسی که روزی داده شد به عافیت + خوشحالی

بمن امهل له + طول العهد ينسي + طول النبا مسلاة

برای کسی که زن خواسته [illegible] درازی زمانه فراموش میکند درازی خبر سوزن کلالت

للصادق + طول المقال يملّ وطول الكلام يذل + طوبة

برای صفائی [illegible] درازی سخن ملول می‌آرد و درازی کلام خوار میکند + جا ببیت

علی بدله + الطيبات للطيبين + الطير بالطير يقع + طين الخزف الطاهر

[illegible] نان پاکیزه برای مردان پاکیزه اند + پرنده با پرنده میگیرد [illegible]

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

طاقت مهمان نداشت خانه بمهمان گذاشت + طاقت دیدن ندارد روی پنهان میکند

طامع همیشه ذلیل است + طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد

طبیب مهربان از دیدهٔ بیمار می‌افتد + طفلی و دامان مادر خوش بهشتی

بوده است + طفل بمکتب نمیرود ولی بیزندش + طفل دامن گیر من آخر

گریبان گیر شد + طفل که گرم هم آب نمی یابد طمع آرد بمردان روی

زهی طمع را سر ببر اگر مردی + طمع را سه حرفست هر سه تهی + طوق لعنت

بگردنش افتاده + طوطیان در شکرستان کامرانی میکنند + طینت بمعنی سفالینه سبز

گنجینهٔ سوم در مثلهای هندیه

طالب زر کا بی ضرور رنگین خوار حقیقی کو + طبیلی کی بلا بندر کی سر

طوفان شیطان الله نگهبان + طوطی کی سی آنکهین پهیر لیتا هی + طوطی

ورگئی + خزینهٔ نوزدهم در مثلهای حرف ظای معجمه مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

ظَاهِرُ الْعِتَابِ خَيْرٌ مِنْ بَاطِنِ الْحِقْدِ + الظَّاهِرُ عُنْوَانُ الْبَاطِنِ + ظَرْفٌ [illegible]

ظاهر خشم بهترست از باطن کینه + ظاهر سرنامهٔ باطن [illegible] ست

فِي جَنْبِهِ غُدَّةٌ + ظَرْفُكَ يَكِلُّ عَنْ مَثَلٍ + الظُّفْرُ [illegible]

در گریبانش غدهاست + ظرف تو مانده می شود از مانند + [illegible]

ظِلُّ الْأَعْوَجِ أَعْوَجُ + ظِلُّ السُّلْطَانِ ظِلُّ اللّٰهِ + ظِلُّ الْكَرِيمِ فَسِيحٌ

سایهٔ کج کج ست + سایهٔ پادشاه سایهٔ خداست + سایهٔ جوانمرد وسیع

ظُلَامَةُ الْمَظْلُومِ لَا تَضِيعُ + ظَلَّتْ لِغَنَمٍ عَيْثَةٌ + ظِلٌّ سَيَّالٌ يُجْحَرُ ودٌ

دادخواهی ستمگار ضائع نمی شود + گردید گوسپندان آمیخته + سایهٔ بسیار روندهٔ پادشاه گرم است

ظِلُّ عُمْرِ الظَّالِمِ قَصِيرٌ + ظُلْمُ الظَّالِمِ يَقُودُهُ إِلَى الْهَلَكَةِ + ظُلْمُ الْمُلُوكِ أَوْلَى مِنْ

سایهٔ عمر ظالم کوتاه است + ستم ستمگر میکشد او را بسوی هلاکت + ستم پادشاهان بهترست از

دَلَالِ الرَّعِيَّةِ + الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ + الظُّلْمُ مَرْتَعُهُ وَخِيمٌ + ظَمَأٌ

ناز رعیت + ستم تاریکیهاست روز قیامت + ستم چراگاه او ناموافق ست

قَادِحٌ خَيْرٌ مِنْ رِيٍّ فَاضِحٍ + ظَمَأُ الْمَالِ أَشَدُّ مِنْ [illegible]

دشوار بهترست از سیرابی رسواکننده + تشنگی مال سخت ترست از تشنگی آب +

الْعُقَلَاءِ بِمَنْزِلَةِ الْيَقِينِ + ظَنُّ الْعُقَلَاءِ كِهَانَةٌ + ظَنُّ الْعَاقِلِ أَصَحُّ مِنْ يَقِينِ

عاقلان بمرتبهٔ یقینست + گمان عاقلان خبر غیب ست + گمان زیرک صحیح ترست از یقین جاهل

ظَنُّ الْمُؤْمِنِينَ لَا يُخْطِئُ + ظُنُّوا بِالْمُؤْمِنِينَ خَيْرًا + ظِئْرٌ رَؤُمٌ خَيْرٌ مِنْ أُمٍّ مُتَشَنِّئَةٍ

گمان مومنان خطا نمیکند + گمان کنید بمومنان نیکی را + دایهٔ رؤم بهتر از مادر [illegible]

گنجینه و مشاهیر فارسی

ظالم و مظلوم باشند چنین ظالم [illegible] ست مبادا که ستم [illegible] بر عقاب تیر شود

عَلَی المُصِیبَةِ مُصِیبَةٌ فَوقَ جَمِیعِ المَصَائِبِ + عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَیرٌ مِن صَدِیقٍ

بر مصیبت مصیبت ست بلای همه مصیبتها + دشمن دانا بهترست از یار

جَاهِلٍ + اَلعُذرُ عِندَ کِرَامِ النَّاسِ مَقبُولٌ + عِرضٌ سَابِرٌ + عَرقٌ

نادان + عذر نزدیک مردمان بزرگ مقبول ست + عرض سابر ... + ...

عَلَیهِ سَوءٌ مَعَالَةٍ + اَلعِرقُ نَزَّاعٌ + عِزُّ المُلُوکِ فِي کَثرَةِ المَهَالِکِ +

بر روی بهای عاله را + رگ سخت کشنده است + عزت پادشاهان در کثرت مهلکه هاست +

اَلعِزَّةُ فِي القَنَاعَةِ + عَزَّ مَن قَنَعَ + عُسرُ الأُمُورِ مُقَدِّمَةُ الیُسرِ + عَسَی

عزت در قناعت ست + عزیز شد هر که قناعت کرد + دشوار شدن کار مقدمهٔ آسانی ست + نزدیک ست

اَن تَکرَهُوا شَیئًا وَهُوَ خَیرٌ لَکُم وَعَسَی اَن تُحِبُّوا شَیئًا وَهُوَ شَرٌّ لَکُم + عَسَی

اگر مکروه دارید چیزی را و حال آنکه او بهترست مر شما را + و نزدیک ست که دوست دارید چیزی را و حال آنکه بد ست مر شما را

الغُوَیرُ اَبؤُسًا + اَلعُشَّاقُ لَا یُؤَاخَذُونَ بِمَا صَدَرَ مِنهُم + عِش رَجَبًا

غویر بلاها شد + عاشقان مواخذه کرده نمی شوند با آنچه صادر شود از ایشان + زندگی کن رجب

تَرَی عَجَبًا + عِش قَنُوعًا تَکُن مَلِکًا + اَلعِشقُ تَرکُ السَّلَامَةِ فِي اختِیَارِ

ببینی عجب را + زندگی کن بقناعت شوی پادشاه + عشق گذاشتن سلامت ست در اختیار کردن

المَلَامَةِ + عِش وَلَا تَغتَرَّ + اَلعَشَاءُ مِنَ العَصِیَّةِ + اَلعُصفُورُ فِي الیَمِّ

ملامت + طعام شبانگاهی بخوران و غافل مشو + عصا از عصیه ست + گنجشک در میان ...

وَالطِّفلُ فِي الکَرَبِ + اَلعَفوُ اَحسَنُ الأَعمَالِ + اَلعَفوُ زَکوةُ

کودک در خوشیست + درگذشتن خوبی عملهاست + درگذشتن زکوة

الظَّفَرِ + اَلعَفوُ عِندَ کِرَامِ النَّاسِ مَأمُولٌ + اَلعَفوُ عِندَ الاَقتِدَارِ مِن

رستگاریست + درگذشتن نزدیک مردمان بزرگ امید داشته شده است + درگذشتن نزدیک قادر شدن ...

العفو عن الظالم جور على المظلوم + عفو الملوك ابقاء الملك

درگذشتن از ظالم ستم است بر مظلوم + درگذشتن پادشاهان باقی داشتن سلطنت

العقر الآخر + العقلاء يعرفون الرجال بالحق والجهلاء يعرفون

عقر . دیگر + عاقلان میشناسند مردان را بحق وجاهلان میشناسند

الحق بالرجال + عقل بلا ادب كشجاع بلا سلاح + العقل عقال

حق را بمردان + عقل بی ادب مانند دلیر است بدون سازجنگ + عقل رسن

الانسان + العقل نصف الكرامات + العقل والالهام لا يفترقان

انسانست + عقل نیمه کرامتهاست + عقل و الهام جدا نمیشوند +

العقل مخ الرؤس والعظام + العقل وزير ناصح والعشق وكيل فاضح

عقل مغز سرها و استخوانهاست + عقل وزیر است نصیحت کننده وعشق وکیلست رسوا کننده

عقوبة الظالم سرعة الموت + العقوق ثكل من لم يثكل + عقب كل

عذاب ستمگار شتابی مرگست + عقوق بی فرزندی کسی است که بی فرزند نیست + پس هر

يوم ليل + عكرت على الغزل باخرة فلم تدع بنجد قردة + علقت

روز شب است + حمله کرد زن بر رشتن در انجام پس نگذاشت در نجد پاره از پشم + بند کرد

معالقها وصر الجندب + علل الافهام اشد من علل الاجسام +

زرهای او و آواز کرد جندب + بیماریهای فهمها سخت‌تر است از بیماریهای بدنها +

العلماء ورثة الانبياء + العلم افضل النسب واشرف اللقب + العلم بحث

عالمان وارثان پیغمبران هستند + علم بزرگتر نسبت و بزرگتر لقب است + علم از بحث

للعقول لا بحث المنقول + العلم حلية الفقيه والجهل حلية السفيه +

کردن معقول است از بحث کردن منقول + علم زیور داناست وجهل زیور نادانست +

الْعِلْمُ حِجَابٌ أَكْبَرُ + الْعِلْمُ زَيْنٌ وَالْجَهْلُ شَيْنٌ + الْعِلْمُ جُنْدٌ وَالْكِتَابَةُ

علم پرده بزرگست + علم زینت ست و جهل عیب ست + علم لشکر ست و نوشتن

قَيْدٌ + عِلْمٌ لَا يَنْفَعُ كَدَوَاءٍ لَا يَنْجَعُ + عُلُوُّ الْخَيَالَاتِ لَيْسَ مِنْ سُمُوِّ الْمَقَامَاتِ

قید ست + علمی که نفع نکند مانند دواست که اثر نکند + بلندی خیالها نیست از بلندی مقامها

عُلُوُّ الْهِمَّةِ مِنَ الْإِيمَانِ + عَلَى الْأَكْثَرِ حُكْمُ الْكُلِّ + عَلَى أَهْلِهَا تَجْنِي بَرَاقِشُ

بلندی همت از ایمانست + بر اکثر ست حکم همه + بر اهل خود جنایت میکند براقش

عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ + عَلَى النَّاسِ كَرِيَاسَةٌ + عَلَيَّ أَنَا كَرِيَاسَةٌ عَلَى قَدْرِ الْمَحَبَّةِ

بر مرد بسیار دانا بر افتادی + بر مردم ریاست کریاسه + بر منست من کریاسه ام + بر اندازه محبت

يَكُونُ الشَّوْقُ + عَلَيْكَ بِالْحِفْظِ دُونَ الْجَمْعِ مِنَ الْكُتُبِ + عَلَى هٰذَا دَارَ

می باشد شوق + لازم تست برخود حفظ را نه جمع کردن کتابها + بر همین گردید

الْقَمْقُمُ + عَلَى كَمَا تَجْتَمِعُ قَزَاعُ الْخَرِيفِ + الْغُنْمُ عِنْدَ غَايَةِ الْقَاضِي خَيْرٌ مِنْ

قمقم + بر سر + چنانکه جمع می شود پاره های ابر در خریف + غرامت + غایت قاضی بهتر ست

شَاهِدَيْ عَدْلٍ + عِنْدَ الْجِدَالِ يَظْهَرُ فَضْلُ الرِّجَالِ + عِنْدَ الْامْتِحَانِ

دو گواه عادل + نزدیک جنگ آشکارا میشود بزرگی مردان + نزدیک آزمایش

يُكْرَمُ الْمَرْءُ أَوْ يُهَانُ + عِنْدَ جُهَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ + عِنْدَ الرِّهَانِ تُعْرَفُ

بزرگی کرده میشود مرد یا خوار کرده میشود + نزدیک جهینه ست خبر یقین + نزدیک گرو داشتن شناخته میشود

السَّوَابِقُ + عِنْدَ الشَّدَائِدِ يَذْهَبُ الْإِخَاءُ + عِنْدَ الصَّبَاحِ يَحْمَدُ الْقَوْمُ

معامله + نزدیک شدائد میرود برادری + نزدیک صبح ستایش میکند قوم

السُّرَى + عِنْدَ الضَّرُورَاتِ تُبَاحُ الْمَحْظُورَاتُ + عِنْدَ النِّطَاحِ يُغْلَبُ الْكَبْشُ

شب روی + نزدیک ضرورتها مباح کرده میشود چیزهای ممنوع + نزدیک شاخ زدن غالب میشود قوچ

الاجم + عند النازلة تعرف اخاك + عنز وتيس وتيس وعنز + عنوان الصحيفة

نزدیک مصیبت می‌شناسی برادر خود را + مادهٔ آهوست زآهو و نر آهوست و مادهٔ آهو + سرنامه کتاب

المؤمن حسن الخلق + المهوق بعد النوق + العود احمد + عود

مسلمان خوبی خلق ست + ماده‌های بزغاله بعد شتر یادگان + فا بازگردیدن حمد است + چوبیست

یقلح اسنانه + عود یقلح + عود یعلم العنج + العیان لا یحتاج

که پاک میکند زردی دندانش را + چوبیست که پاک میکند زردی را + چوبی ست که میآموزاند منج را + نگریستن بچشم محتاج نیست

الی البیان + عیب الکلام تطویله + سعیر بجیر بجره + العیر یضرط والمکواة

بسوی بیان + عیب کلام دراز کردن اوست + سرزنش کرد بعیوب او + خر گوز میزند و آهن داغ

فی النار + العین حق + عین السماء بالبر والعطاء + عین الهرة فصّ

در آتش ست + چشم زخم ثابت + چشم آسمان نکوئی نیکوکارست و بخشش + چشم گربه

الفارة + عینه فراره + العینة تشفی الجرب + عینی جار + عی بالاسناف

موش ست + چشم و فرار اوست + سامان جنگ شفا میدهد جنگ را + دروغ گفتن + ...

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

عارف بخود عارفست + عارف که بنند تنک ابست هنوز + عاشقی راز میانه نه لاف + عاشقم لیکن تا کنار بام + عاشقم لیکن نازکشی ندارم + عاشقی ... مشکل است عاشق مهربان تر از پدرست + عاشق کور میباشد + عاقبت همون لولی راگذر بچنبرست عاقبت گرگ زاده گرگ شود + گرچه با آدمی بزرگ شود + عاقلان خود میدانند + عاقلان پیر دی نقطه نکنند + یا نخوانند یا غلط نکنند + عاقل دوبار فریب نمیخورد + عالمی را بیهم جو نخرم + غبارت از نظر بی نظیر شود + مصیبة العظیم حاشنی دگر وارد + عجب که ترا یاد دوستداران شد + عدو شود سبب رزق گر خدا خواهد + عذر بدتر از گناه +

عذر تقصیرات ما چندانکه تقصیرات ما + عروس که بتن رسید شب کوتاه شد + عروس بیکری را خود بس غربیل پنهان نکند + بخشش حاجت نیست + عزت هرکس بدست اوست + عشق بهاست این نه جنگ است + عشق ست و ارادت + عشق ست و هزار بدگمانی + عشق بازی را از مجنون یادمی باید گرفت + عشق و مشک پنهان نمی ماند + عشق آمدنی بود نه آموختنی + عشق آتشی است پیر و جوان را خبر کنید + عصای پیر بجای پیر + عصمت بی بی از بیچادری + عطای شما بلقای شما بخشیدم + عطاردی باید که تاب نزدیکی آفتاب آرد + عقل چون آید بتو گوید که آن کن + عقل مدرسه چیزی دیگرست + علاج واقعه قبل از وقوع باید کرد + علت بدر رود عادت نرود + علم نجوم قیافه روزگارست + علم شی به از جهل شی + علم در سینه باید نه در سفینه + علم غیب خاصه خداست + علم مرغ در جنبش است + علم و ادب بهر گدا اندیشه است + عمر سفر کوتاه + عمر همه باد بپرد + عمر دراز برای تجربه است + عنقا را می خواهد که بدام گیرد + عوان عود سوزد و گنده دوزخ نبود + عود و سرگین هر دو در آتش یک و همه گسترست + عوض نیکی بدیست + عیان را چه بیان + عیب خود را کسی نمی بیند + عیب بدین خود موسی بدین خود + عیش را در جهان خزان دادند +

گنجینه سوم در امثال هندیه

عاشقی اور خالاجی کا ڈر + عاشقی خالاجی کا گھر نہین + عاشقی اگر کیجیی تو کیا گھاس کھودیی + عاشق کی آبرو ہی گالی اور مار کھاتا + عاشق اندھا ہوتا ہے + عالی ہمت سدا مفلس + عالم گیر ثانی چولہی آگ نہ گھڑی پانی + عراقی پر زر ورنہ جلا گدھی کی کان اُمیٹھی + عطائی تا بن خطائی + عقلمندون کی دو ربلا + عقل بڑے کہ بہینس + عقل چہ کتی ست کہ پیش مردان بباید + عقل کی طوطی اور ڈ گئی + عقل کے

[illegible] بهوئی تو وہاں جای عادت کیونکر جای + عیب بہی کرنیکو ہنر چاہیئی + [illegible] مبارک عید سے کے چاند ہوگئے ہین + عید کے پیچھے ٹر +

خزینه بیست و یکم درمثلهای حرف غین معجمه مشتمل بر سه گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

غاب شهرین ثم جاء بکلیتین + غاب حظ من غاب

ناپدید شد دو ماه باز آورد دو کرده را + ناپدید شد بهره کسی که ناپدید

نفسه + شر الها من غال الناقة + [illegible] معه + غبار

دانش + هلاک کرد آنرا کسی که هلاک کرد ماده شتر [illegible] وسیت + گرد

العمل خیر من عیبر العطل + غثک خیر من تسمن غیرک +

عمل بهترست از عبیر خالی از عمل + لاغری تو بهترست از فربه شدن جز تو +

غدر بک من دلک علی الاساءة + غدوها شهر و رواحها

بی وفائی کرد بتو کسی که رهنمونی کرد ترا بر بدی کردن + بامداد او یکماهست شبانگاه او

شهر + الغراب اعرف بالتمر + الغربان سواد وجه البستان

یکماهست + زاغ شناسا ترست به خرما + زاغها سیاهی روی باغست

الغربة کلها کربة والفرقة کلها حرقة + الغرة تجلب الدرة + غربان

سفر همه آن اندوهست وجدائی همه آن سوزش ست + نا آزمودگی میکشد دررا +

فاربکو لله + الغریب اعمی + الغریب من لیس له الحبیب + الغریق

مسافر نابیناست + غریب کسی ست که نیست مر او را معشوق + غریق

یتشبث بکل حشیش + غرارة الجواد عزازة الجود + غش

چنگ میزند بهر گیاه + بسیاری جوانمرد گرامی شدن جوانمردی ست + کینه

القلوب تظهر فی فلتات الالسن وصفحات الوجوه + غشك من اخطاك
دلها پیدا میشود در لغزشهای زبانها و کرانه های رویها + ...

بالباطل + غشك من ارضاك بالباطل + غضاضة الاوردین
به ناحق + ... خالص تو کسیکه راضی کرد ترا به ناحق + تازگی رگهای گردن از

دماء الخدود + غضب الخیل علی اللجم + غضب العشاق کمطر الربیع
خونهای رخسارهاست + خشم گرفتن اسب بر گوشت ... + خشم گرفتن عاشقان مانند باران بهار

مع الضاد

غضبك عن الحق [illegible] العاقل خیر من شیخ جاهل + غلب
خشم گرفتن تو از حق [illegible] دانا بهتر است از پیر نادان + غالب

مع اللام

الحزم القدر + غلط العام فصیح + غل یدا مطلقها واسترق
هشیاری تقدیر را + غلطی بیشتر مردمان فصیح است + محکم کرد دست اطلاق کننده او و بنده گرفت

رقبة معتقها الغنی غنی النفس + الغناء غذاء الروح کما ان
بردهٔ آزاد کنندهٔ او + بی نیازی توانگری نفس است + سرود غذای روح است چنانکه البته

مع النون

الطعام غذاء النفس + غنی المرء فی الغربة وطن + غنیمة المرء وجدان
طعام غذای نفس است + توانگری مرد در سفر وطن است + غنیمت مرد یافتن

الحکمة + الغیب عند الله + الغیبة اشد من الزنا + الغیث یصلح ما یجیء
دانش است + غیب نزدیک خداست + غیبت سخت تر از زناست + باران نیکو میکند چیزی را که ...

مع الیاء

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

غربت دیده مهربان باشد + غرق شده را الفریاد چه سود + غریب کور میافتد + غریب نیستم یارم + غضب مردمک است + غلام همت آنم

حرف غین

که ول کسی نبخ بد + غلام بجال نازده آقا بهرد و + غله گرارزان شود امثال سید مشوم
غم فردا امروز نباید خورد + غم نداری بخر غنچه از ترش روئی دلتنگ ست + غنی
هر جا کریم باشد سفره بر سر راه نمی اندازد + غواص در دریا چیزی دیده بست
که بعوض غوطه میزند + غوره مویز نشود مویز غوره نمیشود + غول زنجیر

گنجینه سوم در امثال هندیه

غرض باولی هی + غریب کو کو [illegible] غریب کی جورو سب کی
بهابهی + غریب کی جورو عمده خانم تاتون + غریبون نی روزی رکهی ون
بڑی آئی + غصه بهت زور تهوڑا مار کهانی کی نشانی + خمسه
بیست و دوم در مثلهای حرف فا مشتمل بر سه گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

فاز من سلم عن شر نفسه + فاضح لی اقدح لك + فاعتبروا یا اولی
نجات یافت کسی که رهائی یافت از بدی ذات خود + پس روشن کن برای من تا چیز خوردنی بکف گیرم . . . پس عبرت گیرید ای
الالباب + الفتنة اشد من القتل + فتی ولا کمالك + فخر المرء
صاحبان عقول + فتنه سخت تر است از کشتن + جوانست و نیست مانند مالک + فخر کردن مرد
بفضله اولی من فخره باصله + فتدبره تدبیر من طب لمن
بزرگی خود بهتر است از فخر کردن به اصل خود + پس تدبیر کن او را مانند تدبیر کسی که علاج کرد برای
حب + فذکر انما انت مذکر لست علیهم بمصیطر + فواه
کسی که دوست داشت + پس پند ده جز این نیست که تو پند دهنده هستی نیستی بر ایشان برگماشته + پس وا

جزاه الله خیراً + الفراقُ بعدَ الوصالِ اشدُّ من المماتِ + فی رشه له

با داشش دهاد او را خدا نیکی را + جدائی پس از وصال سخت ترست از مرگ + ...

دخلی امری + الفرصُ تمرُّ مرَّ السحابِ + فرعُ الشیٔ یخبر عن اصله

گذشت او کار مرا + فرصتها میگذرد مانند گذشتن ابرها + فرع چیزی خبر میدهد از اصل

فرِّق بین معدٍّ تحابّ + الفرقُ بین النطقِ والسکوتِ کالضفدع

جدائی کن میان معد باهم دوستی گرفته شوی + فرق میان گویائی و خاموشی مانند غوک

والحوتِ + فرقة ... الجنان + فرَّ من المطر و وقف

و ماهیست + جدائی برادران ... دلست + گریخت از باران و بایستاد

تحتَ المیزابِ + فرَّ من الموتِ وفیه وقع + فما بیننا الظربان

زیر پرنالہ + گریخت از مرگ و در ان بیفتاد + گوز گردمیان ما ظربان ...

فسدت نعمةُ من کفرها + الفضلُ اکملُ مالٍ واجملُ جمالٍ +

تباه شد نعمت کسی که ناسپاسی کرد آنرا + بزرگی کاملترست از مال و خوبترست ز جمال

فطنة المرءِ تدلُّ علی اصلهِ + فعلُ الحکیمِ لا یخلو عن الحکمة

زیرکی مرد دلالت میکند بر اصلش + فعل حکیم خالی نمی شود از دانش +

فعلُ الملوکِ ملوکُ الافعالِ + ففررتُ منکم لما خفتکم فقد

کار پادشاهان پادشاهان کارهاست + پس گریختم از شما هرگاه ترسیدم از شما + گم کردن

الاخوانِ غربةٌ + الفقرُ سوادُ الوجهِ فی الدارینِ + الفقرُ کنزٌ

برادران غربت ست + درویشی سیاهی روی ست در هر دو جهان + درویشی گنجیست

من کنوزِ اللهِ + الفقرُ مع القناعةِ احسنُ من الغنی مع الحرصِ

از گنجهای خدا + درویشی با قناعت خوبترست از توانگری با حرص ×

مع السین | مع الفاء | مع الطاء والعین | مع الفاء والقاف

الفقراء کفیر واحدة + الفقیر لا یحتاج + فکاك المرء فی

همه درویشان مانند یک جان هستند + درویش محتاج نمی شود + رهائی مرد در

الصدق + فلان اجوع من کلبة حومل + فلان فاك

راستی ست + فلان گرسنه تر ست از ماده سگ حومل + فلان نهایت احمق

تاك + فلان قد نصب شبکة + فلان کالکعبة یزار ولا یزور

نهایت احمق ست + فلان البته بر پا کرده دام + فلان مانند کعبه ست که زیارت کرده میشود و زیارت نمیکند

فلان هلك فی الهوالك + فلان نائم لیلا من بول الغلمان

فلان هلاک شوند ست در هلاکتها + فلان نمیخورد وقت شب از ذکرهای غلامان

نعم البغیة الاخوان + فلان ینتحب غیر عضاهه + فلت فلان

خوب روزیست برادران + فلان برگزیده میکند جز درخت بزرگ + رهائی یافت فلان

بجریعة الذقن + فلتکن الوخبة + فلحك علی خصمك بالاحتمال

به جریعه زنخ + پس باید که تسوی دجیبه + فیروزی بر دشمن تو موقوف بر داشتن تحمل

فلیضحکوا قلیلا ولیبکوا کثیرا + فما اعتل نسیم الصبا

پس باید که بخندند اندک و باید که بگریند بیشتر + پس بیمار نشد باد صبا +

الا لحب زهر الربی + فوات المطلوب اهون من اهمال

مگر بسبب محبت شگوفه ربی + فوت شدن مطلب سبکتر ست از بر داشتن

الذل فی تحصیله + فوق کل ذی علم علیم + فی الحرکة

خواری در حاصل کردنش + بالای هر صاحب علم داناست + در حرکت

برکة فی اللدود راحة للمفؤد فی التاخیر آفات + فی القهر

برکت ست + در لدود آسایش ست برای فرده + در درنگ کردن آفتهاست + در ماهطلب

لهیبها + والشمس اضوء منه + فی اللحاظ کل بحارها + فی النار
روشنی ست + وآفتاب روشن تر ست ازان + در آتش.

والشفرة فی بیته + یوالی الحکم + فی بطن ثمان زاده + فی دنیه
دروزخ + درخانه اش آورده عنبر و حاکم + در شکم گوزه زیلو ...

الکلب یطلب الهالة فی سعة الاخلاق کنوز الارزاق + فی سمک
سک ... در فراخی خلقها گنجهای روزیهاست + در ...

الوارد شغل عن ... + فی کل شجر نار + فی کل قلب شغل
گل گلاب ... هر درختی آتش ست + هر دل ...

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

فارسی شکرست + فال بد بر زبان بد باشد + فال نیکو بزن بهر کاری + فالیز جهان بهر خزان آمده است + فتراک جوانمردان دست آویز امیدست + فتنهٔ خفته را مکن بیدار + فتنه در خواب است بیدارش مکن + فراخی روزی را با قحط چه کار + فراموشی زیاران لازم افتادست دولت را + فربه خواه مخواه مردآدمی وقت فربهی شی دیگر و آماس چیزی دیگرست + فردا که کند خمار کامشب مستی + فردا که دیده است + فرزند اگرچه عیب ناکست در چشم پدر زعیب پاکست + فرزند کسان نمیکند فرزندی + فرمان بردار و آینده از ورزنست + فریب صبها باشد خواب صیاد + فریاد شغال و بال شغالست + فریاد سگان کم نکند رزق گدارا + فضل و هنر ضایع ... تا نه نمایند + فعل بد کرده را سزا اینست + فکر زاهد دیگر و سودای عاشق دیگرست + فکر هر کس بقدر همت اوست + فلفل را مبین که خرد است + فو در فلان جلمن ...

قلم بچشم جوردنی بیار + فهم سخن گر نکند + فیل اگرچه مرده است لیکن به قیمت بار خر است

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

قائلمه نه در و دکھاگئی مردود + فارسی تنگ تو ٹرم تا که او لنگڑی شود + فال کی کوڑیان ملا کو حلال ہین + فالوده کھاتی دانت ٹوٹی تو بلا سی + فتح داد آتھی ہی فرنی فالوده ایک بھاؤ نہین بیتا + فضل کری تو چٹیان عمل کری تو لٹیان + فقط تعویذ سی کلام نہین [illegible] کی صورت ہی سوال ہی فقیر کو کمس ہی دو [illegible] + فقیر قرضدار [illegible] بھتی + فلانا تو یار ہی تھی فلانی کی بات ہی حسم کیا برا کیا کہ کی چھوڑ دیا اور بھی برا کیا + فوج بی وکیل صاحب بی فیل

خزینهٔ بست و سوم در مثلهای حرف قاف مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

قَاتِلُ الحَرِيصِ حِرْصُهُ + اَلْقَادِمُ يُزَارُ وَلَا يَزُورُ + اَلْقَاسِمُ مَحْرُومٌ +

کشندهٔ حریص حرص اوست + باز آینده از سفر زیارت کرده میشود و زیارت نمی کند + بخش کننده محروم است +

اَلْقَاصُّ لَا يُحِبُّ الْقَاصَّ + اَلْقَانِعُ غَنِيٌّ وَاِنْ كَانَ جَائِعًا + قَبَّحَ اللّٰهُ

قصه گو را دوست ندارد قصه گوی را + قناعت کننده توانگر است اگرچه باشد گرسنه + زشت کند خدا

مِعْزَى خَيْرُهَا خُطَّةٌ + قَبَّحَ اللّٰهُ سِرًّا عِنْدَ الْمُعْتَدِي + اَلْقَبْضُ دَلِيلُ الْمِلْكِ

بُزرا که بهتر او خط است + زشت کرد خدای راز را نزدیک ظالم + قبضه نشان ملک است +

قَبْلَ الْبُكَاءِ قَدْ كَانَ وَجْهُكَ عَابِسًا + قَبْلَ الرَّمْيِ يُرَاشُ السَّهْمُ + قَبْلَ الرِّمَاءِ

پیش از گریستن به تحقیق بود روی تو ترش + پیش از تیر انداختن پر نهاده می شود تیر + پیش از تیر اندازی

قبل الرمي يملأ الكنائن + القبلة عنوان الصلة +

پیش از تیر انداختن پر کرده شود تیردانها + بوسه آغاز وصل است +

قد بين الصبح لذي عينين + قد حيل بين العير والنزوان [illegible]

بتحقیق هویدا شد صبح برای صاحب دو چشم + بتحقیق واقع شد میان گورخر [illegible]

قد يذهب الغيظ + قد يدرك المرء ما يهمه + قد يدرك الغيث بعد المصائب [illegible]

می برد خشم را + [illegible]

قدر في العمل [illegible]

اندازه کن در عمل [illegible]

ثم ابرك + قد وجدت فاغتبط واسكت فاربط قد هاج [illegible]

[illegible] بتحقیق یافتی پس بآرزو باش و خبری نفس گرامی پیدا کردی [illegible]

[illegible] زبراء + قد يبلغ الخضم بالقضم + قد يؤتى بالقليل فيكفي ويخرق

[illegible] گاهی میرسد خوردن بهمه دهان بکنار خوردن [illegible]

بالكثير فلا يكفي + قرابة الوداد خير من قرابة الولاد + قرب الأسرار

کثیر را پس کفایت نمیکند + نزدیکی دوستی بهتر است از نزدیکی ولادت + نزدیکی مردان

مضر + قرب الحمار من الردهة ولا تقل له سا + القرض مقراض المحبة +

[illegible] نزدیک کن خر را از مغاک [illegible] قرض مقراض دوستی است +

القرنبى في عين امها حسنة + القريب من تقرب لا من تنسب + قرين المرء

[illegible] در چشم مادرش خوبست + قریب کسی است که نزدیک شد نه کسی که [illegible] + یار مرد

دليل عقله + القشعم رهيص + قصيرة من طويلة قضى

نشان عقل است + شیر [illegible] + کوتاه از دراز شد حکم کرده شد

[illegible] الذی فیه تستفتیان + قضیة ولا اباحسن لها قطرة

[illegible] زمان فتوی طلب میکردید + قضیه ایست ونیست اباحسن برای آن قضیه + قطره

الی قطرة اذا اتفقت نهر + ونهر الی نهر اذا اجتمعت بحر

بر قطره [illegible] جمع شود نهر ست + و نهر بسوی نهر چون جمع شود دریاست

القعود خیر من اخلاق العجائز + قلب الاحمق فی

از خلقهای پیرزنان + دل [illegible] دان در

لسانه + قلب [illegible] المؤمن عرش الله

زبان اوست + دل احمق جز زبان او [illegible] دل مومن عرش خدای

تعالی + قلب المؤمن مرآة الصفاء + قلبت له ظهر المجن + قلة

تعالی ست + دل مومن آئینه صفائی ست برگردانیده شد برای وی پشت سپر + کمے

العیال احدی الیسارین + قلة الکلام بستة العیوب +

عیال یکے از دو توانگری ست کے سخن مے پوشد عیبها را

قل کل یعمل علی شاکلته + قل لا یستوی الخبیث والطیب +

بگو هریک عمل میکند بر روش خود + بگو برابر نمی شود پلید و پاک +

القلم احدی اللسانین + القلوب مع القلوب تتشاهد + القلو

قلم یکے از دو زبان ست + دلها با دلها گواه میشود + دلها

تتشاهد والضمائر تتناجی + قلیل عاجل خیر من کثیر اجل +

گواه میشود و ضمائر راز میگوید + اندک بی مهلت بهترست از بیشتر با مهلت +

قلیل فی الجیب کثیر فی الغیب + قلیل النار تخمد بالریح

اندک در گریبانست بیشتر در غائب ست + اندک از آتش سرد می شود بسبب باد

كَثِيرِهَا تُوقَدُ مِنْهَا + اَلْقَلِيلُ مِنَ التَّدْبِيرِ اَبْقَى مِنَ الْكَثِيرِ مَعَ التَّبْذِيرِ +

بیشتر از آتش افروخته گردد میشود از ہوا + اندک از تدبیر باقی ترست از بیشتر با تبذیر +

اَلْقَلِيلُ النَّافِعُ خَيْرٌ لَكُمْ مِنَ الْكَثِيرِ الضَّارِّ + اَلْقَلِيلُ يَدُلُّ

سہ اندک سود مند بہترست برای شما از بیشتر ضرر کننده + اندک دلالت میکند

عَلَى الْكَثِيرِ + اَلْقَمِيصُ بِالْقَمِيصِ + اَلْقَنَاعَةُ اِلَى الْغِنَاءِ

بر بیشتر + پیراہن مقابل پیراہن ست + قناعت بسوے توانگری ست +

اَلْقَنَاعَةُ اَفْضَلُ الْغِنَاءِ + اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى + اَلْقَنَاعَةُ مَالٌ لَا يَنْفَدُ

قناعت بزرگتر توانگریست + قناعت گنجیست کہ فانی شود + قناعت مالیست کہ کم نمیشود

اَلْقَنَاعَةُ مِنْ طَبْعِ الْبَهَائِمِ + قَوِّ + وَالْطُفْ + قَوْلُ الْعَطَّارِ دَمٍ مِنْ

قناعت از طبیعت جانورانست + قطع کن و لطف کن + سخن عطار د از

دَقَائِقِ السُّنْبُلَةِ + اَلْقَوْلُ مَا قَالَتْ حَذَامِ + اَلْقَوْلُ بِحَسَبِ

بعو یکیهای سنبلہ ست + سخن چیزیست کہ گفت حذام + سخن موافق

هِمَّةِ الْقَائِلِ يَقَعُ وَالسَّيْفُ بِحَسَبِ عَضُدِ الضَّارِبِ يَقْطَعُ +

ہمت گوینده واقع میشود و شمشیر موافق بازوی زننده می برد

قَوْلُ الْمَيْتَةِ مَيْتَةٌ + قَيْدُ الْمَاءِ اَشَدُّ مِنْ قَيْدِ الْحَدِيدِ + اَلْقَيْدُ

سخن مردار مردار ست + قید آب سخت ترست از قید آہن + قید ست

وَالرَّتْعَةُ + قِيلَ لِلْبَغْلِ مَنْ اَبُوكَ قَالَ الْفَرَسُ خَالِي + قِيمَةُ الْمَرْءِ

و فراخی دراز زانی + گفته شد برای استر کہ کیست پدر تو گفت اسپ ماموی من ست + قیمت مرد

هِمَّتُهُ + قِيمَةُ الْمَرْءِ مَا يُحْسِنُهُ

ہمت اوست + قیمت مرد چیزیست کہ آراستہ کند او را

عطارد نام مردیست از تمیم ۱۲ منتہی الارب ۲ (margin notes)

حذام نام دختر یاعمص صحابیہ ست ۱۲ منتہی الارب

۳ عطارد نام بروزن قطام نام زنی ۱۲ مراد لکیم شاکر بن ربیعہ کہ قبیلہ ایست از ہمدان ...

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت + نوشیروان نمرد که نام نکو گذاشت + قاضی بدو گواه راضی + قاضی برشوت راضی + قاضی چیست گواه سست + قاضی از پس اقرار نشنود انکار + قاضی آن بانشنید برفشاند دست را + محتسب گرمی خورد معذور دارد مست را + قحبه چون پیر شود پیشه کند دلالی + قدر عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار شود + قدر زر زرگر شناسد قدر جوهر جوهری + قدر عیسی بجا شناسد + قدر نعمت ست بعد زوال + قدم ما مبارک و مسعود + گر بدریا رود بر آرد دود + قرآن را از لوح زر چه زیب + قرب سلطان آتش ست از وی بترس + قرض که از هزار گذشت نان و گوشت باید خورد + قرض حیض مرد است + قرض شوهر زن است + قرض بغداد بدست + قرض نداری برو به پشت بخواب + قسم برای خوردن است + قصه کوتاه + قضای نبشته نباید سترد + قضیه زمین بر سر زمین + قطب از جای نجنبد + قطره قطره جمع گردد وانگهی دریا شود + قطع نظر از کشف و کرامات دیگر حضرت تاریخ دان نیز هستند + قفا زدن گردن کشان را گردن زدن ست و سیلی خوار ان را دو الی خارش کردن + قفل بدیر یا نمیتوان زد + قفل بر در آسمان زده + قلاده به از سگ + قلم رفته را چه چاره کند + قلم جوانمرد است + قلم بخت من شکسته سرست + قلم اینجا رسید سر بشکست + قلندر هر چه گوید دیده گوید + قلیه از مزه در گذشت + قمار و راه قمار + قناعت تونگر کند مرد را + قول مردان جان دارد + قهر درویش بر جان درویش + قهر درویش زیان درویش + قیامت گرچه دیر آید بیاید + قیمت بی حکمت نیست + قیمت زعفران چه داند خر +

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

قاضی جی دبلی کیون هوی شهر کی اندیشی سی + قاضی کی گهر کی چوهی سیانی + قاضی کی مرغ + قاضی نیانو بگا

گھر تو آتی دیگا + قاضی بہتیرا ہرا رہی پر بندہ نہ ہارا + قاضی کی موسل ہین گنارا + قاضی کی لونڈی مری سارا شہر آیا قاضی مری کوئی نہ آیا **قبر** پہ قبر نہیں ہوتی + قبر کا منہ جہانک کر آگئی ہین **قرآن** پر قرآن رکہنی کا کیا مضایقہ + قرض کا نہ مہانی کی لونڈ ہین بندہ دانی کی + قرض کی کیا مان ہوتی ہی **قسمت** کی لکہی کو کوئی میٹ نہین سکتا + قسمت ہتائی ہی کی لیی ہی **قصائی** بچہ کبہی نہ سچا جو سچا سو کچا **قضیی** دلال **قل** چور + قلعی کہل گئی **قندلئین** اوکو تلون پر مہر + **قوت** تہوڑا منزل بڑی + قورمہ او بسا بہی دال سی بہلا

خزینہ بست و چہارم در مثلہای حرف کاف مشتمل بر چہار گنجینہ

گنجینہ اول در امثال عربیہ

کاد حجر عاد او کلیب لوائل + کاد العروس یکون
گردید حجر عاد و کلیب برای وائل نزدیک ست کہ عروس شود
ملکاً + کاد الفقر یکون کفراً + کاد المنتعل یکون راکباً + کافر سخی یرجی الی الجنۃ
پادشاہ + نزدیک ست کہ فقر شود کفر + نزدیک ست کہ نعل پوشندہ شود سوار + کافر جوانمرد امید وار تر ست
من مسلم شحیح + کالابرۃ تکسو العراء وجسمہا
از مسلمان بخیل + مانند سوزن کہ می پوشاند برہنہ را و حال آنکہ بدنش
عریان + کالاشقر ان یتقدم ینحر وان یتاخر یعقر + کالبائع
برہنہ ہست + مانند شتر سرخ موی اگر پیش شود ذبح کردہ شود و اگر پس آید پی دہشود + مانند فروشندہ
الکبۃ بالہبۃ + کالباحث عن الشفرۃ + کالبحر یغرق
اسپ عوض جامہ کہنہ + مانند جویندہ کارد + مانند دریا غرق میکند
کل ما القی فیہ کالبلایا رؤسہا فی الولایا + کالخصی یفخر
چیزی را کہ انداختہ شود دران + مانند ناہای شتر کہ سرہای آنہا زیر گلیمہا ست + مانند خصی کہ فخر می زند

یزب مولاه + کالشاة تبحث عن سکّین جزاز + کالفاخرة
به بزه مالک خود + مانند گوسپندی که می جوید از کارد بُرّان + مانند زن نازنده

بحدجها ربتها + کالقابض علی الماء + کالکبش یحمل شفرة
که همی بیند مالک خود را + مانند قبضه کننده بر آب + مانند کبش که بردارد کارد را

وزنادا + کالممهورة من مال ابیها + کالممهورة احدی
وزناد را + مانند زن مهر داده شده از مال پدر خود + مانند زن مهر داده شده یکی

خدمتیها + کالمهدر فی العنة + کان حمارا فاستأتن
از دو پاهای بحثی او + مانند شتر بانگ کننده در حظیره + بود خر پس ماده خر شد

کان تک من جراب النورة + کان کراعا فصار ذراعا
بو بیاسه نو از انبان آهک + بود پاچه پس گردید ذراع

کانت وقرة فی صخرة + کانما علی رؤسهم الطیر + کانه
بود دو قره در سنگ بزرگ + گویا که بر سرهای ایشان پرنده است + گویا که وی

بیضة الدیك + کانه قاعد علی الرّفد + کانه قلم یکتب
تخم مرغ ست + گویا که وی نشیننده است بر پالان + گویا که وی قلم ست که می نویسد

الشعادة وهو عریان + کانوا کامس الذاهب کبر عمرو
نیک بختی را و حال آنکه وی برهنه است + بودند مانند دی روند + کلان شد عمرو

عن الطوق کبرق الخلب + کتخلل الفاصل بین العصاو
سبب طوق + مانند برق بی باران + مانند در میان آمدن فاصل میان چوب

لحائها + کثرة الاختلاف فی شیء دلیل کذبه + کثرة
و پوست آن + کثرت اختلاف در چیزے نشان دروغ اوست + کثرت

التواضع علامة النفاق + كثرة الخلاف شقاق + كثرة الآمال
تواضع نشان نفاق ست + کثرت خلاف دشمنی ست + کثرت امید
تقطع اعناق الرجال + كثرة العقاب يوجب البغضاء + كثرة
می بُرد گردنهاے مردمان را + کثرت عقاب موجب می شود دشمنی سخت را + کثرت
الغنم لا يهول القصاب + كثرة الوفاق نفاق + كثير الحطب
گوسپند نمی ترساند قصاب را + کثرت موافقت نفاق ست + بیشتر هیمه
يكفيه قليل من النار + كثير النصح يهجم على كثير الظنة + كحسو
کفایت میکند آنرا اندکے از آتش + بسیار پند دادن ناگاهی در آید بر بسیار تهمت + مانند آبخوردن
الديك كذوق ذو القفر + الكذب اعظم الخطايا + كذبه صباغ
خروس + مانند کوهی ابر بسته + دروغ بزرگترین گناهاست + انکار کرد آنرا از گریز
الكذوب متهم وان صدقته لهجته + وصحت حجته + الكذوب
بسیار دروغگو تهمت داشته شده ست اگرچه باور کند آنرا زبانش و پدید آید دلیلش + بسیار دروغگو
يعشي ولا يغدي + الكراب على البقر + الكريم اذا وعد
طعام شب میخورد و طعام بامداد نمیخورد + آبهای راه رود بر گاو دشتی ست + جوانمرد چون عده کند
اوفى + الكريم المختار من استوى عنده الذهب والاحجار +
ایفا کند + جوانمرد برگزیده کسی ست که برابر باشد نزد او زر و سنگها +
الكسب حبيب الله + كسدت اليواقيت في بعض الاوقات
روزی جستن محبوب خدا است + ناروان شد یاقوتها در بعضی جا ها +
الكسل باب من الزندقة + كسير وعوير وكل غير خير +
سستی دریست از بے دینی + شکسته است و عویر و هر کو جز خیر نیست +

طالب القرن جدعت اذناه کفاک من عیوب
ند جهنده شاخ که بریده شد هر دو گوش او + بس شد ترا از عیبها

الدنیا ان لا تبقی کفاک همّا علمک بالموت + کف بحث
دنیا. اینکه باقی نمی ماند + بس شد ترا از روی اندوه علم تو بمرگ + یک پنجه القیس

خیر من کنز علم + کفت الی ونبیه + کفر سی رهان + الکفران
بهتر ست از گنج علم + شتابی کردن ست سوی نبیه مانند دو اسپ گرو + کفران نعمت

اشد من الکفر + کفی بالموت واعظا + کفی بالشیب داء +
سخت تر ست از کفر + بس شد مرگ از روی پند دهنده + بس شد پیری از روی بیماری

کفی الحسود حسده + کفی للحسود حسده + کلا جانبی
بس شد حاسد را حسد ش + بس شد برای حاسد حسد وی + هر دو جانب

هر شی لهن طریق + کلا زعمت العیر لا یقاتل + الکلاب علی
هر شی برای آن زنان راه ست + چرا گمان کردی گو خر را که نمی جنگد + بگذار سگها را بر

البقر + کلام الملوک ملوک الکلام + کلام المرء بیان فضله و
گاو دشتی + کلام پادشاهان پادشاهان کلام ست + کلام مرد بیان بزرگی اوست

ترجمان عقله + کلام اللیل یمحوه النهار + کلام المجانین
و بیان عقل اوست + کلام شب نابود میکند آنرا روز + کلام مجنونان

لا یعتبر + کلام لین وظلم بین + کلام العاقل اکثره مال و
اعتبار کرده نمی شود + کلام نرم و ستم هویدا + کلام دانا بیشتر او مالی ست و

کلام الجاهل اکثره وبال + کلام کالعسل وفعل کالاسل
کلام نادان بیشتر او وبال ست + کلام مانند شهد ست و فعل مانند خار درازست +

كَلَامُكَ كَمَالُكَ + اَلْكَلَامُ يَجُرُّ اِلَى الْكَلَامِ + كُلُّ اَزَبَّ

کلام تو کمال تست + کلام میکشد سوی کلام + هر شتر بسیار موی

نَفُوْرٌ + كُلُّ امْرِءٍ فِيْ بَيْتِهِ صَبِيٌّ + كُلُّ امْرِءٍ فِيْهِ مَا يُزْرِيْ بِهِ + كُلُّ امْرِءٍ

رمنده است + هر مرد در خانهٔ خود کودک است + هر مرد در وی هست چیزی که بد انگیخته شود بسبب آن هر مرد

يُعْرَفُ بِقَوْلِهِ وَيُوْصَفُ بِفِعْلِهِ + كُلُّ اَدَاةِ الْخَيْرِ عِنْدَ غَيْرِهِ +

شناخته می شود بسخن خود و وصف کرده میشود به فعل خود + هر وسیلهٔ نیکی نزدیک غیر خود است +

كُلُّ اِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيْهِ + كُلُّ الْحِذَاءِ يَحْتَذِي الْحَافِي الْوَاقِعَ +

هر آوند میچکد بانچه در ویست + هر کفشگر نعل میکند در پای برهنه پا که پای سوده است از

كُلُّ النَّاسِ رَاضٍ عَنْ عَقْلِهِ + كُلُّ اَمْرٍ مَرْهُوْنٌ بِوَقْتِهِ + كُلُّ اَمْرٍ يَكُوْنُ

همه مردمان راضی اند از عقل خود + هر کار گرودشته شده است به وقت خود + هر کاری که باشد

بِالْعَجَلَةِ لَا يَدُوْمُ اَيَّامُهُ + كَلْبٌ عَسَّ خَيْرٌ مِنْ كَلْبٍ رَبَضَ + كَلْبٌ

بشتابی همیشه نمی ماند روزهای او + سگی که شب پاسبانی کرد بهتر است از سگی که بر زانو نشسته + سگ

اَجْوَلُ خَيْرٌ مِنْ اَسَدٍ رَابِضٍ + اَلْكَلْبُ يَنْبَحُ وَالْبَدْرُ يَلُوْحُ + كُلُّ جَدِيْدٍ

بسیار نافع بهتر است از شیر بر زانو نشیننده + سگ بسیار آواز کننده است و ماه شب چهاردهم هویدا میشود + هر نو لذیذ است

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ + كُلُّ حَيٍّ تَابِعٌ اَثَرَهُ + كُلُّ ذَاتِ صِدَارٍ خَالَةٌ + كُلُّ ذَاتِ

هر گروه بانچه نزد اوست شادان اند + هر قبیله پیروی کرد نشان خود را + هر زن صاحب پیراهن خاله است + هر

ذَيْلٍ تَخْتَالُ + كُلُّ سِرٍّ جَاوَزَ الْاِثْنَيْنِ شَاعَ + كُلُّ شَاةٍ بِرِجْلِهَا

صاحب دامن ناز میکند + هر راز که تجاوز کرد دو لب را مشهور شد + هر بز بپای خود

سِقَاطٌ + كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ + كُلُّ شَيْءٍ كُتِبَ عَلَى الْاِنْسَانِ

لغزنده است + هر چیز هلاک شونده است مگر ذات او تعالی + هر چیزی که نوشته شده بر انسان

(۱) لا یکون الازبّ الا نفورا لانه تنبت علی حاجبیه شعرات فاذا ضربته الریح نفر کذا فی الصحاح ۱۲ (۲) صدار بروزن کتاب جامهٔ که سر زن مانند مقنعه است و دامن آن می پوشد هر دو دوش و سینه را بفارسی پیراهن گویند کذا فی منتهی الارب (۳) خاد خواهر مادر ۱۲

يَحُدُّهُ + كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ + كُلُّ شَيْءٍ أَخْطَأَ الْأَلْفَ جَلَلٌ +

می یابنترا + هر چیز بازمیگردد بسوی اصل خود + هر چیز

كُلُّ شَيْءٍ يُحِبُّ وَلَدَهُ حَتَّى الْحُبَارَى + كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الظَّرِيفِ

هر چیز دوست میدارد بچه خود را تا آنکه حبارهی **ف۴** هر چیز از ظریف

ظَرِيفٌ + كُلُّ شَيْءٍ مَهَهٌ مَا خَلَا النِّسَاءَ وَذِكْرَهُنَّ + كُلُّ شَهْرٍ لَا

ظریف ست + هر چیز آسانست جز زنان و ذکر ایشان + هر ماسے که نیست

خَيْرَ فِيهِ عَدُّكَ أَيَّامَهُ جُنُونٌ + كُلُّ صَيْدٍ فِي جَوْفِ الْفَرَا

نیکی دران شمار کردن تو روزهای آن را دیوانگیست + هر شکار در شکم گورخر است **ف۸**

كُلُّ ضَبٍّ عِنْدَهُ مِرْدَاتُهُ + كُلُّ طَوِيلٍ أَحْمَقُ + كُلُّ فَحْلٍ

هر سوسمار نزد وی سرکشے اوست + هر دراز قد ناداں ست + هر نر

يُمْذِي وَكُلُّ أُنْثَى تَقْذِي + كُلُّ فَتَاةٍ بِابْنِهَا مُعْجَبَةٌ +

مذی آرد و هر ماده قذی می افگند + هر زن جوان به پسر خود خوشنود شده

كَلَّفَنِي الْأَبْلَقَ الْعَقُوقَ + كُلُّ قَصِيرَةٍ فِتْنَةٌ + كُلْ قَلِيلًا

تکلیف داد مرا ابلق عقوق را **ف۹** هر زن کوتاه قد بلاست + بخور اندکے

تَعِشْ كَثِيرًا + كُلُّ كَلْبٍ بِبَابِهِ نَبَّاحٌ + كُلُّكُمْ يَطْلُبُ صَيْدًا + كُلٌّ

زندگی کن بیشتر + هر سگ بدروازه خود بسیار آواز کننده است + همه شما میطلبید شکار را + هر یک

مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ + كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ + كُلُّ مُدَّعٍ كَذَّابٌ +

آسان کرده شده است برای آنچه پیدا کرده شد برای وی + هر کسیکه بالای زمین ست فنا شونده است + هر مدعی بسیار دروغگو ست

كُلُّ مَخْلُوقٍ سَيَمُوتُ + كُلُّ مَرْزُوقٍ سَيَفُوتُ + كُلُّ مَكْتُوبٍ

هر مخلوق نزدیک ست که بمیرد + هر روزی داده شده نزدیک ست که فوت شود + هر نوشته

كائن + كلُّ مصيبةٍ أخطأتك شوى + كلُّ من أقام شخص و

شدنی ست + هر مصیبت که خطا کند ترا سهل ست + هرکس که اقامت کرد تنا ورشد و

كلُّ من زاد نقص + كلُّ نفسٍ ذائقة الموت + كلُّ نجارٍ إبلٍ

هرکس که زیاده کرد ناقص گردد + هر جان چشنده مرگ ست + هر رنگ شتر

نجارها + كلٌّ يعمل على شاكلته + كلٌّ يحصد ما زرع ويجزى

حساب است ف۳ هرکس عمل میکند بر نیت خود + هرکس درو میکند چیزی را که کشت کرد و پاداش داده

ما صنع + كلَّ يومٍ هو في شأنٍ + كلُّ يومٍ أبتر + كلُّ مجرٍ للنار إلى

آنچه عمل کرد + هر روز وی در حالت ست + هر روز ابتر ست ف۴ هرکس میکشد آتش را سوی

قرصه + كمال العلم في العمل + كمال الجود الاعتذار معه + كما

کلیچه خود + کمال علم در عمل ست + کمال سخاوت اعتذار ست با وی + چنانکه

تزرع تحصد + كما تدين تدان + كمستبضع تمر إلى هجر + كمعلّمة

کشت میکنید درو میکنید + چنانکه میکنی پاداش داده میشوی + مانند بضاعت کننده خرما با هجر + مانند زن تعلیم

أمّها البضاع + كم من مؤمنٍ في قباءٍ وكم من كافرٍ في عباءٍ + كم

کننده مقصود ش جماع ست + بسیار از مومن در قباست و بسیار از کافر در گلیم ست + بسیار

من فئةٍ قليلةٍ غلبت فئةً كثيرةً بإذن الله كند ماني

از گروه اندک غالب شود گروه کثیر را به پروانگی خدا + مانند دو همنشین

جذيمة + كن عصاميًّا ولا تكن عظاميًّا + كن ليّنًا ولا تكن عبوسًا +

جذیمه + باش عصامی ف۹ و مباش عظامی ف۱۰ باش نرمی کننده و مباش ترش رو

كن هلالًا ولا تبال ما صنعت + كن يهوديًّا ولا تلعب بالتوراة

شو ماه نو و باک مدار آنچه عمل کردی + شو یهودی و بازی مکن به توریت

الکوفی لا یوفی کیف توفی ظفر ما انت راکبه

کوفی ایفا نمیکند * چگونه نگاه بدارد پشت آنرا که تو سوار او هستی

گنجینهٔ دوم مثلهای فارسی

کار استاد را نشان دیگر است * کار نیکو کردن از پر کردن است * کارها نیکو شود لیکن بصبر *
کار ها نیست که کار استاد است * کاری که نکو نشد نکو شد که نشد * کاری که نه کار تست زنهار مکن *
کاری که بعقل بر نیاید * دیوانگی در او بباید * کار را کارفرما میکند * کار کنگ ریگ خوردنست *
کار امروز بفردا نباید گذاشت * کار بچه خام و عقل غلام کم * کارها را کارفرما آب و تاب میدهد *
کارد با استخوان رسیده * کارد دستهٔ خود را نمی برد * کاسه از آش گرم تر * کاسه لیسان جدا *
کاسهٔ همسایه پا دارد * کاشمیری بی پیری * کافر همه را بکیش خود پندارد * کالای بد بریش
خاوند * کاه در کاهدان نمی ماند * کاه کهنه بباد میدهد * کاه بگی نخور و راکی بره * کاهل را یک
کار فرما و صد بند بیرانه بشنو * **کبوتر** با کبوتر باز با باز * کند همجنس با همجنس پرواز * **کجا** اگر
بر سیه جای روغن * کجا بنگاله کجا نوبائی * کج دار و مریز * کج نشین راست گو * **کرده** خویش
می آید پیش * کردی و مردی * کرمی بکنم به که کلنگی بهوا * کرمی که بصحن خود را زد بالش بغم
گرمش مایه سر گردانیست * کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست * کریمان دست میدارند مهمان
طفیلی را * کریم را صد دینار خرج میشود بخیل را هزار * **کس** چه داند که پس پرده که خوبست
و که زشت * کسی نگوید که دوغ من ترش است * کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من *
کس نیاید بزیر سایهٔ بوم * ور هما از جهان شود معدوم * کس نیاید بخانهٔ درویش * که خراج
زمین و باغ بده * کس نیاموخت علم تیر از من * که مرا عاقبت نشانه نکرد * کسی داند
که اشتر میچرانند * کسی کجاست که او دهنی نیالوده است * کسی که جامه ندارد دامن از کجا آرد

کسی کو نمار دنشان پدر + تو بیگانه خوان و نخوانش پسر + کعبتین فلک بر شوش مهره
بری چیند + گنجه زردی گنجه زهی حلوا گو + کفش دوز چرم آلوده باید + لقمه با حق خورد + کفن دزد
شب از مرده نترسد و روز از زندگان بترسد + کلان باکه تو باشی چه عقل ما باشد + کلاه احمد
بر سر محمود می نهد + کلاغ بهر دو پا به دام می افتد + کلاغی تگ کبک در گوش کرد + تک خویش
هم فراموش کرد + کلند چاه کن را آب دادن حاجت نیست + کلوخ انداز را پاداش سنگ است
کمان چو تن بکشیدن بد گشاده شود + کمتر بخور و نوکری بگیر + کم خرج و بالانشین + کم خور
جان من است + کمی با کرم شما + کند هر چه خواهد بر او حکم نیست + کوتاه خردمند به از نادان
بلند + کودکی که بعقل پیر بود + نزد اهل خرد کبیر بود + کور و نظر بازی + کور چه خواهد دو چشم
کور بکار خود مناسست + کور احتیاج چراغ ندارد + کور را تماشای گلستان چه کار + کوری به از
نادانی + کوزه‌گر در کوزه شکسته آب می‌خورد + کوزه همیشه از چاه درست بر نمی آید + کوزه نو دو روز
آب را سرد دارد + کوشش چه سود چون نکند بخت یاوری + کوشش بی فایده است وسمه
بر ابروی کور + کوفته را نان جوین کوفته است + کوه هر چند بلند است از راه بر سر دارد + کوه کندن
و کاه برآوردن + کوه و کاه پیش او یکی است + که آن تنهاست در خانه طالب از زبان دارد + که
بار محنت خود به بار منت خلق + که تا دانه نیفشانی نروید + که حلوا چو یکبار خوردند بس + که خواجه
خود روش بنده پروری داند + که هم کم از کبود نیست + که زر زر کشد در جهان گنج گنج + که گرد
کم نیافت + که کام بخشی او را بهانه بی سبب است + که گنبد هر چه گوئی گوید باز + که محرم
به یک نقطه مجرم شود + که قدر راه نبیند شد از نشیب و فراز + که هر کجا شکرستان بود مگس باشد
که هر که بی هنر افتد نظر به عیب کند + که هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ + که یکی بود هر چه باد خورد
کی آمدی و کی پیر شدی + کیک در شلوار دارد + کیمیاگر بغصه مرده و رنج به ابله اندر خرابه یافته گنج

گنجینه سوم در امثال هندیه

کالی ہانڈی نام تلوار کا اڑی سپاہی نام سردار کا ۔ کاٹھ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ۔ کاٹھ کی
ہانڈی بار بار نہین چڑھتی ۔ کاٹھ کا اُلّو ۔ کاجل سب کوئی دی چتون بھانت بھانت ۔
کاجل نہ پایا پر کو بیاد بستا ہا ۔ کا سابہ کہانا عصا بہر جلنا ۔ کاغذ کی ناو آج نہ ڈوبی کل
ڈوبی ۔ کاغذ کی گھوڑی دوڑاتی ہین ۔ کاکا کری ساگا ۔ کاکا کی بہینسی بھتیجی کی تونڈ ۔ کاگا رو
کالی بادل ڈراونی دہولا برسن ہار ۔ کالی کی آگی چراغ نہین جلتا ۔ کالی کی سی ایک لہر آجاتی ہے
کالی سر کا ایک نہین چھوڑا ۔ کالی کو شون ۔ کالی ہانڈی ہیجی ۔ کالک کی کوٹھری مین جو جائیگا
اوسی ٹیکا لگیگا ۔ کالا منہہ نیلی ہاتھہ پاون ۔ کالا منہہ کر جگت دکھلاوی تب لالن کے
لالی پاوی ۔ کالا منہہ کریل کی دانت ۔ کال کا مارا ۔ کال چہاری ۔ کام کا نہ کاج کا سیر بھر
اناج کا ۔ کام چور نوالی حاضر ۔ کام اپنا ہی کام ہی ۔ کام پیارا ہی چام نہین پیارا ۔ کانی
چوٹ کنونڈی بہینٹ ۔ کانی نیپی گوڑ دی باوتیری سہائی بول ۔ کانی کی ایک رگ سوا
ہوتی ہی ۔ کانی کو کانا پیارا ۔ کانی کو کون سراہی کانی کا سیانا ۔ کانی اپنا ٹینٹ نہ نہارے
اوروں کی پھلی دیکھتی پہری ۔ کانا ٹیڑہا اور بہو لنگڑا ۔ کانا دوزخی ۔ کانا موکو بہائی نہین اوکانی بن
سہائی نہین ۔ کان پر جون نہین چلتی ۔ کان مین تیل ڈالی بیٹھی ہین ۔ کان ڈالی چلی جاؤ
کان کھل گئی ۔ کانٹی پر کی اوس ۔ کانٹی پر کی بہیری ۔ کانٹی بوئی ببول کی آم کہان سی ہوئے
کبڑیکا بس ہو تو آتا چلی ۔ کب موئی کب کیڑی پڑی ۔ کبھی ناو گاڑی پر کبھی گاڑی
ناو پر ۔ کبھی کی دن مین بڑی اور کبھی کی رات بڑی ۔ کبھی تو سب جوڑی اور کبھی دبلی بیلات
کبڑا اپنی جگت بہاتا ۔ کھانا کھاہی من بہاتا ۔ کتا بہی دہوبی کا نہ گھر کا نہ گھاٹ کا
کتا چوک چڑہا ہی چکی چاٹنی جای ۔ کتا پانی [illegible] کہائی نہین تو دیا ہی چاٹ رہ جای
کتا بہی بیٹھتا ہی تو دم ہلا کر بیٹھتا ہی ۔ کتی کا گوہ نہ لیپنی کا نہ تھوپنی کا ۔ کتی کا منہ کہایا
کتی تیرا منہہ نہین تیری سائین کا منہہ ہی ۔ کتی کو گھی نہین پچتا ۔ کتی کی پسلی ہڈی ۔ کتی کو

دُم بارہ برس زمین مین گاڑی پہر ٹیڑہی کی ٹیڑہی نکلتا چوروں کی کہیں
کہیا کی جہنالی مین ... گئی پر نون گئی گاکا ہوکا سکہی کا ہاتھ کا کچہری کمائی دن
بہلائی کیری بہائی گہر کو آئی + کچہوری کی نو ابتک نہین گئی + کچہ شیشی مت بہرو اور جیمن
تیری لکنیر بالی پن کی عاشقی گلی پڑی زنجیر + کچہی بہ بندی دستر خان کا ضر + کچہ آنسو نہی گھستی
کچہ بسنت کی بہی خبر ہی + کچہ تم سمجہی کچہ ہم سمجہی + کچہ تو دال مین کالا کالا ہی + کچہ تو خلل ہے
کہ جس سی یہ خلل ہی + کچہ کہوہی کی سیکہتی ہین + کچہ گیہون گیلی کچہ جانتی ڈہیلی + کچہ لیتی ہو کہا اپنا
کام کیا ہی کچہ دیتی ہو کہا یہ شرارت بندیکو نہین آتی + کچہ جہی گئی اور بلی ہوا آئی + کر تماشا
مگر تماشا گر ذکر رب کی بدریا + کر تو ڈر مگر تو خدا کی غضب سی ڈر + کر سیوا کہا میوہ + لڑکا
تماشی جاتی ناچ جو شہر لاہا کہائی + کرم کا ہینا کہیتی کری بد ہیا مر جاتی کہ بچہ بڑی + کرم کی
بلیا لگائی کہیر ہو گیا دلیا + کرم کسان کس جن پانی اور کری سو آپن جانی + کری داڑہی ہوا
پکڑا جاتی سو چہوں والا + کرنال مین غبیلا لگا + کڑی بیت گیہون کہیت آ جوائی
رشدی کہا + کڑہی مین کو بلا + کس نی تیرتا پانی + کس باغ کی مولی ہو + کسیکا ہاتہ چلی کسیکی
زبان چلی + کسیکو تو نمین دکہائی دیتا ہی کسیکو آرسی مین + کسیکو بکین بیالی او کسیکو منت
کگڑی کی چور کو گردن نہین مارتی + کلمہ اپڑا آفت ہی + کل کا لیا دیو بہائی آج کا لیا
دیکہو آئی + کل کس نی دیکہی ہی + کلنک کا ٹیکا + کلوار کی اگاڑی او قصائی کی پچہاڑی کہی کہلی
جاتی ہی + کما دین خانخانان اوڑا دین فہیم + کما وپوت کلیجی ہوت + کمبخت گئی ہاٹ تہ ملی
ترازو نہ ملی باٹ + کمر مین توشہ تو راہ کا بہروسا + کمنہ نہو جہی بات مہیلا دمن سہاگن پاؤن
کنڈن کو جاؤن کہ بہین کو + کنو اینچا ہی کنوئی کا پانی نہین سیچا + کنوئی کی مٹی کنوئی ہی مکو
لگتی ہی + کنوئی جہکاتی ہین + کنوئی مین بہنگ پڑی ہی + کنوون مین بانس ڈلوائی + کوا
جاڑی کا دوار + کوا کلسا جہالا آیا پر بنا چلا گیا + کوا ہنس کی چال سیکہتا تہا اپنی بہی چال

ہمہ اس آگ بیابعلو آنا آگ لی گیا ناک کو نہیں دیکہتی کوی کی عمی دوڑی جاتی ہین کو تہ گر دن تنک پیشانی جہالم بمراد دیکی ہی نشانی کہڑی دہوی کیچ ہاتہ لگی کو تہی تمسلی کو ہاتہ نہ لگاؤ گہر بار تمہارا ہی کو ذدن دیکر پڑہی ہین کوڑی نہین گانٹہہ مین اور باقی پوری کی سیر کوڑی کی واسطی مسجد ڈہاتی ہیز کورہ اور چہٹانٹ کوڑہ مین کہاج کوڑی کی جڑ نہین ہوتی کوس چلی بابا پیاسی کو نہی جہین الہی بسی مری گوکہہ کی آنچ سہی جاتی ہی پیڑو کی آنچ نہین سہی جاتی کوڑی کا گہر جلی قلندر کیندا آما کونڈا ہا کا رہی ہوئی ہی کون ہر روز آتا لیتی ہو تمہانی کا کون سا بہلا آدمی ہی جو اپنی گہر دال روٹی نہین کہاتا کونسا درخت ہی جسکو ہوا نہین لگی کوڑی اس پار یا اوس پار کو وکو کوسی تہ ذر نہین مرتی کو وکا کو کلیا ہی کی کو وکسی کل پای ہی کو بلونکی دلالی مین ہاتہ کالی کویل بولی سہ بندی ڈولی کوئل کو یکی جورو کوئی تو لون کم کوئی مولون کم کوئی کسیکی قبر مین نہین جانیکا کوی کی گانڑ مین انار کی کلی کوی نی دیا ٹکڑا تو سیا گیا بہکڑا **کہان** سام رام کہان ٹین ٹین کہان راجہ بہوج کہان گنگا تیلی کہان چہیون چہوٹی کا بل نہین ملتا کہین تو مان ہاری جای نہ کہون تو باپ کتا کہائی کہین آ رسون پاس بجہتی ہی کہین تل دہرنی جگہ نہین کیا لی گیا شیر شاہ کیا لی گیا سلیم شاہ کیا درزی کا کوچ اور کیا مقام کیا پدی اور کیا پدی کا شوربا کیا ننگی نہائی گی اور کیا نچوڑیگی کیا جانی گنوار گنگا کا یا ڈ کیا شان مین حقی پڑ جائین گی کیا چوڑیان بہت جائین گی کیا پاؤن مین مہندی لگی ہی کیا منہ مین گہنگنیان بہری ہین کیا کلہیا مین گوڑ پہوڑتا ہی کیا بیچڑی راہ مارتی ہین کیا دن جاتی دیکہی کیا آگ لینی آئی تہی کیا منہ سی پہول جہڑتی ہین کیا منہ پر پہٹکار برستی ہی کیا ہی ہتی پکڑی ہی کیا کال مین گیہون کر نہین ہوئی کیا کام کیا دل نی دیوانی کو کیا کہی کیا پر کرنجا نامین جہاتی تو کر دکہلائی کیون گیہون کی گہستی ہو کیون بہشت مین لاتین مارتی ہو کیون چلا چلا کر باتین کرتی ہو کیون آنکہو مین خاک ڈالتی ہو

گنجینہ چہارم در امثال حرف کہا

گنجینہ ۳ | ۷۰ | امثال ہندیہ

کہا مغل کی طاہری اب کہان جاتی رہی ✣ کہانا پینا کا نہہ کا نزی سلام علیک ✣ کہانا وہان کہا ؤ تو ہاتہہ یہان دہو ؤ ✣ کہانیکی دانت اور ہین دکہانیکی اور ✣ کہانی کو نمکی کہیلانا کہ بخشا کہانیکو اُدہم سو وہ یادی کوبیچ دو ✣ کہانیکو اونٹ کہانیکو مجنون ✣ کہاوی پان اور رنگریکو چران ✣ کہاوی بکری کی طرح سوکہی لکڑیکی طرح ✣ کہاتی لڑوی دکہاتی سینگہہ ✣ کہاتی کا منہ نہہ لاتی کی ملح نہین ✣ چہپے کہاتی ہر کہایا وہ بہی کہا گنوایا ✣ کہاتی نہ کہلاتی خدا دیوی ✣ آگی پاتی کہاتین نہین کہا اورمین خضر کی پاس ✣ کہانین سیکا کانین سیکا ✣ کہایا پڑی کہ مایا ✣ **کہتری** سی گور استو **کہری** مزدوری چوکہا کام ✣ کہری سی کہوٹا اوسی عرش کا ٹوٹا ✣ کہری چلیدیا پر تو نہین ہی **کہری** کہات کلپا ✣ **کہلاوی** کہی شکلی ایک ملک کہلائیکا نام نہین و لاکیا نام **کہوا** دین اور بہی جانین ✣ کہول کہیسہ کہاہر بسیہ ✣ **کہیت** پڑی کسنی ✣ کہیت کمائین اکسیر یادی جائین ✣ کہیتی خسم سیتی ✣ کہیل کہلاڑی کا بہگت بہیاجی کی ✣ کہیل نجانی مرغی کا اوڑ جانی لگتا بازیہ کہیتی ہون نہ کمان نہ بون نہ بہان ✣ **خزینہ بست و پنجم در مثلہای کاف فارسی**

گنجینہ اول در امثال فارسیہ

گاو تنہا خوبست ✣ گاو زال از شیر ایوان نوشیروان تر سد ✣ گاہ باشد کہ کودکی نادان ✣ بغلط بر ہدف زند تیری ✣ **گدا** اگر ہمہ عالم باو دہند گدا ہست ✣ گدائی بگدا رحمت بخدا ✣ **گذشت** انچہ گذشت گذشت ✣ گذشتہ را صلوات ✣ **گر** آب چاہ نصرانی نہ پاک ست ✣ جہود مردہ میشویم چہ باک ست ✣ گر بدولت برسی مست نگردی مردی ✣ گر بہ کشتن روز اول ✣ گر بہ برای خدا موش نمی گیرد ✣ گر بلیغ نیز خود زد ✣ گر بہ مسکین اگر پر داشتی ✣ تخم گنجشک از جہان بر داشتی ✣ گرت از دست براید دہن شیرین کن ✣ گر تو ابلیس نہ ✣ چشم چیست کور چرا ست ✣ گرچہ کس بی اجل نخواہد مرد ✣ تو مرو در دہان اژدرہا ✣ گر دمنی و باسنی زنش منی ✣ ور بہ شہر دیگری شمنی و بی منی در منی ✣ گرد نام مپرچہ میسکندی ✣ پدر خویش باش

اگر فردی + گرد کله توتیای چشم گرگ + گردن شتر گمانی ست که برای قربانی ساخته اند + گردن [illegible]

[illegible] شده بود + گرگ گوسفند شناسد + گرگ پیر [illegible] + گرگ [illegible] علیه السلام [illegible]

حاصل نشود + گرگ [illegible] آب [illegible] + گوشت [illegible]

[illegible]

گریه [illegible] گناه + گره بر باد مینه + گریه بوقت به از خنده بی وقت + گریه گردن [illegible]

گریه را هم سال خوشی باید + گزری نگوزی نمی ارزد + گستاخی به از نافرمانی + گفته

همین ابس ست که اسب من الق مست + گفته گفته من شدم بسیار گو + از شما یک تن نشد [illegible]

گل بود به سبزه نیز آراسته شد + گل بی [illegible] + گل بی ریسمان گوهر در سلک + گل کاغذی بو ندارد

گل کاغذی را شبنم چه کار + گل هم دیده را آبی تمام ست + گله از دوستان خیزد + گله از دوستان

عیب ست + گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه + به آب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد + گناه

کنند گاوان رئیس ده دهند تاوان + گناهی که گناهی باشد کبیره + گناهی که یکبار [illegible] گناه [illegible]

نتوان گفت + گواه عاشق صادق در آستین باشد + گور جدا خانه جدا + گوز بریش [illegible] و نگو

گوز مرده عود مسوز + گوساله نر و رنج [illegible] + گوساله روز کار گاوی کرد + گوساله من پیر شد و گاو نشد

گوساله ما پیر شد و عقل نیافت + گوشت خوردن سگ + گوشت هر چند لاغر [illegible] نابست

گوشت [illegible] قصاب + گوش زر دو [illegible] دارد + گوش محرم نباشد جای پیغام سروش

گو میخورد وظیفه می ندارد + گو میخورد [illegible] قیمت [illegible]

گنجینه دوم در مثلهای هندی

گاری دیکهنه یاون پهوهلی + گا اون الا جیتی هال [illegible] الا هاری + گا نا رونا کسکو نهین آتا + گانا بجانا

یاد یاد کی ریجهانا + گائو سجا و گوڑی نیاو + گاون کی گنویری [illegible] پیٹ مین [illegible] گاون

گنڈا یا کمہار مٹون ٭ گاؤن کا جوگی آن گاؤن کا سدھ ٭ گاؤن بساگی بگھیلا آگی ٭ گای کو آئی
سینگ کہ سہاری نہین ہین ٭ گائی نہ آوی بچھری لاگ ٭ گدہا کہلا بیٹا پارس ٭ گدہی می سی
لی بی تاہین شیخ جی کیلاری چھو ٭ گورکا ہاگر اپہار سی مرغ کی کان ٹوٹی ٭ گدہی کو کی کہین
گھوری ہوئی ہین ٭ گدہی کا کہیت کہایا پاپ نہین ٭ گدہی کو خشکہ ہکے ہی کو ہوی ٭ اور جلوا ہو گدہی
گو زعفران دی او سی کہان تی تی نہ ہو سہی ٭ گو بونسی ہل چلین تو بیل کاہی کو بسائین ٭ گدہی
برائی مین بہلی سلونہ دیتی ہی ٭ گذر گئی گذران کیا جہونپڑا کیا میدان ٭ گرایا یا ترکا کہو کر تو
گرجا سو برسا کیا ٭ گرگر بدیا سر عقل ٭ گرگٹ کی دوڑ بہٹی تلک ٭ گرو جی چلی بہت ہوئی مین کہا
بہو کی مرین گی آپ ہی چلی جاوین گی ٭ گرو گوڑ ہی رہا چیلا شکر ہو گیا ٭ گرہ مین کوڑی نہین اور بازار کی سیر
گرہ کا دیجیی پر عقل نہ دیجیی ٭ گاہری بیر اتو نہین ہکتی ٭ گنجی کبوتری اور محل مین ڈیرا ٭
گنجی نہہاری کو کہرو کا انڈوا ٭ گندہی بوٹی کا گندہ شوربا ٭ گندہی کا بیٹا تہوڑی دن بہلا ٭ گنگا
گئی گہدائی ہی ٭ گنگا کی ٹرکی اور شہزاد پور کی پینٹہہ ٭ گنوار لون کا بدلا گنی ڈلی نا پا شوربا ٭
گود کا چہوڑ پیٹ کی آس ٭ گود کا کہلایا گود مین نہین رہتا ٭ گور کا جوبن جہٹکی جہٹکی جای ٭
گوڑ کہائین گلگلو نسی پرہیز ٭ گوڑ کہائین پوئی مین چہید کرین ٭ گوڑ چرا دو تو پاپ تل چرا دو تو پاپ
گوڑ سہرا بنسیا نہ گلنی کا نہ پہوکنی کا ٭ گوشت ناخن سی کوئی جدا ہوتا ہی ٭ گولا بارود شکم مین جاتی
طلب لینی سی کام ٭ گونی آئی برات بہو کو لگی ہگاس ٭ گوہ نہ کہ چہی چہی ٭ گوہ مین گوہ مرغی کا گوہ
گوہ مین کوڑی گری تو دانتو نسی اٹہالین ٭ گوہ کا پوت نو سادہ ٭ گوہ کا کیڑا گوہ ہی مین رہتا ہی
گیہون سیکہ ہو گئی دکہن و وہی کرم کی لچہن ٭ گئی بچاری روزی رہی ایک کم تیس ٭

گنجینہ سوم در امثال حرف گہا

گہاس مین گیا سانپ نہین بہرتا ٭ گہاٹی ہلکی پہری ٹوکی تیری ٭ گہٹنی پیٹ ہی کو

...رین گهر آنگنا کو پهاڑ بانی جن جانی گهر آئی کتی کو نهین بانی گهر گهلائی گهر [illegible]
...ی پوت [illegible] بهنا [illegible] گهر [illegible]
...سکی [illegible] گهر مین آئی [illegible] بهو گنڈن گری گهر کا ج
...[illegible] گهر کی مرغی [illegible] کا بهید گهر کی جالی [illegible] گهر کی مرغی دال برابر گهر کی
...دال مرغی برابر گهر کی بی بی بانڈی گهر کتون جو گا گهر کی کتی بی انڈا بانسی ساگ گهر کی جان
...ن لگی بن مین لاگی اگ بیچارا کیا کری جو گهر مون لاگی اگ گهر کا جوگی جوگیا باہر کا جوگی
...مدہ گهر کا بهیدی لنکا ڈهائی گهر گر کر گهر کر شتر بالا دہ گهر کهودی اپنی بن بهست گهر گوڑ
...بل مالکی گهر کنگهنا ری جولهی گهر گهر ایک ہی لیکها گهر گهر بیت نه کیجی تو گاؤن کا ؤن تو
...جیی گهر گهوڑ گهر گهوڑا نخاس مول گهر مین کمین جو ہی اور باہر کهین بی گهر مین نهین تاگا
...میلا مانگی باگا گهر مین بهونی بهانگ نهین گهر نه بار سیان محلی دار گهر نه در رو وی اڑ ہی
...اہ **گهڑی** گهر جلی سات گهڑی بهدره گهر مین گهڑیال گهر مین تولا گهڑی مین ماشه
...ری دو مین مر لیا باجی گی گهن لگ گیا **گهوری** پر لتی بی بنیو فناتو نکا ڈول
...بین گهور کی دم بڑہی گی توانی ہی نلکی ہلانی گا گهڑی بیچ کر سونی ہین گهگهنگی ...
...تا یا ... ین کها یا **گهی** ... ری سانا اور بڑی بهو کا ناؤن گهی کی کپی سی جا لگا ہی
...ی کهان گیا کهچڑی مین

خزینهٔ بست و ششم در مثلهای حرف لام مشتمله بر گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

اتیک ما اطنّ لا بل – لا اتیک الوه بن سمیه – لا اتیک هبیرة

...نو اسم آمد ترا وقت نا ایدن ستره نحو اسم آمد ترا اکا بن ۳ نحو اسم آمد ترا اکابن

...ن سعد – لا اتیک او یوب القارظ العنزی – لا اتیک معزی

نحو اسم آمد ترا تا انکه باز آید جهنده رگ سم عنز ۴ نحو اسم آمد ترا تا انکه بنه جشو

الفزر + لا اسراف في الخير + لا اصل له ولا فصل + لا غرس [illegible]

فزر + نیست اسراف در نیکی + نیست مر او را نه نسب + نه [illegible]

في ارض الاعادي + لا افعلها ما ارزمت ام حائل + لا افعل ذاك

در زمین دشمنان + نمیکنم آنرا تا وقتیکه ناله کند مادر بچه شتر + نمیکنم آن

ما حنت النيب + لا ايمان لمن لا مروة له + لا بد للمصدور من ان

تا وقتیکه ناله کند ماده شتر کلان سال + نیست ایمان کامل برای کسیکه نیست مروت + لابد ناچار است برای مصدور اینکه

ينفث + لا بد للجواد من كبوة + لابس جلد النمر + لا تقنطوا من رحمة

بدمد + ضرورت برای اسپ از باز ایستادن + پوشنده پوست [illegible] + نا امید نشوید

الله + لا تتحرك ذرة الا باذن الله + لا تضع سرك عند من

خدا + حرکت نمیکند ذره مگر بحکم خدا + منه راز خود را نزدیک کسیکه

لا سر له عندك + لا تأمن الهرة عن اللحم والكلب عن العظم +

نیست رازی از برای او نزد تو + ایمن مپندار گربه را از گوشت و سگ را از استخوان

لا تزر وازرة وزر اخرى + لا تكن اشعب فتتعب + لا تكن

نمی بردارد بردارنده بار دیگری + مشو اشعب پس مانده شوی + مشو

حلوا فتسترط ولا مرا فتعق + لا تقرع له العصا ولا ينبه بطريق الحصا

شیرین پس فرو خورده شوی و نه تلخ پس [illegible] + زده نمیشود برای او عصا و تنبیه کرده نمیشود براه سنگریزه

لا تقل في غير تفكير ولا تعمل بغير تدبير + لا تطرحوا

مگو بدون فکر کردن و عمل مکن بدون تدبیر + میفگنید

الدر في افواه الكلاب + لا تأمن من الاحمق وبيده السيف

مروارید را در دهنهای سگها + بی بیم مشو از احمق و حال آنکه در دستش شمشیر است

لا تأكل بضرسك على مذكرة غيرك + لا تلد حيّة الا حيّة

مگزر [illegible] بدندان انچه نمیخورد [illegible] نمیزاید مار مگر مار را + [illegible]

لا تستحي مما تذكره في العلانية [illegible] وتغطي

[illegible] در نهان که شرم داری اینکه ذکر کرده شود در آشکارا + وصیت کن مرا وصیت کن ذات

لا تنقش الشوكة بالشوكة فان ضلعها معها + لا تنبت البقلة الا

نقش مکن خار را بخار پس بتحقیق میل آنش بآن است + نمی روید تره را مگر

الحقلة + لا تكثر النجوم + لا تدخل بين العصا ولحائها

زمین خوب وقت شمر اورا تا اینکه شمار کنی ستاره ها را + داخل مشو میان عصا و پوستش

لا تعدم الحسناء ذاما + لا تفرث بما لا تعرف + لا تحس جروا

نیست نمیکند زن خوب صورت عیب را + بسیار ستایش مکن با نچه نمی شناسی + بچه سگ

من كلب سوء + لا تدع كلبك ينهب لناس + لا تزد لا تنقص

از سگ بد + مگزار سگ خود را که با سنه مردم خواهد گرفت + زیاده مکن و کم مکن

لا تصحب من لا يرى لك من الحق مثل ما ترى له + لا تفتح

مصاحبت مکن کسی را که نمی بیند برای تو از حق مانند آنچه که می بینی برای او + مگشا

بابا يعييك سدّه ولا ترم سهما يعجزك رده + لا جديد لمن

دری را که عاجز کند ترا بند کردنش + و میفکن تیری را که عاجز کند ترا باز آوردنش + نیست نو برای کسیکه

لا خلق له + لا جديد لمن لا يلبس الخلق + لا حرمة للفاسق

نیست کهنه برای او + نیست نو برای کسیکه نمی پوشد کهنه را + نیست بزرگی برای فاسق

لا حرك نقيت ولا ماءك ابقيت + لا حتى يرجع نشيط من

نه گرمی خود را دور کردی و نه آب خود را باقی داشتی + نه تا اینکه باز گردد نشیط از

مروّة + لا حياء لحريص + لا خير في عبيد + لا خير لمن لا يضيف

مروّت + نيست شرم براى حريص + نيست نيكى در بنده‌ها + نيست نيكى براى كسى كه مهمانى

لا خير في الاسراف + لا خير في راي المنفرد + لا خير

نيست نيكى در اسراف + نيست نيكى در فكر تنها + نيست نيكى

في كفّ غير بنان + لا خير في رزمة لا درّة فيها + لا دين لمن لا

در پنجه جز سرهاى انگشتان + نيست نيكى در آوازه ماده شتر كه نيست شير در آن + نيست دين براى

امانة له + لا ردّ ولا كدّ + لا راحة للملوك + لا راحة لحسود

امانت مر ورا + نه بازگردانيدن نه كوشش كردن + نيست آرام براى پادشاهان + نيست آسايش براى

لا رهبانيّة في الاسلام + لا راي الّا بالمشورة + لا راي لمن

نيست رهبانيت در اسلام + نيست عقل مگر بمشوره + نيست عقل كسى

لا يطاع + لا سرور الّا مع الامن + لا صواب مع ترك المشورة

را اطاعت كرده نشود + نيست خوشى مگر با امن + نيست صواب با گذاشتن مشوره

لا طلب بعد وجود البغية + لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق

نيست طلب بعد موجود شدن مطلب + نيست فرمان بردارى مخلوق در نافرمانى خالق

لا عصمة الّا بتوفيق الله + لا عدل الّا بالسياسة + لا غنى

نيست عصمت مگر بتوفيق خدا + نيست انصاف مگر بسياست + نيست توانگرى

ولا شلل + لا [illegible] لمن لا فضل له + لا غمّ للقانع + لا في البعير

و نيست تباهى + نيست [illegible] مر كسى كه نيست بزرگى مر او را + نيست اندوه براى قناعت كننده + [illegible]

في النفير + لا فقر للعاقل + لا قذف للفاحش + لا قرب مع العداوة

در نفير + نيست درويشى براى دانا + نيست قذف براى فاحش + نيست نزديكى با دشمنى

[illegible] + لا كما ارضيت و لا صيد [illegible]

[illegible] گرده آنرا خشنود کردی و نه شکار آنرا [illegible]

[illegible] + لا كل سوداء [illegible] لا كل بيضاء [illegible]

نیست هر گی برای در وعکو [illegible] وبه هر سپید پیه است

لا لذة الا مع العافية + لالحقن [illegible] افنك بذواقيك + لامر

نیست لذة مگر با عافیت + هرآینه خواهم رسانید حاقنه های ترا بذوا قهای تو [illegible] برای کدام

ما يستحيى + لا ملك الا بالعدل + لا ملك الا بالرجال ولا رجال

معتبر میشود + نیست ملک مگر با نصاف + نیست ملک مگر بمردان و نیستند مردان

الا بالمال + [illegible] بؤس + لا ماءك ابقيت ولا درنك

مگر بمال + نیست پنهان [illegible] + نه آب خود را باقی داشتی و نه چرک خود را

انقيت + لا مال الا ما احرزته العياب + لا منزل خير من [illegible]

پاک کردی + نیست مال مگر انچه فراهم کرد آنرا کیسه ها + نیست جای بهتر از خانهٔ

لا نظير له تحت فلك الافلاك + لا وفاء للمرأة +

نیست مانند مر اورا زیر فلک فلکها + نیست وفا برای زن +

لا ياكل العسل الا من صبر على ابرة النحل + لا يؤخر عمل

نمی خورد شهد را مگر هر که صبر کرد بر سوزن مگس شهد + تاخیر کرده نشود کار

اليوم لغد + لا يتراجع العنكبوت من اكل الذباب +

امروز برای فردا + باز نمی گردد عنکبوت از خوردن مگس +

لا يجليها لوقتها الا هو + لا [illegible] العطر بعد العروس +

[illegible] براى وقتش مگر او + [illegible] عطر بعد عروس +

لا يحمل عطاياكم الا مطاياكم + لا يحسن التعريض الا ثلبا + لا يخلو المرء

نمی بردارد بخششهای شمارا مگر سواریهای شما + خوب نمیشود تعریض مگر سه بار + خالی نمیشود مرد

من حاسد يحمد وعدو يقطع + لا يذهب العرف بين الله والناس

از حسودی که ستوده شود و دشمنی که قطع کند + نمی رود نکوئی میان خدا و مردمان

لا يراك الله الا محسنا + لا يسرك من يغرك + لا يستوي الخبيث

نمی بیند ترا خدا مگر نکوئی کننده + شاد نمیکند ترا هر که می فریبد ترا + برابر نمیشود پلید

والطيب + لا يستوي الاعمى والبصير + لا يستحيي الاسد من لحية

و پاک + برابر نمی شود نابینا و بینا + شرم نمیکند شیر از ریش

الجدي + لا تشبع العين من نظر ولا السمع من خبر ولا الارض

بزغاله + سیر نمیشود چشم از نگریستن و نه شنوائی از خبر و نه زمین

من مطر + لا يشقى بقعقاع بن شور + لا يصل الى الكل الا من انقطع

از باران + بدبخت نمیشود [همنشین] قعقاع بن شور + نمی رسد بسوی کل مگر کسیکه بریده شد

عن الكل + لا يضر الحوار ما وطئته امه + لا يطمع بكل ما يسمع + لا يطاع

از همه + گزند نمی رساند بچه ناقه را آنچه پامال کند پای مادرش + طمع نمیکند بهر چه بشنود + فرمان

لقصير امر + لا يعجز مسك السوء عن عرف السوء + لا يعلم

برای کوتاه امری + عاجز نمیشود پوست بد از بوی بد + نمی داند

ما في الخف الا الكلب والاشكاف + لا يعلم جنود ربك الا هو + لا تعدم

چیزی که در موزه هست مگر سگ و کفش گر + نمیداند لشکرهای پروردگار ترا مگر او + نیست

الحوار من امه حنة + لا يفتى ومالك في المدينة + لا يضر السحاب

بچه ناقه از مادر خود ناله را + فتوی داده نمیشود و مالک که امام مالک است در مدینه باشد + زیان نمیکند ابر

نباح الكلاب + لا يقعقع لي بالشنان + لا يقرأ الا آية العذاب +

از آواز سگان + بنبانیده نمیشوی برای من بمشکهای کهنه + نمیخواند مگر آیهٔ عذاب را

لا تقتضم الخرقاء علي + لا يكذب الرائد اهله + لا يكون المؤمن

چیره نمیشود خرقاء بر من + دروغ نمیگوید جوینده اهل خود را + نمیباشد مومن

طعانا و لا لعانا + لا يكلف الله نفسا الا وسعها + لا يلدغ

طعن کننده و نه لعن کننده + تکلیف نمیدهد خدا نفسی را مگر موافق گنجایش او + گزیده نمیشود

المؤمن من جحر واحد مرتين + لا ينبئك مثل خبير + لا ينطح

مومن از یک سوراخ دو بار + خبر نمیدهد ترا مانند خبیر + شاخ نمی زند

فيها عنزان + لا يولد من الليلة الحبلى الا عين الضياء + لحم

در او دو ماده بز + زائیده نمیشود از شب حامله مگر چشم روشنی + گوشت

على وضم + لذة الدنيا للانام كذوق الاحتلام في المنام + لسان

گوشت بر تخته است + لذت دنیا برای خلائق مانند مزهٔ احتلام است در خواب + زبان

العاقل في قلبه + لسان العاقل وراء قلبه + لسان من رطب و يد من

دانا در دل اوست + زبان دانا پیش دل اوست + زبان از رطب است و دست از

خشب + لسان يسبح و قلب يذبح + لسان الجاهل مفتاح حتفه

چوب + زبان تسبیح میکند و دل ذبح میکند + زبان نادان کلید مرگ او

اللسان سيف قاطع لا يؤمن حده و الكلام سهم نافذ

زبان شمشیر است برنده بی بیم کرده نمیشود تیزی او و سخن تیر است رونده

لا يملك رده + اللسان ترجمان القلوب + لعل له عذرا و انت تلوم

مالک کرده نمیشود برگردانیدن او + زبان بیان کنندهٔ دلهاست + شاید که مر او راست عذری و ملامت میکنی

لعن الرحمن من کفر النعم لقاء الودید بعد البعاد کماء الحیوة

نفرین کرد رحمن کسی که کفران نعمتها کرد + ملاقات دوست بعد دوری مانند آب حیات است

للظمآن الوداد + لقد ذل من بالت علیه الثعالب مرفوعة

برای تشنه دوستی + هر آینه خوار شد کسی که بول کنند بر وی روباهان

صادفت قبیسا + لقیت منها عرق القربة + الک العنبی یا ولد صیت

یافت قبیس را + ملاقات کرد ازان عرق نزدیکی را + برای تست خوشنودی یا پسر طریق که

لکل اجل کتاب + لکل جدید لذة کافة + لکل داء دواء

برای هر اجل نوشته است + برای هر نو لذتیست + برای هر بیماری دوا

لکل داخل دهشة + لکل دهر رجال + لکل الدنیا ساقطة + لکل ساقطة لاقطة

برای هر در آینده ترس است + برای هر زمانه مردانند + برای هر افتاده گیرنده

لکل صعود هبوط + لکل صارم نبوة ولکل جواد کبوة + لکل عمل

برای هر بالا رفتن فرود آمدن است + برای هر تیغ بران کند گشتن است + برای هر اسب تیز رو افتادگی است + برای هر کاری

رجال + لکل عمل جزاء + لکل عداوة دواء الا عداوة الحسود +

مردانند + برای هر کاری پاداش است + برای هر دشمنی دوا است مگر دشمنی حاسد +

لکل غد طعام + لکل غم فرح + لکل فرعون موسی + لکل قلب هوی

برای هر فردا طعام است + برای هر اندوه خوشی است + برای هر فرعون موسی است + برای هر دل عشق

کما ان لکل داء دواء + لکل کمال زوال + لکل لیل نهار + لکل

چنانکه تحقیق برای هر بیماری دوا است + برای هر کمال نقصان است + برای هر شب روز است + برای هر

مقال + لکل نمرود بعوضة + لکل نبا مستقر + لکن بشعفین کنت

سخن است + برای هر نمرود پشه است + برای هر خبر قرار است + لیکن در شعفین بودی

جَدُّ وَدَّا + لِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا + لِلْأَرْضِ مِنْ كَأْسِ الْكِرَامِ

... خوش فربه + برای هر یک جهتی است که او روی آورنده است + برای زمین از پیاله جوانمردان

نَصِيبٌ + لِلْبَاطِلِ جَوْلَةٌ ثُمَّ يَضْمَحِلُّ + [illegible] + لِلسَّائِلِ

حصه ایست + برای دروغ جولانیست پس نیست شود + برای [illegible] است + برای خواهنده

حَقٌّ وَلَوْ جَاءَ عَلَى فَرَسٍ + لَمْ يُحْرَمْ مَنْ قَصَدَ لَهُ + لَمْ يُرِدِ اللهُ

حقی است اگرچه بیاید بر اسپ + محروم نکرده شد آنکه قصد کرده شد اورا + نخواهد خدا

لِلْمُسْلِمِ صَلَاحًا حِينَ أَنْبَتَ لَهَا جَنَاحًا + لَمْ يَلْتَفِتِ الشَّمْسُ

بمورچه نیکی را وقتیکه رویانید برای او پر + بتوجه نشد آفتاب

إِلَى تَمَلُّقِ الْحِرْبَاءِ + لَمْ يُؤَخِّرْ شُغْلَ يَوْمٍ لِغَدٍ + لَنْ

بسوی چاپلوسی کردن آفتاب پرست + موخر کرده نشود کار امروز برای فردا + هرگز

تُغَالِبَ امْرَأَةٌ إِلَّا غَلَبَتْ + لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ +

غلبه جسته نشد زنی مگر آنکه چیره شد زن + البته نخواهید رسید بنکوئی تا آنکه خرج کنید از آنچه دوست دارید

لَنْ يَحْصُلَ صَبْرُ أَيُّوبَ مِنْ كُلِّ كَرِيمٍ + لَنْ يَهْلِكَ امْرُؤٌ عَرَفَ قَدْرَهُ + لَوْ لُقِّمْتَ

هرگز حاصل نشود صبر ایوب از هر جوانمردی + هرگز هلاک نشود مردیکه شناخت اندازه خود + اگر لقمه داده شوی

عَسَلًا عَضَّ إِصْبَعِي + لَوْ بَلَغَ رَأْسُهُ السَّمَاءَ مَا زَادَ + لَوْ تُرِكَ الْقَطَا

از شهد بگزد انگشت مرا + اگر برسد سرش بر آسمان زیاده نشود + اگر گذاشته شود قطا

لَيْلًا لَنَامَ + لَوْ تَسَاوَى النَّاسُ هَلَكُوا جَمِيعًا + لَوْ ذَاتُ سِوَارٍ لَطَمَتْنِي

در شب البته بخسپد + اگر برابر شوند مردم البته هلاک شوند همه + کاش زن [illegible] زدی مرا طپانچه

لَوْ كَانَ الْمُزَاحُ فَحْلًا لَمْ يُنْتِجْ إِلَّا الشَّرَّ + لَوْ كَانَ فِي الْبُومِ خَيْرٌ مَا فَاتَ

اگر بود مزاح طبعی نر نزاید مگر بدی + اگر بودی در جغد سعادتی ندرگذشتی

عَنِ الصَّیَّادِ + لَوْ كَانَ ذَا حِیلَةٍ لَتَحَوَّلَ + لَوْ كَانَ عِنْدَهُ كَنْزُ النَّطَفِ

از صیاد + اگر بودی صاحب حیله ... بودی نزد او خزانه ...

مَا عَدَاهُ + لَوْ كَانَ ... مَحْزُونًا لَمْ يَكُنِ الْقَلْبُ مَحْزُونًا لَوْ كَانُوا

غیر خود را + اگر باشد زبان ... نباشد دل غمگین + اگر بودندی

مِنَ الطَّيْرِ لَكَانُوا رَخَمًا وَلَوْ كَانُوا مِنَ الدَّوَابِّ لَكَانُوا حَمِيرًا + لَوْ رَهِبَنِي

از پرندگان هر آینه بودند رخم و اگر بودندی از چارپایان هر آینه بودندی خران + اگر ...

يَدِي مَا صَحِبْتَنِي + لَوْلَا الْاعْتِبَارَاتُ لَبَطَلَتِ الْحِكْمَةُ + لَوْلَا التُّقَى لَقُلْتُ

دست من نه یار بودی مرا + اگر نبودی اعتبارها هر آینه باطل شدی دانش + اگر نبودی پرهیزگاری

جَلَّتْ قُدْرَتُهُ + لَوْلَا الْحَمْقَى لَخَرِبَتِ الدُّنْيَا + لَوْ ... لَمْ تَتِمَّ + لَوْلَا الْوِئَامُ

بزرگ است مرتبه او + اگر نبودندی ابلهان هر آینه ویران شدی دنیا + اگر ... اگر نبودی

لَهَلَكَ الْأَنَامُ + لَوْلَا مُقَارَنَةُ الْقَمَرِ الشَّمْسَ مَا انْكَسَفَ + لَوْلَا أَنْ يَضِيعَ

البته هلاک شدی خلق + اگر نبودی نزدیکی ماه با آفتاب بی نور نشدی + اگر نبودی ضایع کردن

الْفِتْيَانُ الذِّمَمَ لَخَبَرَتْهَا مَا تَجِدُ الْإِبِلُ فِي الرِّمَّةِ + لَوْ لَمْ يَكُنْ ذَنْبٌ

جوانمردان ... هر آینه آگاه ... در رمه + اگر نبودی گناه

لَمْ يُعْرَفِ الْعَفْوُ + لَوْ كَرُمَ الْفَلَكُ ... فِي الْأَبَدِ مَا قَدَّمَ الْمَنُونُ

هر آینه شناخته نشدی ... بلندی ... پیش نشدی ...

فِي الْمَنَازِلِ عَلَى الْأَسَدِ + لَوْ يَبْقَى الْحَيَوةُ يُرْجَى الْمُلَاقَاةُ + لَوْ يَرَى ...

در منزلها بر اسد + اگر باقی ماند زندگی امید داشته شود ملاقات + اگر ببیند بنده

الْأَجَلَ وَمُرُورَهُ يَقْصُرُ الْأَمَلُ وَغُرُورُهُ + لَهُ الْغِنَى ... اللَّهُ الَّذِي ...

اجل را ... کوتاه کند امید را و فریب ... توانگری ...

لیت النمل لم یطر + لیت حظی من ابی کرب ان یسد عنی خیره خبله

کاش مور نجه پرواز نکردی + کاشکی نصیب من از ابو کرب آنکه بند کند از من نیکی او دبرا

لیس ادرع افر + لیس الاکابر کالاصاغر + لیس الخبر کالمعاینة + لیس الری عن التشافی

نیست کدام مردی کریزان تر + نیستند بزرگان مانند خردان + نیست خبر مانند دیدن + نیست سیر شدن از نوشیدن

لیس الشهرة من الرعونة + لیس الشیب من العمر + لیس الصدیق

نیست شهرت از حمق + نیست پیری از زندگی + نیست یار

من اذا راك قام بل من لو اقعدك لحظ اقام + لیس المتعلق

هرکه چون بیند ترا بایستد بلکه هرکه اگر بنشاند ترا بخت ایستاده کند + نیست شکیبا بچیز اندک

کالمتانق + لیس المرعی کالراعی + لیس النائحة الثکلی کالمستاجرة +

مانند خورنده بر چیز خوب + نیست نگاهداشته شده مانند حاکم + نیست زن نوحه کننده بی فرزند مانند زن مزد خواهنده

لیس الهناء بالدس + لیس بین الموت والفراق فرق + لیس بعد الورد

نیست هنا مالیدن بر شتر + نیست میان مرگ و جدائی فرق + نیست بعد گل سرخ

برد + لیس بعشك فادرجی + لیست حفصة من رجال +

سرما + نیست خانه تو پس بگذر + نیست حفصه از مردان +

لیست المحبة من تعلیم الخلق + لیس ذل کذل السؤال +

نیست دوستی از آموزانیدن خلق + نیست خواری مانند خواری سوال +

لیس شیء خیرا من المعروف والشکر احسن منه + لیس علی الخراب

نیست چیزی نیکوتر از آنکه نیکی و شکر خوبتر است از آن + نیست بر ویران

خراج + لیس فی البیت سوی البیت + لیس فی الحب مشاورة +

خراج + نیست در خانه جز خانه + نیست در محبت مشوره

لیس العطا مثل قطع + لیس لمخضوب البنان یمین + لیس

نیست ننگ و عار مانند قطع + نیست برای رنگ کرده سرانگشت سوگند [illegible] نیست

لسلطان العلم زوال + لیس للحسود راحة + لیس [illegible]

برای پادشاه علم زوال + نیست برای حاسد آسایش + نیست [illegible]

الا ما سعی + لیس لمعجب رای + لیس لها من دون الله کاشفة

مگر آنچه کوشش کرد + نیست برای متکبر عقل + نیست مر آن مصیبت را جز خدا دورکننده

لیس من یحتشمه بصاحب + لیس من عادة الکرام سرعة

نیست هرکه بخشم آرد آنرا یاری + نیست از خوی جوانمردان شتابی

الانتقام + لیس من العدل سرعة العذل + لیس مرض اردأ

انتقام کردن + نیست از انصاف شتابی ملامت کردن + نیست بیماری بدتر

من الجهل + لیس محل الحجر فی الحجر + لیس مشتری الاملاک

از جهالت + نیست جای سنگ در سنگ نشستن خریدکننده ملکها

کمشتری الافلاک + اللیل اخفی والنهار افضح + لین قلبک

مانند خریدکننده آسمانها + شب پنهان‌تر است و روز رسواتر + نرم کن دل خود را

تحبب + لین الکلام قید القلوب +

[illegible] + نرمی سخن قید دلهاست +

گنجینه دو صد مثلهای فارسی

لائق افسر نباشد هر کسی + لذت تیشه از کوه کن باید پرسید + لعنت بکار شیطان

لعنت بهیچ + لفظ را می‌بین و معنی مبین + لفظ لفظ غریب است + لقمان را حکمت

آنسو نفشن چه سود ٭ لگد بر گه رحاتم سپزند لنگ بحر گو رنجر پر مجز پنگلی زره وسنگی با ٭ نی عجم ز ر
نی عجم کالا ٭ لیلی را بچشم مجنون باید دید ٭

گنجینه سوم در امثال هندیه

لاته تلی بهوت باتون سی نهین مانتی ٭ لاٹهی لیی پاون جاگ ٭ لاٹهی مارا پانی نهین جدا هوتا ٭
لادی لدا دی هانکن والا ساته دی ٭ لادکا ناؤن منه ٭ دن لا دمین آتی لکری لی ال جاتی ٭
کو اٹھا لاگ گئی تب لاج کهان ٭ لالچ گن بناس ٭ لالچی کا دارا تو کهای گی داری تلاشی گا دارا تو
پڑیگی خواری **لٹیا** بگانا مال سندی دادل دریا ٭ **لڑائی** مین لڈو نهین بٹتی ٭ لڑائی کا گهر هانسی
روگ کا گهر کهانسی ٭ لڑتی تو نهین موئی مارتی هین ٭ لڑتو تکی بهی اور بهاگتو تکی آگی ٭ لڑکی کی پاؤن
پالنی مین پهچانی جاتی هین ٭ لڑکی کا جب بهیڑیا لی گیا تب ٹٹی باندهی ٭ لڑکا جنی بی بی اوڑهی
باندهی میان ٭ لڑکا روری بالو نکه نائی ر روی منڈائی کو ٭ لڑکو نکا کهیل چڑیا کا مرن ٭ لڑسی
نه بهڑی زره پهنی بهری ملٹی بن نه بهڑین ترکش باندهی بهرین **لکڑی** کی بهل بکری ناچتی هے ٭
لکیر رفقیر ٭ لکهو بندر یا جانی پان ٭ اڑگئی چڑیا رو گئی کان ٭ لکه لٹ ریا پڑه پتهر ٭ لکهی موسی پڑهی خدا ٭
لکهی نه پڑهی نام محمد فاضل ٭ **لگا** تو تیر نهین تو تکا ٭ لگا سو بهگا ٭ لگم لگا سبک چالی نعلین جهانکنی
لگی ٹوٹی تهیتون بولنی ٭ **لنکا** مین چهوٹا سو باون گز کا ٭ لنگڑی نی جو پکڑا ٭ تو میان اندهی
لنگڑ بن بهاگ کهیلتی مین ٭ لنگهی کی بلا اوڑهی تو ملی کی با ٭ **لوٹ** کا موسل بهی
لوٹ بنو لو تکی کهاؤ گڈ سیا کا ٭ لومڑی کی شکار کو جایی تو شیر کا سامان ٭ ... یار رسد اخو ار
لونڈی هوکر کمانا بی جی ٭ ... ٭ او نٹ کو لونڈی کی کهار دیا بی بی لونڈی کهانس دیا ٭ لو ها
جانی ٹهار جانی دهونکنی والی کی بلا جانی ٭ لوهی کی منڈی مین ماری مارے ٭ **لهو** لگا شهیدون مین ملے
لیپا لیپا پهر دیا ٭ ساتهی هاته بهی کالی مین ٭ لیتا مری کیه دیتا ٭ لی نکلی مرتی ٭ لو گهوڑا باقی کیا ساز مین

اور گھوڑا پانی دی آیا گھوتی میں جلینا نہ بناکاری یہ مثل ہے لیناہی بناکارہی بہری جینا دلیناہی دینا دو یعنی کی دیتی ہی

خزینه بست و ششم در مثلهای حرف میم مشتمل بر سه گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

مَا بَالِي مَا هِيَ مِنْ ضَبِّكَ + مَا الْخَافُ إِلَّا مِنْ سَيْلٍ تَلْعَتِي + مَا أَدْرِي

باک ندارم از تجربه نیم چوش شد از سوسمار تو + نمی ترسم مگر از سیلابی که بگیرد تنها + نمی دانم کدام

أَيُّ الْجَرَادِ عَارَهُ + مَا أَدْرِي أَيُّ الْجَرَادِ أَمْ يَذِيبُ + مَا اشْتَارَ الْعَسَلَ

کدام ملخ نبرد اورا + نمی دانم که آیا نا گداخته میگذاری یا گداخته میکنی + نچید شهد را

مَنِ اخْتَارَ الْكَسَلَ + مَا أَشْبَهَ اللَّيْلَةَ بِالْبَارِحَةِ + مَا أَصَابَ هَلَّةً

کسیکه اختیار کرد کاهلی را + مشابه نشد امشب بشب گذشته + نیافت چراغی یا پیه

وَلَا بَلَّةً + مَا أَفْعَلُ ذَاكَ مَا حَنَّتِ النِّيبُ + مَا أَقْبَحَ بِالْعَرُوسِ ضَرْبَ

و نه تری را + نخواهم کرد آنرا تا وقتیکه آواز کنند شتر ماده های کلان سال + چه زشت شد بعروس زدن

الدُّفِّ بِيَدَيْهَا + مَا أَقْرَبَ مَحْسَاهُ مِنْ مَفْسَاهُ + مَا الْإِنْسَانُ لَوْلَا اللِّسَانُ

دف بهردو دست خود + نزدیک نشد دهن او از کون او + نیست انسان اگر نباشد

الْمَاءُ لِمَنْ طَلَبَ + مَا أَنْصَفَ الشَّيْبُ مِنْ سَتْرٍ وَقَارَهُ فَسَوَّدَ وَجْهَهُ

آب برای کسی که طلب کند + انصاف نکرد پیری از پوشیدن وقار خود پس سیاه کرد روی او

وَأَطْفَأَ نُوَارَهُ + مَا بِهَا مَاءٌ وَلَا صَدَاءٌ + مَا بِالدَّارِ نَافِخُ + مَا بِالدَّارِ عَرِيبٌ

واطفا کرده نور های او + آب نیست در نیست و نه صدا + نیست در خانه کسی + نیست در خانه کسی

مَا بِالْعَيْرِ مِنْ قِمَاصٍ + مَا بَلَّ مَاءُ الْبَحْرِ عَلَى نَحْرِ الْبَطِّ +

نیست بخر از جهندگی + نرسید آب دریا بر گردن بط

ما بها نافخ ضرمة + مات حتف انفه + ما ترى الراحة في يد مقبوض

نیست درخانه دمنده آتش + مرد از مرگ بینی خود + نمی بینی آسایش را در دست قبضه

ما تندى صفاته + ما توالد الاسباب الا بمباشرة الاسباب +

فراهم نمی کنی صفهای او را + نیست پیدا شدن اسباب مگر بفراهم کردن اسباب +

ما جدع قصير انفه + ما حك ظهري مثل ظفري + ما خلق الله خلقا

بریده نشد کوتاهی بینی او + نسود پشت مرا مانند ناخن من + پیدا نکرد خدا خلق را

اكرم عليه من العقل + ما دارت الهالة حول الهلال + ما دخل تحت

بزرگتر بروی از عقل + نگردید هاله گرد ماه نو + داخل نشد زیر

السقف الا صاحب الجنة + ما ذاق عبكة ولا لبكة + ما اربة لا حفاو

شیر مگر صاحب سپر + نچشید چیزی را و نه لقمه را + حاجت نیست

العاصي لا يذكر + ما عز من ذل جيرانه + ما عقد العيون الا النيام

گذشته ذکر کرده نمیشود + گرامی نشد از خواری همسایگان خود + نه بستند چشمها را مگر خوابندگان

ما علاك فهو سماؤك + ما على الرسول الا البلاغ المبين +

انچه بلند شد ترا پس وی آسمان تست + نیست بر رسول مگر رسانیدن آشکارا +

ما على المحسنين من سبيل + ما عنده خير ولا مير + ما كسف حوت

نیست بر نیکوکنندگان از راهی + نیست نزدش نیکی و خوردنی اندک + پاره نکرد ماهی

السماء الا بسلح الببغاء + ما لا يدرك كله لا يترك كله + المال ظل زائل

آسمان مگر نهنگ بیابان را + انچه دریافته نشود همه او گذاشته نشود همه او + مال سایه است دور شونده

ما للغريب سوى الغريب انيس + ما للتراب ورب الارباب + المال

نیست برای مسافر جز مسافر مونسی + چیست برای خاک و کندگر پروردگاران + مال

وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا + اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ فِتْنَةٌ + مَالَهُ سَعْنَةٌ

و پسران زیبایش زندگانی دنیاست + مال و پسران فتنه است + نیست مر او را اندک

وَلَا مَعْنَةٌ + مَالَهُ هَارِبٌ وَلَا قَارِبٌ + مَالَهُ رَاغِيَةٌ وَلَا ثَاغِيَةٌ +

و نه چیزی اندک + نیست مر او را گریزنده و نزدیک شونده + نیست مر او را ماده شتر و نه گوسپند +

مَالَهُ سَارِحَةٌ وَلَا رَائِحَةٌ + مَالَهُ سَبَدٌ وَلَا لَبَدٌ + مَالَهُ ضِدٌّ

نیست مر او را چرنده و نه بوئی + نیست مر او را موی و نه صوف + نیست مر او را همتا

وَلَا نَقِيضٌ + مَالَهُ حَافٌ وَلَا رَافٌ + مَالَهُ حَانَّةٌ وَلَا آنَّةٌ +

و نه همتا + نیست مر او را خادم و نه کوشش کننده + نیست مر او را ماده شتر و نه گوسپند

مَالَهُ آلٌ وَغَلٌّ + مَالَهَا دَقَّةٌ + مَالِي ذَنْبٌ اِلَّا ذَنْبُ صُحْرٍ +

نیست مر او را ناله گردن بند + نیست مر او را نمک + نیست مرا هیچ گناهی مگر گناه صحر +

مَا مِنَّا اِلَّا رَجُلٌ بِهِ اُمَّةٌ يَجُسُّهَا الظَّفَرُ غَيْرُ الرَّجُلَيْنِ + اَلْمَامُورُ

نیست از ما مگر مردیکه بوی شکستگی است می شکافد آنرا پیروزی جز دو مرد + حکم کرده شده

مَعْذُورٌ + اَلْمَامُولُ خَيْرٌ مِنَ الْمَاكُولِ + مَا نَدِمَ مَنْ سَكَتَ +

معذور است + امید داشته شده بهتر است از خورده شده + شرمنده نشد هر که خاموش ماند

مَا وُزِنَ فِي مِيزَانِ الْفَلَكِ اِلَّا الرِّيحُ + مَا هَلَكَ امْرُءٌ عَرَفَ قَدْرَهُ

سنجیده نشد در ترازوی آسمان مگر باد + هلاک نشد مردیکه شناخت مرتبه خود

مَا يَبِضُّ حَجَرُهُ + مَا يَجْعَلُ قُدَّكَ اِلٰى اَدِيمِكَ + مَا يَعْرِفُ هِرًّا

آب نمیدهد سنگ او + نکدام چیز گرداند پوست غلاف را سوی پوست تو + نمی شناسد گربه را

مِنْ بِرٍّ + مَا يَعْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ + مَا يَعْقِلُهُ اِلَّا الْعَاقِلُونَ + مَا يُقَعْقَعُ لَهُ

از موش + نمی شناسد حق را از باطل + نمیدانند آنرا مگر عاقلان + جنبیده نمیشود

بِالْلِسَانِ + مَا يَوْمُ حَلِيمَةَ بِسِرٍّ + مَتَى كَانَ حُكْمُ اللهِ فِي كَرَبِ النَّخْلِ +

بزبان + نهانست روز حلیمه راز + کدام وقت باشد حکم خدا در گرفتن بیخ شاخ خرما

مُثْقَلٌ اسْتَعَانَ بِذَقَنِهِ + مِثْلُ الْبَرْغُوثِ دِمَاغُهُ دَمُهُ + مِثْلُ

بار برداشته شده یاری جست از زنخ خود + مانند کیک دماغش خون اوست + مانند

النَّعَامَةِ لَا طَيْرٌ وَلَا جَمَلٌ + مِثْلُ مَا كَانَ ذَلِكَ الْوَقْتَ + الْمَثَلُ

شترمرغ نه پرنده و نه شتر + مانند آنچه بود آن وقت + مثل

فِي الْكَلَامِ كَالسِّكْبَاجِ فِي الْإِدَامِ + الْمَجَازُ قَنْطَرَةُ الْحَقِيقَةِ +

در کلام مانند سکباج در نان خورش + مجاز پل بزرگ حقیقت است +

الْمُحَاجَزَةُ قَبْلَ الْمُنَاجَزَةِ + الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ + مَجْلِسُ الْكِرَامِ حِصْنٌ

از جنگ باز داشتن پیش از معارکه کردن است + مجلسها بامانت است + مجلس جوانمردان قلعه

الْكَلَامِ + مَجْلِسُ الْعِلْمِ رَوْضَةُ الْجَنَّةِ + الْمُحِبُّ يُحْيِي الْمَحَبَّةَ +

کلام است + مجلس علم باغ بهشت است + دوست زنده میکند دوستی را

الْمُحِبُّ مَحْوٌ فِي حُكْمِ الْمَحْبُوبِ + الْمَحَبَّةُ لَا تَزِيدُ بِالْوَفَاءِ

دوست محو است در حکم معشوق + دوستی افزون نشود بسبب وفا

وَلَا تَنْقُصُ بِالْجَفَاءِ + الْمَحَبَّةُ مُوَافَقَةُ الْمَحْبُوبِ فِي مَحْبُوبِهِ وَمَكْرُوهِهِ +

و کم نشود بسبب ستم + دوستی موافقت معشوق است در مرضی او و نامرضی او

مُحْتَرِسٌ مِنْ مِثْلِهِ + مُحْسِنَةٌ فَهِيلِي + مُخَالَفَةُ الْمُلُوكِ عَارٌ فِي الْعَاجِلِ

نگاه دارنده است از مانند خود + زن نکوئی کننده است پس بریز + مخالفت پادشاهان ننگ است در دنیا

نَارٌ فِي الْآجِلِ + مُخْرِنْبِقٌ لِيَنْبَاعَ + الْمُدَارَاتُ تُخْرِجُ الْحَيَّةَ

آتش است در آخرت + مردم فرو افگنده تا جست کند + نرمی کردن بیرون میآرد مار را

من نحرها + المذبح الذبيح + مذبذب بين بين ذلك لا الى هؤلاء

از سوراخش + ستودن گفتار نیست + مذبذب اند میان آن نه سوی آن گروه

ولا الى هؤلاء المرء على دين خليله + المرء عاقل بجاله + المرء

ونه سوی این گروه + مرد بر دین دوست خود است + مرد زیرک است بحال خود + مرد

في طي لسانه لا في طيلسانه + المرء كثير باخيه + المرء لا يزال

در پیچیدگی زبان خود است نه در چادر خود + مرد بسیار است ببرادر خود + مرد همیشه

عدوا لما جهل + المرء مع من احب + المرء سعر رجله + المرء

دشمن است بانچه نادان شد + مرد با کسی است که دوست داشت + مرد با پای خود است + مرد

مخفي تحت لسانه + المرء مخبوء لدى طي اللسان + المرء يقيس

پوشیده است زیر زبان خود + مرد پوشیده است نزدیک پیچیدگی زبان + مرد قیاس میکند

على نفسه + المرء يطير بهمته والطير يطير بجناحيه + المرء

بر ذات خود + مرد پرواز میکند بهمت خود و پرند پرواز میکند بهر دو بازوی خود + مرد

يعرف عند المعاملة + مرعى ولا كسعدان + المزاح اوله

شناخته میشود نزدیک معامله + چراگاه و نه مانند سعدان + خوش طبعی اولش

فرح واخره ترح + المزاح يورث الضغائن + المزاح تذهب

شادمانی است و آخرش اندوه + خوش طبعی پیدا میکند کینه‌ها را + خوش طبعی کردن می برد

المهابة + المستشار مؤتمن + المستسلم احزم من المستبسل

هیبت را + مصلحت کرده شده اعتماد کننده است + فرمان برنده داناتر است از صلح جوینده

المستمع شريك القائل + المسلم مرآة المسلم + مشاهدة الابرار

شنونده شریک گوینده است + مسلمان آئینه مسلمان است + دیدن نیکوکاران

مع الخاء

بَيْنَ التَّجَلِّي وَالْاِسْتِتَارِ الْمُشَاهَدَةُ مِيرَاثُ الْمُجَاهَدَةِ

میان آشکارا و پوشیده است + مشاهده میراث مجاهده است

مع الصاد

الْمَشُورَةُ حِصْنٌ مِنَ النَّدَامَةِ وَاَمْنٌ مِنَ الْمَلَامَةِ مُصَاحَبَةُ

مشوره پناه است از شرمندگی و بی بیمی است از ملامت + مصاحبت

الْاَشْرَارِ رُكُوبُ الْبَحْرِ + مَصَائِبُ الْقَوْمِ عِنْدَ قَوْمٍ فَوَائِدُ

بدان سوار شدن دریاست + مصیبتهای گروه نزدیک گروهی فائدها ست

مع الضاد

يَضُرُّ بِالطِّحَالِ مَا يَنْفَعُ الْكَبِدَ + مَضَلُّ الْمَرْءِ بَيْنَ فَكَّيْهِ +

گزند میکند سپرز انچه نفع میکند جگر را + جای گمراهی مرد میان هر دو زنخ اوست

مع الطاء والعين

مَضَى مَا مَضَى مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ + مَطْلٌ كَنُعَاسِ الْكَلْبِ + مُعَاقَرَةُ

گذشت انچه گذشت + درنگ کردن توانگر ستم است + درنگ کردن مانند خواب سگ + همو کردن

الْوَطَنِ تَعْقِرُ الْفِطَنَ + مُعَاتَبَةُ الْاِخْوَانِ خَيْرٌ مِنْ فَقْدِهِمْ +

وطن خسته میکند زیرکیها + خشم کردن برادران بهترست از گم کردن آنان +

مَعَ الْخَوَاطِئِ سَهْمٌ صَائِبٌ + مَعَ اللَّجَاجَةِ تُلْفَى الْحَاجَةُ + الْمَعْرِفَةُ

با خطاکنندگان تیری است بصواب رسنده + با دشمنی می یابی مطلب را + شناسائی

مع الفاء والقاف

تَنْفَعُ وَلَوْ بِالْكَلْبِ الْعَقُورِ + الْمَعْنَى فِي بَطْنِ الشَّاعِرِ + الْمُعْرِي

سود میکند اگرچه باشد بسگ گزنده + معنی در شکم شاعرست + بر

يُبْهِي وَلَا يُبْنِي + الْمُفْلِسُ فِي اَمَانِ اللهِ الْمُقَابَلَةُ خَيْرٌ مِنَ الْقَفَا

تابان میکند و خانه نمیسازد + مفلس در زینهاری خداست + روبرو بهترست از زیر قفا

مُقَابَلَةُ مَنْ لَا تُقَاوِمُهُ خَرَفٌ + مَقْتَلُ الرَّجُلِ بَيْنَ فَكَّيْهِ +

جنگ کردن باکسی که برابری کردن نمیتوانی ورا نادانی هست + جای کشتن مرد میان هر دو زنخ اوست

اَلْمَكْتُوبُ نِصْفُ الْمُلَاقَاةِ + اَلْمِكْثَارُ مِهْذَارٌ + اَلْمِكْثَارُ كَحَاطِبِ

نوشته نیم ملاقات ست + بسیار سخن گوی بیهوده گوی ست + بسیار سخن گوی مانند

لَيْلٍ + مُلَازَمَةُ الْمُلُوكِ حُسْنُ السُّلُوكِ + مَلِكٌ غَشُومٌ

در شب + ملازمت پادشاهان نیک روش ست + پادشاه ظالم

خَيْرٌ مِنْ فِتْنَةٍ تَدُومُ + اَلْمُلْكُ لِمَنْ غَلَبَ + اَلْمُلْكُ عَقِيمٌ +

بهترست از فتنه که همیشه ماند + ملک برای کسی ست که غالب شد + ملک نازاینده ست +

اَلْمُلْكُ يَبْقَى مَعَ الْكُفْرِ وَلَا يَبْقَى مَعَ الظُّلْمِ + اَلْمُلْكُ وَالدِّينُ

ملک باقی میماند با کفر و باقی نمیماند با ستم + ملک و دین

تَوْأَمَانِ اَلْمُمْتَحِنُ مَلْعُونٌ مَنِ ابْتُلِيَ بِبَلِيَّتَيْنِ فَقَدِ اخْتَارَ

دو همزاد اند + آزمایش کننده ملعون ست + هر که گرفتار شد بدو بلا پس تحقیق اختیار کرد

أَهْوَنَهُمَا + مَنِ اتَّكَلَ عَلَى زَادِ غَيْرِهِ طَالَ جُوعُهُ + مَنِ اجْتَرَأَ

سبکتر هر دو را + کسیکه اعتماد کرد بر توشهٔ غیر خود دراز شد گرسنگی او + کسیکه دلیری کند

عَلَى سُلْطَانِهِ قُتِلَ + مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ ذِكْرَهُ + مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ

بر پادشاه خود کشته شود + کسیکه دوست دارد چیزی را بسیار کند ذکر او را + کسیکه دوست دارد گروهی را محشور شود

مَعَهُمْ + لِمَنْ أَخْطَأَتْ فِرَاسَتُهُ أَبْطَأَتْ فَرِيسَتُهُ + مَنْ أَخَّرَ

با ایشان + کسیکه خطا کند دانائی او درنگ کند شکار او + کسیکه تاخیر کند

النَّوْمَ طَابَ مَنَامُهُ + مَنْ أَخَذَ مَالَ النَّاسِ لَا بُدَّ أَنْ يُؤْخَذَ

خواب را خوش شود خوابیدن او + کسیکه گرفت مال مردمان را ناچارست از آنکه گرفته شود

مَالُهُ + مَنِ ادَّرَعَ الْفِكْرَ فِي الْعَوَاقِبِ أَمِنَ مِنْ سِهَامِ النَّوَائِبِ

مال او + هر که زره کرد فکر را در انجام کارها بی بیم شد از تیرهای سختی‌ها

من ادمن قرع الباب یوشک ان یفتح له + من ادمن طلب شیء ظفر ببعضه +

کسیکه همیشه کرد کوفتن در را نزدیک است که گشاده شود برای او + کسیکه همیشه کرد جستن چیزی پیروز شود ببعض او

من ارحل کریما یرتعی فی ریاض الرضوان کریم + من استخف اخوانه

کسیکه کوچ کرد در حال آنکه جوانمرد است بچرد در باغهای بهشت مانند آهو + هرکه سبک کرد برادران خود را

خذل + من اساء ادبه ضاع نسبه + من استزاد علی الاکل والشرب

رسوا کرده شد + هرکه بدی کرد ادب او خراب شد نسب او + هرکه افزونی کرد بر خوردن و نوشیدن

لن یشبع الا بالتراب + من استغضب ولم یغضب فهو حمار + من استرعی

البته سیر نشود مگر بخاک + کسیکه خشم خواسته شد و خشم نکرد پس او خر است + هرکه نگاهبانی

الذئب للغنم فقد ظلم + من اسرع فی الجواب ابطأ فی الصواب + من اشبه

از گرگ برای گوسپند پس بتحقیق ستم کرد + هرکه شتابی کرد در جواب درنگ کرد در صواب + هرکه مانند شد

اباه فما ظلم + من اصلح فاسده ارغم حاسده + من اطلع علی جاره

پدر خود را پس ستم نکرد + هرکه اصلاح کرد فاسد خود را خاک آلود کرد بینی حاسد خود را + کسیکه آگاه شد بر همسایه خود

انهتکت حجب ستاره + من اطاع غضبه اضاع ادبه + من اعطی

دریده شد حجابهای پردهای او + هرکه فرمانبرداری کرد خشم خود را ضائع کرد ادب خود را + هرکه داده شد

تمرا اعطی تمرا + من اعجب بعمله حبط اجره + من اعتاد شیئا حرص

خرما را داده شد بار را + هرکه بشگفت آمد بعمل خود باطل شد مزد او + هرکه خو کرد چیزی را حریص شد

علیه + من اعجبته آراؤه غلبته اعداؤه + من اعتزل نجا + من اعتصم

بر او + هرکه بشگفت آورد او را رأیهای او غالب شد او را دشمنهای او + هرکه یکسو شد نجات یافت + هرکه چنگ زد

بالله فقد نجا + من اعمل اجتهاده بلغ مراده + من اعتمد علی شرف

بخدا پس بتحقیق نجات یافت + هرکه در کار آورد توانائی خود را رسید بمقصود خود + هرکه اعتماد کرد بر بزرگی

ابائه فقد عقهم + من اعظم الذنوب تحسین العیوب + من افشی

پدران خود را پس بتحقیق بی فرزند شد + از بزرگترین گناهان است نیکو کردن عیبها + کسیکه هویدا کرد

سرک افسد امرک + من اوط لمن فرط + من اکثر سواله حرم +

راز ترا تباه کرد کار ترا + هرکه از حد درگذشت مانند کسیست که تقصیر کرد + هرکه بسیار شد سوال او محروم شد +

من الشناعات یتولد الآفات + من الماء کل شیء حی + من امارات

از زشتیها پیدا میشود آفتها + از آب است هر چیز زنده + از نشانهای

الخذلان معادات الاخوان + من امات شهوته احیی مروته +

رسوائی ست دشمن داشتن برادران + هرکه میرانید خواهش خود را زنده کرد مروت خود را

من انصف فقد استظرف + من انکر حسن الصنیعة استوجب

هرکه انصاف کرد پس بتحقیق خوش کرد + هرکه انکار کرد خوبی نکوئی را سزاوار شد

سوء القطیعة + المنبت لا ارضا قطع ولا ظهرا ابقی + من بخل بماله

زشتی جدائی را + منبت نه زمینی را برید و نه پشت را باقی گذاشت + هرکه بخل کرد بمال

علی نفسه جاد به علی عرسه + من بسط نشط + من بسط یده علی

بر جان خود سخاوت کرد بوی بر زن خود + هرکه فراخی کرد شاد شد + هرکه فراخ کرد دست خود را بر

الانعام صارت نعمته علی الدوام + من بلغ اربعین ولم یاخذ

نعمت دادن گردد نعمتش همیشه + هرکه رسید بچهل سال و نگرفت

العصا فقد عصی + من تانی ادرک ما یتمنی + من تجری جروسو

چوب را پس بتحقیق نافرمانی کرد + هرکه توقف کرد دریافت چیزیرا که آرزو داشت + هرکه بجهد گذشت بچه در زیر بار

اکله + من تشبه بقوم فهو منهم + من تقدم خطوتین لقد وصل + من تکبر علی الناس ذل +

بنجو از او + هرکه مشابه شد بگروهی پس وی از ایشانست + هرکه پیش شد در قدم پس بتحقیق رسید + هرکه بزرگی نمود بر مردمان

مَن تواضع لله رفعه الله + مَن تهاون بالشرّ وقع في الضرّ + من ثبت جوده

هر که فروتنی کند برای خدا بلند کند او را خدا + هر که سبک شمرد بدی را بیفتاد در گزند + کسی که ثابت شد سخاوت

ثبت وجوده + من جال نال + من جاور الكرام أمن من الاعدام

ثابت شد هستی او + هر که جولانی کرد رسید + هر که همسایگی کرد کریمان را ایمن شد از درویشی

من جاع اتّخم + من جاد بماله جلّ ومن جاد بعرضه ذلّ + من جاد ساد

هر که گرسنه شد خواهان نیکی شد + هر که سخاوت کرد بمال خود بزرگ شد و هر که سخاوت کرد بآبروی خود خوار شد + هر که سخاوت کرد سردار

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها + من جدّ وجد + من جرّب

هر که آمد بیک نیکی پس مر او را ده مثلهای آنست + هر که کوشش کرد یافت + هر که آزمود

المجرّب حلّت به الندامة + من جسر ایسر + من جهل زمانه

مجرب را فرود آمد بوی شرمندگی + هر که دلیری کرد توانگر شد + هر که نادان است زمانه خود را

عدا الخمول زمانه + من حسن صفاؤه وجب اصطفاؤه +

درگذشت گمنامی زمانه او را + هر که خوب شد صفائی او ضرور شد برگزیدگی او +

من حسنت خصاله طاب وصاله + من حسن اسلام المرء ترکه

هر که خوب شد خصلتهای او پاکیزه شد وصال او + از خوبی اسلام مرد است که ترک

ما لا یعنیه + من حفر بئراً لاخیه فقد وقع فیه + من حفر مهواة

چیزی را که او را نفع نکند + هر که بکند چاهی برای برادر خود پس تحقیق بیفتاد در آن + هر که بکند مغاکی را

وقع فیها + من حفنا او رفنا فلیقتصد + من حلم ساد + من خاف

بیفتاد در آن + هر که خدمت کرد ما را یا احسان کرد ما را پس باید که اعتدال کند + هر که بردباری کرد سردار شد + هر که ترسید

صوتك تمنّی موتك + من خاف وجه الصباح ذبح + من خدم خدم

آواز ترا آرزو کرد مرگ ترا + هر که ترسید روی صبح را بست کرد + هر که خدمت کرد

مَنْ خَشِيَ الذِّئبَ اَعَدَّ كَلْباً + مَنْ خَصَمَهُ القَاضِي اِلَى مَنْ يَشْتَكِي +

هرکه ترسید از گرگ مهیا کرد سگ را + هرکه خصومت کرد او را قاضی بسوی کدام کس شکوه کند +

مَنْ دَامَ كَسَلُهُ خَابَ اَمَلُهُ + مَنْ دَخَلَ ظَفَارِ حَمَّرَ + مَنْ رَضِيَ نَفْسَهُ

هرکه همیشه شد کاهلی او نا امید شد امید او + هرکه در آمد بظفار سخن گفت بزبان حمیر + هرکه خوشنود کرد ذات

بِالاِسَاءَةِ شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ بِالرَّدَاءَةِ + مَنْ رَضِيَ بِقَضَاءِ اللهِ لَمْ يُسْخِطْهُ

خود را به بدی گواه شد بر ذات خود بهلاکت + هرکه راضی شد بحکم خدا خشم نکرد او را

اَحَدٌ + مَنْ رَقِيَ فِي دَرَجَاتِ الهِمَمِ عَظُمَ فِي عُيُونِ الاُمَمِ + مَنْ رَكِبَ

کسی + هرکه بالا رفت در مرتبه های همتها بزرگ شد در چشمهای امتها + هرکه سوار شد

جِدَّهُ غَلَبَ ضِدَّهُ + مَنْ رَكِبَ العَجَلَ اَدْرَكَ الزَّلَلَ + مَنْ زَادَ

برکوشش خود غالب شد ضد خود را + هرکه سوار شد بر شتابی دریافت لغزشها را + هرکه فزون شد

خَيْرُهُ بَادَ خَيْرُهُ + مَنْزِلَةُ الاَبْرَارِ فِي صَوْنِ الاَسْرَارِ + مَنْ سَالَمَ سَلِمَ +

خیر او هلاک شد خوبی او + مرتبهٔ نیکوکاران در نگاهداشتن رازهاست + هرکه صلح کرد سالم ماند

مَنْ سَاءَ عَزْمُهُ رَجَعَ اِلَيْهِ سَهْمُهُ + مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ + مَنْ سَاءَ

هرکه بد شد قصد او بازگشت سوی او تیرش + هرکه بد شد خلق او تنگ شد روزی او + هرکه بد شد

اَخْلَاقُهُ طَابَ فِرَاقُهُ + مَنْ سَخِيَ بِرَاْسِهِ فَقَدْ رَبِحَ + مِنْ سَعَادَةِ جَدِّكَ

خلقهای او خوب شد جدائی او + هرکه جوانمردی کرد بسر خود پس بتحقیق سودمند شد + از نیکبختی بخت تست

وُقُوفُكَ عِنْدَ حَدِّكَ + مِنْ سَعَادَةِ المَرْءِ اَنْ يَكُونَ خَصْمُهُ عَاقِلاً +

ایستادن تو نزد مرتبهٔ خود + از نیکبختی مرد است بودن دشمن او دانا +

مَنْ سَقَى مَكْرَهُ بَارَ ثَمَرُهُ + مَنْ سَكَتَ سَلِمَ وَمَنْ سَلِمَ نَجَا + مَنْ سَلَّ

هرکه آب داد حیله خود را هلاک شد ثمرهای او + هرکه خاموش ماند سالم شد و هرکه سالم شد رهائی یافت + هرکه برکشید

سیف العداوة غمد فیه راسه + من سلک الجدد امن العثار + من شاور

شمشیر دشمنی را نیام گردد آن سر خود را + هرکه رفت در زمین هموار در امن شد از لغزش + هرکه مشورت

اهل النصیحة امن من الفضیحة + من شر ما طرحک اهلک +

از صاحبان نصیحت بی بیم شد از رسوائی + از بدی چیزیکه انداخت ترا اهل تست +

من صانع بالمال لم یحتشم من طلب الحاجة + من صدق توسمه

هرکه رشوت داد مال را شرم نداشت از طلب کردن حاجت + هرکه راست شد نشان او

طال تبسمه + من صدق فی مقاله زاد فی جماله + من صنف

دراز شد تبسم او + هرکه راست شد در سخن خود فزون شد در خوبی خود + هرکه تصنیف کرد

فقد استهدف + من ضحک ضحک + من ضعفت آراؤه قویت

بتحقیق نشانه تیر شد + هرکه خندید خنده کرده شد بروی + هرکه ضعیف شد فکرهای او قوی شدند

اعداؤه + من طاب اصله زکی فرعه + من طال تعدیه کثرت اعادیه

دشمنان او + هرکه پاکیزه شد بیخ او پاک شد شاخ او + هرکه دراز شد درگذشتن او از حد بسیار شدند

من طلب جلب + من طلب شیئا وجد وجد + من طلب شیئا ناله او بعضه

هرکه طلب کرد بکشید + هرکه طلب کرد چیزی را و کوشش کرد یافت + هرکه طلب کرد چیزی را یافت او را یا

من طلب ما لا یکون طال تعبه + من عتب علی الدهر طال عتبه +

هرکه طلب کرد چیزی را که نمی شود دراز شد تعب او + هرکه خشم کرد بر زمانه دراز شد خشم او

من عجل اموره یصیبه من الندم + من عدل ما عدل + من عدل ملک و من ظلم

هرکه شتاب کرد کارهای خود را برسد او را از پشیمانی + هرکه انصاف کرد تمام انصاف کرد + شد مالک کسیکه انصاف کرد و مالک

هلک + من عرف بشیء نسب الیه + من عرف التجارب طابت له التسارب + من عرف

هلاک شد + کسیکه شناخته شد بچیزی نسبت کرده شود بسوی او + کسیکه شناخت تجربه ها را پاکیزه شود برای او راهها + هرکه شناخت

نفسه فقد عرف ربه + من عز بز + من عقد عینا عجب نظره + من علا

نفس خود را پس بتحقیق شناخت پروردگار خود را + کسیکه غالب شد گرفت متاع او + هرکه ببست چشم را باز داشت نظر خود را + هرکه بلند

دماغه فی الصیف غلی قدره فی الشتاء + من علت همته طال

دماغش در گرما بجوشید دیگ او در زمستان + هرکه بلند شد همت او دراز شد

همومه + من علمه حرفا فهو مولاه + من عمل صالحا فلنفسه

غمهای او + کسیکه آموزانید او را یک حرف پس وی مالک اوست + هرکه عمل کرد شایسته پس برای ذات خود

ومن اساء فعلیها + من غشنا فلیس منا + من غلب اخذ السلب

و هرکه بدی کرد پس بر روست + کسیکه فریب داد ما را پس نیست از ما + هرکه غالب شد گرفت متاع

من فعل الردی یلقاه + من فعل ما شاء لقی ما ساء +

کسیکه کرد هلاکت را ملاقات کند آنرا + کسیکه کرد آنچه خواست ملاقات کند چیزی را که اندوهگین

منقبة المرء تحت لسانه + من قبض قبض + من قدم الخیر علم +

بزرگی مرد زیر زبان اوست + هرکه قبضه کرد قبضه کرده شد + کسیکه پیش کرد نیکی را العلیم

من قر عینا بعیشه نفعه + من قرع بابا ولج ولج + من قسط ما سقط

هرکه خنک کرد چشم را بزندگانی خود سود کرد او را + هرکه کوفت در را و مبالغه کرد در آمد + هرکه انصاف کرد نیفتاد

من قصر عن السیاسة صفر عن الریاسة + من قل دیناره

هرکه کوتاه شد از نگهبانی خالی شد از ریاست + کسیکه کم شد دینار او

ذل مقداره + من قل لبه زاد عجبه + من قل سروره کان

خوار شد مرتبهٔ او + هرکه کم شد عقل او زیاده شد عجب او + هرکه کم شد خوشی او باشد

الموت راحته + من قلت فضائله ضعفت وسائله + من قنع شبع +

مرگ آسایش او + کسیکه کم شد بزرگیهای او سست شد وسیلهای او + هرکه قانع شد سیر شد

من قنع بعطاء الله لم یدخله حسد + من کان دلیله الغراب

هرکه قانع شود ببخشش خدا در نیاید او را رشک + هرکه باشد رهنمای او زاغ

رضی بمنزل الخراب + من کثر کلامه کثر ملامه + من کثر له

راضی شود بجای ویران + هرکه بیشتر شد سخن او بیشتر شد ملامت او + هرکه بیشتر شد برای او

الدّ ما میل کثر له الدنانیر + من کثر ضحکه قلت هیبته +

درهمها بیشتر شد برای او دینارها + هرکه بسیار شد خندهٔ او کم شد بزرگی او +

من کثر خوانه کثر اخوانه + من کثر ابتهاجه بالمواهب اشتد

هرکه بیشتر شد خوان او بسیار شد برادران او + هرکه بسیار شد خوشی او به بخششها سخت شد

انزعاجه للمصائب + من کثر ظلمه واعتداؤه قرب هلاکه

ناآرامی او برای مصیبتها + کسیکه بسیار شد ستم او و تجاوز کردن او نزدیک شد هلاکت او

وفناؤه + من کثر اعتباره قل عثاره + من کثر کلامه کثر خطاؤه

وفنای او + کسیکه بسیار شد اعتبار او کم شد لغزش او + هرکه بسیار شد سخن او بسیار شد خطای او

من کثرت عوارفه کثرت معارفه + من کثر سواد قوم فهو منهم + منك بضلك

هرکه بسیار شد نیکی های او بسیار شد شناسایان او + کسیکه بسیار کرد سواد گروهی پس او از ایشان است + از توست

وان کان سمارا + من کرم اصله لان قلبه + من کلا جانبیك

اگرچه باشد شیرف + هرکه بزرگ شد اصلش نرم شد دل او + از هردو جانب تو

لا لبیك + من لا حاك فقد عاداك + من لا ینفعك صداقته

نه حاضر در خدمت تو + هرکه دشنام داد ترا پس تحقیق دشمنی کرد ترا + هرکه سود نکند ترا دوستی او

لا یضرك عداوته + من لا ذنب له یرجو الراحة + من لا ذنب

زیان نکند ترا دشمنی او + هرکه نیست گناه مر او را امید میدارد آسایش را + کسیکه نیست گناه

له لا یخاف علیه + من لا یکفیه الیسیر لا یکفیه الکثیر + من لا امانة

مراو را ترسیده نمی شود بر وی + هر که کفایت نمیکند او را اندک کفایت نمیکند او را بسیار + کسیکه نیست امانت

له لا دین له + من لزم الطمع عدم الورع + من لزم الرقاد عدم

مر او را نیست دین مر او را + هر که لازم گرد طمع را نیست کرد پرهیزگاری را + هر که لازم گرد خواب را نیست کرد

المراد + من لم یأس علی ما فاته اراح نفسه + من لم یسمع النصح

مقصود را + هر که اندوهگین شد بر انچه فوت شد او را آسایش داد خود را + هر که نشنید نصیحت را

فانه یرید سماع الملامة + من لم یعرف التلویح لم یعرف التصریح

پس البته او فزون میکند شنیدن نکوهش را + هر که نشناخت اشاره را نشناخت تصریح را

من لم تسر حیاته لم تغم وفاته + من لم ینظر فی عواقب الامور

هر که خوش نشد زندگی او اندوهگین نشد مرگ او + هر که ننگریست در آخرهای امور

وقع فی الحذر + من لم یقبل التوبة عظمت خطیئته + من لم یؤدبه

بیفتاد در خوف + هر که قبول نکرد توبه را بزرگ شد گناه او + کسیکه ادب نداد او را

الابوان ادبه الزمان + من لم یقل العثرة سلب القدرة + من لم

پدر و مادر ادب داد او را زمانه + هر که نه بخشید گناه را دور کرده شود توانائی را + هر که

یرحم لم یرحم + من له المولی فله الکل + من لی بالسانح بعد

رحم نکرد رحم نکرده شد + هر که مر او راست خدا پس مر او راست همه + کیست برای من به مبارک پس از

البارح + من لیس مع المتحدین متحدا فهو من الثنویة +

شوم + کسی که نیست با دو متحد متحد پس وی از فرقهٔ ثنویه است +

من لیس له تقویم النفس فهو نفس تقویم + من مات برا عاش

هر که نیست مر او را راست کردن نفس پس وی نفس تقویم است + هر که مرد نیکوکار زندگی

فی العفو + من مات غریبًا مات شهیدًا + من مال الی المال

در عفو + هرکه مرد مسافر مُرد . شهید + کسیکه خواهش کرد سوی مال

مات فی المال + من ملک نفسه فهو ملک بنفسه + من من

مرد در محبت مال + هرکه مالک شد ذات خود را پس وی مالک شد بذات خود + هرکه احسان

بمعروفه سقط شکره + من بیغ فی الدین یصلف + من نظر

بنکوئی خود بیفتاد شکر او + هرکه ستمگر در دین بی بهره شد + کسیکه نگریست

فی العواقب سلم من النوائب + من نمّ الیک نمّ علیک +

در انجام کارها محفوظ ماند از مصیبتها + هرکه سخن چینی کرد سوی تو سخن چینی کند بر تو +

من هاب خاب + من هان علیه المال توجهت الیه

هرکه ترسید بی بهره شد + کسیکه سبک شد بروی مال . متوجه شد سوی وی

الآمال + من یأت الحکم وحده یفلح + من یتوکل علی الله

امیدها + هرکه بیاید حاکم را تنها رستگار شود + هرکه توکل میکند بر خدا

فهو حسبه + المنیّة تضحک الامنیّة + من یجمع یتقعقع

پس بتحقیق بس است او را + مرگ می خندد آرزوها را + کسیکه مجتمع شد بشکند

عمده + من یزرع الشوک یحصد الندامة + من یزرع

ستونهای وی + هرکه کشت میکند خار را درو میکند شرمندگی را + کسی که کشت میکند

الشر یحصد الندامة + من یزرع الشوک لم یحصد به عنبا +

بدی را درو میکند شرمندگی را + هرکه کشت میکند خار را درو نکند بوی انگور را

من یسمع یخل + من یطل هن ابیه ینتطق به + من یطل

هرکه می شنود موهوم میشود + هرکه دراز شنید بدانگاه پدرش کمر می بندد بوی + هرکه دراز شود

ذَيْلُهُ يَنْتَطِقُ بِهِ + مَنْ يَعْمَلِ السُّوءَ يَجِدْ عُقُوبَتَهُ + مَنْ يُعْطِ

دامنش کہ بندد + بوی و کسیکہ عمل کند بدی را بیابد عذاب او را + ہر کہ میدہد

بِالْيَدِ الْقَصِيرَةِ يُعْطَ بِالْيَدِ الطَّوِيلَةِ + مَنْ بَنَى الْغَيْرَ بَنَاكَ

بدست کوتاہ دادہ شود بدست دراز + ہر کہ گاہید گور خر را گاو

نِيَاكًا + مَوَاعِيدُ عُرْقُوبٍ + الْمَوْتُ حَقٌّ + مَوْتُ الْأَغْنِيَاءِ

نیاک را + وعدہ ہای عرقوب + مرگ ثابت است + مرگ توانگران

حَسْرَةٌ وَمَوْتُ الْعُلَمَاءِ ثُلْمَةٌ وَمَوْتُ الْفُقَرَاءِ رَاحَةٌ +

حسرت است و مرگ عالمان رخنہ است و مرگ محتاجان آسایش ست

الْمَوْتُ فِي طَلَبِ النَّارِ خَيْرٌ مِنَ الْحَيٰوةِ فِي الْعَارِ + مَوْتٌ

مرگ در طلب آتش بہتر است از زندگانی در ننگ + مرگ

فِي دَوْلَةٍ وَعِزٍّ خَيْرٌ مِنْ حَيٰوةٍ فِي ذُلٍّ وَعَجْزٍ + مُوتُوا

در دولت و عزت بہتر است از زندگانی در خواری و عاجزی + بمیرید

قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا + الْمَوْجُودُ شِفَاءٌ + الْمَوَدَّةُ أَفْضَلُ الْقَرَابَةِ +

پیش از مردن شما + موجود شفاست + دوستی بزرگترین نزدیکی است

الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ + الْمُؤْمِنُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ

مسلمان آئینۂ مسلمان است + مسلمان کسی است کہ محفوظ مانند مسلمانان از

يَدِهِ وَلِسَانِهِ + الْمُؤْمِنُ قَلِيلُ الْمُؤْنَةِ + مَهْلَكَةُ الْمَرْءِ عَجَلَتُهُ

دستش و زبانش + مسلمان کم مشقت است + ہلاکت مرد تیزی است

گنجینۂ دوم در مثلهای فارسی

ما بخیر و شما بسلامت + ما در چه خیالیم و فلک در چه خیال + کاری که خدا کند فلک را چه مجال +
مادیان گم کرده دنبال اخته میگردد + ماده بعضو ضعیف می ریزد + ما را ازین گیاه ضعیف
این گمان نبود + ما را چه ازین قصه که گاو آمد و خر رفت + ما را عجب آید که ازین کس بسر آید + مار کـ
تو که هر کرا بینی بزنی + یا بوم که هر کجا نشینی بکنی + مار بدست دیگران باید کوفت + مار گزیده از
ریسمان می ترسد + ما مرده نمی گزد + ما را ز بی پائی بیش از آن دود که گوش خرک بازار پیمائی
ما زیاران چشم یاری داشتیم + خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم + مال مفت و دل بیرحم + مال
عرب پیش عرب + مال مرده پیش مرده + مال حرام بود براه حرام رفت + مال شاه جهان است
و جهان شاه آبرو + ما هم خدائی داریم + ماهی را ماهی بخورد و ماهی خواره دور را + ماهی از سر
گنده گردد نی ز دم + ماهی بخواهی دمش بگیر + **مباش** در پی آزار و هر چه خواهی کن +
سهم نام فردا که فردا دید + **متواضع** خاکست که کف پای شاه و گدا یکسان بوسد + **مثل**
معروف بر آئینه زبانها **مجالست** که هنرمندان بمیرند و بی هنران جای ایشان گیرند +
محبت است که دل را امید آرام نهد و گرنه نیست که آسودگی نمی خواهد + محتسبی در بازار است
نه در خانه + محتسب گر می خورد معذور دارد مست را + محتسب را درون خانه چکار + محمد علیه السلام
بمعراج بلند است نه بعمامه + محنت بر باد کنه لازم + محنت بیفائده است و همه برابر وی کور +
محنت قرب ز بعد افزون است + **مدعی** سست و گواه چست + **مرا** بخیر تو امید نیست
شر مرسان + مرا همت بلند و دست کوتاه + مرا افسوس می آید بر یاد تو میگاید + مرا گدای تو
بودن ز سلطنت بهتر + مرا نان ده و کفش بر سر بزن + مرا بیامرز و دیگر برا تو دان + مرا اینجا
با عتقاد است + مرغ بیار و مرغ بخور + مرده بهشت زنده + مرده چند غریب است که نتوان داشت
مرده هرگز نمی گوزد + مردن بنام به که بود زندگی به ننگ + مردن حق ست لیکن اول
همسایه را + مردن بعلت به که زندگانی بمذلت + مرده آنست که نامش به نکوئی نبرند +

مرده سخن نمیکند + مرده گر خاک میده بستان + مردن ملا نفع نمیکند خوبست که با با میرد +
مردیست بیازمای و آنگه زن کن + مرد پا بر هوا نهد و نام مرد پایدار بود + مرد آخر بین مبارک
بنده ایست + مرد بی سنگ را وزنی نباشد + مرد باش یا در پی مرد باش + مردی نبود فتاده
را پای زدن + مردی باید که قدر مردی داند + مرغ آنقدر میشود دلونش تنگ نگیرد + مرغ آتش خوار
کی لذت شناسد دانه را + مرغ زیرک چون بدام افتد تحمل بایدش + مرگ انبوه جشنی دارد + مرگ به از
رسوائی + مزدور خوشدل کار بیش میکند + مزدور آفتاب در جنگ است + مزد آن گرفت جان برادر
که کار کرد + مزن فال بد کاورد حال بد + مستوفی سند میخواهد و قاضی گواه + مسجد جای گوز نیست
مسکین خر اگرچه بی تمیز ست + چون بار همی برد عزیز است + مسلمان در گور است و مسلمانی در کتاب
مشتی که بعد از جنگ یاد آید بر کلهٔ خود باید زد + مشتی نمونه از خرواری + مشت ناخورده مشت خود
می بازد + مشت زن دیگر است و تیغ زن دیگر + مشت در محل خود از تیغ بالاتر است + مشت بسته
قفل بهشت است و انگشت گشاده کلید دوزخ است + مشک آنست که خود ببوید نه که عطار بگوید
مصلای زاهد اگر بشراب رسد خود را پاک کند و مصلا را پلید + مصیبتی که اجر دارد مصیبت نیست آفتست
مطلب سعدی دیگر است + معزول میشوند نه معقول نشوند + معیار دوستان دغل
روز حاجت است + مفت را چه گفت مفت کرم داشتن + مفتی نوشت هر چه گفتی + مقام
عیش میسر نمیشود بی رنج + مقامات از کتاب همه دانی توان یافت نه از علامهٔ حریری + مکن
ملکی که تا گوهران چنین نکنند + ملکت تکیه بر ملک دنیا و پشت + که او چون تو بسیار پرورد و گذشت
مگر این انبان بالا بسته است + مگس حرام نیست لیکن دل بهم میزند + مگس می پراند + ملا زهم نو
میزند + ملا منم و برادرم میخواند + ملا شدن چه آسان آدم شدن چه مشکل + ملخ گرسنه در خانهٔ خالی
برخوان + عقل باور نکند که رمضان اندیشه + ملخ از چرخ نگارین بیست + من آنم که من دانم
من از آسمان میگویم او از ریسمان میگوید + من پای تو بوسم و تو دست دیگری + مفتی گرمی کسی

از مردمی باید کشید + من چه گویم تنبوره من چه میگوید + من چه میپزم که برادر کلان من بهشت بست
من سود کنم تر از زیانی نرسد + من کجا و دیوان حافظ کجا + من که بنام جهانم چه صلاح اندیشم +
من میگویم موندار او میگوید بکن + من مرده جهان مرده + من زنده جهان زنده + من مربی مرز
هر دو آنچنان مفلوک + که هر دو را دو مربی خوب می باید + من همان احمد پارینه که بودم هستم +
مو از زبانش بر آمده + مو در بدنش راست شده + مودت اهل صفا چه در رو و چه در قفا +
مور همان به که نباشد پرش + موسی را سپیدی دست هنر است نه عیب + موش زنده به از
گربهٔ مرده + موش بسوراخ نمی رفت جاروب بدست بست + موش را گفتند از بنیاد مکن
توبه کن گفت بنیاد توبه را هم بکنم + موشک سید واند **مهربانی** دشمن اعتبار را نشاید تا به تملق
چه رسد + مهمان غیب دشمن خانه است + مهمان کمتر میکند تعظیم صاحب خانه را + مهمان
عزیز است مگر تا سه روز + مهمان خود دیدیم لیک در خانهٔ تو + مهمان مهمان را نتواند دید و صاحب خانه
هر دو را + مهمان بی وقت پهلوی خود میخورد + مهمان را با فضولی چه کار + مهمان ناخوانده بجیبا
مه نشیند بجای عقرب کور + **میان** عاشق و معشوق رمز است + کرام الکاتبین را
هم خبر نیست + میان دو خر باده مانده + میان دو خر آرد میخواهد + میان دو سنگ آرد میخواهیم
میتوان بخشید گر گاهی گناهی میشود + میخش قائم است + میراث پدر خواهی علم پدر آموز + میرزا نیستی گر دوم
بجفا میدهد + میفروشد گنبد و خرج مناره میکند + می کشد زهر اگر اندک و اگر بسیار است + می گوزد
و به هر سوی بو میدهد + می گوزد و دو اسپ نگاه می کند

گنجینهٔ سوم در امثال هندیه

ماٹ کا ماٹ بگڑا ہی + مار پیسی پڑا یا بھلا + ماری ماری دھور اڑانی + مار بھی سوار
مار کی آگی بہوت بھاگتا ہی + مار نی والی سی بچانی والا بڑا آہی + مار مار کہی جانی بھتیجا

دادا آکہی ہی + مار ون تیر انبوا اور ڈولی خیر آباد + مار ون گہٹنا پہوٹی آنکہہ + مار اُمنہ طمانچ سا
آکی دہرانہ کہائی + مارتی کا ہاتہہ پکڑ لیجاتا ہی کہنی والی کی زبان نہین پکڑی جاتی + ما پانچ تریان
کہا یا کہی ہین + ماموکی کان مین اتنی بہانجا آئینہ دا ایہری + مان نہ مان مین تیرا مہمان +
مان کا پان بہلا + مانگی تانگی کا م چلی تو بیاہ کری بلا + مانگی پر تانگا اور ڈہہیا کی برات + مانگ
جانچ کی کہنی جہاجا مانگنا مغین تو لاگی لاجا + مانگتا کی جو جی + مان کا پیٹ کمہار کا آوا + مان
اپنی باپ تیلی بیٹا شاخ زعفران + مان چہوڑ موسی سی مزاج + مان نہ مانکا جایا سبہی لوگ
پرایا + مان مری موسی جیی + مان رووی تلوار کی گہاو سی باپ رووی تیر کی گہاو سی + مان
نارنگی باپ کولا بیٹا روشن الدولہ + مان پنہاری باپ کنجڑ بیٹا مرزا سنجر + مان پسنہاری بہلی
اور باپ ہفت ہزاری بہلا نہین + مان پسنہاری پوت چہیلا چوتڑ پر باندہی بور کا تہیلا +
مان بیٹی مین فلان غائب + مانس کی پہچاننی کو معاملہ کسوٹی ہی + ماہ تلاتل بارہے
بہاگن کوڑی بنا رہی + مائی ملی سب ملین بابو کوئی نہین ملا + **مت** کرساس برائی
تیری آگی بہو جائی + **مچلا** کوئی نہ ماری تو مین سبکو مار آئون + **مچہی** کی جہانٹ جہنیگا +
مچہی کی بچہ کو تیرنا کون سکہلائی + مچہی تو نہین کہ سڑ جائی گی + **محلی** مین آئی برات پڑوسن
کو لگی ہگاس + **مخادیم** جہان کی سالی + **مدعی** مدعی علیہ نادمین شاہد بیری جائین +
مر پڑ پسیری جوڑی پہوڑہ + مرتا کیا نہ کرتا + مرد کی بیٹہ کر روتی ہین اور زن کی گہڑی ہو کر + مرد
پر جیسی سو من مٹی ویسی ہزار من + مرد بہشت مین جائی یا دوزخ مین جلدی مانڈ سی کام +
مرد کو کرد ضرور ہی + مرد کو ہوشیاری لازم ہی + مرد مری نام کو نامرد مری نان کو + مرد کا
نوکر مری بیس دن مین رنڈی کا نوکر چہ مہینی مین + مرزا پہوا + مرغی کی بانگ کا کیا اعتبار +
مرغی کی خواب مین دانہ ہی دانہ + مرغی اپنی جان سی گئی کہانی والی کو مزہ نہ ملا + مرغی کو
تکلی ہی کا گہاو بس ہی + مرغا بانگ نہ دیگا تو کیا صبح ہی نہ ہوگی + مران چلی سوگ سانی +

مریں منہ ٹکلیون کہ بیٹھین گھین + مری نہ مانجھا دی + مسلمانی آبا دانی ہے سنت ڈہی گئی
محراب رہ گئی + منسی کا جل کسکو میان جلی ہس کو + مشعلچی آپہی اندہا + مفلسی مین آٹا گیلا
مفلسی اور فالسی کا شربت + مفلس سی تو اللہ ہی + مقدور کی مان گوڑی سے ہی
رکڑتی ہی + مکہ مکہ کی کہانی آدہا تیل اور آدہا پانی + مکی مین رہتی ہین پہ حج نہین کیا + مکی گئی
نہ مدینی گئی بیچ ہی بیچ پہیرہ ہی + ملا نہو گا تو کیا مسجد مین اذان نہو گی + ملا جی کیا کہین
آخون جی آگی سی سمجھی ہوئی ہین + ملا کی دوڑ مسیت تلک + ملاحی کی ملاحی دی بانس کے
بانس کہائی + ملکی کی بجانی پرائی دل کی + من بہائی مونڈی ہلائی + من بہائی تو ڈہیلا بہ سیاری
من بہر کا سر ہلاتی ہین پسیا بہر کی جیب نہین ہلاتی + من چلتا تو نہین چلتا + من چنگا تو کٹھوتی مین
گنگا + منڈ ویکی آئی ہین شرط کیا + من من کاتی تس تس روئی پہو ہا خصم کر سکہہ سی سوئی +
من مین شیخ فرید بغلمین ایٹین + من بانی گہہ جانی + من موتیون بیاہ من جا ولون بیاہ + موت
کو بکری کی توجہ بسکہ [illegible] ہو رہی + موت بہلی کہ جان کندن + موت سر پر کہیلتی ہی + موتین گی اور
سو رہین گی + مونڈ یکا چنگل + مورکہ کی ساری رین جتر کی ایک گہڑی + موری کی اینٹ چوبارے
چڑہی + مونڈ یگا گہا و میان جانین یا پاؤن + موکو نہ تو کولی جو لہی مین جہو کو + مولی پاتہ پر ائیان
جس چاہی تس دی + مولی اپنی ہی بات توڑ بہاری + مول سی بیاج پیارا ہوتا ہی + موم کی ناک
موم کی مریم مومم کی پاپی او تہہ مریم تیری دہڑی آئی + منہ مانگی موت نہین ملتی + منہ کالا کٹ
او جالا + منہ مین کنت پہ پیٹ مین دانت + منہ مانگا پایا + منہ ہی منہ ماری اور توبہ توبہ پکاری
منہ پر لی لوئی تو کیا کریگا کوئی + منہ دیکہی سب کہین خدا لگتی کوئی نکہی + منہ سی لا مکان
مت نکالو + منہ پر ہوائیان اوڑنی لگین + منہ سی رال ٹپکی پڑتی ہی + منہ کو کالک لگا گئی +
منہ پر خاک ملی ہی + منہ لگنی ڈوم گن پیٹ مین + منہ ہالی سر بلا ٹالی + منہ نور نہ پیٹ صور
موڈلی سر پہ پانی پڑا ڈہل گیا + موہی گن موہی گن چل رنڈی تو ہی کون گنی + موئی باپ کی

بڑی بڑی انکھین + موسی پر سو دُری + موئی پر کوئی کسیکی کام نہین آتا + موئی کی قبر اور جیتی کا گھر + موئی شیر سی جیتی بلّی بہلی + موئی کیون کہ سانس نہ آئی + موئی بجھیا بامہن کی ناون + موئی ہائی ٹوٹی سگائی + موئی جون + مہر ہی پر دو دہی نہین + مہر گئی محبت گئی گئی نان اور پان + حقّی سی منہ جہلس کی بدا کیا مہمان + میان مسافر دو تو سہی دیکھین خندی کیا کرتی ہی + میان نی ٹوٹی سب گھر سی کھوئی + میٹھا میٹھا ہپ ہپ کڑوا کڑوا تھو تھو + میٹھا اور کھوتی بہر + میٹھی میٹھی بتیان کرو اُن کی مین ہاتہ کترنی لیی رہین + میٹھی چھری + میرا باپ نجی تھا پرائی بردی آزاد کرتا تھا + میرا اباتہا تبہی ٹہونکا تھا + میری ایک بولی میری دو بولی میری نکٹی شاسنٹ بولی + میری ہی سُوراخ کی نہین اور راجہ میرا منگتا + میری گھرسی آگ لائی اور نام رکھا بھسندر + میران گور برابر + مین مرون تاکی لیی وہ مری واکی لیی + مین بہولی کہ نہ مین کرون تیری بہلائی تو کرسیری آنکہہ مین سلائی + مین کو چھری دی جاتی ہی + مین بکہہ لگتا دیکھہ + منہ کو بہی نرکام ہوا +

خزینهٔ بست و ششم در مثلهای حرف نون مشتمل بر گنجینه

گنجینهٔ اول در امثال عربیه

اَلنَّادِرُ کَالْمَعْدُوْمِ + اَلنَّادِرَةُ لَا تُرَدُّ + نَارُ الْفُرْقَةِ اَحَرُّ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ +

نادر مانند معدوم است + پارهٔ زر بازگردانیده نشود + آتش جدائی بسیار گرم است از آتش دوزخ +

نَارُ الْحُبَاحِبِ لَا تَقْدَحُ الْخَيْلُ بِحَوَافِرِهَا + اَلنَّارُ تَأْكُلُ نَفْسَهَا اِنْ لَمْ تَجِدْ مَا تَأْكُلُهُ +

آتش ریزه ها نمی زنند آنرا اسپان بسمهای خود + آتش میخورد ذات خود را اگر نیابد چیزیرا که بخورد آنرا +

اَلنَّارُ كَثِيْرُ الرَّمَادِ لَاهَا تُطْعِمُ الْعِبَادَ + اَلنَّاسُ اَتْبَاعُ لِمَنْ غَلَبَ +

آتش بسیار خاکستر است چه البته او میخوراند بندگانرا + مردمان تابع اند برای کسیکه غالب شد +

اَلنَّاسُ اِخْوَانٌ وَشَتّٰى فِي الشِّيَمِ + اَلنَّاسُ عَلٰى دِيْنِ مُلُوْكِهِمْ + اَلنَّاسُ

مردمان برادران اند و مختلف اند در خصلتها + مردمان بر دین بادشاهان خود اند + مردمان

كأسنان المشط + الناس مجزيون بأعمالهم + الناس مع اللباس +

مانند دندان شانه اند + مردمان پاداش داده شوند بعملهای خود + مردمان با پوشاک اند

الناس موتى واهل العلم احياء + الناس يخبرون ما شاهدوا +

مردمان مرده اند و عالمان زنده + مردمان زبان میکنند چیزی را که تماشا کردند

ناوص الجرة ثم سالمها + النبع يقرع بعضه بعضا + الشبيذ رضاع

گردنت دام را باز مصالحه کرد او را + نبع میکوبد بعض او بعضی را + آب افشرده شیر دادن

الاخوان + نجار هلبة هلجم الفصل لبس كنجم السماء + الندم توبة

برادرانست + رنگ شتر اصلاح و ... تقدیر نیست مانند ستاره آسمان + شرمندگی توبه است

ندم ندامة الكسعي + نزو الفرار استجهل الفرار + النساء

شرمنده شدم مانند شرمندگی کسعی + برجستن بره نر نادان شمرد بره را + زنان

شقائق الاقوام + نسيان الموت صدأ القلب + نصح البليد عناء

نیمه های گروه ها اند + فراموش کردن مرگ زنگ دل است + نصیحت کردن کودن رنج است

لا يفيد + نصرة الحق شرف ونصرة الباطل سرف + النص

که فائده نمیکند + یاری کردن حق بزرگی است و یاری کردن باطل خیرگی عقل است + تحقیق علم

سلاح جهاد الشيطان + النصيب يصيب + النصيحة بين الملأ

ساز جهاد شیطان است + نصیب میرسد + نصیحت میان گروه

تقريع + نظر الشحيح الى الغريم المفلس + النعلين تحت العينين

سرزنش کردن است + نگریستن بخیل سوی مقروض محتاج + هر دو پاپوش زیر هر دو چشم

نعمة الجاهل كروضة في المزابل + النعمة مجهولة ما دامت محصولة

نعمت نادان مانند باغ است در جایهای پلید + نعمت مجهول است تا وقتیکه موجود است

فاذا فقدت عرفت + النعم اذا فقدت عرفت + نعم الحلال

پس چون گم شود شناخته شود + نعمت چون گم شود شناخته شود + بهتر ...

القبر + نعم الشیء الهدیة امام الحاجة + نعم ...

گورست + بهتر چیز تحفه است پیش حاجت + بهتر ...

نعوذ بالله من الحور بعد الکور + نعوذ بالله من غضب الحلیم +

پناه میگیریم بخدا از نقصان بعد زیادتی + پناه میگیریم بخدا از خشم بردبار +

نعوذ بالله من ذلک + نعم الکلب بؤس اهله + النفاض یقطر

پناه میگیریم بخدا از آن + نعمت سگ سختی اهل اوست + تنگدستی قطار قطار ...

الجلب + نفس عصام سودت عصاما + النفس مولعة بحب

شتر ... + نفس عصام سیاه کرد عصام را + نفس حریص است بدوستی

العاجل + النفس معدن کل شر + نفض القصاب الوذام +

عاجل + نفس جای هر بدی است + افشاندن قصاب رودها +

نقاط القرآن خیلان الرحمة والغفران + النقد عند الحافرة +

نقطه های قرآن نقطه های بخشش و آمرزش است + نقد نزدیک اول سخن است

نقص البدر من عین الکمال + نقع باب الاخلاء نعم للعین کحل

کم شدن ماه چهاردهم از ذات کمال است + غبار در دوستان نفع است برای چشم مانند سرمه

الضیاء + النقود حل العقود + النکاح یفسد الحب + نور علی نور +

روشنی + نقدها میگشاید گرهها را + نکاح تباه میکند دوستی را + روشنی بر روشنی

النوم اخو الموت + نوم الظالم احسن من یقظته + نیة المرء خیر من عمله +

خواب برادر مرگ است + خواب ستمگار نیکوتر است از بیداری او + نیت مرد بهتر است از عمل او

گنجینهٔ دوم در امثال فارسی

نابرده رنج گنج میسر نمیشود + نامحرم اندر خانهٔ خدا نتوان رفت + ناخن ندارد که پشت خارد +
نادان سخن گوید نا قیاس کند + نازبان کن که خریدار تست + ناسوده کجا رود که آسوده شود +
ناکس به تربیت نشود ای حکیم کس + ناکرده کار چون کار کند خود را رسوا نماید + ناکرده ارمان
وکرده پشیمان + ناکشته را قصاص نتوان کرد + نالهٔ آب از ناهمواری زمین است + نامرد زند
همیشه لاف مردمی + نام مرد به از مرد + نام بلند به از بام بلند + نام رستم به از رستم + نان بشکن کلان
و دهن ویران + نان بگیر و زره چه پشت وچه در شکم + نان بده نام برآر + نان بگوید و جان
میدهد + نان گربه به تیر میدوزد + نانی بده جانی بخر + نا محرم انبان نخواهد + نانش در روغن افتاده
ناودان کعبه میزدد و باران رحمت طمع میدارد + نبرد قرزم را تیغ تیز + نبود خیر در آن خانه
کو عصمت نبود + نتوان مرد به سختی که من اینجا زادم + نخورده نخنی ست + نخود بهر آش
ست + ندهد نقد را نسیه کسی + نرخ متاعی که فراوان بود + نرگس شعلی جان بود از زر آن
بود + نرد بی زر باختن زن خود گادنست + نرم چوب را کرم میخورد + نرود میخ آهنین
در سنگ + نزدیکان را بیش بود حیرانی + نزدیک آتش پرست دوزخ به از بهشت +
نزدیکان بی بصر دوران با خبر در حضور + نزد کم حوصله کفش زر دوزی به از گوشوارهٔ زرین
نشاط عمر باشد تا به سی سال + چو چل آمد فرو ریزد پر و بال + نشود نیک نهاد یکه ز میثاق
بد است + نفس برامد و کار از تو بنمی آید + نقاش نقش ثانی بهتر کشد ز اول + نقد را به
نخند نسیه + نقش بر آب میزند + نقل کفر کفر نباشد + نقل عیش به از عیش + نکند دوست زنهار
از دوست + نکوئی کن و در آب انداز + نکوئی با بدان کردن چنانست + که بد کردن بجای
نیکمردان + نگوگوی گر دیر گوئی چه غم + نگاه درویش چین سوا است + نگون شدن آسمان

برای جیدن آدمیان هست نماز ستون دین است و قامت هر دم ستون نماز + نماهیم گار برزونگار + بماند بر لعنت پایدار + مرو دراز بر کرگس به آسمان نتوان رفت مگر از لگد پشه بر زمین برود + نمک میخورد و نمکدان می شکند + تو نهال بی بیخ حاصل نشود + نو کر قاضی را خارخ تعزیر نیست + نویسنده داند که در نامه چیست + نهان کی ماند آن رازی کز او سازند محفلها + نه از توجو و نه از من نخود + نه خود خوری نه کس دهی گنده کنی بسگ دهی + نه در آسمان درخت نه در زمین نجست + نه هر سخن بحث کردن رواست + خطای بزرگان گرفتن خطاست نه روی ماندن نه پای رفتن + نه روی رهائی نه راه گریز + نه سیخ سوز و نه کباب + نه شیر شتر میخواهیم و نه دیدار عرب + نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال + نه قاضیم نه شایخ نه محتسب نه فقیه + مرا چه سود که منع شراب خواره کنم + نه مانی دارد که سلطان گیرد نه جائی که شیطان نه نان گندمی نه سخن مردمی + نه هر زن زن است و نه هر مرد مرد + خدا پنج انگشت یکسان نکرد نه هر جای مرکب توان تاختن + که جاها سپر باید انداختن + نه هر که چهره برافروخت دلبری آمد نیاید بجو باز آبی که رفت + نی تاب صبر دارم نی طاقت جدائی + نیستی و نا بر خوردار نیش عقرب نه از بی کین است + مقتضای طبیعتش این است + نیم حکیم خطره جان نیم ملا خطره ایمان نیم خورده سگ هم سگ را نشاید + نیم نانی گر خورد مرد خدا + بذل درویشان کند نیم دگر

نیکی نیک ابدی بد برا + نیکی بربادگنه لازم +

گنجینه سوم در امثال هندیه

ناتا نه گوتا فلان پکڑ روتا + ناچ نجانون آنگن ٹیڑہا + ناچنی نکلی تو گھونگٹ کیا + نادان بات کری دانا قیاس کری + نادان کی دوستی جی کا زیان + نادان دوست سی دانا دشمن بهلا نازک لہر یا دی زہر + ناک جنی جہوائی ہین + ناک کاٹی مبارک کان کاٹی سلامت + ناک کی

نہ تیلیا سے بد تر گردم الاہی + ناک تو کٹی پر وہ پوری ہرلی + نامی ساہ کما کہاوی نامی چور مارا جاوی +
نام کپوری پادری بس + نام بڑا اور درسن تہوڑا + نانی خصم کری نواسا چٹی بہری + نانی آگے
ننہیال کی باتین + نائی کی برات مین سبھی ٹہاکر + نائی نائی بال کتنی حجمان جی آگی ہی آتی مین +
ناین سب کی چلوانی ہوئی اپنی دہوتی بجائی + ندی ناو سنجوگ کت او دہوکت لوگ + ندی تیر کی رون
گہراتی ہی کہ مین پاؤن ہی نہین رکہتا + ندی کنارے رو کہڑا جب سب ہوی بناس + نرک
ہو مین ٹہیلا ٹہیلی + نر ہی مان نر ہی متی آخر دنیا فنا فنی + تفرقہ مین نخر اکیا + نقاری
باج دمامی باج گئی + نکاحی نہ بیاہی منہ دہو کہانسی آئی + نکٹا جیا بری احوالون + نکٹی کو
ناک کٹی سوا بالشت اور بڑہی + نکٹی نی پادا ہر گہر بہاگا + نکٹی میّا پانی پلا دیتا انہین گنون سی +
نکہر انہی بیانون جیتا + نکہٹو گئی ہاٹ منگائی ترازو لائی باٹ + نل کا مارا نلوا ٹوٹی + نمازی کا
لگا + نند سجلی بسنت + نند کا نندوی گلی لاگ لاگ روتی + ننگون کو بہوکون نی لوٹ لیا +
ننگ دہڑنگ + نوکری نت نئی + نوکری ارنڈ کی جڑ ہی + نوکری بڑی کیمیا ہی + نوکر
لاٹ کپور کی ہو نہ ملین جو لین + نو کونڈہی اور دس بنگی + نو من تل کہائی مہر تیر کا +
نون والی کا نون گرا او سنی اوٹہا لیا گہی والی کا گہی گرا او سنی کیا اوٹہایا + نہ ایک ہنستا بہلا
نہ ایک روتا بہلا + نہ باسی بچی نہ کتا کہائی + نہ بولی نہ بولی بولی تو ایک تہر کہینچ مارا + نہ کبی
نہ پیر بہگا بیر + نہ سانپ مری نہ لاٹہی ٹوٹی + نہ کتا دیکہی گا نہ بہونکی گا + نہ گاڑی بہری آشنائی
نہ جو بہر نانا + نہ گانا نہ تین + نہ گسائین کی بہانڈی + نہ گوہ مین ڈہیلا ڈالی نہ چہینٹین کہائی +
نہ مین جلاؤن تیری نہ تو جلا میری + نہ ماری مری نہ کاٹی کٹی + نہ نو من تیل ہوگا نہ رادہا ناچی گی
نہ نگین نہ راج چہوڑ بن + نیا بنیا اور ارنڈ کا بہیل + نیا نو دن پرانا سو دن + نیا نوکر شیر مارے
نیا اتیت پیڑو پر الاتو + نیو بچہ ڑ + نئی جوانی اور مانجہا ڈہیلا + نئی سہری جنم پایا ہی +
نئی سہری پائی جوبی + آدہی رات ہزاروں ہوئی + نہ نیستی او زنا برخورداری + نئی فوجداری

اور مرغی پر نظارہ + نیکی کر خدا سی پا + نیکی ہی رہ جاتی ہی + نیکی کا پوچھنا کیا + نیکی اور پوچھ پوچھ + نیل کا ماٹ بگڑا ہی + نئی نائن بانس کی نہرنی + نئی ناگن تینگی پھن + نئی نرو دام پرانی

جهدام خزینه بست و نهم در مثلهای حرف واو مشتمل سه گنجینه

گنجینه اول در امثال عربیه

اَلْوَاحِدُ لَا یَصْدُرُ عَنْهُ اِلَّا الْوَاحِدُ + اَلْوَاحِدُ شَیْطَانٌ وَالْاِثْنَانِ

واحد صادر نمی شود از او مگر یکی + واحد یک شیطان ست و دو

شَیْطَانَانِ وَالثَّلٰثَةُ رَکْبٌ + وَارْطِیْ فَاِنَّ خَیْرَكِ فِی الرِّطِیْطِ +

دو شیطان و سه جماعت اند + واحمق باش پس البته بهتری تو در حماقت ست

وَاٰسَاكَ مَنْ تَغَافَلَ عَنْكَ + وَاَسَافَ حَتّٰی مَا یَشْتَکِی السَّوَافَ +

غمخواری کرد ترا هر که غفلت ورزید از تو + و هلاک شد تا آنکه گله نمیکند بلا سنگے را

وَافَقَ شَنٌّ طَبَقَةً + اَلْوَاقِیَةُ خَیْرٌ مِّنَ الرَّاقِیَةِ + وَالَاكَ مَنْ لَمْ

موافقت کرد شن طبقه را + زن نگاهدارنده بهتر ست از زن افسون گر + دوستی کرد ترا هر که دشمنی

یُعَادِكَ + وَاِنْ تُصِبْكُمْ سَیِّئَةٌ یَفْرَحُوْا بِهَا + وَاِنَّ کَثِیْرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ

نکرد ترا + واگر برسد شمارا بدی شادان شوند بوی + و به تحقیق بیشتر از آمیزش کنندگان

لَیَبْغِیْ بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ + وَاِنَّمَا لِکُلِّ امْرِءٍ مَّا نَوٰی + وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ

زیادتی میکنند بعض ایشان به بعضے + و جز این نیست که برای هر مرد چیزیست که نیت کرد + و تحقیق وی هر آینه سوگند

لَّوْ تَعْلَمُوْنَ عَظِیْمٌ + وَجَدْتُ النَّاسَ اُخْبُرْ تَقْلِهٖ + وَجْهُ

اگر میدانید بزرگ + یافتم مردمان را آخر کار تره + واجب

الْمُلَاحَظَةِ کَهَاءِ الْمُحَافَظَةِ + وَجَّهَ الْحَجَرَ وِجْهَةً مَّا + وَجْهُ الْمُبَلِّغِ

ملاحظه برابر محافظت ست + متوجه کرد سنگ روی خود را + روی رساننده

اَقبح + وَجهُ المُحَرِّشِ اَقبح + اَلوَحدَةُ خَيرٌ مِن جَلِيسِ السُّوءِ +

زشت زشت است × روی فرمالنده زشت تر است × تنهائی بهتر است از همنشین بد ×

وَحمٰی وَلَا حَبَلَ + وَحِيلَ بَينَهُم وَبَينَ مَا يَشتَهُونَ + وَدَقَ

زن آرزومند است بخوردن چیزی و نیست حمل × و حیلولت کرده شد میان ایشان و میان چیزی که خواهش میکنند × نزدیک شد

العَيرُ اِلَى المَاءِ + وَرِثَ فُلَانٌ هٰذَا قَبلَ اَن يَنفَسَ فُلَانٌ +

گور خر سوی آب × وارث شد فلان این را پیش از بخل کردن فلان بچیزی ×

وِزرُ صَدَقَةِ المَنَّانِ اَكبَرُ مِن اَجرِهِ + وَصفُ المَعِيشِ

بار صدقه نعمت نهنده بزرگتر است از ثواب او × بیان کردن عیش

نِصفُ العَيشِ + وَضعُ الاِحسَانِ فِي غَيرِ مَوضِعِهِ ظُلمٌ +

نصف عیش است × نهادن احسان در غیر محلش ستم است ×

وَضَعَ فُلَانٌ عَلَى يَدَي عَدلٍ + اَلوَطَنُ اُمُّ النَّائِي + وَعدُ

نهاد فلان بر هر دو دست عادل × وطن مادر توقف است × وعده

الكَرِيمِ اَلزَمُ مِن دَينِ الغَرِيمِ + وَعَينُ الرِّضَاءِ مِن كُلِّ عَيبٍ

جوان مرد لازم تر است از قرضه قرض خواه × و چشم خوشنودی از هر عیب

كَلِيلَةٌ + اَلوَقتُ سَيفٌ قَاطِعٌ + وَقِّر نَفسَكَ تُهَب +

مانده است × زمانه شمشیر برنده است × توقیر کن نفس خود را بخشیده شوی

وَقَعَت عَلَيهِ رَحمَةٌ + وَقَعَ الرَّبِيعُ عَلَى اَربُعٍ + وَقَعَ فِي عَاشُورِ

واقع شد بروی رحمت × واقع شد بهار بر سر اینها × بیفتاد در جای

شَرٍّ + وَقَعَ فِي رَوضَةٍ وَغَدِيرٍ + وَقَعَ فِي حَيصَ بَيصَ +

بدی × واقع شد در باغ و چشمه × واقع شد در سختی و تنگی ×

وَقَعَ الْقَوْمُ فِي سَلَا جَمَلٍ + اَلْوَقْفُ لَا يُمْلَكُ + وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ

افتادند گروه در بار کشتر ۲ وقف ملک کرده نمی شود + و بود میان آن

قَوَامًا + وِلَايَةُ الْاَحْمَقِ سَرِيعُ الزَّوَالِ + وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ

راستی × حکومت نادان بزودی در زوال است × و هر آئینه میدانید خبر او را بعد

حِينٍ + وَلَدُ الْجَارِيَةِ اَنْجَبُ + اَلْوَلَدُ سِرٌّ لِاَبِيهِ + اَلْوَلَدُ يُشْبِهُ

وقتی + فرزند کنیز نجیب تر است + پسر رازیست برای پدر خود + پسر مشابه می شود

بِالْخَالِ + اَلْوَلَدُ الْحُرُّ يَقْتَدِي بِآبَائِهِ الْغُرِّ + اَلْوَلَدُ الرَّشِيدُ يَقْتَدِي

به خال × پسر آزاد پیروی میکند به پدران مشهور خود + پسر رشید پیروی میکند

بِاَبِيهِ الْحَمِيدِ + وَلِلنَّاسِ فِي مَا يَعْشَقُونَ مَذَاهِبُ + وَلَنْ يُصْلِحَ

به پدر ستوده خود × و برای مردمان در چیزی که عاشق می شوند راههاست + و هرگز شایسته نکند

الْعَطَّارُ مَا اَفْسَدَهُ الدَّهْرُ + لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ

طبیب چیزی را که تباه کرد آنرا زمانه × و هر آئینه باز گشتند بچیزی که باز داشته شدند از آن و البته ایشان

لَكَاذِبُونَ + وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَاَسْمَعَهُمْ + وَلِيُّ الطِّفْلِ مَرْزُوقٌ +

هر آئینه دروغگویانند × و اگر میدانست خدا در ایشان بهتری را هر آئینه می شنوانید ایشان را × کسیکه بچه روزی داده شده است

وَمِنْ دُونِهِ خَرْطُ الْقَتَادِ + وَمِنْ غُصْنٍ مَا يُنْبِتُ شَكِيرُهَا + وَهَلْ يَنْهَضُ

و از نزدیک اوست مالیدن درخت خاردار و از تازگی اوست آنچه میروید شاخهای او × و آیا می جنبد

الْبَازِي بِغَيْرِ جَنَاحٍ + وَيْلٌ اَهْوَنُ مِنْ وَيْلَيْنِ + وَيْلَكَ اَتَعْلَمُ اُمُّكَ الْبُضَاعَ

باز بدون پر × یک ویل سبکتر است از دو ویل × سختی ترا آیا میدانی که مادر تو جماع

وَطَائِرَ ... الْاِرْضَاعَ + وَيْلٌ لِلْحَسُودِ مِنْ حَسَدِهِ + وَيْلٌ لِلشَّجِيِّ مِنَ الْخَلِيِّ

و دایه تو شیر دادن است × هلاکی برای حاسد است از حسدش + هلاکی برای اندوهگین است از بی غم

ویل لمن ساء خلقہ وقبح خلقہ + ویل لمن وقر الاحرار +

سختی ست برای کسی کہ بد شد خلق او و زشت شد صورت او + ہلاکت ست برای کسی کہ توقیر کرد آزادگان را +

گنجینہ دوم در مثلہای فارسے

واکن کیسہ بخور ہر سیئہ × وامانده گاو را بخر باید داد × وامانده بہ کہ در ماندہ × وای بر قدر سخن گر بسخندان نرسد × وای نہ یکبار کہ صد بار وای × وای گر از پس امروز بود فردائی × وای بران خورده کہ تنہا خوری × وای گر تنہا گوید و رشہ چیزی دیگرست + وظیفہ گر طلبی رو ہنر بدست آور × وفای عہد نکو باشد ... بیاموزی وقت ضرورت چو نماند گریز دست بگیرد سر شمشیر تیز × وقت خوش چو از دست رفت بانہ بدست نیاید × وقت را بندہ ساعت را سلطان ولی را ولی مے شناسد

گنجینہ سوم در امثال ہندیہ

واچہڑی کلیان × واہمہ خلاق ہی وقت پڑی پر جانیی کو بیری کو میت ورلی کی گہر میں شیطان × ولی کو ولی ہی پہچانتا ہی وہ ہان تک ہنسی جو ... × وہ نہاس یہ چہائی ہل دونو خاک اوڑائی × وہ ہی پاتری جو ... وہ دن ڈبیا جو گہوڑی چڑہیا کبیا وہ دن گئی جو خلیل خان فاختہ مارتی تہی × وہ دن گئی جو بہینس بکوڑی ہگتی تہی × وہ دریا ہی جلادیا × وہ کملی ہی جاتی رہی جسمین تل بندہتی تہی × وہ گوڑ نہین جو چیونٹا کہای × وہ منڈہی ہی جاتی رہی جہان اتیت رہتی تہی × وہم کی دارو ہی نہین × وہ ہی پل جو ...

وه ہی ساتھہ وہ ہی تین نیسی وہ ہی اپنا پیچو اپنی کام گنجی ہی خزینہ سی اہم ورشها

گنجینه اول در امثال عربیه

هات ما عندك تعرف به × هان على الاملس ما لاقى الدبر ×

بیار آنچه نزد تست شناخته شوی بوی × سبک شد بر درست پشت آنچه ملاقات کرد ریش

هان على النظار ما يمر بظهر المجلود × هب ولا تمنن

سبک شد بر بینندگان آنچه میگذرد بر پشت مجلود × ببخش و منت منه

الهدايا مشتركة × هذا اصعب من خرط القتاد × هذا

هدیه ها مشترک است × این دشوار تر است [illegible] خار

اجل من الحرش × هذا اوان الحرب فاشتدي زيم ×

بزرگتر است از شکار سوسمار × این وقت جنگ است پس استوار شوای زیم

هذا جزاء من زرع شوكا وطلب منه ثمرا × هذا

این پاداش کسی است که کشت خار را و طلب کرد از ان بار را × این

على طرف الثمام × هذا كنقش الحجر × هذا من بركة

بر کناره گیاه است × این مانند نقش سنگ است × این از برکت

البرامكة × هذا يضرب في حديد بارد × هذه بتلك

برامکه است × این میزند در آهن سرد × این عوض آنست

والبادي اظلم × هرابك من نفسك انفع من هرابك

و آغاز کننده ستمگار تر است × گریختن تو از نفس خود سود مند تر است از گریختن

من الاسد × الهذر في الكلام كالملح في الطعام × هشيم

از شیر × بیهوده گی در سخن مانند نمک است در طعام × شکستن

الثريد غير آكله × هضما لنفسه × هلاك المرء في العجب

ترید جز خوردن اوست × شکستن برای نفس خود × هلاکی مرد در عجب است

هل بالرمل اوشال × هل جزاء الاحسان الا الاحسان

آیا در ریگ است آبهای اندک × نیست پاداش احسان مگر احسان

هلك الحرايص وهو لا يعلم × هل يحسن العفو الا

هلاک شد حریص و حال آنکه او نمیداند × خوب نمی شود عفو مگر

عند الذنب × هما صرعان × هما قيضان × هم السعيد

نزدیک گناه × هردو دو حریف اند × هردو برابر اند × اندوه نیکبخت

آخرته وهم الشقي دنياه × هم في شيء لا يطو عرابه

آخرت اوست و اندوه بدبخت دنیای اوست × قصد کرد در چیزی که بر وی ازان نمیکند زاغ

الهم نصف الهرم × هموم المرء بقدر همه × هنيئا

اندوه نیمه پیری است × اندوههای مرد باندازه همتهای اوست × گوارنده

مريئا غير داء مخامر × هو ابن بيّ وباء × هو ابيض الكبد

گوارنده بی بیماری سست کننده × او پسر ابی باست یعنی مجهول النسب × او سپید جگر است

هو اجرء من الماشي بلوح × هو اجرء من خاصي خصاف

او دلیرتر است از رونده پیاده در ترج × او دلیرتر است از برآرنده خصیه اسپ

هو احمق من رجلة × هو احمق من صاحب ضأن

او نادان تر است از خرفه × او نادان تر است از صاحب میش

مع الراء والشين × مع الصاد والضاد واللام

مع الميم

مع النون

مع الواو

ثمانين × هو اذل من البعرة × هو اذل من بيضة البلد

که بیست و هشت است × او خوارتر است از پشک × او خوارتر است از میانه شهر

هو اسود الكبد × هو اسمع من الذئب الازل × هو

او سیاه جگر است × او شنواتر است از گرگ سبک سرین × او

اشد من الدلم × هو اشد من النمر × هو اصرد من عنز

سخت تر است از دلم × او سخت تر است از پلنگ × او تواناتر است از ماده

جرباء × هو اصنع من سرفة × هو اطوع من ثواب

بز گرگین × او کاری گرتر است از سرفه × او فرمان بردارتر است از ثواب

هو اطمع من اشعب × هو اغزل من امرء القيس × هو اعرى

او طامع تر است از اشعب × او عشق بازی کننده تر است از امرء القیس × او برهنه تر است

من المغزل × هو اكذب من الاخيذ الصيحان × هو اكسى

از دوک × او دروغگوتر است از پیر سافر شراب نوشیده و بامداد × او پوشنده تر است

من بصل × هو الزم لك من شعر قصتك × هو امسخ من

از پیاز × او لازم تر است مر ترا از موی پیشانی تو × او بی مزه تر است از

لحم حوار × هو امنع من لبدة الاسد × هو انوم

گوشت بچه شتر × او بازدارنده تر است از موی شیر × او خوابنده تر است

من فهد × هو الاول هو الاخر × هو السمن لا يبخر

از یوز یعنی چیتا × او اول است او آخر است × او روغن است که گنده نمی شود

هو الشمس لا تخفى × هو بيضة البلد × هو المسك ما كررته

او آفتاب است که گنده نمی شود × او میانه شهر است × او مشک است وقتیکه بر تر

يَتَضَوَّعُ × هُوَ دُعَيْمِيصُ هٰذَا الْأَمْرِ × هُوَ ضُلُّ بْنُ ضُلٍّ × هُوَ عَلٰى

خوشبو دهد × او دعیمیص این کار ست × او بلا پسر بلا ست × او بر

حَبْلِ ذِرَاعِكَ × هُوَ فِي شَيْءٍ لَا يَطِيرُ غُرَابُهُ × هُوَ كَدَاءِ الْبَطْنِ

رسن آرنج تست × او در چیزیست که پرواز نمیکند زاغ او × او مانند بیماری شکم ست

هُوَ كَطَالِبِ الْقُرْطِ قُطِعَتْ أُذُنُهُ × هُوَ مِنْ خَيْرِ قُوَيْسٍ سَهْمًا ×

او مانند جوینده گوشواره است که بریده شد گوش او × او از بهترین کمان ست از روی تیر

هُوَ يَدِبُّ الضَّرَاءَ × هُوَ يَشُوبُ وَيَرُوبُ × اَلْهَوٰى مَطِيَّةُ

او نرم میراند سختی را × او آمیزش میکند و مختلط می شود × خواهش سواری

اَلْفِتْنَةِ × هٰهُنَا تُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ × هِيَ أَذْنَتْكَ مِنَ الطَّلِّ

فتنه است × اینجا ریخته می شود اشکها × آن آگاه کرد ترا از شبنم

وَلَوْلَا ذٰلِكَ لَأَصْبَحْتَ صَاحِيًا × هِيَ الْخَمْرُ تُكْنٰى الطِّلَاءَ

و اگر نمی بود آن هر آئینه صبح میکردی بهشیار × آن شراب ست که کنیت کرده می شود طلا

كَالذِّئْبِ يُكْنٰى أَبَا جَعْدَةٍ × هَيًّا وَهَيًّا عَنْ جِمَالٍ وَعَوْعَةٍ ×

مانند گرگ که کنیت کرده می شود ابو جعده را × آماده شد آماده شد از خوبی و غوغا ×

هَيَّانُ بْنُ بَيَّانَ × هَيُّ بْنُ بَيٍّ × اَلْهَيْبَةُ خَيْبَةٌ × هَيْهَاتَ

هیان پسر بیان × هی پسر بی × ترس ناامیدیست × دور شد

أَيْنَ الشَّمْسُ وَالذَّرَّاتُ × هَيْهَاتَ ذَهَبَ كَمَا ذَهَبَ أَمْسِ الدَّابِرُ ×

کجاست آفتاب و ذره ها × دور شد رفت چنانکه رفت دی گذشته ×

هَيْهَاتَ مِنْكَ قُعَيْقِعَانُ × هَيْهَاتَ مِنْ نَصِيحَةِ الْعَدُوِّ ×

دور شد از تو قعیقعان × دور شد از نصیحت دشمن ×

گنجینه دوم در مثلهای فارسی

هر آن امر که گرد باد گردد × اگر رستم بود زکون داده گردد × هر آنچه حاکم عادل
کند همان داد است × هر بهار را خزانی در پی است × هر جا که پری خیست دیوی با
اوست × هر جا که رنگ و بوی بود گفتگو بود × هر جا که نمک خوری نمکدان مشکن × هر جا
که گل است پهلوش خاری هست × هر جا که میوه خوب است کلاغ میخورد × هر جا که گنج است
آنجا مار است × هر چه خدا خواست همان میشود × هر چه استاد ازل گفت همان میگویم ×
هر چه به بیلی می آید به تلی میرود × هر چه زن خواهد باد و هر چه مادر خواهد مباد × هر چه
بقامت کهتر بقیمت بهتر × هر چه از دوست میرسد نیکوست × هر چه در دل فرود آید
در دیده نیکو نماید × هر چه باد آرد باد برد × هر چه آن خسرو کند شیرین بود × هر چه
کند همت مردان کند × هر چه دیر پاید دلبستگی را نشاید × هر چه در مندائی بنده آنی ×
هر چه هست از قامت ناساز بی اندام ماست × ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست ×
هر چه بادا باد ما کشتی در آب انداختیم × هر چه بادا باد دست ما و دامان شما × هر چه دانا کند
کند نادان × لیک بعد از خرابی بصره × هر چه کاری بدروی × هر چه از دزد ماند رمال برد
هر چه از دو نان بمنت خواستی × در تن افزودی و در جان کاستی × هر چه در دیگ است بچمچه
بر می آید × هر چه از آسمان آید زمین بر داشت × هر چیز که در کان نمک رفت نمک شد ×
هر چند گفتم خالو حسن نیستم گفت نه تو خالوی حسنی × هر چند که باشند من پالان اویم ×
هر خر و باری دگر هر در دیرا در مانیست × هر روز عید نیست که حلوا خورد کسی × هر روز
گاو نخواهد مرد که کوفته ارزان شود × هر زمینی را بود خاصیتی × هر سخن وقتی و هر نکته
مکانی دارد × هر سگی که عوعو کند در کوچه خود شیر غرانست × هر شبی گویم که فردا

ترک این سودا کنم × باز چون فردا شود امروز را فردا کنم × هر شبی را روزی در پیست
هر شیخی دیدن ره قصد بجز آتشی نیست × هر عمل اجری و هر کرده جزائی دارد ×
هر عیب که سلطان به پسندد هنر است × هر فرعونی را موسائیست × هر کاری
و هر مردی × هر کجا در جهان فلک زده ایست × کار او ثنای ی در نالیست × هر کجا
چشمه بود شیرین × مردم و مرغ و مور گرد آیند × هر کجا دردیست درمانش مقرر کرده اند
هر کرده را جزائیست × هر کرا پنج روز نوبت اوست × هر کرا دل زنده است عشق زنده
هر کرا اخلاص بیش اقبال بیش × هر کرا آب و دهن نیست لب خشک ماند × هر کرا صبر نیست
حکمت نیست × هر کرا دردی رسد ناچار گوید وای را × هر کرا طاوس باید قصد
هندستان کند × هر کسی را قرار در پیست × هر کسی را بهر کاری ساختند × مهر او را
در دلش انداختند × هر کسی را فرزند خویش خوش نماید × هر کسی مصلحت خویش نکو میداند
هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت × هر کس بقدر خویش گرفتار محنت است × هر کس
بقدر همت خود خانه ساخته × هر کس بخیال خویش خبطی دارد × هر کس و کاری دگر ×
هر کمالی را زوالی × هر که او روی بهبود نداشت × دیدن روی نبی سود نداشت
هر که آمد بجهان اهل فنا خواهد بود × آنکه پاینده و باقیست خدا خواهد بود × هر که تند
مزاج باشد ... آب نبرد × هر که از خدا نترسد از او باید ترسید × هر که آید گو بیا و هر که خواهد
گو برو × هر که آمد بجهان بر کسی ... پیدا کرد × سبز شد دانه چو با خاک ... پیدا کرد
هر که آمد عمارتی نو ساخت × رفت و منزل بدیگری پرداخت × هر که با نوح نشیند
چه غم از طوفانش × هر که با بدان نشیند نیکی نه بیند × هر که با پولاد بازو پنجه کرد ساعد
سیمین خود را رنجه کرد × هر که بر گردد خر گردد × هر که بر گذرد دست شفقت فرود آرد
... بیند × هر که با مهتر سر دارد سر باد دارد × هر که بری گر به بد یار شود × هر که تهی

کیسه نیاسوده تر × هرکه تنها خورد میگذارد و خاک بر سرش افتد × هرکه خود را بیند خدا را
نه بیند × هرکه خیانت ورزد دستش از حساب بلرزد × هرکه در جنگ پشت نماید روی نشاط
نبود × هرکه زندگی ندارد مرده است × هرکه سلطان مرید او باشد گر همه بد کند نکو باشد
هرکه شیر گرم خورده تا آب یخ نخورد × هرکه شمشیر زند سکه بنامش خوانند × هرکه کم خورد
نور چشم ماست × هرکه عیب دگران پیش تو آورد و شمرد × بیگمان عیب تو پیش دگران
خواهد برد × هرکه گریزد ز خراجات شاه × بارکش غول بیابان بود × هرکه مال نخورد
پشیمانی خورد × هرکه نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی نبرد × هرگاه خر کباب شود
شغال بهشت نصیب کند × هر گنده خور پراگنده رو می باید × هر ماه چهارده دارد × هر سر که
[illegible] × هر جا که هر [illegible] × هر نشیبی را فرازی در پیست × هر نمرودی را
[illegible] هزار [illegible] × هزار دوست کمست و یک دشمن بسیار × هزار جواب
و یک خاموشی برابر است × هزار عیش تصدق کنم به قطره غم × که عیش خواب و خیال است
و غم همیشه رفیق × هم الاغ و هم سلاغ × هم پیشه دشمن هم پیشه است × همت مردان
مدد خدا × همت کارها دارد × همت از همت مردان شود × مور تواند که سلیمان شود ×
هم ثواب و هم خرما × [illegible] دشمن کور است × [illegible] × هم [illegible] روانی × هم دیگر
[illegible] کند هم [illegible] × هم رنگ ضرر ندارد × همسایه بد مبادا کس را × هم [illegible]
تماشا × هر مال بدست آید [illegible] یار نرنجد × همه را یک [illegible] × همه جا خانه
عشق است چه مسجد چه کنشت × [illegible] چو مصطفی [illegible] × همه چیزها از آب شوید پلیدی
آب از هیچ چیز شسته نشود × [illegible] × که تو طوطی و خانه زنگیست ×
همیشه در صدف گوهر نباشد × همیشه چاه کن از دست خویش در چاه است × همین
که گرم رفتن شدم تا شیراز نمی رسیدم × همین سنگست و پشت پا × [illegible] قرشی همندی

زخم ست × ہنر بہتر از ملک و مال پدر × ہنوز مرده من زنده ترا باید ست

ہنوز ہمان آتش در کاسہ ہست × ہنوز دو نیم قیراط باقی دارد × ہنوز مسجد ساختہ نشده

ہنوز کسے بر درش نشست ہیچ کاره و ہمہ کاره × ہیچ ما و ہیچ تو

گنجینۂ سوم در امثال ہندیہ

ہاتھ دیکھن کو آرسی کیا × ہاتھ نہ مٹھی ہلبلاتی اوٹھی × ہاتھ پاؤں کی کاہلی

منہ مین موچھین جانین × ہاتھ کو ہاتھ پہچانی × ہاتھ کشیده آسمان دیده × ہاتھ

کا نسا تو پیٹ کا کیا سانسا × ہاتھ کی لکیرین کہین مٹی ہین × ہاتھ نہ گلی ناک مین

بانہ کی ڈلی × ہاتھ پاؤن بچائی مونڈ یکو ٹر کائی × ہاتھ کا دیا ساتھ کہان لگا × ہاتھ

کا دیا آڑی آئی × ہاتھون مہندی پاؤن مہندی اپنی پہن اور رون ویندی × ہاتھی

کسی گنی کہانی × ہاتھی کی پاؤن مین سب کا پاؤن × ہاتھی پہری گاؤن گاؤن جسکا

ہاتھی اوسکا ناؤن × ہاتھی نکل گیا دم اٹک رہی × ہاتھی اپنی ہتہیالی پر آوی تو

آدمی بہنگا ہی × ہارے مین ہارنہ گہر مین کہیتی × ہائی ری جوانی ہتیلی پہ سرسون

جماتی ہین ہتیلی کا پہپولا ہتیلی پر رکہی پہرتی ہی ہر ایک بات کی آخر کچھہ انتہا ہی

ہی × ہر جیسی کو تیسا × ہر داؤن کو ٹر بینک پینا × ہر کوبھی سوہاگا ہوئی × ہری بہر

بل گئی جلیبی وقت ٹل گئی × ہڑ کہا اپن گیا ہی ہزار ہاتھی لٹا کہی سوا لاکہہ

کی کا × ہزار لاٹھی ٹوٹی گہر بار کی پاسبن تو نیکو بہت ہی × ہزار نعمت اور ایک تندرستی

ہزار آفتین ہین ملک دل لگا نہین × ہزار برس کا ریزه اور نتہی ناؤن × ہزار جو تیان

مارون اور ایک گنون × ہزار ٹین گہری پانی کی پڑ گئی ہگا نہ گہر کہا × ہگا ہی

لڑکی کی نتہنی پہچانی جاتی ہین × ہتی گئی پادتی آئی رو لی ٹوٹہنی نہ گالا لائی × ہگنا

تہوڑا لاؤ پیٹ پیٹ بہت × ہاگیں اور آنکھیں نہ پھیرین ہلاؤ نہ جلاؤ مجھی بیٹھی ہی کہلاؤ × ہلکا پہوڑی اوڑ اوڑ جائی × ہل نسکوں میری نو بجری ہماری نو سن تہ ہی خبر نہیں × ہم نگ کی دہولی × ہم کیا رانڈکی پتوہ ہین × ہم کیا گہانس کہود آئی ہین × ہم نہون یہ بہائی فتح محمد ہین × ہم نی کیا گدہی چرائی ہین × ہمنی بہی تمہاری ہی آنکہین دیکہین ہین × ہمیشہ روتی ہی جنم گذرا ہستی نہی کہنچی ہین ہنست کیا ہو منہ کرکہ لاؤ × ہنسین سی کہائی بہو ہڑکا مال × ہنس گن بادی تیور لاگی × ہنسیا دور کہ پڑوسن کی ناک × ہنوز دلی دور ہی ہوا کی گہوڑی پر سوار ہین × ہوائی دیدہ × ہوتا ہی کلی مین اپنی کتا ہی شیر × ہوچی چوٹ نہائی کی سی ہوسناک بڑہیا چپا ٹیکا اہنگا × ہونہار بروی کی چکنی چکنی بات × ہونٹہون سی لہی وہ کی بوندین گئی ہتہری کی کہر بیٹا ہوا ہی × ہیں مدہ پی × ہینگ آئی تو بات لگائی ہینگ لگا کہ کہا کر تمام شد خزینۂ سی ویکم در مثلہای حرف یا مشتمل بر سہ گنجینہ

گنجینۂ اول در امثال عربیہ

یأبی الحقین العذرة × یأتیک ما قدر لک × یا حبذا الامارة
انکار میکند حقین بہانہ را × می آید ترا آنچہ اندازہ کردہ شد برای تو × ای خوب است سرداری
ولو علی الحجارة × الیأس احدی الراحتین × الیأس حر والرجاء عبد
اگرچہ باشد بر سنگ × ناامیدی یکی از دو آسایش است × ناامیدی آزاد است و امید بندہ است
الیأس خیر من التضرع الی الناس × یأس القلب راحة النفس
ناامیدی بہتر است از زاری کردن سوی مردمان × ناامیدی دل آسایش نفس است
یأکل خبزه بلحوم الناس × یأکل الفیل ویغص البقة × یأکلت
میخورد نان خود را بگوشت مردمان × میخورد فیل را و غصہ میکند پشہ را ...

...بيني وبينك بعد المشرقين فبئس القرين × يأمن الخائف

...ميان من وميان تو دوری مشرق ومغرب بود پس بد نزدیک ست × ...می ایمن شود ترسنده

...اذا وصل ما خافه يبصر العاقل بقلبه ما لا يبصر الجاهل بعينه

...چیزی که از وی بترسد ... می بیند دانا بدل خود چیزی را که نمی بیند نادان بچشم خود

...يبلغ الخصم بالقضم يتداوى الخمر بالخمر يجاري بلبق وبدا...

...خوردن ... دارو کرده می شود شراب بشراب × ... می شود

...يجوز للشاعر ما لا يجوز لغيره × يحراق عليه الارم × يحسب

جایز میشود مرشاعر را آنچه جایز نمی شود مرغیر او را × می خاید بروی دندانها × گمان میکند

...كل احد عقله ذا كمال وولده صاحب جمالي × يحمل شن و

هر یک عقل خود را صاحب کمال و پسر خود را صاحب خوبی × می بردارد شن و

...فقدى لكيز × يحمل الشيخ الكبير جنازة الطفل الصغير × يخبر

...داده می شود لکیز ... بر میدارد پیر کلان سال جنازه بچه خورد سال را × خبر میدهد

...عن مجهولة مرآته × يد الله فوق ايديهم × يد الله على الجماعة

...زن غیر مشهور آئینه او × دست خدا بالای دستهای ایشان ست × دست خدا بر جماعت ست

...يداك اوكتا وفوك نفخ × اليد العليا خير من اليد السفلى

...هر دو دست تو بر گره ... × دست بالا بهتر ست از دست زیرین ×

...الملوك دست البازي × يد تشج واخرى منك تاسوني

...دست پادشاهان دست باز ست × یک دست بخل میکند و دست دیگر از تو اندوه ... میکند مرا

...يد شلاء وامر لا يلتئم × يدك منك وان كانت شلاء × يوتغي

...دست شل ست و کار تمام نمی شود × دست تو از تست اگر چه شل باشد × میجرد

مَرَّطًا وَيَنْبُضُ حُجَرَاةً × يَرْكَبُ الصَّعْبَ مَنْ لَا ذَلُولَ لَهُ يُرى

درجای ستن و خواب میکند در خظیره شتر × سوار می شود دشوار را کسی که نیست نرم برای او × دیده میشود

مَا فِي الْقَلْبِ الصَّافِي كَالْمَاءِ فِي الزُّجَاجِ × يَزِيدُ الصَّدَاقَةَ

انچه در دل صاف ست مانند آب در آبگینه × افزون میکند صداقه

فِي الْعُمْرِ يُسِرُّ حَسْوًا فِي ارْتِغَاءٍ × يَسُودُ الْمَرْءُ قَوْمَهُ بِالْإِحْسَانِ

درزندگی × پنهان میکند آشامیدن را در نوشیدن کفک شیر × سردار می شود مرد قوم خود را به نیکی کردن

الْبَهْمُ يَشْكُو إِلَى مُصْمِتٍ × يَصِيرُ أَمْرُ الصَّبُورِ إِلَى زِيَادَةٍ ×

سوی گنگ شکایت × گاه میکند سوی خاموش شونده × میگردد کار صابر سوی افزونی

يَطْلُبُكَ الرِّزْقُ كَمَا تَطْلُبُهُ × يَعْلَمُ مِنْ حَيْثُ تُؤْكَلُ الْكَتِفُ

ترا روزی چنانکه میجوئی او را × دانستہ می شود ازانجا که خورده می شود شانه

يَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ × يَقُولُ ذُو الرُّمَّةِ كُلَّ شَيْءٍ

میکند خدا انچه میخواهد و حکم میکند انچه اراده میکند × میگوید ذوالرمه هر چیز

يَحْسَبُنِي إِلَّا الْحَرَائِبُ × يَقْضِي اللهُ مَا هُوَ قَاضٍ × يَكْسُو

کفایت میکند مرا اگر جنگ حقیر × حکم میکند خدا انچه وی حکم کننده هست × می پوشاند

النَّاسَ وَاسْتُهُ عَارِيَةٌ × يَكْفِي مِنَ الْقِلَادَةِ مَا أَحَاطَ بِالرَّقَبَةِ

مردمان را و سرین او برهنه ست × کفایت میکند از گردن بند انچه در گرد گردن را

يَلْدَغُ الْعَقْرَبُ وَيَصِيءُ × يُمْسِي عَلَى حَرٍّ وَيُصْبِحُ بَارِدًا × يُبْدِي كَسْلٌ

میگزد کژدم و آواز میکند × شب میکند بر گرمی و صبح میکند در حالت سردی × آشکارا میکند

الْغِنَى × يُوسُفُ قُرَّةُ عَيْنِ يَعْقُوبَ × يَكْزُو وَيَلِينُ × يَوْمٌ أَطْوَلُ

توانگری × یوسف روشنی چشم یعقوب ست × جست میکند و نرم میشود × روز دراز تر

مع الزاء × مع السين × مع الشين والصاد × مع الطاء والعين مع الفاء والقاف × مع الكاف × مع اللام والميم والنون مع الواو

من ظل القناة × يوم كأنه كابهام القطاة × يوم كيوم المخفض

از سایهٔ نیزه × روز کوتاه تر به شکست سنگخوار × روز ناندروز پست

المجوز × اليوم خمر وغدًا امر × يوم السفر نصف السقر

ستم کرده شده × امروز شراب است و فردا کار است × روز سفر نیمهٔ دوزخ است

يوم قد قدر لا يغني الحذر × يوم لا يقدر لا يأتي القضاء

روزی که تقدیر اندازه کرده شده نفع نمیکند پرهیز × روزی که اندازه نکرده شده نمی آید حکم خدا

يوهي الأديم ولا يرقع × يهب مع كل ريح

میدرد پوست را و نمی دوزد × میجنبد با هر باد یعنی [illegible]

گنجینهٔ دوم در مثلهای فارسی

یا باین شور اشنیدی یا باین بی نمکی × یا خانه جای رخت بود یا خیال دوست
یاد دل گر نبود ذکر زبانی ملامت × یا رش بخیه × یا در زهر خود ببند که خواجه
در کنار × یا موج روزی افگندش مرده برکنار × یار شاطر نه بار خاطر
یار نه بهتر یاوه × یار در خانه و من گرد جهان میگردم × آب در کوزه و من تشنه
لبان میگردم × یار غار می باید که زخم مار بی شد × یار بد از مار بد بتر است ×
یار کار افتاده را یاری هم از یاران رسد × یار من نیکو ست لیکن [illegible] یش
بد است × یار زنده [illegible] هر مرده × یار باقی صحبت باقی × یاران یاران را
شناسند × یاران یاران را فروشند × یخ [illegible] آب کرد تا فالان چنین صورت
گرفت یک انار و صد بیمار × یک آهو و صد سگ × یک انگشت و صد زنبور ×
یک بام و دو هوا × یک بینی و دو گوش × یک بز گرگین همه بز های گله را گرگین کند

یک توبه صد گناه را کافیست × یک تیر و دو نشانه × یک جان و دو قالب × یک حرف
که گفتم از هستی در قنجغه بر بستی × یک حمایت بصد شکایت × یک خطا و خطا نه که هشتاد
و دو خطا × یک دانه جسته و باقی همه کاه × یک ده آباد به که صد ده ویران
یک درگیر و محکم گیر × یک رعایت قاضی از هزار گواه × یک سنگ و دو کلوخ × یک سر و هزار
سودا × یک شمع شبی هزار پروانه کشد × یک طلعت زیبا به از هزار خلعت دیبا × یک عین
عفو مغفرت کانون جهنم را کافیست × یک گز دو فاخته × یک لقمه نگاهی از مرغ و ماهی
یک لقمه نگاه و نه صد لقمه بیگاه × یک موی و صد قلندر × یک نی و صد آسمان × یک نشد دو شد
یک نظر دیدن حلال است × یک نظری خوش گذری × یک یوسف و صد خریدار × یکی از بام
افتاد گردن دیگری شکست × یکی را ابر و دیگری را دعوی کن × یکی بود مجنون دگر سنگ گزید
یکی همی رود دیگری همی آید × یکی گر رود دیگر آید بجاش × یکی نقصان یابد دیگر شماتت کند
یکی بر صد آید نه صد بر یکی × یکی کردی آبرو دادی بسی × چه غم دارد از آبروی کسی ×

گنجینه سوم در امثال هندیه

یا بھی گوجر یاد ہی او جڑ × بھینسا بھینسوں میں یا قصائی کی کھونٹی میں × یار کی یاری سے
کام یار کی فعلوں سے کیا کام × یا مطلب کا گوڑ کی لکھی × یاران جو سے پیران دغا باز
یا سکھ نیند سو یا بالا چھو × یا گھاوی گھوڑا یا کھاوے وڑا الیقین بڑا ہے ہی ہاں قسمت کی
کہ چلتی ہیں یہاں تو ہم بھی حیران ہیں + یہاں سب کان پکڑتی ہیں + یہاں کچھ نال تو نہیں گرمی
یہاں اولٹی گنگا بہتی ہی × یہاں غم معیشت ہی وہاں غم آخرت × آسودگی قسمت
نہ یہاں ہی نہ وہاں ہی × ہر بل سے ہی حیز بھی نظر نہیں آتی × یہ بھی کسی ان پڑھ
کہ تیرے منہ میں کی دانت ہیں × یہ بھی دام تمام ہوں کہا × یہ بھی ہینگن کا ٹپکا ہے

منه میں

یہ تیّی ما ہتّین پڑہی × یہ پوت بن جی جا بڑا × گیہوں دیکی گا جر کہا ئین × یہ نو کبیرا ہی کہہ گئی ہین × یہ جوانی مجہی نہ بہاوے سینگہہ ڈولاوی ہنسی آدی × یہ کئی فا قو نین سیکہی تہی × یہ کوا ہنس لے کی چال ہی × یہ منہہ اور گاجرین × یہ منہہ اور نو چونگن لا بسا × یہ منہہ اور یہ [illegible] × یہ منہہ اور مسور کی دال × یہ وا ہو تین کہتّن × یہ وہ گو نہین جو چیونٹا کہائی × یہی گو اور یہی میدان × یہی لچہن یار کہانی کی ہارن

خاتمہ بحمد اللہ کہ با وجود حوادث انگیزیہای فلک خلل انداز تفرقہ پرداز این بحر زخار و محیط ناپیدا کنار کہ بہ تخیل سا حلش عقل بالا دست غواصان قلزم ہمہ دانی لطمہ خور پنجہ امواج حیرانیست بنا بر حسن نیت طالبان در سنہ ۱۲۱۵ یکہزار و دو صد و پانزدہ ہجری نبوی گرداب وار و گوہر کردار یکجا و در یک صدف قرار گزید الکنون رجای واثق از جناب ایزدی عز شانہ آنکہ این نسخہ بی مثل کہ در تنور افشانی فوائد بانند مشعل خورشید ضرب المثل اہل دانش و بینش ست ہموارہ از صرصر اعتراض تیرہ درونان ظلمت جہل محفوظ بودہ نور افزای چشم روشن دلان روزگار باشد و ہر گاہ کہ بلغای فصاحت سمات و فصحای بلاغت آیات از امثال ہمیالش لذتی برگیرند و شیرین مقالان بذلہ گو و نمکین کلامان لطیفہ جو فوائد پذیرند این بی نصیب را از دعای خیر بی نصیب نگذارند و چون درین خزینہ عامرہ نقود امثال عربیہ فارسیہ و ہندیہ بنا بر علیہ دیباچہ اش در ہر سہ السنہ حسن اتمام پذیرفت و بعد اختتام خامہ دو زبانم اشعار تاریخش نیز در ہر سہ زبان گفت

حین تمت ہذہ النسخۃ مستعینا بربی المتعال ۰ سال تاریخ ختم کہ کنم × ہم زبانش عیان برائی کمال ÷ گو خزینی ہی خرچ سا تہہ عدد × بولا ہاتف خزینۃ الامثال × ۱۲۱۵

تمت

خاتمة الطبع

هزاران هزار شکر واهب العطایا که ذاتش منزه از شبه و مثالست و گوناگون سپاس خالق البرایا را مقدس از تشبیهات و امثالست که درین احیان فرخی توامان یعنی [illegible] محرم ۱۲ [illegible] هجری مفید طلبای عالی طبیعت نافع منشیان صافی قریحت مرغوب اطفال [illegible] پیران رشادت پیوند نشاط بخش جوانان بذله سنج مزیل انواع اندوه و رنج پسندیده علمای کمال یعنی خزینة الامثال که اوصافش در سبب طبع مرقوم الصدر زیب اندراج یافته باهتمام اقل بنی نوع انسان عبد الرحمن خان بن حاجی محمد روشن خان افیض علیه الرحمة والرضوان در مطبع مصطفائی جناب اخ معظم محمد مصطفی خان واقع شهر کانهپور محله پتکاپور زیب انطباع یافت چون کتاب مذکور بر سه زبان یعنی امثال عرب و فارس و هند اشتمال دارد برای هر سه لغت نفع کمال دارد هرچه از ناظرین این گنجینه فوائد اینکه بهنگام نقد نظر از مطالعه آن بکف حصول آرند مهتمم و صاحب مطبع و مصحح و محشی و کاتب و دیگر کارگزاران طبع را بقراضه دعای خیر در اوقات اجابت یاد دارند فقط

اشتهار

این کتاب مسمی بخزینة الامثال داخل بهی رجستری گورنمنت گردیده است حسب مواد قانون [illegible] سنه ۱۸۶۷ عیسوی بدون اجازت احقر الیه کسی طبع نفرماید

صحت نامۂ خزینۃ الامثال

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۱۷	سلاکبنۃ	[illegible]					۱۱۰	۲	رانز	از
۵	۱	نو	نوا					//	۱۷	ہفضم	ہفتم
۶	۶	گہی	گہنی	۳۷	۲	مار	مار	۱۱۳	۸	توبلی	تورلی
//	۱۰	گرگم	[illegible]	۳۸	۲	ہلی	بہلی	۱۱۵	۱۳	لیسَن	[illegible]
//	۱۳	القاعۃ	القاعۃ	۳۹	۱۷	اہی	ابھی	۱۳۱	۶	بیدا	پیدا
//	۱۵	الرعاء	الرّعاء	۴۵	۱	برطب	رُطَب	۱۲۲	۱۰	حود	خود
۷	۱۹	ابتع	اتبع	//	//	صوۃ	صوت	//	۱۴	بیوند	پیوند
۹	۲	نیت	نیست	۴۶	۳	المطاعم	المطاعو	۱۲۳	۱۵	صدرشتہ	صدگشتہ
//	۱۰	نکوئی	نکوئی	۴۷	۶	نجبت‌گر	نجبت‌گر	//	۱۶	گریہ	گریہ
//	۱۲	نزندہ	کنندہ	۵۱	۲	بوڑہی	بوڑہی	۱۲۴	۱	ان مرونخ	اول بدونخ
۱۲	۴	اقع	انع	//	۱۱	کہیسی	کہیں	۱۳۱	۲	رفع	رفع
//	۱۸	برسد	بعی	۵۶	۳	انتَ	انتَ	//	۹	النعَم	النّعم
۱۵	۱۶	برای	برای ہر	//	۱۶	ویا	وی	۱۳۲	۱۰	دال	حال
۱۷	۳	الیوم	الیوم	۵۸	//	تمامی	تامی	۱۴۰	۱۲	خبتر	خوبتر
//	۵	اعلم	اعلمْ	۵۹	۶	دارند	وارید	۱۴۱	۱۵	احتمال	اختال
//	۱۵	فوق	فوق	۶۳	۱۱	لارنج	لارنج	۱۴۴	۱۳	قوب	قوب
۱۸	۱۹	لحیوان	الحیوان	۶۴	۶	چک	جگ	۱۴۵	۲	میگردید	نیگرد بد
۱۹	[illegible]	کزہ شود	کردہ شود	۶۶	۳	جودۃ	جودۃ	//	۴	ودریابست	دربات
۲۲	۱۱	[illegible]	امرِ مر	۸۵	۷	الطان	الطان	۱۴۶	۱۶	مرواۃ	مردارہ
۲۵	۱۰	ن	کن	۸۹	۱۳	گیبد	[illegible]	۱۴۸	۳	اتی	آتی
//	۱۵	فوق	فوق	۹۰	//	برول	پروا	[illegible]	۱۱	سخی	سخی
۲۷	۷	قمارہ	فواہرہ	//	۱۸	العہناپا	[illegible]	۱۴۹	۲	برزہ	نرزہ
۳۲	۵	خاصہ	خاصکی	//	//	پہروسا	بہرسا	//	۴	گیشن	گشت
	۲۰	ابل	آبیل	۹۱	۵	لاای	لاتین	۱۵۱	//	برشد	برشد

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۵۴	۲۰	پال	پاک	۱۷۶	۱۲	گروه	گرده شود	۲۱۴	۱۲	[illegible]	کهیتی
۱۵۶	۱۳	نگاه	وگاه	۱۸۴	۵	نحي	نحيّ	//	۹	نهی	نتهنی
۱۵۰	۲۰	کشی	کشتی	۱۸۱	۱۳	یتفقع	یتقعقع	۲۱۹	۶	بست	بهنت
[illegible]	۸	بوست	پوست	۱۹۳	۱۹	نگ	ننگ	//	//	بوبڑ	پاہوہڑ
۱۶۵	۵	تُلبُث	تلثُت	۱۹۷	۱۴	پانون	پاتون	[illegible]	//	الاماره	الاماره
۱۶۶	[illegible]	الحسور	الحسود	//	//	موم	موم	۲۱۸	۱۰	رو	مردو
۱۶۶	۲۰	ست	x	۲۰۲	۲	داوه	داده	۲۰۹	۱۳	باده	یاده
//	//	مدینه	مدینه است	۲۱۳	۶	گروه	گرده	۲۲۰	//	بهتنا	پابهینسا
۱۶۹	۷	بجر	بحر	۲۱۴	۷	نیرد	نبرد	//	۱۹	منسهین	منسہین
۱۷۱	۱۲	یهلک	یهلان	//	۱۲	بیشه	بهیشه	۲۲۱	۱	کبیری	کبیزی
//	۲۰	ترزاید	ترزند	۲۱۵	۶	ور	اور			تمت	
۱۷۲	۱۰	جز	جبر	//	۸	پبازه	پیازه				

[illegible]

هرگاه مرباشد چون مرگ [illegible] بپرید [illegible]

۵۶ ولان بوزن سحاب نام [illegible] منتهی الارب

۵۷ [illegible] داران [illegible] سحر [illegible]

واگر در ذکر عیب برادر مومن تعلیم یا تنبیه یا اصلاح [illegible]

[illegible] امام جعفر صادق علیه السلام [illegible]

[illegible] علی [illegible]

کنند [illegible]

۵۸ [illegible]

[illegible] امانت [illegible]

۵۹ صفقه [illegible]

[illegible] ۲ اص

۶۰ [illegible] ۲ اص

۶۱ [illegible]

[illegible]

۶۲ [illegible]

جماد [illegible] ۲ اص

[illegible]

[illegible] یعنی کلمه [illegible] خدا [illegible]

[illegible] تمامی [illegible]

الصراح منتهی الارب

۶۳ [illegible] مثالیکه عبارتش [illegible]

[illegible]

[illegible] قیاس [illegible] غلامی [illegible]

[illegible]

[illegible] زیاده [illegible]

[illegible] منتهی الارب [illegible]

[illegible]

[illegible] منتهی الارب

[illegible]

داده بود کثیف بن عمرو تغلبی

و اصحاب ... بنی زبان ذهلی برای سهمی که از عمرو بن زبان بانها رسیده بود
پس آمدند و حالیکه بنی زبان بر طعام چاشت نشسته بودند پس عمرو گفت میان
ما و شما آتش جنگ افروخته نشود کثیف گفت که چنین نخواهد شد بلکه ترا و برادرانت را
خواهم کشت گفت اگر چنین خواهی کرد بگذار این چند مردم را که تیر یک جنگ نبودند از
پس ایشان طلب ... یعنی پدران ایشان پس کشت کثیف تنها را
و سرهای آنها را در توبره ... ناقه آنها که دهیمه نام داشت آویخت
مطابق العنان ساخت تا ناقه پیش زبان که بر در خانه خود نشسته بود آمد و ... نشست
کنیزکی آن توبره را ... گفت که ... بعض النعام رای یافتند
پسران تو بیضهای شترمرغ را پس آن کنیز دست خود را در توبره در اندر خسته سر عمرو
را برآورد ... از آن سرهای برادرانش را برآورد ... تا ان سرها شسته در
سپری نهاد و گفت اخر البز علی القلوص یعنی آخر بار ... که آنها را بعد از این
نخواهم دید و از آن وقت این جمله مثل شده و آتش جنگ میان تابان و عقیله
افروخته شد تا هلاک کرد ... کذا فی تاج اللغات ۱۲

ال بدانکه طویس مخنثی بود در مدینه ... و کنیتش ابو عبد النعیم ... آن طویس
هرکاه وی مخنث شد ... میدند ... و اول ... کرد در اسلام و وی میگفت
که مادرم در زمان ... صلی الله علیه وسلم ... روزیکه وفات کرد رسول خدا
صلی الله علیه وسلم ... روزیکه وفات کرد ابو بکر رضی الله عنه ...
شده ... روزیکه شهید عمر رضی الله عنه ... روزیکه شهید شد عثمان رضی الله عنه
... شهادت علی رضی الله عنه پس ... بدین ... گفت
و نغمه خود ... ابنا ... اطهر الطیم یعنی ...
من عبد النعیم ... من ...
... کذا فی منتهی الارب ۱۲

ال ... زنی ... که شوهر ...
بخشند ... دعای کن ... خوب ...
... دعا کرد و ... اجابت رسید ... زنی ... زاده ...
... کرد و آنگاه ... دعای بد کرد تا زن سگ ماده ... آواز ...

... ص
شق بالفتح ...
گفتگی ...
... منتهی الارب
خوص بالفتح ...
منتهی الارب